WILHELM RAABE

Reduta roșie

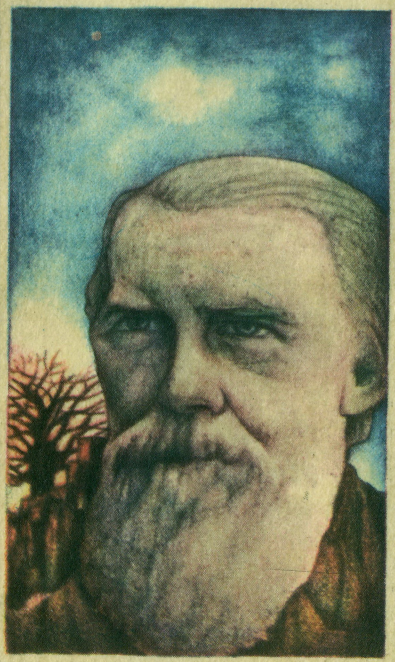

Editura Univers

CLU

Web: http://www.virtual-project.eu/

Forum: http://virtual-project.org.es/

WILHELM RAABE

STOPFKUCHEN

und andere
Erzählungen

Wilhelm Raabe

REDUTA ROȘIE

Traducere și note de ION ROMAN

București — 1977

Editura Univers

Ţin mult ca încă din primele rînduri ale acestor însemnări să dovedesc sau să demonstrez că tot mă mai pot număra printre oamenii cultivaţi. Asta, pentru că mi s-a întîmplat să fac avere în Africa de Sud, ceea ce izbutesc de fapt cel mai lesne şi cel mai bine oamenii care nu cunosc limbi moarte, literatură, istoria artei şi filozofie. Şi, la urma urmei, aşa e drept şi foarte potrivit pentru răspîndirea culturii, că doar nu i se poate cere oricărui profesor german să se ducă şi el în Africa şi să-şi împărtăşească manului, adică boşimanului, ştiinţa, sau să şi-o lepede prin pădurile tropicale, numai ca să facă avere.

„Să dăm dovada, Eduard, folosindu-ne de *Furculiţa fatală* [1], că tot mai sîntem tari în literatură !“ Eduard, e, adică, numele meu de botez, iar Mopsus se numeşte, la August von Platen, păstorul din Arcadia, care „doreşte să-şi cumpere, cu timpul, o feudă la Capul Bunei Speranţe şi, ca să-şi atingă scopul, îndură orice“.

„Cum de i-a venit un asemenea gînd ?“ a întrebat Damon, primarele din Arcadia, iar lumea e întru totul îndreptăţită să-mi pună şi mie aceeaşi întrebare.

Dar poate că va fi ştiind ea să mi-o spună ! Cum or fi ajungînd oare oamenii uneori în situaţii de care se minunează ei înşişi, cînd stau să se gîndească ?

[1] Comedie de August von Platen (1796—1835), satiră la adresa tragediei destinului.

Eu, aici, pot afirma doar că, după cum cred, răspunzător de toate e poștașul rural Störzer. Vechiul meu prieten Störzer. Vechiul, bunul meu prieten de pe șoseaua din vremea copilăriei mele, aflată în imediata vecinătate a orașului meu natal din Arcadia, adică de pe toate șoselele și de pe toate căile maritime din lumea asta largă.

Așadar, după ce ne-am arătat îndreptățirea de a ne spune și noi cuvîntul în vechea patrie, în care vorbesc oameni cultivați, putem merge, nădăjduim, mai departe. O voi face acum, nu mai înainte de a mărturisi că nu-s nicidecum sigur dacă pentru patria de astăzi mă mai pricep să scriu bine sau corect, fie și numai ortografic. În lipsa mea, pe tărîmul acesta au trudit prea mari oameni mici care, cu adeverință de la poliție, pot folosi minunata vorbă ironică a dușmanului nostru francez de totdeauna : *Nous avons changé tout cela* [1]. Că am împrumutat vorba asta ca să întoarcem lucrurile pe dos, germanul n-o spune, firește, din păcate ! El ia întotdeauna totul în serios, mai ales cînd se află în joc avantajul, ambiția sau vanitatea lui.

Cu toate astea, în patrie e plăcut, și dacă n-ar fi așa, atunci cu siguranță că nu m-aș fi apucat să aștern aceste rînduri, ca să-mi trec timpul, în cursul călătoriei de întoarcere la bordul vasului „Leonhard Hagebucher", pe lungile valuri ale Oceanului Atlantic. Cel puțin, dacă vremea rămîne bună, prin munca asta neobișnuită cu pana, cele treizeci de zile de navigație — numărate începînd de la Hamburg — n-au să se scurgă în visări lipsite de orice folos. Dar cum s-ar mai minuna și s-ar mai bucura de Gogoașă, de ruda noastră comună, vecinii mei de pe malul rîului Orange și din Transvaal, dacă ar putea citi aceste mîzgăleli așternute în cabină, în cazul că le-ar cădea în mînă ! Prima posibilitate e însă exclusă, la fel ca și a doua, iar președintele nostru, bunul meu prieten de-acasă, din Țara burilor, are într-adevăr prea puțin timp pentru așa ceva, altminteri mi-ar face cu siguranță plăcerea și mi-ar spune părerea lui despre manuscris.

[1] Am schimbat toate acestea.

Era o noapte senină, spuzită de stele, iar noi ne aflam în drum spre casă. Nu spre Capul Bunei Speranţe, ci venind de la „Zumzetul bondarului". Întotdeauna, unul dintr-o duzină, ba chiar dintr-o jumătate de duzină de germani s-a ocupat, slavă Domnului, ceva mai temeinic cu astronomia decît ceilalţi şi ştie să dea lămuriri, să spună nume şi să arate cu bastonul, în împrejurări cînd toţi ceilalţi se pierd sub înfiorătoarea splendoare a universului şi ziç, dînd din cap : „E grandios".

Te poţi pricepe în multe ştiinţe şi totuşi, în împrejurări potrivite, pline de însufleţire, să trebuiască să te laşi instruit unde se găseşte Sirius, unde Betelgeuse, Arctur sau Aldebaran. Cei ce cunosc Orionul îi întrec cu mult pe ceilalţi, fiindcă şi în ceea ce priveşte constelaţiile cei mai mulţi bîjbîie în întuneric. Constelaţiile nu stau pe cer atît de singuratice şi desenate atît de simplu ca a mea Cruce a sudului, iar cînd oamenii din nord ştiu să găsească Ursa-mare, înseamnă mare lucru ; totuşi, şi în privinţa asta, cunoscători destul de buni cad uneori în greşeala de a pune pe seama ei Steaua polară, care aparţine de fapt Ursei-mici.

În vreme ce ne întorceam de la „Zumzetul bondarului" spre casă, ne uitam la stele. Era către miezul nopţii, cînd au uneori înfăţişarea cea mai frumoasă şi cînd le poţi privi mai în voie decît oricînd. Să te afli la ceasul acesta pe un drum de ţară numai cu cei cîţiva prieteni din tinereţe — asta nu-i puţin lucru ! Despre orice s-ar vorbi, despre politică, afaceri de bursă, treburi de pe la fabrică, estetică, oricare om şi pînă şi cel mai competent partener de discuţie îşi poate întrerupe fără jenă cuvintele pline de miez, ca să remarce, clipind din ochii aţintiţi spre înalt : Şi-acolo se ascunde ceva !

După aceea insului îi e îngăduit, firește, să ia o priză, dacă trage tabac ; dinspre partea mea, eu fumez şi, la priveliştea nesfîrşitei oştiri de lumini cereşti, îmi aprind cu plăcere o ţigară proaspătă, că doar şi asta luminează, iar omul are pe pămînt datoria de a reacţiona la orice, aşadar şi împotriva „excesului de stele".

Da, da, și dacă mai ești și un german dintr-o generație mai vîrstnică, preferi totuși să rămîi la cele ce-ți sînt în preajmă, la seara plăcută, societatea aleasă și celelalte ce le mai însoțesc, măcar că, de dragul variației, te-ai rupt odată de ele, ca să te pierzi în „depărtările lui Sirius", printre scînteierile și sclipirile de deasupra capului. Iar ăsta-i dreptul nostru temeinic de pămînteni. Pentru noi, cel puțin ca o primă preocupare, e mai important să știm ce fel de oameni trăiesc cu noi aici și cu care dintre ei am avut a face, tocmai avem a face și vom avea a face mîine, decît să ne batem capul dacă Luna și Marte sînt locuite, de cine, ori de ce...

Mie însă tovarășii de drum tocmai din seara asta trebuiau să-mi fie mai apropiați decît tot ce s-ar putea vîntura pe Marte, pe Lună, pe Sirius și pe Betelgeuse, pe Venus și pe Jupiter. Erau dintre acei oameni cu care ai umblat alături, care alunecă pe lîngă tine sau îți ies deodată în cale printre străini, în ceasuri de trezie sau de visare, mai ales de semitrezie și semivisare ! Acei oameni, la care nu te-ai gîndit ani de-a rîndul și la care trebuie să te gîndești cu atît mai intens :

„Ei, ăsta și celălalt ! Cutare, băiatul acela de treabă, mai trăiește oare și-i merge bine precum ar merita ?"... Și : „Da — ia te uită zurbagiul — pramatia aia, colegul de bancă gata cu pîra !" Cum de-mi vine în minte ștrengarul ăsta cu pantalonii lui prea scurți și mînecuțe la veston tocmai acum, aici, la acest colț de stradă, în port ? Aici, sub palmieri și sicomori și alți mauri, pe arșița ecuatorială ? Mă bucur totuși că tocmai pe arșița asta și în mijlocul cetei exotice, de negri păgîni, îmi aduc aminte că odinioară, pe o vreme mai răcoroasă, am avut a face cu creștinul ăsta german din patrie și că el mi-a dat brînci să văd cît e de minunat pe lumea asta și printre oameni !... Doamne, uite-l venind pe Maier !... Maier ! dar parcă desprinzîndu-se de pe poza unei cutii de ceai, cu sfîntul turn de porțelan de la Nankin în spatele lui ! Cum de-a ajuns băiatul ăsta, nătărăul ăsta care mi-e drag să poarte părul împletit într-o coadă ciudată și bumb de mandarin de rangul al patrulea ?... Hei, și Gogoașă ? Cum de-mi năzare tocmai aici Gogoașă ? Dolofanul meu prieten Go-

goașă, primul din banca noastră dintr-a treia, numărînd de jos în sus ? Ei, Gogoașă !... Gogoașă !...

Nu-i reîntîlnisem nici în oraș, nici la „Zumzetul bondarului“ pe toți laolaltă. Pe unii îi răpise moartea, pe alții viața. Iar în ceea ce privește îndeosebi „Zumzetul bondarului“, cîte unul o ducea în căsnicie prea bine, iar altul prea rău, ca să-și mai poată hrăni starea de spirit potrivită pentru întîlnirile și petrecerile noastre de seară, ba cîteodată chiar de noapte, de la crîșmă. Unul dintre noi renunțase la „Zumzetul bondarului“ și rămînea acasă la nevastă, dintr-o pricină cu totul deosebită, iar numele, ori mai curînd porecla lui era :

Gogoașă.

Acesta va avea foarte des cuvîntul în foile de față ; fusese însă multă vreme vorba despre el în vechea crîșmă, ca și pe drumul spre casă, sub sclipitorul cer de stele și pe lunga alee de plopi. Eu însă mersesem o bună bucată de timp în urma celorlalți, fără să iau parte la discuție, îngăduind amintirilor să capete iarăși viață, și doar mă gîndeam :

„Gogoașă ! Gogoașă în reduta roșie ! Eduard, oare l-ai păstrat pentru la urmă, ca pe bucățica cea mai bună din gogoașă ? De ce ți l-o fi îndepărtat din cale pînă acum Dumnezeu pe camaradul ăsta ciudat și pe băiatul ăsta bun de-aici ? Așadar, Gogoașă a ajuns cu adevărat în reduta roșie ! Chiar dacă Africa și Europa ți s-or pune mîine în cale, o să trebuiască să le dai în lături și să te-așterni cît de dimineață la drum spre reduta roșie și spre Gogoașă, prietenul tău cel mai gras. Așadar, Gogoașă a ajuns cu adevărat și fără nici o îndoială în reduta roșie !“

•

Cum spuneam, după ani de absență fusesem din nou oaspetele lor, oaspetele orașului meu din patrie, la birtul „Zumzetul bondarului“, sau, mai curînd, ocupasem în sfîrșit din nou un scaun acolo.

Firește, aș putea înfățișa aici cît mai pe îndelete și în culorile cele mai plăcute gînduri, sentimente, stări de

spirit şi observaţii pornite din adîncul inimii, al pieptului, al sufletului german ; n-o fac însă, ci remarc numai ceea ce e necesar.

Anume, încă de pe cînd eram copil, îl însoţeam acolo pe tatăl meu, decedat de mult. Tata îşi avea acolo pipa, totuşi cînd şi cînd trebuia să-i aduc şi cîte una nouă. Multă lume va zice : frumos exemplu îi mai dădea băiatului său bătrînul răposat ! Şi are dreptate, ba nici nu ştie cîtă dreptate are. Într-adevăr, tata îmi dădea un strașnic exemplu ; fireşte, nu numai în privinţa asta.

Am fost aşadar oaspete obişnuit al crîşmei „Zumzetul bondarului" încă de pe cînd eram un ţînc şi m-am însurat tocmai pentru a putea transmite, ca şi vrednicul meu bătrîn, tot felul de lucruri învăţate acolo copiilor mei, în „fierbintea Africă". Ştrengarii sălbăticiţi, corciţi, jumătate germani, jumătate olandezi, trec, slavă Domnului, mai departe printre buri, cafri şi hotentoţi cîte o mostră de cultură ce vine tocmai de la „Zumzetul bondarului". O fac, zicînd de obicei : Aşa a spus tata, care-o ştie de la taică-său, bunicul nostru din Germania.

Păi da, aşa stau lucrurile cu un adevărat tîrgoveţ german în cîrciuma lui !

Oamenii ridică din umeri cînd vine vorba despre el numai pentru că, fireşte, întotdeauna e socotit tîrgoveţ cel care de fapt nu este. Unde oare altundeva pe faţa pămîntului dacă nu în locuri ca „Zumzetul bondarului" poţi învîrti mai lesne lancea [1], ca să străpungi cu ea lumea cea plicticoasă, neroadă, searbădă, rea şi invidioasă ? Şi unde poţi ciocni mai zdravăn, ca să pui la pămînt lighioana din cale-afară de nesuferită ?

Ce atitudine are doamna tîrgoveaţă faţă de „Zumzetul bondarului", asta-i, fireşte, altă căciulă. Şi cu totul altă căciulă e cum se purta mama în treaba asta. Fără-ndoială, lucrurile mi le-am lămurit eu la o vîrstă mai coaptă, amintindu-mi de ele cu dor şi voioşie, iar atunci, în totului tot, am avut de ce să fiu cît se poate de bucuros. Buna femeie nu numai că se împăcase cu „Zumzetul bondarului", dar chiar îi şi dădea cînd şi

[1] Joc de cuvinte : *Spiessbürger* — tîrgoveţ (cu sens peiorativ : mic-burghez mărginit, filistin) şi *Spiess* — lance.

cînd ghes tatei : „Ei, omule, e timpul s-o porneşti la drumul tău de seară !“ Iar asta, ciudat, se-ntîmpla de cele mai multe ori tocmai atunci cînd grijile, necazurile şi supărările dădeau tîrcoale casei noastre din oraş, iar viaţa îngrămădea nori negri deasupra acoperişului şi mai ales deasupra creştetului dragei mele mame. Cu siguranţă că nimic n-ar putea pleda mai bine în favoarea mamei şi a crîşmei „Zumzetul bondarului“.

Mi-am împrospătat pe cît cu putinţă toate vechile amintiri şi în seara sub ale cărei constelaţii au început filele acestea. Cei de la „Zumzetul bondarului“ socoteau că m-am întors tare tăcut din Ţara cafrilor, ca să mai dau odată pe-acasă ; ca de obicei, nici nu le trecea prin minte că omul poate să-şi ţină gura ferecată şi totuşi să întreţină conversaţia cea mai vie cu unul, cu cîţiva, cu mulţi. Adevărul curat e că am auzit tot ce s-a vorbit în seara aceea în jurul meu, iar o temă a convorbirii, atinsă doar aşa, în treacăt, repede şi cam cu nepăsare, m-a preocupat mai îndelung şi mai stăruitor, punîndu-mă pe gînduri mai mult decît toate celelalte vînturate la masa cea veche.

Anume, unul dintre noi e astăzi slujbaş la poşta imperială, iar acesta a povestit, ori, mai curînd, a azvîrlit o vorbă în timpul discuţiei :

— Poate că pe unii dintre domnii de faţă i-ar interesa să afle că astăzi ni s-a comunicat decesul lui Störzer. Poştaşul nostru rural cel mai bătrîn şi care-a bătut drumurile cele mai lungi. M-aş mira să se afle vreunul aici printre noi, cu care să nu i se fi încrucişat cărările.

— Păi, firește ! răsună în cerc. Bătrînul Störzer ! Va să zică şi-a lepădat în sfîrşit toiagul de pelerin.

— În toată cinstea. A alergat treizeci şi unu de ani în cap, iar noi, sub prima impresie pe care ne-a făcut-o vestea, ne-am pus pe treabă şi am socotit la poştă ce drum a parcurs el în serviciul lui, cu credinţă şi onestitate, fără să ceară măcar o zi de concediu. De cîte ori credeţi, domnilor, că ar fi putut face înconjurul pămîntului ?

— Chiar că sînt curios s-o ştiu ! răsună într-un glas „Zumzetul bondarului“.

— De cinci ori. Înconjurul pămîntului. Douăzeci şi şapte de mii optzeci şi două mile în cincizeci şi patru de

mii o sută şaizeci şi patru ore de serviciu pe teren ! Şi cum spuneam, norocosul n-a lipsit în treizeci şi unu de ani de slujbă nici măcar o zi, fie şi obligat din motive de boală. Cîţi dintre dumn avoastră nu v-aţi fi schimbat picioarele cu ale lui, cu reumatismul, cu sciatica mai mult sau mai puţin declarată şi cu toate celelalte belele pricinuite de o poziţie socială sedentară ! Ah, de-ar fi putut să le lase moştenire !

— Dumnezeu ştie ! oftară cîţiva dintre domni, adăugînd : Aşadar s-a prăpădit bătrînul Störzer !...

— Aşadar s-a prăpădit bătrînul Störzer ! am murmurat şi eu. S-a retras din slujbă, după ce a bătut un drum lung cît de cinci ori înconjurul pămîntului. Hm, hm, pe omul ăsta ţi-ar fi făcut plăcere să-l mai vezi o dată şi să stai de vorbă cu el, mai înainte de a porni pe cel din urmă drum, care nu mai e pămîntesc şi de serviciu !... M-a năpădit un sentiment neplăcut, ca şi cînd din uşurinţă nu mi-aş fi îndeplinit o datorie şi o obligaţie. Oare de ce s-o fi grăbit aşa de data asta, bietul om ? Nu putea oare să mai aştepte liniştit o clipă, Eduard, pînă cînd să-ţi aduci aminte şi de el, ca să-i faci şi lui vizita de prietenie ce i se cuvenea cu prilejul acestei vizite a tale în patrie ?

— Tu, Eduard, nu-ţi aduci oare aminte de el mai bine decît de noi toţi ? mă întrebase mai înainte unul dintre comeseni.

— Sigur că-mi aduc foarte bine aminte de el, am răspuns.

Paginile ce urmează din pricina lui le-am scris, din pricina lui Störzer.

•

„Sigur, sigur, cît de bine mi-l amintesc !“ îmi repetam după o jumătate de oră sau o oră, în vreme ce mă aflam la hotelul unde trăsesem în sus-numitul oraş, singur cu mine însumi şi cu impresiile din patrie culese în ziua ce abia se încheiase. El, Störzer, se număra firește printre cei mai buni cunoscuţi ai mei încă din copilărie, iar cel ce mi-a făcut cunoştinţă cu el a fost tata, care m-a sfătuit să-i port prietenie, spunîndu-mi :

— Uite, băiete, pe omul ăsta să ţi-l iei ca exemplu. Ăstuia nu-i pasă nici de drumuri, nici de vreme. Şi cîte mai duce el zilnic oamenilor în taşca lui de piele, cu acelaşi chip azi ca şi ieri.

Partea din urmă a acestor spuse mi-a rămas atunci firește cam obscură ; astăzi însă ştiu că răposatul tata a lăsat deoparte epitetele cuvenite cuvîntului chip : nerod, indiferent, calm şi mulţumit. Dar ce copil ascultător nu ia în seamă un om care i se dă ca exemplu, fiindcă nu-i pasă nici de vreme, nici de drumuri ?

— Pe unde s-o fi ascunzînd iar copilul ăsta ? obişnuia să întrebe în acele fericite zile biata mea mamă, răposata.

Copilul se ascundea la alde Störzer, uimit de arta poştaşului, care ştia să fluiere, să piuie, să ciripească şi să gurluie ca toate păsările autohtone şi chiar cîteva exotice, captivat de povestirile despre „mobilizarea“ lui *anno* [1] 1850 şi de geografia lui. Lucrurile erau totuşi foarte limpezi, oricît de întunecate i-ar fi apărut sufletului unei mame ce ridica mereu capacul castronului de supă şi se tot uita zadarnic în juru-i. În treacăt fie spus, faptul că şi noi făceam parte din poştă (pe atunci încă nu imperială) şi că tatăl meu fusese numit în ultimii săi ani de viaţă chiar consilier de poştă contribuia desigur şi el la strîngerea plăcutelor mele relaţii cu Störzer. Eram, cum se zice, toţi ca unul, iar în drumul meu nu împrejurul lumii, ci prin lume nu mi-a ajuns niciodată la ureche un sunet singuratic de corn de poştă, fără să mi se ducă gîndul la răposatul tata, la răposata mama şi la poştaşul Störzer. Dealtfel, ori de cîte ori se întîlnea cu tata şi cu mine în preajma oraşului, Störzer căpăta o ţigară, s-o aibă cu el la drum. Nu-i de mirare deci că de fiecare dată cînd mă întîlnea singur, obişnuia să mă întrebe :

— Ei, Eduard, cum stăm ? Vrei să mergi cu mine ? Ai voie ?

Dacă nu înaintea tuturor, oricum printre cei dintîi pe el ar fi trebuit să-l vizitez. Acum mă gîndeam iarăşi prea tîrziu la ceva. Administraţia imperială a poştei îşi pierduse şi ea drepturile asupra lui, nu-l mai putea scoate

[1] În anul (lat.).

cu noaptea-n cap din așternutul de puf, sau, mai bine spus, de pe sacul lui de paie, ca să-l pună să mărșăluiască pe vreme bună ori rea, iar eu — eu ședeam la prietenul meu Sichert, patronul hotelului „La cei trei magi“ și mă gîndeam la el, așa cum ți-amintești de cineva spre care ai ridicat privirea în copilărie și cu care ai bătut drumuri pline de toate închipuirile, minunile și aventurile lumii.

Sînt ceasuri ca acestea, cînd tot restul vieții și tot ce ți-a fost dat să trăiești se preschimbă într-un susur îndepărtat, ca să nu mai auzi decît o singură voce aproape de tine, răspicată și limpede.

— N-am făcut nici o scofală, Eduard ! îl auzeam oftînd aievea pe Störzer.

Poștașul voia, adică voise atunci, în acea zi de odinioară, să-mi arate un ou de cuc într-un cuib de pitulice și se întîmplase ca alți cercetători ai naturii să fi trecut pe-acolo înaintea noastră, așa că prevăzătorul cuc îndepărtase din tufiș ciudățenia lui zoologică, mutînd-o în vechea carieră de piatră, din dreapta șoselei și a drumului poștașului.

Și iarăși dintr-o altă zi, îi auzeam vocea :

— Vezi tu, Eduard, dacă aș fi fost astăzi maică-ta, poate că nu te-aș fi lăsat în dimineața asta să mergi cu mine, chiar dac-ar fi fost de-o sută de ori vacanța mare. Ce-i drept, oricine, care nu se pricepe în treburi de-astea, socoate că e o zi frumoasă, dar, dar ce să-ți mai spun cît de bine cunosc eu ținutul și semnele vremii. Cu toată strălucirea soarelui din clipa asta, eu simt cum se-adună norii în urmă și așa, de jur împrejur, însă chiar din văgăuna stihiilor de pe-aici, de dincolo de Maiholzen, într-un fel care cam dă de bănuit. Poate că mai bine ai face cale întoarsă, Eduard, spre marea bucurie a bunilor tăi părinți și a hainelor tale. Nu zic nimic, dar s-ar putea să vină o clipă, cînd ei ar dori tare mult să te știe acasă.

Nu e întotdeauna aceeași voce. Mai intervine și alta, iar aceea e a mea, care încă nu s-a schimbat nici pe departe și care avea să se schimbe abia peste cîțiva ani.

— În America de Sud a fost un cutremur mare, Störzer. A citit tata în ziar, azi-dimineață, la cafea. A făcut praf cîteva localități, printre care și un oraș mare cît al nostru. Tii, drăcie, strașnic lucru să fi fost acolo, Störzer.

— Păi da, Eduard, așa ziceau și în anul cincizeci mulți dintre noi, la mobilizarea cea mare, cînd cîte-o deșcă bătrînă, care fusese de față, povestea despre bătălia de la Leipzig [1], sau despre bătălia de la Waterloo, ori despre mizeriile din timpul marșurilor. După aia ne-am bucurat însă cu toții că de data asta s-a terminat fără nici o ispravă. Pînă și ăl mai mare palavragiu dintre noi s-a săturat curînd de toată povestea încă de pe terenul de instrucție. Chiar și Karl Drönemann, pe care-l făcuseră poștaș călare la poșta militară, zicea : ca să povestești despre astea pe urmă, acasă, nu face să-ți pui mai întîi pielea-n joc pentru ele Asta-i ca și cu descrierile de călătorie. Uite, ia-l pe Levalian al nostru, cu cîtă plăcere îl mai citești, fiindcă a povestit lucrurile frumușel la el acasă... Ziceai că de data asta cutremurul ăl mare a fost în America de Sud ? Păi da, geografia e știința a mai prima pentru noi toți ăștia de la poștă ! Cîți au murit, Eduard ?

— Ei, așa, cam vreo sută de mii. Chiar exact de tot doar nu se poate socoti.

— Hm, cîteva mii mai mult sau mai puțin ! Unul mai mult sau mai puțin ! Da, unul mai mult sau mai puțin — mai puțin. Eduard, Dumnezeu o fi știind el ce face. Nu ești și tu de aceeași părere ?

— Nu știu ; da' distribuția scrisorilor și a coletelor lor de-acolo, spunea tata, trebuie să fi ajuns într-o harababură nemaipomenită, și cu siguranță că multe au să se întoarcă, fiindcă nu s-a mai găsit destinatarul. Nu crezi și tu, Störzer ?

— Unul mai mult sau mai puțin pe lume.

— Negustorul Katerfeld, ăla care are acolo un frate bogat, cum zicea mama, a și fost azi-dimineață la cafea la tata și l-a întrebat de cutremur.

— Ei, vezi tu, Eduard ! Încă unul mai mult sau mai puțin ! Păi da, pe Katerfeld ăla care-i plecat îl cheamă după numele mic Sekkel, îl cunosc bine din tinerețele mele. Așadar trebuie să fi fost în Chile, cutremurul ăsta

[1] „Bătălia națiunilor" din 16—19 octombrie 1813, în care Napoleon I a fost învins de armatele aliate ale Prusiei, Austriei, Suediei, Angliei și Rusiei.

al tău ; fiindcă acolo a emigrat Katerfeld şi a ajuns milionar. Asta ar trebui s-o facem cu toţii. A rămas neînsurat, pentru că nu l-a vrut o anume fată de-aici. Ia-o cum vrei, Eduard, asta-i faţa neînsemnată a lucrurilor. Ia te uită, va să zică a nimerit-o şi el în cutremur ! păi da, şi eu aş fi făcut la fel în locul domnului Samuel Katerfeld, m-aş fi dus numaidecît la taică-tău, domnul diriginte al poştei, să aflu veşti despre ruda mea. Da tu — tu nu înţelegi încă aşa ceva, Eduard. Care va să zică, vrei să mergi iarăşi cu mine şi în dimineaţa asta, fie vremea bună sau rea. Bine, atunci ia-ţi picioarele la spinare şi hai să vorbim despre Levalian. Că doar asta-i cartea noastră ! iar unul care descrie lumea şi călătoriile lui îi scoate omului gîndurile negre din cap. O viaţă ca a lui Levalian ar trebui s-o ducem cu toţii, printre hotentoţii sălbatici şi printre cei îmblînziţi. Iar am buchisit o jumătate de noapte în carte.

— Ai o taşcă grea, azi.

— O taşcă grea... Da, cît mai scrie şi lumea asta ! Numai de n-ar fi reduta roşie ! ţăranul de la reduta roşie ! Dacă cineva de la poştă m-ar scăpa de reduta roşie şi de corespondenţa ălora de-acolo, Eduard, i-aş mulţumi în genunchi că m-a mîntuit. Firește, azi nu e decît gazeta. Pe asta ai s-o duci tu peste şanţ şi meterez. Nu-i aşa, îmi faci plăcerea asta ? Între timp eu sortez dincoace de şanţ, ca să le am mai la îndemînă, alelalte scrisori şi exemplarele din *Die Gartenlaube* [1] şi revistele de modă pentru domnul econom şi domnul pastor şi domnii inspectori de la fabrică.

Ce n-aş fi făcut eu pe vremea aceea, ca să-i fiu pe plac poştaşului rural Störzer ?

— Păi sigur, Fritze, că-i duc ce-i de dus lui Quakatz, chiar de m-o primi cu mutra lui acră, şi mîţa lui sălbatică o avea chef să-mi sară în obraz. Între timp, tu aşază-te dincoace de şanţ, sub copac, şi sortează-ţi marfa. Eu sar dincolo la reduta roşie şi o iau cu asalt, cum vrea s-o facă Gogoaşă. Aşa o să terminăm mai înainte să vină furtuna ta, Störzer.

[1] Săptămînal ilustrat care a apărut între 1853 şi 1943.

— Ei, chiar aşa repede să nădăjduim că n-o să vină, Eduard.

În pofida semnelor de vreme rea ce se-ngrămădesc de jur împrejur la orizont, urcăm cutezători sub soarele dimineţii.

— O taşcă grea ! îl auzeam acum din nou gemînd, sau mai curînd oftînd pe Störzer, acest cumsecade cunoscut al meu din copilărie, în vreme ce mă aflam în hotelul „La cei trei sfinţi magi", unde trăsesem ; dar oricît aş fi fost eu trup şi suflet cu el, ce-mi păsa mie de corespondenţa sătenilor, a moşierilor, a celor de la fabrică, pe care-o purta în taşca lui peste cîmp ? În schimb, însă, pe lîngă şosea şi pe lîngă drumurile lăturalnice se tîrau, zburau, alergau, luminau, sclipeau şi străluceau nespus de multe făpturi şi lucruri mai de seamă. Da, dacă şi cucul, pitulicea, ariciul, iepurele şi toate celelalte din tagma lor, inclusiv soarele, umbra, vîntul, ploaia, fulgerul şi tunetul ar fi statornicit legături între ele prin mijlocirea unor scrisori purtate de Störzer, ar fi fost poate mai minunat. Dar şi aşa era foarte bine, de vreme ce secara şi grîul, macii şi albăstrelele se descurcau de jur împrejur fără cerneală, peniţă şi hîrtie, pricepîndu-se să întreţină relaţii prieteneşti şi de afaceri înlăuntrul izoterelor şi al izotermelor lor !

Izotere ! Izoterme ! Precum aceste cuvinte savante se potriveau cu celelalte nume, cu numele date în patrie tuturor celor ce cresc „pe cîmp" („Priviţi crinii" şi aşa mai departe), tot astfel se potriveau şi cu restul geografiei noastre de-atunci. Şi totuşi, ce straşnici geografi, cunoscători ai pămîntului şi pricepuţi în a-l descrie, eram pe vremea aceea noi, Störzer şi cu mine ! Am fi fost oamenii cei mai nimeriţi pentru bătrînul, simpaticul şi eruditul Carl Ritter[1], cînd îşi desena el hărţile pe marea tablă neagră, dinapoia catedrei lui de la Berlin.

Şi cît de departe ajungeam noi în lumea asta largă, nemăsurată, pe-atunci, în cele cîteva ore de drum de la un sat la altul, de la o casă parohială la alta şi de la un conac la altul.

---

[1] *Carl Ritter* (1779—1859), geograf, profesor din 1820 la Universitatea din Berlin.

Acasă, în Neuteutoburg, știu acum prea bine că lumea, sau, în cazul acesta, globul pămîntesc nu e nicidecum nemăsurat și că bulgărele ăsta de tină care plutește în eter nu-i deloc așa de mare cum își închipuie. Dar dacă am ajuns totuși pînă la cafri și buri și am făcut o avere bunișoară, cui altcuiva am să-i mulțumesc decît poștașului rural Friedrich Störzer și cărții lui preferate *Călătoriile lui Le Vaillant în inima Africii*, tradusă din franceză și adnotată de Johann Reinhold Forster [1] ?

Cît de deslușit aud acum, în odaia mea din hotelul „La cei trei sfinți magi", vocea :

— Geografia, geografia, Eduard ! Strașnic bărbat Levalian ăsta ! Ce-ar fi și ce-ar rămîne unul ca noi fără geografie și fără exemplul unui asemenea om și călător ? Uite, bate tu mereu același drum, așa, zi de zi, ani de-a rîndul. Cunoști fiecare sat ca pe propriul tău buzunar. Pe toți din fiecare casă, de la bunica a mai bătrînă pînă la prichindelul ăl mai mic, abia ivit pe lume, îi știi ca pe-ai tăi, din propria-ți casă. Și-auzi din fiecare casă strigîndu-se : Uite că vine Störzer ! Și-n fiecare casă : Störzer a adus gazeta, Störzer aduce o scrisoare ! — Ai putea tu, Eduard, să rămîi o viață-ntreagă mereu pe-același drum, fără gîndurile și închipuirea și fantezia și lecturile tale ? Nu te-ar năpădi cu vremea plictiseala fără geografie ?

— Nu, Störzer ! O învățăm la gimnaziu, și din cauza ei ieri m-au ținut la școală o oră mai mult. Bitinia, Paflagonia și Pontus le știam eu, dar trebuia să știu toate statele din Asia Mică.

— Îmi pare foarte rău c-ai pățit-o, Eduard, însă mi-ai fi făcut mie o plăcere, dacă-n ceasul ăla de arest le-ai fi învățat pe de rost, măcar de dragul meu.

— Pentru tine, Fritze ? Fie : Misia, Lidia, Caria, Licia, Pisidia, Frigia, Galatia, Licaonia, Cilicia, Capadocia, Armenia minor, astea-s toate ; fiindcă Bitinia, Paflagonia și Pontus ți le-am spus mai înainte.

— Ei drăcie, Eduard, asta vine întocmai ca atunci cînd ai înșira toate țărișoarele în care sîntem împărțiți

[1] *Johann Reinhold Forster* (1729—1798), naturalist german ; l-a însoțit pe James Cook în cele două călătorii ale sale.

noi, germanii. Numai că sună ceva mai frumos și mai străin. Vezi, ce plăcut trebuie să fie pentru tine că poți să le spui așa, ca-nșirate pe ață, gîndindu-te la cine știe ce, aici pe șosea și uite — colea — cu reduta roșie la nasul tău.

— Mie, descrierile de călătorie ale lui Campe[1] îmi plac mai mult. Și tu îmi placi mai mult, Störzer. Ia să te văd și pe tine băgîndu-ți în cap Misia, Lidia și Caria, acolo, în școala aia ca un grajd cu aer stătut, fără să te-apuce dorul după Le Vaillant, cu Africa și hotentoții lui, cu girafele, leii și elefanții lui. Și pe Gogoașă l-au ținut acolo cu mine o oră, din pricina neroziilor ăstora. Numai că lui nu-i pasă de Africa. El visează toată ziua numai la reduta roșie, da' asta o știi și tu.

— O știu, firește, și e o nebunie din partea grăsunului, colegul ăsta al tău căruia-i lipsește o doagă. Să vezi, Eduard, eu cînd mă gîndesc cum trebuie să arate animalul ăla, căruia-i zice în geografie leneșul, în minte îmi vine întotdeauna prietenul și colegul ăsta de școală al tău. El și reduta roșie !

•

Reduta roșie ! Cufundat în toate aceste amintiri, ascultînd schimbul acesta de voci și revăzînd chipuri de odinioară m-a cam apucat căscatul și am simțit nevoia să-l las acum și pe Störzer în veșnica lui odihnă și să mă dăruiesc și eu odihnei pentru noaptea aceasta, cînd mi-a venit în minte numele acesta și m-a mai ținut un răstimp treaz, fără să mă pot desprinde de icoanele pline de viață ale copilăriei mele. Reduta roșie !

Sufletul mi s-a umplut de o plăcere voioasă, amintindu-mi de reduta roșie în legătură cu cel mai gras, cel mai leneș, cel mai mîncăcios dintre noi, cei de-atunci.

— În pat, obișnuia Gogoașă să spună, pun stăpînire pe ea mai strașnic ca oricînd, Eduard. Cînd visez, apoi visez despre ea, și-atunci cel care-i stăpînul ei și nu îngăduie să treacă peste șanț nici unui inspector școlar, profesor sau

[1] *Joachim Heinrich Campe* (1746—1818), pedagog german și scriitor pentru tineret, autor al romanului *Robinson junior*, prelucrare după Defoe.

altuia de-al lor nu mai e țăranul Quakatz, ci eu ! Eu, zău, Eduard !

Am luat și eu cu mine reduta roșie în vis, în noaptea aceasta petrecută în hotelul „La cei trei sfinți magi" din orașul meu natal. În vis am mai văzut încă o dată în viața mea, așa cum o văzusem dintr-a patra primară pînă într-a patra de liceu, adică plină ca-n vis de toate minunile, această gospodărie țărănească — această redută roșie, acest vechi și măreț meterez construit pentru război și pentru asediu de prințul Xaverius de Saxa, gospodăria țăranului Andreas Quakatz, din care domnul prinț elector de Saxa a bombardat atît de temeinic în anii șaizeci al veacului al optsprezecelea nu numai orașul din vale, ci și clădirea cea înaltă, gimnaziul nostru, încît și unul și cealaltă au trebuit să i se predea, deși, ca să spunem adevărul, nu el a fost cel dintîi și cel mai mare erou din războiul de șapte ani. Războiul de șapte ani s-a petrecut cu cîțiva ani buni înainte de copilăria mea și a lui Gogoașă, dar reduta roșie mi-a apărut totuși în acest vis, așa cum a fost ea idealul copilăriei noastre.

Mi s-a ridicat în fața ochilor cu meterezele, bine conservate, în patru colțuri. Legată de restul lumii numai printr-un drum de pămînt, ca un dig, peste șanțul adînc ! Cu tot ceea ce avea ea tainic, putînd să ațîțe fantezia și însuflețirea unui băiat : cu tunurile și mortierele prințului Xaver și cu gardul viu de mărăcini, prin care nu puteai răzbate, sădit de țăranul cu inima neagră Andreas Quakatz pe creștetul ei, ca să se ferece de lumea cea rea pe el, pe Tinchen a lui, casa, grajdurile, șurile și tot ce mai avea pe-acolo.

Aud în visul meu un duruit și un trosnet surd venind dinspre reduta roșie ; dar nu e bubuitul tunurilor prințului elector de Saxa, descărcate împotriva regelui Fritz al Prusiei : este furtuna, la care Störzer zice :

— Vine totuși mai repede peste noi decît mă gîndeam. Ei, Eduard, fă-mi plăcerea și dă o fugă dincolo, pînă la adresantul Quakatz, de-i du poșta. Uite-i ziarul — și-aici, una, două, trei scrisori. Cîtă hîrțogărie mai primește omul ăsta ! ah, Eduard, și-ntotdeauna sînt și cîteva plicuri cu ștampila judecătoriei ! Ia vezi — Tinchen, fetița lui, se și iește la noi de după stîlpul porții ! Dă-i-le ei, pe toate

astea ; între timp, eu am să sortez restul corespondenței colea, sub carpenul ăsta, pînă ce n-ajunge furtuna aici.

— Ce vrei de la noi, prostănacule ? aud acum o voce de copil ascuțită, foarte mînioasă, în mijlocul hămăitului unei jumătăți de duzini de javre de curte și de casă de toate soiurile și neamurile, turbate de furie. Potăile chelălăie pe-ntrecute și-și arată colții. Mi se reped la pantaloni și-mi sar spre gîtlej : chiar așa, ca domn mai în vîrstă și ca bur din Africa de Sud ai avea tot dreptul să te trezești din somn, cu un strigăt strident.

Eu însă rămîn totuși în vis, pe dig, înaintea celor doi stîlpi de la poarta gospodăriei lui Quakatz de pe reduta roșie, iar vocea de copil țipă rîzînd și batjocoritor :

— Lăsați-l ! Poftim de intrați ! Toată judecătoria-n păr ! Președinte, grefier, referendar ! Culcat, cu toții ! Culcat, juratule Vahldick ! Culcat, Meier, culcat Brauneberg ! Culcat, toți jurații !

— Uite corespondența voastră, scrisorile și gazeta, năpîrcă ! strig eu, azvîrlind corespondența în șorțul întins de ghibirdicul cu păr roșu al țăranului de la reduta roșie, după care mă-ndepărtez de inospitaliera gospodărie, retrăgîndu-mă pe digul de pămînt spre cîmpul liber și spre carpenul unde m-așteaptă Störzer.

— Hai, Eduard, zice Störzer, s-o luăm la picior, ca s-ajungem nemuiați măcar pînă la Maiholzen. Ia te uită colo, în urmă, a și început să toarne. Și ce zi frumoasă de vară era azi. Ei, slavă Domnului că am terminat cel puțin cu reduta roșie și Quakatz.

•

Era ciudat cum în noaptea asta petrecută la „Cei trei sfinți magi" trecutul și prezentul se amestecau în pat, în somn, în vis și în semitrezie. Vîjîia și duruia, ca și cînd ar fi turnat cu găleata și ar fi răsunat tunete grele : stăteam culcat în pat la „Cei trei sfinți magi", ca soț, tată, fermier și mare crescător de oi pe fluviul Orange, iar în același timp goneam cu poștașul rural Störzer, ca elev de doisprezece ani, prin potopul ce se revărsa din cer, sub fulgere și tunete, în plin cîmp, ca să ajungem la Maihol-

zen, bunul sat de dincolo de reduta roșie, dacă nu cu hainele uscate, măcar cu viață.

Abia cînd a venit chelnerul cu apa de bărbierit, am aflat că spre ziuă a fost într-adevăr o furtună cumplită și n-am avut într-adevăr nimic de zis împotrivă, cînd flăcăul și-a exprimat cu politețe speranța că „am dormit în tihnă cît a ținut prăpădul".

Cît a ținut furtuna adevărată din timpul nopții dormisem într-adevăr în tihnă, sau vuietul ei se amestecase atît de bine cu duruitul și vîjîitul din trecut, încît nu fusese cu putință să deosebesc visul de realitate. Acum însă, mai înainte ca tînărul chelner să-mi bată la ușă, trebuise să ascult altceva, un lucru care de asemenea apare adesea în literatură cînd se descriu vise : clopotele din turnul orașului din patrie. Auzisem bătînd ora șase, șase și jumătate și șapte. Iar în timp ce-mi îngăduiam această cea mai plăcută desfătare care e să stai treaz, culcat, lungindu-te și întinzîndu-te în pat, ascultînd bătaia de clopot a *acestor* ore, mi-a reînviat în suflet altceva — dulce și înfiorător de viu ! Anume ora cînd trebuia să fim la școală — vara la șapte, iarna la opt, și, pe deasupra, cu totul fără de vrere, spre rușinea mea, și Gogoașă ! Gogoașă, el „care nu punea nici un preț pe toate neroziile astea, sau care, oricum, le lua în seamă mai puțin decît tot restul clasei paralele laolaltă".

Într-adevăr, el nu se întreba ce știau „oamenii" ăștia (cuvînt prin care îi înțelegea pe domnii profesori) și doreau într-un chip vrednic de rîs să-l învețe pe el. Se socotea cît se poate de bun așa cum era și, într-un cuvînt, era o ticăloșie să trebuiască „să fii acolo" vara la șapte și iarna la opt, ca să te lași, cu un dispreț total, pedepsit, fiindcă „toate celelalte nu-s de nici un folos".

Gogoașă ! Într-adevăr, nu din pricina clopotelor bisericii (deși el a făcut și încercarea să studieze teologia), ci numai și numai din pricina ceasului din turn, mi-a urcat în suflet, tot atît de limpede ca Störzer, și prietenul meu Gogoașă, celălalt prieten al meu din copilărie, de pe cîmp, din pădure și livezi, Gogoașă, pe care-l vedeam grăbind întrucîtva pasul, numai cînd bătrînul subdirector, cu nuiaua de alun în mînă, pornea să facă nu înconjurul lumii,

ci al tablei negre de şcoală şi al temelor de matematică nerezolvate.

Da, pe vremea noastră bătaia se mai aplica celor ce-o meritau... Slavă Domnului ! — „Gogoaşă" îi spuneam la şcoală. De fapt, îl chema Heinrich Schaumann şi era singurul copil al unor părinţi atît de uscaţi, de stafidiţi, de vioi şi nervoşi ca pitulicea, încît se părea că au dreptate cei din oraş care susţineau că fusese ascuns într-un ou de cuc, iar cineva îl strecurase cu perfidie şi spre ruşinea domnului arhivar şi a doamnei arhivărese Schaumann în cuibul lor. Oricum va fi fost, îl hrăniseră, aducîndu-i şi vîrîndu-i în cioc tot ce putuseră — şi-i priise.

Şi aşa cum perechea de pitulici se bucură şi se mîndreşte cu grăsanul crescut în cuibul ei, tot astfel tatăl şi mama Schaumann se mîndreau şi se bucurau de „dolofanul" lor şi voiau să facă din el ceva şi sub o altă dimensiune, anume ceva mare. Firește, un pastor, un consilier guvernamental, consilier sanitar sau altceva de felul acesta.

— Treaba asta mi-ar fi pe plac, Eduard, îmi spunea adesea pe-atunci Heinrich. Numai de n-ar fi mai înainte blestemata asta de trudă, latina îngrozitoare şi chiar greaca, pe urmă, să te scoată din minţi, nu alta, ebraica ! — adăuga el suspinînd şi nu rareori frecîndu-şi umerii.

— Şi reduta roşie, Heinrich.

— Şi ea, Eduard, cu toate că nu-i decît o prostie scornită de voi, ăilalţi. Ei, mie puţin îmi pasă de ce spuneţi şi gîndiţi, măgarii de voi, despre mine. Şi pe urmă nici nu merge să le turui aşa, dintr-o răsuflare, pe amîndouă : gimnaziul şi reduta roşie a lui Quakatz. Tii, Doamne, de m-ar face pe mine cineva ţăran acolo, în reduta roşie ; m-aş lăsa păgubaş de toate casele de pastor din lume şi l-aş omorî cu plăcere de trei ori pe Kienbaum !

— Vai, Gogoaşă !

— Da, da, Gogoaşă ! N-ai decît să-mi spui aşa ; nu-mi pasă. Dacă-mi dă cineva gogoşi, mă-ndop cu ele, de asta puteţi fi siguri. Şi încă o dată, în privinţa lui Quakatz, mă doare-n cot de ce vorbeşte lumea despre el. Dinspre partea mea, n-are decît să-l fi omorît de şase ori pe Kienbaum ; el tot rămîne ţăranul de la reduta roşie şi o duce pe lume ăl mai bine. Pe urmă, nici o judecătorie n-a dovedit că ar

avea vreo vină, iar dacă toată lumea s-a pornit acum să aţîţe împotriva lui, asta tot nu-i o dovadă că ar fi vinovat. Şi pe mine mă hăituieşte toată lumea, iar dacă mîine o să-l găsiţi cu beregata tăiată undeva, în drum, pe Blechhammer, pe domnul profesor doctor Blechhammer al vostru, o să-mi puneţi mie în cîrcă povestea şi o să ziceţi că eu am fost ăla care mi-am făcut în sfîrşit cheful şi m-am răzbunat. Quakatz de la reduta roşie ar avea toată dreptatea, dacă şi-ar împăna meterezul prinţului Xaver mai bine cu tunuri decît numai cu tufe de mărăcini, ca să se apere de lumea-ntreagă, de-ntreaga omenire. Tii, dac-aş putea eu să împuşc odată din reduta roşie spre vale-n-coace, vreau să zic întreaga omenire, şi după aia să mai dau drumul şi la cîini ! Tu ştii, Eduard, şi poţi să dai mărturie că măcar de data asta am fost tobă de carte. Şi cu toate astea, m-au lăsat iarăşi repetent şi nu m-au trecut împreună cu voi într-a cincea de liceu ! Ia poftim de te mai întoarce în situaţia asta acasă, bucuros că te afli lîngă părinţii tăi şi că trăieşti. Păi da, nu-ţi mai rămîne decît să te faci sihastru şi să te retragi înapoia tunurilor. Mi-aş pierde firea dacă n-ar fi reduta roşie şi n-aş nutri gîndul să ajung stăpînul ei ! Tu, Eduard, îţi rupi pingelele cu Störzer, eu stau întins în faţa redutei roşii — fiecare după gustul lui — şi, cu toată lumea, şi cu toată şcoala în urma mea, mă gîndesc cum aş pătrunde în redută şi cum ar mai putea să vină acolo după mine vita aia de Blechhammer. Ia te uită aici, Eduard, ieri m-a muşcat de mînă Tinchen Quakatz, mîţa aia gata mereu să muşte, şi bine a făcut. Cum să nu muşte cineva, dacă nu-i lăsat în pace ? Şi-apoi mititica a simţit şi ea laba pe care i-am ars-o peste bot ; cînd a venit tat-so, a trebuit să ne dea dreptate la amîndoi. Scuipaţi-vă otrava, a spus. E mai bine decît s-o ţii în tine, a spus. Iar dacă e cineva care să ştie cîtă dreptate are, apoi acela-s eu. Să stai în ultima bancă şi să n-ai voie să sufli o vorbă la toate expresiile lui Blechhammer e de o mie de ori mai rău decît să fii socotit ucigaşul lui Kienbaum, deşi nu eşti. Da, ia uită-te la mine, Eduard, şi tu eşti unul din ăia care se firitisesc în fiecare clipă că nu-s ei ţăranul ucigaş de la reduta roşie sau Heinrich Schaumann.

— Nu mă cunoşti deloc, Heinrich.

— Ba da, Eduard ; vă cunosc eu bine. — Pe toţi vă cunosc pînă-n fundul sufletului.

•

M-am bărbierit. Obişnuiesc să mă bărbieresc singur : dincolo, adică acolo în fundul lumii, în ţara cafrilor, ai putea să aştepţi mult şi bine bărbierul, chiar dacă ar încăleca pe un struţ şi ar goni cu uneltele lui de la un cral [1] la altul şi de la o gospodărie ţărănească la alta, ca să-şi servească clientela. Soarele strălucea pe cer şi lumina masa, pe care-mi luam cafeaua. Puteam să-mi felicit patul de hotel de la „Cei trei sfinţi magi" că, în pofida a toate, dormisem straşnic în el, fără să-mi pese cum le va fi mers altor zece mii dinaintea mea în acelaşi aşternut.

Mulţumită furtunii din timpul nopţii, aveam parte de o dimineaţă frumoasă. Aerul era acum la început atît de proaspăt, de limpede şi de uşor, încît puteai să te aştepţi la o nouă zi de arşiţă.

— Aşadar, bătrînul Störzer a murit ! am oftat cu un simţămînt de melancolie şi tihnă, aplecîndu-mă deasupra mesei cu micul dejun şi deasupra ziarului, pe care chelnerul mi-l adusese, zicînd : „Patronul vi-l trimite mai întîi dumneavoastră, fiindcă socoate că din toată casa pe dumneavoastră vă interesează mai mult, ca unul ce veniţi de departe, din străinătate, acasă. De astă-dată aveţi timp destul să-l citiţi, mai înainte de a coborî în sala cea mare, la ceilalţi domni.

În aceste cuvinte ale politicosului tînăr ieşea din nou la iveală o fărîmă de prietenie din vremurile de altădată. Se purta foarte amabil *mine host* [2] de la „Cei trei sfinţi magi", însă de data aceasta nu prea aveam cine ştie ce chef să-mi vîr nasul în cele mai noi veşti privind opinia publică mondială, adică istoria universală. Am împins curînd de-o parte ziarul şi m-am gîndit iar :

Bătrînul Störzer mort ! Păcat ! Pe el nu l-ai mai putut vedea, aşadar, din propria ta vină, Eduard. Prin urmare, orice s-ar întîmpla, astăzi ai să te duci la reduta roşie,

[1] Sat (la hotentoţii din Africa de sud şi sud-vest).

[2] Gazda mea (hotelierul meu) (engl.).

la — Gogoașă !... Cum se mai trezesc toate din nou și cum mai prind viață, fără să faci pentru asta, în ceea ce te privește, altceva decît să asculți și să te uiți. Gogoașă ! Ce-mi mai rămăsese în minte pînă acum paisprezece zile despre Gogoașă, despre vechiul, trăsnitul meu prieten Heinrich Schaumann, despre bunul, dragul, leneșul, grasul, bravul meu prieten Heinrich Schaumann, numit Gogoașă ?

Iar acum, uite îl aveam iarăși dintr-o dată în minte, întreg ! Întocmai cum îl aveam din nou întreg pe abia răposatul Störzer. Și ar fi fost cu totul nedrept din partea mea, dacă nu i-aș fi făcut de îndată o vizită celui dintîi — acum, cînd mai era timp. Datorită celui din urmă tocmai aflasem cît de curînd se poate pierde o asemenea ultimă clipă prielnică.

Ei, firește, de pe vremea cînd ne-am luat valea de la școală, el, Heinrich, ar fi putut să trăiască sau să moară de zece mii de ori, fără ca eu, preocupat de propria mea viață și moarte, să am de pierdut pentru el măcar și o clipită.

Ne-am despărțit într-o vreme, cînd oamenii au cel mai puțin timp unul pentru altul. Înlesnirea cu care se poartă astăzi corespondența nu schimbă nimic din lucrul acesta, căci cine mai scrie scrisori astăzi, în perioada cărților poștale ?

Văd înaintea mea întreaga jumătate a doua din secolul al optsprezecelea și o bună treime din secolul al nouăsprezecelea cum dau din cap a dojană și mă gîndesc, stînd la masa cu micul dejun, în hotelul din orașul natal : Măcar o dată tot ați fi putut să vă scrieți — tu și prietenul tău Heinrich.

Acum, în totului tot și vorbind cinstit, cu gingășie, cum se spune, nu prea ne-am purtat unul față de altul în relațiile noastre personale. Dar ceea ce se numește îndeobște, și mai ales în acea perioadă a vieții, a fi buni colegi de școală, asta am fost totuși, Gogoașă și cu mine. Care dintre noi doi i-a smuls celuilalt, cînd și cînd, mai abitir părul, care i-a făcut cucuiele cele mai vinete și i-a umflat mai grozav ochiul, astea-s lucruri ce pot fi trecute cu vederea astăzi. Acuma, important e să știu ce-a făcut timpul din băiatul ăsta bun și gras, dacă s-a schimbat

foarte mult și dacă, drept urmare a acestei schimbări, era în stare, ca săteanul Quakatz la vremea lui, să trîntească în nas lumii întregi, deci și mie, poarta redutei roșii ; sau dacă, după obișnuita întrebare, rostită cu un aer încurcat și nedumerit : „Cu cine am onoarea ?“, are să-mi întindă amîndouă mîinile, spunînd oarecum pe vechiul ton de la școală : „Ura, tu ești, Eduard ? Ei, frumos din partea ta că îți mai amintești de mine !“

Ținînd seama că locuia „departe, în cîmp“, n-am mai socotit necesar să respect orele de vizită stabilite prin datină și obicei în orașele mari, mijlocii și mici, așa că pe la nouă dimineața mă aflam în drum spre el.

*

O dimineață într-adevăr frumoasă. În oraș, poliția se îngrijise, spre cea mai mare laudă a ei, ca străzile să fie bine măturate, iar dincolo de barieră, în „cîmp“, mama natura purtase ea de grijă ca totul să fie spălat cu dichis. Da, pusese ea însăși mîna, cu săpun și burete, cu tunete și fulgere ; pomii, tufișurile, iarba și florile arătau ca niște copii proaspăt îmbăiați, purtînd încă pe gene lacrimile pricinuite de frecuș, iar la unii se mai vedea foarte bine cum se apăraseră zvîrcolindu-se, dînd din mîini și din picioare. Dar n-are a face, o scoseseră la capăt și de data asta, iar totul arăta oricum frumos. Lumea strălucea, iar dacă peste cîmpie trecea o plăcută adiere proaspătă, dimineața nu-și pierdea nimic din farmec — acolo, în țara virgină a cafrilor, la beciuani și buri un peisaj nu putea să arate după o furtună de noapte mai tineresc decît aici, în bătrîna Europă, uzată și stoarsă de trebuințele unor milenii nenumărate.

Și toate-s la fel ca pe vremea ta, Eduard ! oftam eu, cu o satisfacție nostalgică. — Și totuși nu erau chiar la fel.

Colo, de-o pildă, dacă te uiți mai bine, în dreapta drumului care duce spre reduta roșie, era pe vremuri o baltă mare, de vreo patru pînă la cinci ari, mai curînd o mlaștină ; acum nu mai era.

Tot ceea ce altădată fusese plin de minuni mișunînd tainic se preschimbase acum într-un ogor mai mult sau mai puțin fertil, cultivat cu cartofi, și oricît de folositor ar

fi fost lucrul acesta, tot mai frumos și mai „educativ“ fusese odinioară. Balta Lurke avea tot dreptul să-mi ceară să mă uit cu mirare după ea, ca să văd apoi cu durerea-n suflet că pierise. O cunoștință atît de bună, o prietenă atît de apropiată ! atît de plină de rogoz, de trestie, de pămătufurile papurei, de broaște, melci, gîndaci de apă, străbătută pe deasupra de zborul atîtor libelule, de fîlfîitul atîtor fluturi, înconjurată de păsuni și atît de înmiresmată. Da, înmiresmată ! mirosind dulce, familiar, mirosind greu, mai ales în zilele fierbinți de vară și cînd ni se spusese la ora de științe naturale de după-amiază :

— În balta Lurke se găsește, cum rar se-ntîmplă, absolut tot ce-ați auzit în ora de astăzi.

„Pentru Dumnezeu, ar fi putut s-o lase acolo unde era. Ar fi trebuit s-o lase cum era, murmuram eu pe drumul meu de-acum spre reduta roșie. Ca să scoată cîțiva saci mai mult de roade ale pămîntului pentru vitele lor și pentru ei n-aveau nevoie să se atingă de ea !“

Totuși se atinseseră, iar astăzi nu se mai putea face nimic, așa că pur și simplu trebuia să mă împac și eu cu pierderea. Nu știam — dar ce-mi păsa mie ? — că „ameliorarea“ însemnase un proces care ținuse ani în șir, dezbătut prin toate instanțele, și fusese plătită cu tihna pămîntească a trei sau patru familii de grădinari din oraș.

Exista un alt proces, care avea mult mai multă însemnătate încă din amintirile mele din copilărie : urîtul caz Quakatz în chestiunea Kienbaum.

Pe măsură ce înaintam pe îngustul, atrăgătorul drum de țară, printre holdele de grîu unduind sub strălucirea soarelui de dimineață, proaspete de umezeală, pîrguindu-se pentru recoltă, și mă apropiam de reduta roșie, în amintire îmi revenea mereu mai limpede tulburarea, acum stinsă cu totul, pe care o iscase în oraș și la țară, pe vremea copilăriei mele, uciderea lui Kienbaum. Cu mereu noi amănunte — unul mai interesant decît celelalte !

De trei ori îl arestaseră pe stăpînul de-atunci al redutei roșii, pe săteanul Andreas Quakatz, ducîndu-l la închisoare, fiindcă apăruseră noi „indicii“ în cazul Kienbaum. Și de trei ori fuseseră nevoiți să-l pună în libertate nedecapitat, pe țăranul Quakatz, fiindcă aceste noi indicii și motive de suspiciune se dovediseră totuși de fiecare

dată a fi ceea ce erau, adică aţîţarea mai mult sau mai puţin uşuratică a bănuielilor, iar în cîteva rînduri chiar scornituri perfide şi răuvoitoare.

„Asta-i, Eduard, cine l-o fi omorît pe cocoşul Cucurigu ?“ m-a întrebat Heinrich Schaumann, numit Gogoaşă, mohorît, clătinînd din cap şi scărpinîndu-se după urechile cam clăpăuge, în ziua cînd, după ce părăsisem şcoala, mă oprisem pentru ultima dată cu el pe culmea drumului, de unde aveam sub ochi fortăreaţa prinţului Xaver de Saxa, conte de Lusace, conservată, ca şi astăzi, în perfectă stare. Este aceeaşi înălţime, pe care am poposit şi noaptea trecută, visînd şi pe jumătate treaz, ca să sortez scrisorile sub carpenul cel bătrîn, în faţa digului de pămînt ce duce — şi astăzi — peste şanţ, spre poarta gospodăriei lui Quakatz.

N-am mai găsit nici carpenul. Ca şi balta Lurchen, căzuse şi el victimă lucrărilor de ameliorare şi îmbunătăţiri funciare. Faţă de nevoile prezentului flămînd, arunca poate prea multă umbră peste pămîntul arabil, sau îşi întinsese prea departe rădăcinile în sol. Dar, slavă Domnului, reduta roşie mai era la locul ei, aşa cum fusese ridicată în anul una mie şapte sute şaizeci şi unu de bătrîna şi îngrozitoarea cîrtiţă războiul, cu siguranţă, atunci, nu pentru ameliorarea ţinutului. Acum stam din nou în faţa ei şi mă gîndeam în urmă, la noi doi : Heinrich Schaumann, numit Gogoaşă, şi eu, şi-mi reaminteam ce spusese atunci Gogoaşă, sub impresia cea mai proaspătă a evenimentelor, despre cazul Kienbaum contra Quakatz, sau Quakatz contra Kienbaum, ori, ceea ce de asemenea se lega mai mult sau mai puţin de caz, despre Tinchen Quakatz.

Ca un viitor teolog zelos nu arăta prietenul meu ; căci la tinerii domni trupeşia, pe care el, Gogoaşă, o avea încă de pe atunci, vine abia mai tîrziu, cînd pot recîştiga la propria lor masă, într-o parohie ce-i hrăneşte bine, tot ceea ce au păgubit cîndva la masa gratuită de bursieri. Dar el era bun, din cale-afară de bun. El, cel puţin, de dragul părinţilor, încerca să flămînzească, pregătindu-se astfel pentru cea mai priincioasă profesie de pe pămînt. „Ce nu faci pentru o mamă nu numai încăpăţînată, ci şi

plînsă, şi pentru un tată de-a dreptul fanatic şi înverşunat în dorinţa lui de a-şi îndruma fiul spre cel mai la îndemînă studiu în stare să asigure cea mai îmbelşugată existenţă ? Doar nu poţi nimici speranţele cele mai frumoase ale bătrînilor. Şi-apoi, Eduard, bunii oameni doresc totuşi să se aleagă şi ei cu ceva, pentru că au adus un fiu pe lumea asta plină de ciolane roase, coji uscate de pîine şi apă de fîntînă cît se poate de sănătoasă, limpede, răcoritoare şi mai ales ieftină."

Cuvintele pe care tocmai le-am scris aici şi care depun mărturie pentru un suflet de copil devotat şi afectuos sînt, firește, tot o amintire. Cu aceste cuvinte Gogoaşă s-a alinat în multe rînduri, începînd din penultima clasă de liceu pînă la examenul de bacalaureat. Dar atunci, în ziua aceea cînd ne-am luat rămas bun, dacă nu de la tinereţe, în orice caz de la copilărie, în ziua aceea, cînd noi doi, eu şi el, am stat multă, multă vreme, pentru ultima dată sub carpenul lui Störzer, în faţa redutei roşii, el a spus cu totul altceva ; a spus :

— Ia priveşte-o ! În mijlocul războinicilor ei. Ascultă-i şi uită-te la cîini, cum zăpăie la noi şi-şi arată colţii ! Strașnici duhăi ! Vezi-i ce bine au înţeles parola şi cum ştiu să ţină departe de Tinchen Quakatz şi de reduta roşie orice ins nedorit. Spune şi tu : caraghiosul ăla de musiu în serviciul francezilor, domnul conte de Lausitz, domnul prinţ elector de Saxa, s-ar fi priceput să-şi întărească meterezul de colo mai bine decît săteanul Quakatz ?

— Păi, da, Heinrich, toate se potrivesc una cu alta : casa, curtea şi şanţul — tatăl, fiica şi străjerii.

— Aşa-i, slavă Domnului ! Ţi-aş mai spune una, Eduard, numai să nu mi-o iei în nume de rău. Anume, aş fi fost mai bucuros să nu mă fi cărat cu tine pe drumul ăsta încoace. Pe Damon şi Phintias [1], pe David şi Ionathan [2] şi cum s-or mai fi numind celelalte perechi exemplare de prieteni i-am fi putut juca înaintea apropiatei

[1] Doi pitagoreeni din Siracusa (aprox. 400 î.e.n.), a căror prietenie exemplară este evocată de Schiller în balada *Chezăşia*.

[2] În legenda biblică, Ionathan, fiul regelui Saul, l-a îndrăgit pe David, după ce acesta l-a biruit pe Goliath, şi l-a apărat mai tîrziu împotriva mîniei regelui.

noastre despărțiri și cu alt prilej, plimbîndu-ne pe altă potecă, în direcția opusă a orașului și a redutei roșii. Dar pentru că ești un băiat bun și cu adevărat prietenul meu, fie și așa, dinspre partea mea, de vreme ce nu mai pot schimba lucrurile. Fă-mi însă plăcerea și evaporă-te pe cît se poate în aer și într-o desăvîrșită tăcere, iar pe urmă, acolo, jos, în oraș, nu mă face printre ceilalți cunoscuți mai ridicol decît e neapărat necesar. Reduta roșie m-a vrăjit, așa e, cîndva, iar biata fată de-acolo, din mijlocul haitei ei de cîini, n-are nici o vină că m-a scos din minți. Așa a fost scris, și eu n-am altceva de făcut decît să mă împac cu soarta. Bună ziua, domnișoară Valentine!

— Bună ziua, domnule Schaumann.

Așa cum stătea cu brațele încrucișate, rezemată de stîlpul porții, fata nu avea aerul că ar dori cu adevărat și în mod serios cuiva o zi bună. Fără să vrei, te uitai să vezi dacă nu cumva are la îndemînă, rezemată la intrarea redutei, o flintă încărcată, sau dacă nu ține un cuțit tăios, cu vîrful ascuțit, în pumnul drept, ascuns la subsuoara stîngă, gata să-l folosească la iuțeală. Avea și ceva de pisică sălbatică, pentru care armele făurite erau de prisos la nevoie, fiindcă nu trebuia decît să se azvîrle asupra cuiva înfigîndu-i ghearele lungi în obraz și mușcîndu-l vîrtos cu dinții, ca să iasă victorioasă în orice luptă pentru ea, pentru casa, curtea și vatra tatălui ei.

Nici înaltă și nici scundă, nici slabă și nici grasă, nici frumoasă și nici urîtă, nici orășeancă și nici țărancă, nici copil și nici fată mare, Valentine Quakatz, unica fiică a țăranului ucigaș Andreas Quakatz, stătea acolo și apăra proprietatea însîngerată, cu faimă rea, a tatălui ei, reduta roșie, care se ridica în peisajul pașnic, străluminat de soare, zugrăvit de verdele frunzișului și de auriul spicelor.

Nu mai strig : „Uite corespondența voastră, scrisorile, gazeta, scorpie roșie", îndeplinind slujba lui Störzer la intrarea în reduta roșie. Ea însă, domnișoara Quakatz, potolește cîinii ca atunci și aproape cu aceleași strigăte ciudate. Dulăii se liniștesc pe-ncetul și în silă, dar rămîn cu ochii ațintiți asupra noastră, fixîndu-ne bănuitori și mîrîind înăbușit.

— Tata nu-i acasă, spune Valentine. Apoi adaugă : Iar oamenii sînt la cîmp.

— Bine ! zice Gogoaşă. Iată-ne din nou faţă-n faţă, Tinchen, numai noi doi ; fiindcă ăstuia de-aici tocmai i-am spus cît se poate de limpede să se socoată, fiind de faţă, ca şi cum n-ar fi altceva decît aer. Fireşte, dacă n-ar fi prietenul meu cel mai bun, i-aş fi spus încă mai clar că prezenţa lui aici e astăzi cu totul de prisos. Dar e prietenul meu, aşadar, atît cît îmi convine mie, şi al tău, Tinchen, iar atît de proastă nu eşti tu, fetiţo, ca să nu-ţi dai seama că el ştie despre voi, despre reduta roşie, tot ceea ce ştie restul nobilei omeniri creştine pînă la cinci mile de jur împrejur. Dumnezeule, numai şi pentru asta ar face să studiezi cu bucurie teologia, ca să te poţi năpusti din amvon asupra ei, vreau să spun, asupra nobilei omeniri ! Şi-acum haideţi în sfîrşit în casă. Să-mi umplu pentru ultima dată nasul cu duhoarea din reduta roşie, ca s-o duc cu mine în aerul mai curat, mai bun, de dincolo de cele cinci mile pe care tocmai le-am pomenit.

Ca „să se exprime", „să spună vorbe mari", „să ţină cuvîntări", pe scurt, „să predice", Heinrich cel gras era întotdeauna gata. Dacă atîta ar fi fost de-ajuns, acuma trebuia să fie neapărat dacă nu papă cismontan, totuşi cardinal sau măcar arhiepiscop, şi nu ţăranul de astăzi de la reduta roşie.

— Unde-i bătrînul ? întreabă el mai întîi.

— Din nou la judecătorie, în oraş, spune furioasă fiica şi moştenitoarea de la reduta roşie. S-a luat iar la harţă cu primarul din Maiholzen şi l-a ameninţat că-i dă un pumn în mutra lui neroadă, zicîndu-i că e un calomniator, pentru vechea pricină cu Kienbaum. Aşa că a fost reclamat din nou.

Gogoaşă dovedeşte acum că ştie să fluiere nemaipomenit de melodios. Îşi exprimă sentimentele, făcîndu-le să răsune într-un ritm tărăgănat, apoi le reia cu fapta, încolăcind cu braţul şoldurile fetei şi zicînd, întors spre mine :

— Mai frumos nici că puteam nimeri.

Atunci se întîmplă ceva ce-mi renaşte de asemenea în suflet tot atît de viu ca în acea de mult trecută zi din

tinereţe : Valentine Quakatz părăseşte — cu totul ! — postul ei de strajă de la poarta redutei roşii. Gura încleştată cu răutate devine una gata de plîns ; fata luptă, luptă cu lacrimile ei, dar ele-s mai puternice decît ea. Tinchen sughiţă, plînge în hohote şi nu sare să-i înfigă lui Gogoaşă unghiile degetelor în obraz, ci îşi petrece braţele pe după gîtul lui, i se agaţă de gît şi scînceşte :

— Heinrich, ce rău eşti !

— Ei, ei !

— Eşti la fel de rău ca toţi ceilalţi.

— Ei, atunci aţiţă-ţi dulăii să mă înhaţe de grumaz, muiere trăsnită ce eşti ! Ce zici de asta, Eduard ? Eu, la fel de rău ca toţi ceilalţi ?

Nu spun nimic. Stau acolo ca un netot, cu gura căscată, şi mă uit cum dolofanul meu prieten o strînge şi el pe fată — o fată — în braţe, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai firesc, o bate pe spate, o mîngîie pe păr, îi ridică bărbia şi o sărută. Îl văd cum îşi caută anevoie batista în buzunarul de la spate al surtucului, cum reuşeşte s-o scoată şi cum şterge cu ea lacrimile din ochii fetei — o fată, o fată străină, maturizată, îl privesc deodată pe Gogoaşă cu alţi ochi decît cei cu care l-am văzut pînă în ceasul acesta uluitor. Cu sîngele în obraji, doresc să mă aflu la o poştă depărtare şi totodată aş vrea să-l văd pe acela căruia i-aş da ascultare, dacă m-ar lua de cot şi mi-ar spune : „Hai, Eduard, tu n-ai ce căuta aici !“...

Din fericire, Gogoaşă are prea mult de lucru cu fata şi nu-mi adresează decît din cînd în cînd, aşa, în treacăt, cîte o remarcă politicoasă.

— Inimă de gîsculiţă, ce pot să fac ? Mă duc eu cumva de bunăvoie ? Cum să nu mă duc ? Nu-s eu dator, de hatîrul bunilor mei părinţi, măcar să cad odată la examen ? Cît aş dori să rămîn aici de dragul tău, Tinchen, o ştii şi tu, aşa că fii fată bună şi lasă scînceala asta fără rost. Ia te uită la tontul ăsta de Eduard cum mai zgîieşte ochii şi se gîndeşte în ce fel o să povestească toate astea acasă ! Ei — doar ai batista mea în mînă, şi-acuma nu ne mai face de rîs aici, afară. Crezi tu că domnul conte von der Lausitz a ridicat meterezul ăsta, pentru ca Heinrich Schaumann, zis Gogoaşă, să se arate de pe el cuibului din vale cu flancul lui cel mai vulnerabil ? Să nu-ţi în-

chipul una ca asta. Am să-i bombardez eu odată de pe el pe filistinii de-acolo de jos, în aşa fel că ştăbălăul de Xaverl, prinţ elector de Saxa, se poate bucura încă de pe acum, în forma lui de grămăjoară de piele şi oase din mormîntul lui princiar. Hai cu noi, Eduard, de vreme ce eşti aici. Să intrăm, în sfîrşit, în casă ; fiindcă nu întotdeauna, Eduard, respiri cel mai în voie în aer liber, iată o experienţă pe care ţi-o ofer cu plăcere pe gratis, băiete, ca să te foloseşti de ea oricum ai să vrei. Glume proaste nu-ngădui, fireşte, nici acum, aici, şi nici pe urmă jos, în oraş, în cercul iubitelor tale rude şi al cunoscuţilor tăi mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi. Noi trei ne aflăm aşadar singuri de tot pe reduta roşie ? Straşnic ! Tinchen, spune javrelor tale cît se poate de energic ce au de făcut.

Domnişoara Valentine se întoarce spre trupa ei de străjeri patrupezi, adică ridică pumnul spre ei şi-l agită către rîzătorul, paşnicul peisaj de vară de dincolo de şanţ. Asta înseamnă că bestiile trebuie să îngăduie încă mai puţin decît de obicei intrarea nepedepsită a cuiva în bastionul contelui von der Lausitz. Iar ele înţeleg şi răspund cu un surd scheunat şi mîrîit de mînie ; noi trei, însă, ne aflăm, într-adevăr în chip minunat, singuri în după-amiaza aceasta la reduta roşie...

Chiar plăcută nu era privelişte a, acum cînd aveam cîinii şi poarta în urma noastră. De jur împrejur, totul arăta sălbăticit şi lăsat în paragină, orice treabă fusese făcută numai pe jumătate şi în silă şi cu nepăsare. Nimic nu era în bună rînduială în grădină, în curte, în casă şi, probabil, nici în şură. Toate uneltele zăceau şi stăteau de jur împrejur, aşa cum fuseseră lăsate să cadă din mînă sau puse deoparte. Tufele şi buruienile creşteau în voie. Mustul de bălegar nu şi-ar fi putut dori zile mai bune decît la reduta roşie, unde-şi căuta şanţuri de scurgere după cum avea chef. Găinile rîcîiau în grădină pe unde voiau. Raţe şi gîşte se plimbau şi ele legănîndu-se, pe unde pofteau, prin curte şi prin casă. Privind vitele de grajd, îţi dădeai seama că stăpînul lor lipsea adesea de-acasă, iar cînd nu lipsea, n-avea ochii pe ele, cum s-ar fi cuvenit. Se vedea cît de colo că fata stăpînului nu se putea îngriji singură de toate şi că de aceea argăţimea se lăsa „pe tînjeală". În ce priveşte punctul din urmă, argăţimea, netrebnicia ei

avea bunele ei motive. Ca argați, slujnice și rîndași, săteanul de la reduta roșie trebuia să se mulțumească cu ceea ce nu voia nimeni — cu lepădăturile și drojdia ținutului.

Un om de treabă, o fată cuminte nu se cuvenea să slujească la reduta roșie și să se îngrijească acolo în chip cinstit de buna rînduială. Despre o simbrie mare și un tratament bun nu putea fi nicidecum vorba acolo. Fiecare bănuț pe care-l plătea săteanul Quakatz mirosea a sînge. Cine venea de la reduta roșie și căuta altă slujbă, aducea cu el în haine același miros, i se spunea asta strîmbînd din nas și era trimis la casa următoare. Pînă cînd țăranul Andreas Quakatz avea să recunoască în sfîrșit că-l omorîse pe Kienbaum, sau pînă cînd gospodăria de la reduta roșie avea să fie scoasă la mezat sau, încă și mai bine, avea să fie împărțită în parcele pentru Maiholzen, aici nu se putea schimba nimic, absolut nimic. Iar fiica moștenitoare a redutei roșii, Valentine Quakatz, nu schimba nici ea nimic, absolut nimic ; nu avea altceva de făcut decît să-și poarte partea ei amară din cruda proscriere. Gogoașă este cel care întreabă, în vreme ce lungile valuri ale oceanului mă poartă din nou, pe bordul vasului „Hagebucher", spre noua mea patrie :

— Ce părere ai, Eduard ? Nu-i așa că arată drăguț lucrurile pe-aici ?...

Cum stăpînul e din nou plecat de-acasă „în treburi de calomnie și jignire a onoarei", argații și slujnicele și-au căutat de lucru, după cum au crezut de cuviință, afară în cîmp, iar acum stau lungiți pe undeva, sub o tufă, lăsînd totul în plata Domnului. Nici un sunet de jur împrejur, doar țîrîitul greierilor și ciripitul vrăbiilor ce se ceartă pe acoperișuri sau prin gardul viu ! Tinchen nu mai plînge nici ea cu sughițuri, vărsîndu-și mînia, sau înghițindu-și revolta amară .Ne-a luat-o înainte, intrînd în odaie, fără să se uite dacă am urmat-o și noi. Am urmat-o, totuși cam cu sfială și stingheriți, iar acum fata șade lîngă masă, cu spatele la perete, și-și ține amîndouă brațele, cu palmele desfăcute, pe scîndura de stejar înnegrită de vreme, iar noi, Gogoașă și cu mine, stăm în fața ei și ne uităm la ea în scunda odaie țărănească întunecoasă, orbiți de lumina

de afară — se poate auzi musca zumzăind la o milă depărtare. Da, muștele de la reduta roșie — nici ele n-au abandonat fortăreața prințului Xaver de Saxa. Se mai află încă în odaia săteanului Quakatz, indiferent dacă acesta l-a omorît sau nu pe Kienbaum. Nu mai există nimic între cei patru pereți, să nu fi fost murdărit de ele, întîi de toate, pozele de pe pereți : cele zece porunci, înmormîntarea vînătorului, omul căzut între tîlhari în Evanghelie. La înmormîntarea vînătorului au luat parte și ele cu multă compătimire, împreună cu celelalte animale, și au adus sicriului toate onorurile. La fel și cuvintelor : Să nu ucizi. Dealtfel, pe pereți nu atîrnă nici un tablou nou, asupra căruia să-și dea avizul. Pe lîngă reduta din războiul de șapte ani, chiar și istoria universală cea mai recentă a trecut fără să lase vreo urmă. Nici o imagine a asaltului de la Düppel [1] imprimată la Neuruppin [2], nici una din 1861, nici una din 1870 [3]. Nici împăratul Wilhelm, prințul Bismarck și contele Moltke ! Ce-i păsa țăranului de la reduta roșie de istoria universală ? El îl avea pe Kienbaum al lui ; îi venea mult prea greu să poarte povara propriei sale existențe pe acest pămînt, ca să poată să-i mai pese de alți oameni, fie ei și cei dintîi din lumea asta ! Lumea asta îl atîrnase pe Kienbaum pretutindeni în casa lui, pe orice perete la care privea, iar el nu mai avea nevoie de arta picturală, de geamuri și rame : îl vedea în fața lui pe omul acela în orice clipă și chiar cu ochii închiși, atît de precis și de limpede, cum nu l-ar fi putut zugrăvi nici un pictor, de-ar fi fost și cel mai bun dintre pictori.

Îmi cobor ochii de pe litografia colorată cu cele zece porunci și o fixez încurcat și neliniștit pe fata care stă încremenită, cînd iată că Heinrich spune :

— Ei, Tinchen, lasă prostiile și nu te mai holba la cei mai buni latiniști și cei mai tari eliniști datorită fițuicilor

[1] Fortăreața din satul danez Düppel a fost asaltată cu succes de prusieni în 1864. Istoria campaniei menționează eroismul pionierului Klinke care, cu sacrificiul vieții, a deschis prima breșă.

[2] Oraș în Brandenburg, la nord-vest de Berlin, cunoscut prin imprimarea unor litografii cu scene istorice, foarte răspîndite în secolul al XIX-lea.

[3] În 1861 a fost încoronat ca rege al Prusiei Wilhelm I ; în 1870 a început războiul franco-prusian.

folosite la examenul de absolvire de la Paşte — nu rînji, Eduard ! — fiindcă ai să-i faci să-şi piardă buna părere despre ei înşişi. Vezi tu, fetiţo, dulcea vîrstă a copilăriei a rămas pentru totdeauna în urma noastră, începe partea serioasă a vieţii — nu plînge, Eduard ! — iar dacă am trăi în vremuri mai rezonabile, inimioaro, ţi-aş propune : urcă în spatele cavalerului tău pe bidiviu, apucă-mă de mijloc şi ţine-te vîrtos. Într-un cuvînt, hai cu mine. Dar nu merge, Eduard. Ce să facem, dacă măcar de data asta nu putem trece de pe măgar pe cal ? Dacă, pur şi simplu, mîine trebuie să plecăm cu trenul ? Tinchen, inimioara mea, nu te mai uita la mine ca o prostuţă : ce-am să le aduc părinţilor mei după primul semestru, nu ştiu, dar ţie o să ţi-l aduc înapoi pe vechiul Gogoaşă. Pe cerul ăsta albastru de deasupra noastră şi pe pămîntul ăsta verde şi mereu mai verde, nu vreau să-mi fi încasat zadarnic bătaia zilnică din pricina redutei roşii ! Nu vreau să-mi fi trăit zadarnic singurele ceasuri bune din această vale a plîngerii, aflîndu-mă aici, la postul de pîndă al bătrînului Quakatz, faţă-n faţă cu micuţa lui Tinchen ! Dacă mi-o cereţi, domnişoară Valentine, vă pot da toate acestea şi în scris.

Tot corpul fiicei bătrînului Quakatz e străbătut ca de un fior ; apoi însă Valentine spune :

— Nu vreau nimic scris. Cînd vine ceva în scris aici, tata primeşte hîrtia numai dacă îi e pusă pe furca de gunoi şi întinsă cu ea. Pe urmă o apucă de parcă ar fi un cărbune aprins. Şi tu, tu — ar fi mai bine ca oamenii să nu aibă limbă, ca să vorbească, să mintă, să înţepe — şi tu la fel !

— Şi eu la fel ? întreabă Gogoaşă ; dar fără urmă de surpriză, de jignire sau chiar de indignare. Întorcîndu-se pe jumătate spre mine, spune : În împrejurările tragice de astăzi, ai putea şi tu să-ţi ţii oleacă firea, Tinchen ; iar tu, Eduard, poţi acum să înveţi într-adevăr ceva pentru practica vieţii. Şi tu la fel ! Vorba asta e grozavă, ia te uită ce mutră face rostind asemenea nerozie. Asta vine de-acolo că mi-am dedicat unei muieruşti, încă de pe cînd era copiliţă, cele mai frumoase după-amieze

libere de vară și de iarnă, ca și vacanțele întregi. Ai mătăluță vreo idee cîte snopeli etcetera am încasat din pricina dumitale de la cei ce mi-au dat viață și de la profesori, fără să suflu o vorbuliță ? — Și tu la fel ! Fetițo, fetițo, dacă n-ar fi de față Eduard, insul ăsta deștept ca oaia, te-aș lămuri încă o dată și pe tine și pe țicnitul tău de bătrîn și reduta roșie cît îmi ești de dragă, într-un fel de nu v-ar mai spăla toate ploile.

Umerii fetei zvîcnesc din nou ca străbătuți de un fior, sub testemelul țărănesc înflorat. Fiica moștenitoare de la reduta roșie îl privește chiondorîș pe viitorul candidat la toate studiile imaginabile, Schaumann, ca un animal pe jumătate domesticit, convins sau, mai curînd, intimidat să se poarte mai bine ; vrea să dea cu amîndoi pumnii în masă, dar nu poate. Lasă brațele să-i cadă moi de-a lungul trupului și scîncește :

— Eu n-am chemat pe nimeni să mă ia în seamă !

— Nuu, zice Gogoașă. Așa-i, în privința asta are dreptate, Eduard ! Am venit de bună voie și mi s-a lipit sufletul de ea. Doar tu o știi, Eduard.

Chiar atît de bine, cum părea s-o creadă prietenul meu, n-o știam totuși. Ceea ce știam era doar că în toată vremea „copilăriei" noastre nu existase în această privință, și după părerea celor de-acasă și de la școală, un strengar mai răsnit decît Heinrich Schaumann, numit Gogoașă. Așa cum eu alergasem cu poștașul rural Friedrich Störzer, el stătuse țintuit în fața redutei roșii — „ca pisica la gaura șoarecelui", după propria-i expresie. Ca să meargă sau să alerge cu cineva, băiatul acesta de treabă era prea leneș, dar ca să se strecoare printr-un meterez din terci de orez în țara trîntorilor era în stare, asta era părerea lumii și, deci, și a mea. Atît și numai atît știam eu în acea după-amiază a despărțirii noastre despre relațiile lui cu fata, cu Tinchen — cu Valentine Quakatz. Mintea mea de băiat naiv nu se gîndise că puștanca roșcată, sperioasă, sălbăticită, a țăranului Quakatz putea să joace alt rol decît unul cu totul secundar în pasiunea prietenului meu pentru reduta roșie a prințului Xaver de Saxa. Eu și toată lumea de-atunci nu putea ști, într-adevăr, că Gogoașă e capabil și în direcția asta de sentimente romantice.

În scunda odaie țărănească întunecată, era o atmosferă care nu putea să placă nimănui. Țăranul Quakatz bătătorise o potecă vizibilă pe podeaua ei întunecată, de la fereastră pînă la sobă.

— Pe-acolo merge mereu, de cînd îl știu, spusese fiica lui, iar eu șed aici și-l aud vorbind cu el însuși, jumătate din noapte : pînă cînd mă gonește în pat. Tu trebuie să știi, Heinrich, de ce-ai venit la mine și de ce ai prins drag de reduta roșie ; dar prietenul tău, domnul Eduard, nu poate ști ce e în sufletul meu, acuma cînd îți iei rămas bun. Dacă însă vrea să fie atît de bun, poate că mai tîrziu va fi gata să dea mărturie că după moartea mea îți las moștenire reduta roșie cu tot ce-i aparține, fiindcă tata nu are pe altcineva pe care să-l treacă în testament decît pe mine, în afară de cîinii de la poarta dinspre drum. Vreți să fiți atît de bun, domnule Eduard, de vreme ce ați venit astăzi aici cu Heinrich, să depuneți mărturie înaintea tribunalului, cînd tata și cu mine nu vom mai avea nevoie de nimic de pe lumea asta, că reduta roșie îi aparține numai și numai domnului Schaumann ?

Cum fusese cu putință ca un om ca el, un om astfel clădit trupește, să se miște cu atîta repeziciune, nu știu ; dar faptul se petrecuse : Gogoașă șade lîngă vechea masă de prînzit din gospodăria lui Quakatz, alături de fiica moștenitoare a acestuia, și-a petrecut brațul pe după umerii ei și strigă :

— Acum terminați ! Neroziile au și ele hazul lor, dar numai pînă la un anumit punct, spune colegul Blechhammer de-acolo, din vale, Eduard. Privește bine încă o dată pe dinăuntru cetatea Quakatz, bătrîne. Cine știe dacă ai s-o mai vezi astfel vreodată în viața ta ! Aici e idealul meu... cetatea mea, casa mea ! Acolo, afară, frumoasa cîmpie, unde ne-am jucat pe cînd eram copii. Mîine, așadar, la *Universitas literarum* și pe furtunoasa mare a vieții ! Al naibii de poetic și de ademenitor pentru doi absolvenți de liceu. Șterge-ți ochii, iubită, nebună gîsculiță de la țară, și fă-mi plăcerea să ieșim din nou la aer liber. Cum ai tras întîia gură de aer aici, te-ai și săturat și casti ciocul după atmosfera de-afară. *Vivant omnes virgines* [1]

[1] Trăiască toate fecioarele (lat.).

— vino, *virgo* — nu zgîria şi nu stuchi, *virago*[1] ! Da, n-ai decît să te împotriveşti, domnişoară ! Nu degeaba m-au poreclit cei din vale Gogoaşă ; am să vă arăt eu ce-i prieşte inimii şi stomacului.

Luase fata în braţe, o ridică de lîngă masa ţărănească, o duse de-acolo, o scoase din casă şi o aşeză din nou pe meterezul prinţului Xaver de Saxa. Valentine se lăsă în voia lui, iar eu... eu îi urmai uluit, buimăcit, şovăielnic — pe scurt, cum ar fi spus Gogoaşă : „ca o oaie !“ Dacă însă Gogoaşă şi-ar fi desfăcut acum aripile şi ar fi zburat cu fiica moştenitoare a redutei roşii, cu copila ucigaşului lui Kienbaum, încet, dar mereu mai sus, mai sus, mai sus, spre azuriul cer de primăvară, m-aş fi împăcat, lipsit de voinţă, şi cu asta şi cel mult aş fi putut doar să mă întreb : „E oare cu putinţă ?“...

Şedeam din nou pe culmea meterezului acoperit cu iarbă verde al construcţiei războinice ridicate de domnul conte von der Lausitz — noi doi, viitori studenţi, şi Valentine Quakatz, Heinrich şi Tinchen braţ la braţ.

Deodată, trăsnitul de Gogoaşă scoase un chiot, mă bătu pe umăr, încît căzui în genunchi, şi spuse ca din fundul rărunchilor :

— Şi cu toate astea, una peste alta, nu-i chiar atît de rău că saxonul şi franţuzul n-au ras cu totul de pe faţa pămîntului *anno* una mie şapte sute şaizeci şi unu cuibul din vale şi că în felul ăsta au făcut cu putinţă să existăm şi noi. Ce plăcut e aşa, în general, că se mai află acolo şi că din bunătatea Domnului a rămas la locul lui, cu tot războiul de şapte ani. Da, cîmpia pe care ne-am jucat în copilărie — Eduard ! Mai priveşte-o o dată bătrîne, şi pleacă la învăţătură, ca să-i faci şi tu cinste cîndva şi să-i păstrezi bunul renume printre oameni. Dar ţie, Tinchen, să nici nu-ţi pese de ea. Ce avem de făcut aici, asta o ştim noi, eu şi tu şi tăticul tău, şi din punctul ăsta de vedere, al nostru, mă voi strădui totuşi pe cît cu putinţă să devin în aceste meleaguri predicator sau procuror. Un amvon solid şi durabil ar fi desigur cel dintîi lucru potrivit pentru meseria cuiva chemat să înveţe şi să pedepsească, oftă

[1] Ca şi *virgo* = fecioară (lat.).

el, privindu-şi mai întîi mîna dreaptă, vîrtoasă şi cinstită, apoi strîngînd-o pumn şi întinzînd-o spre orăşelul natal din vale, ca pentru o contemplare precaută, atentă.

— Uite-i cum şed ţepeni pe scaunele lor, bătrînul tău şi al meu, Eduard, şi habar n-au de la ce înălţime îi priveşte Gogoaşă, sau, după cum spuneţi voi, se holbează de sus la ei.

— Soare de aur al serii, ce frumos eşti ! fredonai eu, ca spre a schimba vorba ; dar Gogoaşă se lăsa rareori abătut de la şirul odată început al ideilor.

— Sigur că-i frumos ; mai ales cum stăm noi aici pe taluzul meterezului ridicat de domnul prinţ de Saxa şi ne bucurăm de libertatea în sfîrşit cîştigată de a putea fi cu adevărat oameni. Ia te uită, soarele tocmai sclipeşte în ferestrele carcerii de la şcoală, ca şi în acelea de la închisoarea noastră provincială. Ce pură vrajă de basm ! Oare tu, prieten al copilăriei mele, tu, dragul meu Eduard, n-ai simţit niciodată nevoia, cum am simţit-o eu, să-i faci pe îngrozitorii tăi bătrîni inofensivi acolo, înapoia unor gratii, unde să-i ştii în siguranţă, mai ales la vremea promovării într-o clasă superioară a celei mai nobile educaţii germane a oamenilor ?

Pe omul acesta l-am socotit a fi nu numai cel mai gras, cel mai leneş şi cel mai mîncăcios, nu numai cel mai prost dintre noi, ci şi — vai nouă, măgarii — un cap sec în toată puterea cuvîntului !

Cel care, acum, nu-l abătu de la şirul gîndurilor lui, ci, dimpotrivă, îl făcu, pas cu pas, chibzuit şi calm, să-l continue, a fost nu isteţul, binecrescutul Eduard de la oficiul poştal, absolvent de liceu cu diploma de premiant în buzunar, ci Tinchen Quakatz de la reduta roşie, al cărei tată nu putuse fi, din păcate, dovedit că l-a ucis pe Kienbaum şi de aceea era proscris, împreună cu fiica lui desigur, dacă nu de lumea întreagă, totuşi de ţinutul învecinat, ceea ce era totuna.

Valentine Quakatz privise şi ea de la reduta prinţului Xaver, de pe meterezul ei scos în afara legii, oraşul şi ferestrele lui scînteind în soare ; acum îşi întoarse faţa şi-şi şterse ochii cu mîna şi cu poala şorţului.

— Mi-a intrat o gîză în ochi, sau mă arde strălucirea soarelui, că mi-au dat lacrimile, iar voi — tu crezi că iar încep să bocesc.

Fata îşi strînse mîna pumn şi o agită amenințător spre ferestrele sclipitoare ale închisorii provinciei :

— Da' eu nu bocesc. Nu vreau. Heinrich are dreptate, e o prostie să tot plîngi. Strălucirea mă arde, fiindcă a trebuit să stau atît de mult şi atît de des aici, atunci cînd tata, dragul, iubitul meu tată stătea acolo jos, după ferestrele alea, în închisoarea lui. Şi fiindcă nu aveam pe nimeni...

— Fiindcă nu avea pe nimeni în afară de mine, Eduard. Şi fiindcă eu plec din nou acuma, în lipsa tatălui ei. Ei da, vezi şi tu iarăşi, dragă Eduard, ce e viaţa şi cum bucuriile plutesc deasupra ei întotdeauna doar aşa, ca o spumă subţire. Şi-acu, te rog să te pui în locul meu şi să încerci, împotriva unor nerozi ca voi, a iubiţilor părinţi şi a întregului oraş, să te apropii de o mîţă de la ţară, băgată în sperieţi şi sălbăticită ca o dihanie din pădure, şi să faci iarăşi din ea o fetiţă drăgălaşă, prietenoasă, curăţică, gata să toarcă domol ca o pisicuţă, să uguie, o fată dragă, nespus de dragă. Hai, ia-ţi şorţul de la ochi şi uită-te la mine, altminteri mă ard şi pe mine ochii, iar aşa ceva n-aş dori să mi se întîmple în faţa isteţului şi a cultivatului Eduard. Aşa se cuvine, şi-acum hai să nu mai scrîşnim din dinţi. Nu-s eu de vină, zău, cînd alţi oameni afirmă că au dreptul să facă din mine altceva decît mi-am vîrît eu în cap. Uite mîna mea ca legămînt, fecioară Quakatz : am să mă întorc, şi pînă atunci îmi rezerv toate drepturile aici asupra acestui loc de pe pămînt, iar pe răposatul Kienbaum n-are decît să-l ia dracu încă o dată. Spune-i tatălui tău, cînd s-o întoarce acasă, că am zis asta, Tinchen ! Iar tu, firoscosule Eduard, fii bun, rogu-te, şi aruncă-ţi din nou ochii asupra frumoasei privelişti şi asupra oraşului natal — păcat că nu bat tocmai acum clopotele. Aşa se cuvine, băiete, deşi te văd cam încurcat...

Mă uit într-adevăr în jurul meu — intimidat, tulburat, încurcat. Contemplu pînă departe peisajul şi oraşul din vale, pe scurt, îmi întorc privirea şi prind în urechea ce-mi răsună şi-mi zumzăie, venind din spatele meu, de

pe culmea vechiului meterez din vremea războiului de șapte ani, niște sunete care se succed repede și pe care nu le pot pune la unison decît cu numele lui Gogoașă. În răstimpuri, un scîncet și un chicot înăbușit, însoțite de cuvintele : „Ah, Heinrich, Heinrich !“

Cînd îmi ridic din nou privirea, nu s-a întîmplat nimic altceva decît că *au trecut anii* și că lungile valuri ale oceanului continuă să se rostogolească sub vas, purtîndu-l acum cu blîndețe, fără să-l legene, să-l clatine și să-l zdruncine prea rău, spre Capul Bunei Speranțe.

•

Mai întîi, reduta mi s-a arătat întocmai așa cum fusese cu ani în urmă. Numai că era învăluită în altă lumină decît în acea zi a despărțirii noastre, anume într-o strălucire proaspătă, limpede, așa cam de pe la ora zece dimineața.

Același vechi meterez și același șanț, așa cum se păstraseră din secolul al optsprezecelea pînă în a doua jumătate a celui de-al nouăsprezecelea. Vechiul gard viu în patrulater, în jurul gospodăriei țărănești de astăzi, cu vîrful bătrînilor copaci depășindu-l. Numai acoperișul de țiglă al clădirii principale, care se zărea odinioară pe deasupra ramurilor și printre ele încă de la hotarul ogoarelor satului Maiholzen, nu se mai vedea astăzi. Asta m-a făcut să mă gîndesc că gardul viu a crescut totuși între timp, iar coroanele copacilor s-au îndesit deasupra cetății Quakatz. Cu siguranță că vara era încă mai multă umbră ca altădată în reduta roșie, și pentru a aprecia acest lucru trebuia să fi tăiat cruciș ecuatorul, cum tocmai o făcusem eu, ca să ajungi din nou acasă și să te afli în genere acasă acolo unde în mod obișnuit e foarte cald tot anul și unde umbra lipsește cîteodată într-un mod cît se poate de îngrijorător.

Priveam cu mîinile încrucișate la piept ; mai înainte de a trece peste șanțul contelui, m-am uitat cu multă atenție la toate, fiindcă aveam timp și nimeni de pe întinsa cîmpie nu mă tulbura și nu mă tulburau nici ciocîrliile din văzduh.

Curînd mă izbi altceva. Oricum va fi arătat reduta roşie în interiorul ei, pe dinafară, atît cît i se întindea împărăţia, avea o înfăţişare încă mai neîngrijită.

Pe vremuri, încă pe drumul de pe dig, se vedea totuşi că, în ciuda oricărei proscrieri, războinicul meterez ridicat din pămîntul gras al acestui ţinut devenise împrejmuitura unei paşnice gospodării ţărăneşti, că oameni şi vite intrau şi ieşeau pe acest drum, că pe el treceau care cu gunoi de grajd şi recolte, că, deşi Kienbaum fusese omorît de cineva din acest loc, oamenii continuau să-şi caute şi aici hrana şi tihna.

Astăzi lucrurile nu mai păreau să stea aşa. O şosea romană, pe care înainte, în timpul şi după migraţiunea popoarelor au fost ucişi mii de oameni, n-ar fi putut să arate după trecerea secolelor mai ascunsă de buruiene şi mai acoperită de smocuri de iarbă ca vechile făgaşuri de roţi şi urme de paşi, care duceau peste şanţul prinţului Xaver de Saxa pe drumul de pe dig al ţăranului, spre reduta roşie. Prin iarba înaltă se vedea acum doar o potecuţă îngustă, fără făgaşuri de roţi, urme de copite şi de paşi. Cimbrişorul, clopoţeii albaştri, păpădiile, cimbrul şi tot ceea ce mai avea în fond drepturi întemeiate aici nu mai erau nevoite să se ghemuiască sfioase, sau să se lase călcate de potcoave, copite şi tălpi de ghete.

E de mirare, mă gîndeam. Cu adevărat, e ca şi cum iarba s-ar fi ridicat şi ea în urma *lui !* Şi cu acest gînd am pus piciorul pe dig şi pe poteca îngustă care ducea spre Gogoaşă, aşa cum dusese altă dată spre ţăranul Andreas Quakatz, dar — m-am oprit încă o dată. Un al treilea lucru se schimbase aici la intrare : unde se ascundeau cîinii ?

Da, unde erau cîinii de la reduta roşie ? Paznicii cetăţii Quakatz ? Unde era trupa de străjeri, cunoscută pînă departe în ţinut şi ajunsă de pomină datorită pazei bune, dar zgomotoase în liniştitele nopţi de iarnă şi de vară, mai ales cînd era lună plină pe cer ?

Şi în ţara cafrilor ţinem cîini la fermele noastre şi avem nevoie de ei ; acum însă mi-am dat din nou seama cît se poate de limpede : nicăieri pe lume n-am întîlnit cîini mai răi decît cei de la reduta roşie şi niciodată — nici chiar cînd mă gîndeam iar la ei — n-am simţit

atît lipsa unui lătrat de cîini răi ca aici, la poarta acestei gospodării țărănești germane.

Pașii următori către cetatea Quakatz îmi arătară că straja aceasta fusese desființată, nicidecum însă și paza. Veghea o altă trupă, iar primirea făcută de ea destăinuia cu adevărat stări de lucruri mai pașnice decît acelea din vremurile de altădată.

Cunoaștem cu toții vechile tablouri plăcute, odihnitoare, în care, la poarta unui oraș medieval, un soldat din garda municipală șade pe bancă sub cel din urmă edict dat de *Senatus populusque* [1], cu ochelarii pe nas, cu cana de bere la dreapta, cu flinta fără scăpărător și cremene la stînga, și-și împletește cu andreaua ciorapul, într-o liniște și pace sufletească idilică. Eu însumi am un asemenea tablou, pictat de Spitzweg [2], acolo acasă, în sudul Africii, agățat pe perete deasupra sofalei și a măsuței soției mele (cînd și cînd, tabloul îmi face cu atît mai multă plăcere, cu cît sub măsuța de lîngă sofa a soției mele e întinsă în chip de preș o piele de leu) — iar acest tablou l-am regăsit, nu fără bucurie, aici, acasă, la poarta redutei roșii. Numai că paznicul de astăzi al răposatului prinț Xaverius de Saxa și al țăranului Quakatz, ucigașul lui Kienbaum, nu împletea.

Torcea.

Paznicul de-acum al redutei roșii ședea nu lîngă, ci pe stîlpul din dreapta al porții. Ședea demn în soarele dimineții și privea liniștit, calm spre mine — și continua să toarcă. Torsul nu-l împiedica însă să-și netezească mustața, ba chiar să-și treacă pumnul de apărător peste urechi (ceea ce, între altele, însemna pentru compania lui că sosește o vizită), să-și șteargă nasul și să strănute. Ajunsesem aproape de tot de el, cînd a făcut un salt și, încet, impunător, privindu-mă peste umăr, mi-a luat-o înainte, intrînd în curtea lui Quakatz : „Căpitanul Hinze", „omul alb", motanul alb într-adevăr fără pată — motanul de casă de la reduta contelui de Lusace.

S-a mai oprit o dată și și-a scuturat mai întîi laba dreaptă, apoi pe cea stîngă, fiindcă tot mai atîrna ceva rouă pe iarbă, acolo unde ajungea umbra teilor. S-a mai

[1] Senatul și poporul (lat.).

[2] *Karl Spitzweg* (1808—1885), pictor bavarez de gen.

uitat o dată la mine, apoi a pornit încet mai departe, ca și cum ar fi vrut să-mi arate drumul: fără îndoială că nu vedea în mine un dușman și cu adevărat nu se ducea să cheme cîinii și pe Tinchen Quakatz cu un bolovan în pumnu-i de copil, sau pe tata Quakatz cu cel mai vîrtos ciomag aflat la îndemînă sau chiar cu furca de gunoi ori cu toporul de spart lemne! Nu exista nici o făptură mai bucuroasă de oaspeți ca domnul căpitan Hinze, iar cel spre care mă poftea noul comandant al străjii de la reduta roșie nu mi-a făcut nici el semn să plec și nu m-a sfătuit să mă întorc de îndată și să bat repede în retragere.

Gogoașă în carne și oase!

Gogoașă așa cum cu siguranță se văzuse el însuși de mii de ori, într-o postură ideală, în visurile lui cele mai frumoase, cele mai duioase din copilărie.

O, ce masă pentru gustarea de dimineață în fața colibioarei de papură, adică a confortabilei case țărănești germane, construite în așa fel, încît să-ți asigure tihna chiar sub zăpada iernii și sub ploaia torențială, în fața casei deci, în dimineața de vară germană, între trandafiri cu tulpini înalte, sub tufe de soc, în umbra copacilor, cu soarele ceva mai încolo, avînd alături și de jur împrejur nevasta, motanul, cîinele (acum, un șpiț bătrîn, liniștit, înțelegător), găinile, gîștele, rațele, vrăbiile și așa mai departe, și așa mai departe! Și-un asemenea halat de noapte, sau mai curînd de casă, potrivit anotimpului, bun să te întinzi și să te lungești în el! Și o asemenea vestă descheiată, și o asemenea vrednică pipă lungă de pastor, cu pufăitul plăcut corespunzător, care înalță colaci albaștri în aerul liniștit!

— Gogoașă!

Un singur cuvînt am putut murmura, unul singur, așa cum stăteam acolo, lăsînd, ca și marchizul de Carabas, pe seama căpitanului Hinze să mă introducă mai departe în tihnita atmosferă.

— *Gogoașă!* murmurai, în vreme ce stam acolo și așteptam ca prietenul meu, smulgîndu-se din beatitudinea lui, să ia încă o dată în viața mea notă de mine la reduta roșie.

Bineînțeles, femeia fu aceea care băgă de seamă mai întîi prezența care-i tulbura și, aruncînd o privire iute străinului, își îmboldi bărbatul :

— Heinrich ! Un domn ! Cine-o fi ?

N-am auzit, dar nu numai că sînt foarte convins, ci și știu precis că Heinrich n-a spus altceva decît : „Cum ?“, lăsînd, fără bucurie, ziarul jos și ridicîndu-și nasul mai întîi spre căpitanul străjii, apoi spre poartă și în cele din urmă spre cel ce pătrunsese în pacea dimineții lui.

— Iartă-l pe cel ce-ți tulbură pacea, bătrîne. Eduard îl numeai tu, Schaumann, firește cu mulți ani în urmă, pe un prieten, deși nu era un tînăr baron, ci un oarecare ins de la poșta din vale — am spus, ieșind cu totul din Africa fierbinte, ca să pătrund mai aproape de el, în plăcuta lui răcoare.

Femeia puse împletitura pe masa micului dejun, bărbatul se sprijini cu amîndouă mîinile cărnoase pe brațele fotoliului său de grădină, se ridică încet, arătîndu-se și mai mult în lățimea lui prosperă, și — sări. Făcu un salt ! Era saltul unei broaște foarte grase, totuși un salt !

Cuvîntul i-l luă însă din gură tot micuța, delicata femeie.

— Isuse, Heinrich, strigă Valentine Schaumann, născută Quakatz, e într-adevăr prietenul tău Eduard !

— Ține-mi pipa, Tinchen, spuse Gogoașă, apoi mă luă, dacă nu în brațe, totuși de amîndoi umerii, mă ținu așa strîns o vreme, dintr-o pornire totuși spontană, mă privi lung — întrebă : Tu ești ? Tu ești într-adevăr ? Zău că așa s-ar părea ! adăugă el.

— E chiar adevărat, bătrîne Heinz, și mă bucur că vă găsesc pe tine... reduta roșie... nu, pe tine și pe soția ta bine sănătoși ! Tu nu te-ai...

— Nu te-ai schimbat deloc. Scutește-mă, cel puțin în zilele calde ale anului, de frazele astea nenorocite. Cealaltă batjocură : Omule, dar ce te-ai mai îngrășat ! vine numaidecît. În privința asta, ați putea cu toții să...

— Schaumann, mă bucur nespus să te regăsesc așa, întocmai așa !

— Ei, ei, la umbră mai merge. Nu te topești de îndată ca o fantomă în brațele celui mai bun prieten din copi-

lărie. E el, cu adevărat, Tinchen! A avut într-adevăr amabilitatea să-şi aducă aminte şi de noi.

— Gogoaşă!

— Cuvîntul are niţeluş gustul altor zile mai tinere şi al unor sentimente mai vii, dar faptul rămîne, cu toate astea. Stimabile, cum se face că abia acum vii şi la noi? Cît mai citim şi noi ziarele, aici sus, în cetatea Quakatz, ştim din lista celor ce locuiesc la hotel de cînd te afli acolo jos şi de cînd ai făcut multor altora plăcerea de a te revedea. În sfîrşit, e foarte amabil din partea ta.

Ca oricine e tras pe bună dreptate de urechi pentru o scăpare, am căutat şi eu o scuză şi am găsit-o de data asta pe următoarea:

— Oamenii cu cap păstrează pentru la urmă ceea ce e cel mai bun. După cum îmi amintesc nemaipomenit de limpede, dragă Heinrich, ăsta era şi principiul tău în zilele copilăriei şi ale tinereţii noastre.

— M-am lepădat cu totul de el, răspunse Gogoaşă. De cîţiva ani iau mai întîi ceea ce e mai bun, dragă Eduard, şi nu mă mai bizui pe faptul că am tot timpul şi că ţin sigur şi vîrtos în amîndoi pumnii tartina. Ei, dar să lăsăm complimentele! De data asta cel puţin, norocul ţi-a fost favorabil: m-ai lăsat pe mine la urmă ca pe-o bucăţică grasă! Nu?

— Ei, ei, dragă Schaumann...

— Şi tu — cum de stai aşa aiurită, mîţo? Pisicuţă Quak [1]? De vreme ce oaspetele nostru s-a legitimat după cum se obişnuieşte, cel puţin aproximativ, ca om, frate şi prieten, oferă-i măcar un scaun şi o ceaşcă de cafea, dacă mai e caldă. Ia loc, fie şi-o clipă, Eduard, dacă ai timp; şi pe urmă — uită-te la ea!... Ea e! Tinchen, Tinchen Quakatz. Ei, ce spui, Eduard? Despre mine ţi-ai şi exprimat părerea, fără să-ţi dai seama, prin privire, prin felul cum ai deschis gura şi ţi-ai mişcat mîinile şi picioarele. Acuma spune-mi cît se poate de cinstit cum o găseşti trupeşte pe ea.

Cum şi-a mişcat mîna, ce privire i-a aruncat şi ceea ce a mai însoţit această prezentare a doamnei Valentine

[1] A doua parte a numelui Qua*katz(e)* = pisică (germ.).

Schaumann, toate acestea sînt de nedescris. La fel tonul cu care a rostit cuvîntul „mîţo".

Iar pisicuţa Quak ? !

Cea născută Quakatz, fiica ucigaşului lui Kienbaum, Andreas Quakatz, pe care domnul ei cu cununie o alinta spunîndu-i „mîţo" şi, cum am observat mai tîrziu, chiar „muzişoară", cu lungirea cea mai dulce a lui *u*, şi care acum îmi făcea loc în dimineaţa de vară la masă în reduta roşie, ea trebuie *totuşi* descrisă !

Ca fetiţă o ştiusem numai slabă — „costelivă", cum îi spunea Gogoaşă ; dar ea nu făcuse ca Gogoaşă, nu-şi dezvoltase de-a lungul anilor predispoziţiile trupeşti la potenţa maximă. Nu se sfrijise în măsura în care el se îngrăşase. Nu se veştejise sub stăpînirea lui, în umbra, umbra deasă pe care o arunca el.

Se făcuse o persoană bine legată, plăcută, cu părul puţin cărunt, aşa cum se cuvine către patruzeci de ani. Firește, mai întîi m-am uitat la ea dacă ar mai fi în stare să asmută cîinii pe drumul de pe dig împotriva „noastră, a băieţilor" şi a restului lumii ; m-am uitat foarte atent, şi m-am bucurat. Pierduse cu totul privirea sălbatică, uneori pe jumătate rătăcită din copilărie şi „floarea tinereţii" ei, privire izvorîtă din deznădăjduita-i proscriere. De cum mi-a adresat zîmbind primele cuvinte, am ştiut că nu mai era de mult sperioasa fată de ţăran din gospodăria Quakatz, gata să arunce cu vorbe urîte, pietre şi bulgări de pămînt. Nu mai era deloc nevoie ca prietenul meu Schaumann să socoată că trebuie să-mi stimuleze atenţia, şi anume cu nesăratele cuvinte :

— Da, da, Eduard, cultura e molipsitoare, iar eu am fost întotdeauna un om foarte cultivat, chiar dacă voi cei de-acolo de jos nu prea voiaţi s-o recunoaşteţi. Şi-apoi, Eduard, cîteodată studiezi nu fără folos pentru tine sau pentru semenii tăi... cartea de bucate.

— Cine n-ar şti că ne cunoaştem bine, bine de tot de foarte multă vreme, şi-ar da seama de aceasta numaidecît, spuse cu gingaşă amabilitate doamna Valentine Schaumann, şi nici în salonul doamnei Récamier, nici în acela al doamnei de Staël, sau al doamnei Varnhagen von Ense,

numită la vremea ei Rahel[1], nu s-ar fi putut face o remarcă mai fină şi mai potrivită cu un surîs mai potrivit şi mai fin.

Mi-am dat pe deplin seama că abia în acest loc din patrie pusesem pentru întîia oară piciorul pe un teren vrăjit, pe care dezamăgirile aduse de întoarcerea acasă ar fi putut totuşi să lase locul unei veritabile, autentice, adevărate, reale plăceri a căminului regăsit. După zece minute de conversaţie, care s-a mărginit numai la reîntîlnirea noastră şi n-a avut în ea nimic vrednic de reţinut, doamna a vrut să ne părăsească şi să se ducă în casă, arătînd printr-o înclinare a capului că este de acord cu Gogoaşă, care-i spusese :

— Tu, mîţo, se-nţelege că străinul acesta va rămîne astăzi în ţara făgăduinţei. Diseară, pe răcoare, îl vom putea însoţi şi noi o bucăţică de drum la întoarcerea lui spre oraş şi spre Africa.

Nu venisem desigur cu intenţia să stau atît de mult, dar am rămas într-adevăr cu plăcere toată ziua la reduta roşie, după ce, la rîndu-mi, exclamasem :

— Vai, doamnă Valentine, încotro ? Nu plecaţi. A trebuit să vin în vizită acasă, din Africa de Sud, trecînd peste tropice, ca să-mi dau cu adevărat seama ce bine te simţi în patrie, într-o dimineaţă ca asta, în faţa unei asemenea locuinţe.

— Nu-i aşa ? spuse Gogoaşă. Ian auzi, Tinchen Quakatz ! Încolo, poţi să te duci liniştită ; acest domn din străinătate ne va povesti după aceea mai pe îndelete, despre gospodăria lui, de-acolo, din sud. Lucrul acesta se face cu adevărat în chipul cel mai potrivit şi mai plăcut la masă. Nu te lăsa reţinută de el ; du-te liniştită la treburile tale, muzişoaro. Acest african aventuros îşi va fi găsit pe altundeva Desdemona adevărată, iar tu te mai alegi numai cu frumoasele resturi ale snoavelor şi ale stărilor lui sufleteşti. Du-te liniştită în bucătăria ta — doar ăsta-i principalul. Şi pentru el !

Iar domnul soţ, zîmbind pe sub mustaţă, aruncă soţiei o privire plină de înţeles şi îşi trecu muchea palmei peste

[1] *Rahel Varnhagen von Ense* (1771—1833), soţia scriitorului german Karl August Varnhagen (1785—1858), al cărei salon din Berlin era locul de întîlnire al scriitorilor şi filozofilor vremii.

gîtleĵ, făcînd în modul cel mai desăvîrşit gestul tăierii gîtului.

— Heinz are într-adevăr dreptate, domnule Eduard. Domnii să mă scuze cîteva clipe. Fii liniştit, Schaumann, ştiu eu ce-am de făcut !

O şterse, iar o femeie care se trăgea dintr-un bătrîn ucigaş, din ucigaşul lui Kienbaum, şi tocmai acum vîntura în minte gînduri ucigaşe, n-ar fi putut cu adevărat să-mi zîmbească mai prietenos, mai blînd şi mai paşnic, dîndu-mi de înţeles cît e de bucuroasă să mă aibă aşţăzi la masă. Ce-i drept, însă, o lume plină de încredere pluti în norul de fum pe care-l suflă din lulea pe urma ei soţul, zicîndu-i :

— Bătrînico — atenţie ! Africa îşi răsfaţă oamenii. Un picior de elefant fript în spuză nu-i un lucru de nimic. Tinchen, la urma urmelor, ar fi o mare şi adevărată cinste, dacă domnul acesta străin ar fi nevoit să povestească la el acasă cu plăcere despre noi doi !

— Ce femeie bună cu adevărat, spusei eu.

— Nu-i aşa ? întrebă Gogoaşă şi adăugă : Şi cît de bine conservată — nu ?

Apoi stăturăm cîtva timp scufundaţi în gînduri şi în tihnă şi abia după un timp băgarăm de seamă că în jurul nostru începuse treptat, treptat o mişcare. Păsăretul aflat în jurul mesei pentru gustarea de dimineaţă din reduta roşie trăgea cu urechea, îşi rotea privirile şi şuşotea cioc lîngă cioc — totul ca urmare a unui puternic cotcodăcit şi cîrîit în curtea din spatele casei. Şi nu fără motiv, fiindcă peste gărduleţul sus-numitei curţi sosise în fugă o găină cu aripile zbîrlite şi cu cîteva pene mai puţin în coadă, aducînd veşti rele.

— Ce-au orătăniile astea ? Cine l-a omorît din nou pe Kienbaum ? întrebă Gogoaşă, urmărindu-şi cu privirea porumbeii, care se ridicaseră brusc de pe hulubăria lor şi începură să se rotească îngroziţi în cercuri mereu mai largi pe deasupra capetelor noastre şi pe deasupra vîrfurilor verzi ale teilor, pînă ce deveniră treptat nişte punctişoare argintii în albastrul cerului.

— Parcă a dat strechea în ele ! spuse el.

Eu însă mă făcui, firește, ca și cînd habar n-aș fi avut că toată răzvrătirea și spaima păsărilor mi se datorau mie și că din pricina mea doamna Valentine Gogoașă de la reduta roșie strigase spre bucătărie :

„Stine, azi avem un musafir și, dacă nu mă-nșel, unul foarte răsfățat în țări străine. Ce facem ? Bărbatu-meu l-a poftit la masă și pentru cineva care vine de-atît de departe nu avem nimic ca lumea în casă."

„Păi, da, se văitase acel probabil al doilea geniu bun al bucătăriei lui Gogoașă, întotdeauna pățim așa pe nepusă masă și la timpul cel mai nepotrivit — apoi adăugase cu siguranță : Ei, chiar așa rău n-o fi de domnul ăsta străin și nici de noi, aici la reduta roșie. Slavă Domnului, găinile și hulubăria le avem oricum totdeauna la îndemînă."

Știam de la răposata mea mamă care era răspunsul și alinarea :

„Oricum, Stine, să facem o supă bună. Așa ceva le place chiar și celor mai răsfățați."

În ziua aceea, doamna Tinchen Schaumann, bizuindu-se pe cămara ei și, încă mai mult, pe sufletul ei bun, mai adăugase, lăsînd să-i cadă „o piatră de pe inimă" :

„Și-apoi, slavă Domnului, avem și șunca păstrată în vin de Burgundia. Așadar, Stine, fuga la poiată și la hulubărie. Domnul cel străin rămîne la noi pînă diseară și e un prieten bun al soțului meu, și e și pentru mine o mare bucurie că după atîția ani și de atîta de departe a mai venit odată în vizită aici, la reduta roșie !"

•

Poate că unii dintre călătorii aflați pe vas ar dori mult să știe cu ce se ocupă de fapt domnul din Republica burilor, scriind cu atîta zel Ce așterne pe hîrtie, din ce pricină mormăie, ba suspină, ba rîde ? Nu există, însă, absolut nimeni în societatea de pe vas, pe care să-l pot face să înțeleagă pe deplin cum un om cu scaun la cap se mai poate ocupa încă o dată atît de amănunțit, într-o asemenea călătorie, cu o șuncă de mult mîncată și mistuită, chiar dacă fusese una conservată în vin de Burgundia. Avem aici, pe bordul vasului „Hagebucher",

germani, olandezi, englezi, norvegieni, danezi şi suedezi, toate neamurile germanice, dar cu toţii m-ar socoti mai curînd un nebun decît un teuton înzestrat cu o brumă de simţ pentru înfrumuseţarea lumii, dacă le-aş citi astă-seară, în salonul de fumat, cîteva pagini din acest jurnal de bord, din aceste însemnări de călătorie, conţinînd romanul poliţist ţesut în jurul lui Gogoaşă. Nici n-am s-o fac, dar îmi voi continua manuscrisul, atunci cînd vremea şi mişcarea valurilor îmi vor îngădui M-am aflat în destule rînduri în viaţa mea pe un vapor, ca să ştiu cum să-ţi faci traiul mai plăcut în timpul unei călătorii mai lungi. E o mare iluzie să-ţi închipui că pe oceane se întîmplă în fiece clipă cîte ceva vrednic de atenţie şi că societatea unor călători înrudiţi prin originea lor germanică ar avea întotdeauna ceva nemaipomenit de umoristic, de plăcut, de sensibil şi de — interesant..

E-adevărat, pe masa de prînz am găsit şunca proaspătă în vin de Burgundia şi minunata supă de găină, dar încă n-am ajuns pînă acolo. Ne mai aflăm încă, prietenul Heinrich Schaumann şi cu mine, după a *doua* gustare de dimineaţă a lui Gogoaşă, sub bătrînii tei din cetatea Quakatz de la reduta roşie, iar masa de sufragerie tocmai e trasă, înăuntru în casă, la mijlocul odăii, ca să fie „pusă" de doamna Tinchen şi o a doua slujnică a ei, pentru întîlnirea principală, pentru satisfacerea principală a nevoii zilnice de hrană.

— În sfîrşit, încă un om care şi-a atins ţelul propus, fără ca acesta să-l fi dezamăgit după ce a ajuns la el! spusei eu şi oftai, luînd o ţigară din cutia ce-mi fu întinsă din nou.

— Un spor niţeluş cam mare în greutate, mormăi Gogoaşă. În zilele de arşiţă mă incomodează întrucîtva, dragă Eduard. Mai ales cînd sînt nevoit totuşi să umblu după treburi.

— Oare, într-adevăr, mai eşti nevoit să faci asemenea drumuri, dragă Heinrich? N-ai terminat-o, de fapt, cu toate cele ce se află aşa, pe-afară, pentru de-alde noi şi de care sîntem obligaţi să ne îngrijim? N-au rămas toate astea dincolo de minunatele tale metereze ridicate de prinţul Xaver de Saxa?

— Ceea ce ar vrea să însemneze : nu te găsești tu aici, la reduta roșie, după necazurile îndurate în viața lui de tata Quakatz, numai ca să întruchipezi în persoana ta rotofeie tihna existenței ? Acuma fii bun și dă-mi brațul tău, Eduard. Ceva timp tot o să treacă, pînă cînd vom fi chemați la masă ; așadar, mai înainte, dacă dorești, pot să-ți arăt întrucîtva mai în amănunt fortăreața, casa și curtea — *my house and my castle* [1] — așa cum au ajuns ele sub domnia mea și a lui Tinchen. Uff ! — încet — numai nu te grăbi. De ce să n-o luăm pe îndelete ? Ce-aș putea eu, care stau aici ca o cloșcă, să am de arătat unui om umblat prin lume, ca să merite să ne năpustim cu atîta grabă ? Domol, prietene ! S-o pornim încet, încetișor, și anume mai întîi încă o dată în jurul meterezului înălțat de domnul conte de Lausitz, de binecuvîntată, dacă nu de glorioasă amintire.

— De binecuvîntată amintire ? Chiar asta n-au spus-o orașul de-acolo din vale și ținutul înconjurător, în anul de la Christos una mie șapte sute șasezeci și unu.

— Eu însă o spun astăzi. Ce-mi pasă mie de numitul ținut și de împrejurimi ? Bineînțeles, fără să punem la socoteală frumoasa priveliște ce se deschide de pe cetatea Quakatz.

Așteptam cu atîta încordare să văd ceea ce avea să-mi arate, încît într-adevăr numai cu anumită osteneală mi-am putut potrivi pasul de pe cîmpiile de aur din Cafraria cu pasul lui de la reduta roșie. Și pentru întîia oară în viața mea am parcurs pe meterez întreg patrulaterul redutei prințului Xaver ; în copilărie și în tinerețe îl putusem privi cînd și cînd numai de dincolo de șanț, dinspre cîmp, dinspre *glacis* [2]. Și trecuseră ani ! Firește, astăzi înaintam cam încet, căci prietenul meu din copilărie îmi luase într-adevăr brațul nu numai din fandoseală și gingășie. Nu-și uitase, bineînțeles, nici pipa, pufăia din ea, ținînd-o aprinsă, și-mi arăta cu vîrful ei încoace și-ncolo, către ceea ce dorea să-mi îndrepte atenția, după părerea lui risipită în tot felul de înconjururi pe mare ale pămîntului.

[1] Casa și castelul meu (engl.).
[2] Terenul descoperit din fața unei fortărețe (franc.).

Înaintam, sau ne clătinam din nou pe poteca grădinii lui, printre tufele lui de coacăze și de agrișe, printre floarea-cucului, printre trandafirii și crinii lui, printre straturile lui de pintenași și condurul-doamnei, în sus către taluzul fortăreței lui. Ca filozof și cercetător istoric al redutei roșii mi se arăta de la o clipă la alta mereu mai mare, mai erudit. Totodată, în singurătatea sa bine hrănită și în brațele micuței și drăgălașei lui neveste, ajunsese un neasemuit vorbitor cu sine însuși. El întreba și tot el dădea de obicei răspunsul, ceea ce era mereu foarte odihnitor pentru cel întrebat.

— De unde se trage, în fond, destinul oamenilor, Eduard ? mă întrebă mai întîi și înainte de a-i putea răspunde (ce i-aș fi putut răspunde ?), își rosti părerea : De obicei, dacă nu întotdeauna, dintr-un anume punct. Încă din cărucior — după cum știi, Eduard, de mititel am fost cam slab de picioare — îmi aduc foarte bine aminte de acea plimbare din după-amiaza unei duminici de vară, cînd demonul din mine mi-a dat ghes pentru prima dată să mă uit încoace, în timp ce tata spunea : „Dincolo de reduta roșie, nevastă, o să ajungem îndată, slavă Domnului, la umbră. Dealtfel, strengarul ăsta mic ar putea începe și el să umble ! Nu crezi ?“ — „E așa de slăbuț pe picioare“, suspină răposata mea mamă, iar vorbele astea n-am să le uit niciodată. Da, Eduard, eu am fost întotdeauna cam slab, nu numai în privința înțelegerii, ci și a picioarelor, iar ăsta e punctul de care-ți vorbeam ! Într-adevăr, n-am putut să răzbat în lume mai departe decît pînă în umbra redutei roșii. N-am nici o vină. Aici a fost punctul meu slab, sau, dacă vrei, tare. De-aici m-a înhățat destinul. M-am apărat, dar a trebuit să mă supun, și m-am supus oftînd. Pe tine, dragă Eduard, Störzer și *monsieur* Le Vaillant te-au dus în Africa fierbinte, iar pe mine slaba putere de înțelegere și picioarele încă mai slabe m-au ținut pe loc în umbra răcoroasă din gospodăria Quakatz. Eduard, de cele mai multe ori destinul se folosește totuși de punctele noastre slabe, ca să ne atragă atenția asupra a ceea ce ne e de folos.

Omul acesta era atît de neobrăzat în nerecunoștința lui, încît aici scoase într-adevăr un oftat din străfundul burduhanului său. Desigur, numai ca să-mi înfățișeze

tihna lui într-un chip încă mai vrednic de invidiat. Nu m-am arătat însă de acord. Nu i-am făcut plăcerea ca, la rîndul meu, să oftez încă mai adînc şi cu mai multă îndreptăţire.

„Fii calm, Eduard ! mi-am spus. Trebuie să încerci totuşi a afla mai departe ce ştie el mai mult decît tine."

I-am lăsat deci cuvîntul, privind liniştit dintr-un colţ al vechiului bastion de război, acum atît de paşnic, ascuns în umbră, către peisajul vast şi însorit, cu oraşul meu natal, cu satele, pădurile, colinele apropiate şi munţii lui din depărtare.

— Da, ai înaintea ochilor întregul teatru de război al lui Schaumann contra Quakatz, vorbi Gogoaşă. Priveşte încă o dată peisajul, mai înainte de a pleca din nou în splendida ta Africă. Este şi rămîne totuşi un ţinut drăgălaş, nu ?

— Fireşte, fireşte ! N-ai nevoie să vii din Libia sau să trebuiască să pleci iar acolo, ca să poţi afirma din toată inima acest lucru.

— Şi-apoi cîte s-au mai întîmplat în el, spuse Gogoaşă, lovindu-mă uşor cu cotul în coaste. Nu vreau să-ncep cu vechile istorii, să luăm numai acest ceresc război de şapte ani !

— Dragă prietene...

— Întotdeauna am nutrit cea mai tăcută, dar şi cea mai intimă simpatie pentru dumnezeiescul război de şapte ani şi pentru minunatul cocoş bătăuş, bătrînul Fritz.

— Scumpe Heinrich...

— Fireşte, poate că îţi vei mai fi amintind ca-n vis şi astăzi de această înclinaţie afectuoasă a mea din nevinovaţii ani ai copilăriei şi de la netrebnica vîrstă a pubertăţii. Eduard, dacă azi n-aş fi Gogoaşă, aş fi vrut să fiu numai Friedrich Celălalt, din Prusia — din întreaga istorie universală, numai Fritz al doilea. Nu ştiu cît de bine o fi înzestrată biblioteca ta din Ţara cafrilor, dar, rogu-te, numeşte-mi tu un altul din marile evenimente şi războaie ale lumii, care să poată avea pentru noi ceva mai simpatic ! Aşa slăbănog, uscat, cu podagra moştenită de la vinul de Rin al maiestăţii sale taică-său, cam slab de picioare, dar întotdeauna încălţat cu cizme ! Întotdeauna voios şi stăpîn pe el în larma, zbieretul şi urletul furiilor şi al tunurilor.

Cu bastonul lui ca o cîrjă, cu nasul plin de tutun prizat, cu teaca de sabie reparată de el însuşi cu ceară de sigiliu — vorbind ascuţit, fără perdea şi tăios, ironic, cum se spune astăzi, cu preaînaltele doamne, doamna Maria Tereza, doamna Elisabetha [1], doamna Jeanne Antoinette, ceea ce, firește, nu pot încuviinţa pe de-a-ntregul, de dragul preaînaltei mele doamne, Tinchen. Apetitul lui, dimpotrivă. Fără cusur ! Bun în copilăria, în tinereţea lui, dar mai presus de orice laudă pe măsură ce îmbătrînea. Dacă aş avea de risipit vreo vorbă, apoi în legătură cu asta aş face-o. Bărbatul ăsta mistuia tot ! Necazuri, provincii, ghinioanele lui şi ale altora, şi, mai ales, lista lui de bucate scrisă în fiecare zi cu propria-i mînă. Eduard, omul acesta ar fi devenit şi el stăpîn al redutei roşii, dacă ar fi fost una şi aceeaşi persoană cu mine. Eduard, dacă vreun om a făcut ceva, pentru ca eu să ajung domn, proprietar şi posesor al redutei roşii, iar prin aceasta şi al lui Tinchen Quakatz, apoi acela rămîne bătrînul Fritz de Prusia, firește tot în legătură cu drăguţul său adversar, mie nemăsurat de scump, din acest loc de pe pămînt, alteţa-sa prinţul elector Xaverius de Saxa.

Omul Heinrich Schaumann, numit Gogoaşă, turna o asemenea grămadă de contradicţii, încît nici măcar nu mai eram în stare să oftez : „De mirare unde pot să ducă toate astea".

— Mai bine să stăm jos, fu de părere Heinrich. Văd după mutra ta că încă îţi par oarecum confuz. Probabil că impresia asta se va accentua, dar n-am ce face. Dealtfel, am pus să se instaleze banca asta de-aici numai pentru ca din cînd în cînd să nu-mi pierd eu însumi terenul istoric de sub picioare. Dacă însă devin plicticos, încetez numaidecît, tu cel mai interesant dintre africani şi cel mai bun dintre toţi vechii mei prieteni.

— Dar te rog, Go..., scumpe prietene !

— Spune fără sfială Gogoaşă, Eduard ! Îmi place şi astăzi să aud vechiul cuvînt atît de drag, şi-apoi despre vechii prieteni, care mi-l aninau într-un chip atît de glumeţ în anii aceia mai frumoşi, va trebui să-ţi vorbesc

[1] *Elisabetha Christine von Braunschweig-Bevern* (1715—1797), soţia lui Frederic cel Mare.

totuşi mai întîi, pentru a mă apropia treptat de răposatul meu socru în legătură cu amintirea lui Kienbaum. Aşadar — ăsta a fost începutul istoriei lui Heinrich şi a Valentinei, a lui Kienbaum, a meşterului Andreas Quakatz şi a redutei roşii. Stai comod, Eduard ?

— Rareori în viaţa mea am stat mai comod. Dar nu te mai tot întrerupe mereu, bătrîne, ciudatule prieten ! Acuma mi se pare cu adevărat că am venit să-mi vizitez vechea patrie numai şi numai ca să te ascult pe tine.

— Foarte măgulitor ! Aşadar, din această pricină va trebui să-ţi vorbesc mai întîi despre vechii prieteni, despre voi, netrebnicii, răutăcioşii, nerușinaţii ştrengari care, atît cît mi-amintesc, v-aţi dat toată osteneala ca să mă faceţi să-mi fie silă de copilăria şi adolescenţa mea !

— Gogoaşă, te rog...

— Păi sigur, Gogoaşă ! Ce puteam să fac eu, dacă eram slab de picioare şi tare de stomac, tare în mistuit ? Oare eu îmi dădusem la naştere forţa şi puterea mişcărilor mele peristaltice [1] şi şubrezenia extremităţilor, ca şi, în genere, predispoziţia spre idiotism ? Dacă aş fi putut să aleg, atunci aş fi preferat de zece mii de ori să mă ivesc pe lume ca meduză în valurile amare şi sărate ale mării, decît ca prunc al lui Schaumann, ca grasul, prostănacul Heinrich Schaumann. Frumos v-aţi mai purtat cu mine şi v-aţi folosit de ruşinoasele voastre drepturi omeneşti. Nu nega, Eduard !

— Nu admiţi nici o excepţie, Heinrich ?

— Nici una ! Să te exceptez de-o pildă, pe tine, cel mai bun, cel mai drag prieten ? Să nu-ţi închipui aşa ceva ! Întreab-o pe urmă, la masă, pe Tinchen, ce părere are despre asta. Şi tu te-ai numărat pe-atunci printre cei ce se aflau pentru ea dincolo de meterezul cetăţii tatălui ei. Dacă n-ai urlat cu lupii, ai răgit cu măgarii şi, în orice caz, ai alergat şi tu cu ceilalţi şi l-ai lăsat pe Gogoaşă, cu sufletul lui neînţeles, să zacă pe banca leneşilor la şcoală sau pe hatul cîmpiei din faţa redutei roşii, aşa cum părăseşti o tartină cu unt căzută pe partea unsă pe scara din

[1] *Peristaltism* — mişcarea de contracţie a stomacului şi a intestinelor, care împinge alimentele de-a lungul tubului digestiv.

fața casei. Desigur, mă căutai, atunci cînd n-aveai de făcut, nu zic ceva mai bun, ci ceva mai plăcut.

— Heinrich, zău că nu poți să spui asta !

— Eduard, aș mai sta eu aici așa ? Și-apoi îți fac eu din asta un reproș ? Nu v-am lăsat eu... nu te-am lăsat eu pe tine să alergi și nu mi-am ridicat tartina cu unt din praf și am înfulecat-o... cu un sfert de tristețe adîncă și trei sferturi de deliciu în... singurătatea mea ? Nu v-am lăsat eu... nu te-am lăsat eu pe tine să alergi în toată voia ? M-am făcut eu oare mai caraghios decît eram, scîncind pe urmele avîntatelor voastre suflete mai ușoare și ale trupurilor voastre mai dornice de mișcare ?

— Nu, într-adevăr ! Și, ca să respectăm adevărul, eu... noi te-am lăsat pur și simplu să stai cum și unde te așezaseși.

— Vedeți ? ! Vezi ? ! Și sper că în cursul zilei să-ți mai dau noi dovezi că pînă și cea mai singuratică scară de la ușa unei case, că pînă și locul cel mai de jos din orice clasă de școală, pînă și șederea înlăcrimată la marginea cîmpiei îi pot îngădui omului să ajungă la o anumită perspectivă asupra lumii și la un scop și un țel în existența pămîntească. Ca să alergi nu-i întotdeauna nevoie să fii iute de picior, dragă Eduard.

— Dumnezeu știe ! oftai eu din fundul sufletului, din toate cuceririle vieții mele și din capătul de jos al Africii.

— Un indian legat de stîlpul sacrificiului nu se putea simți mai vesel în răcnetele de război și în urletele de batjocură ale dușmanilor săi ca Gogoașă în mijlocul voiosului vostru cerc. Porneați adevărate dansuri de victorie a superiorității voastre în jurul meu, bietul, tăcutul, grasul, asudatul nătăfleț. Și voi cu toții erați niște capete atît de luminate ! Da, da, în lacrimi mi-am mîncat pîinea înconjurat de dulcea voastră camaraderie. Ce-mi rămînea altceva decît să mă alin cu pofta mea de mîncare, să mă mărginesc la mine însumi și să vă întorc spatele, cu cele mai cordiale urări de fericire.

— Heinrich...

— Ei, ei, s-o lăsăm. Toate astea se află astăzi în urma noastră, a amîndurora, iar Tinchen trebăluiește în bucătărie spre binele tău și-al meu, așa cum se cuvine. Ini-

mioara mea ! Haide să-ncercăm acum să ne apropiem de ea, aşadar — vivat prinţul Xaver de Saxa, şi încă o dată şi pentru a treia oară trăiască domnul conte de Lusace, prinţul Xaverius de Saxa !

•

„Trăiască ! Dar ce are el a face cu istoria ta — a mea — a noastră şi a nevestei tale rămîne deocamdată pentru mine o enigmă, Schaumann ! Mi-ai spus adineauri nişte vorbe îndreptăţite, însă peste acest conte von der Lausitz al tău, acest prinţ de Saxa al tău, mie cu totul necunoscut, n-am să trec aşa cu una cu două, Heinrich ! Acum, mai înainte ca soţia ta să ne cheme la masă, mă întreb ce legătură mai are acest ciudat prinţ Xaver Xaverius cu ea, cu tine, cu mine, în această minunată, liniştită, însorită dimineaţă de vară, strălucind între cerul albastru şi frunzişul verde ?“

Vasul se clatină astăzi ceva mai mult decît ieri.

•

— Şi chiar dacă ai trăit o jumătate din noua istorie universală şi ai luat tu însuţi parte la ea în Africa, Eduard, tot trebuie să mai afli că în frontonul casei tatălui meu era înfiptă, şi este şi astăzi, o ghiulea pe care a tras-o spre noi, în oraş, el — Xaverl — atunci, în războiul de şapte ani ! Taci şi nu mă întrerupe ; ne apropiem din ce în ce mai mult de Tinchen, care se află lîngă plita ei din bucătăria de la reduta roşie. Anume, ea era mîndria tatei, nu Tinchen, ghiuleaua. Era un lucru de preţ al oraşului, şi m-a captivat de cînd am început să gîndesc : „Asta a venit de la reduta roşie, băiete“, zicea tata, şi-acuma spune-mi tu mie, Eduard, ai şi tu acolo în Pretoria, sau cum o veţi şi vă veţi fi numind, ceva mai bun decît o ghiulea înfiptă în vreo grindă sau în zidul casei, cu ajutorul căreia să deschizi mintea băiatului sau a băieţilor tăi ? Un asemenea cuvînt îl izbeşte pe copil în creier şi rămîne înfipt în el şi în fantezie întocmai ca ghiuleaua în zid. „E tocmai din războiul bătrînului Fritz, Heinrich, spunea tata. Fii cît se poate de atent la şcoală, ei pot să-ţi povestească mai multe despre asta !“ — Ei, la şcoală am încasat bătăi

pentru toate alelaltele, numai pentru războiul de şapte ani nu ; de vină a fost ghiuleaua de tun a prinţului Xaver din zidul casei noastre, şi tot ea m-a ajutat să mă apropii cu timpul de Tinchen Quakatz şi de reduta roşie. Pe urmă, la masă, nădăjduiesc că ai să-mi spui cu toată sinceritatea că te simţi totuşi bine la noi.

— N-am mai spus-o în cîteva rînduri ?

— Nu. Cel puţin încă nici pe departe aşa cum se cuvine. Căci ce ştii tu de fapt mai în amănunt despre noi ? Dar bine, omule, de ce trebuie să mă tot întrerupi ? Omule, nu înţelegi tu chiar deloc cîte spuse nerostite, ce torent de cuvinte oprit în loc pot să zacă într-un candidat în teologie, care n-a ajuns la ţel şi pe amvon ? Haide, stai liniştit şi priveşte frumosul ţinut şi cîmpiile patriei şi lasă-mă în sfîrşit să-mi vărs năduful ! Să-mi vărs năduful în faţa unui om care nu stă în vechiul cuib din vale, ci mîine chiar va porni din nou la drum spre capătul cel mai de jos al celei mai sudice Africi de sud, care aşadar nu va duce istoria lui Gogoaşă şi a redutei sale roşii mai departe, în patul lui conjugal învecinat şi în cîrciuma unde-şi face vacul.

— N-am să mai suflu o vorbă, pînă cînd n-ai să mi-o ceri tu însuţi sau n-o va dori iubita ta soţie.

— Bine, dragă băiete. Asta va fi din partea ta o adevărată binefacere pentru mine. Să ne-ntoarcem aşadar la ghiuleaua providenţială din casa contabilului Schaumann. Firește, ea singură n-a făcut nimic. În casa noastră se mai păstra şi o hîrţoagă veche. Ani în şir, mama o folosise ca să ţină drept un dulap ce se clătina, vîrînd-o în locul celui de-al patrulea picior, care lipsea. Acest obiect m-a ajutat să merg mai departe. Hîrţoaga, nu dulapul ! Era un produs local care zugrăvea istoria asedierii dulcelui leagăn al copilăriei noastre de către prinţul Xaver de Saxa, dacă nu în culori adevărate, în orice caz în aşa fel, încît să lămurească într-o bună măsură sufletul unui copil. Am scos acest op clasic de sub dulap şi l-am citit cu mai multă plăcere decît pe Cornelius Nepos, şi de la el am ajuns, Eduard — fii liniştit, ne apropiem din ce în ce mai mult de Tinchen — la bătrîna hîrţoagă vie cu numele de Schwartner. Îţi mai aminteşti de bătrînul Schwartner, arhivarul Schwartner ?

Bineînțeles că-mi aminteam, dar bineînțeles că doar am clătinat din cap.

— Așa e : n-ai voie să-mi tai vorba ! mormăi stăpînul redutei roșii și continuă să-și descarce sufletul, fără ca eu să-l împiedic. Bătrînul Schwartner din vechea lui casă întunecată de sub castanii întunecați, peste drum de biserică. Umblau stafii în ea, mai știi, Eduard ? În casă, firește, dar și prin bătrînul domn. În bătrînul domn, doctorii n-au mai găsit, la moartea lui, sau mai bine zis la uscarea lui deplină, nici o picătură de lichid, deși era mai plin de toate umorile decît tot restul orașului. Iar la dărîmarea casei familiei lui, după ce mai întîi fuseseră doborîți castanii, muncitorii au azvîrlit nu o dată în chiar miezul zilei topoarele, lopețile și tîrnăcoapele și au fugit sub protecția bisericii celei mari de peste drum, brusc cuprinși de groază. Voi, învățații, puneți desigur asta pe seama bătrînului Pan cu picioare de țap, trîndavii muncitori ai orașului o puneau însă pe seama bătrînului cu copite de țap Schwartner. Ei, cu bătrînul ăla am legat eu prietenie fără știrea voastră, iubiții, luminații mei camarazi de școală, și anume cu folos în privința multor lucruri, despre care voi, iepurașii, nu puteați avea nici cea mai mică idee. Stai liniștit, Eduard, nu bat cîmpii : rămînem pur și simplu la reduta roșie și ne apropiem din ce în ce mai mult de Tinchen a mea. Dealtfel, să sperăm că ne cheamă curînd la masă.

Aș fi putut într-adevăr să spun ceva aici, dar, cu un efort, n-am făcut-o. Gogoașă, pufăind ca să-și aprindă mai bine luleaua, continuă :

— Așadar, ghiuleaua înfiptă în casa tatălui meu mi-a înrîurit mai întîi fantezia de copil ; bătrînul Schwartner mi-a înrîurit mai întîi simțul istoric. Astăzi, mulți învățați declară să simțul istoric al omului este însușirea lui cea mai de seamă. Eu nu sînt de această părere. În sfîrșit, dacă ne-am aminti întotdeauna numai de lucrurile plăcute !... Dar, oricum ar fi, bătrînul Schwartner avea simț istoric și l-a trezit, atît cît a fost cu putință, și în mine. Că m-am putut mărgini cu el — cu simțul istoric ! — numai și numai la reduta roșie dovedește, după cum socot, că în mine se mai afla ceva, mai puternic chiar decît sim-

ţul istoric. Cum am ajuns de fapt întîia oară în casa lui, nu mai ştiu bine. Poate că m-a văzut căscînd ochii la ghiuleaua din frontonul casei noastre sau la reduta roşie, a adulmecat în mine un suflet înrudit şi m-a luat cu el. În orice caz, nu peste multă vreme am statornicit legături de camaraderie. Cine avea nevoie de mine şi nu mă găsea în casa tatei, n-avea decît să mă caute la bătrînul arhivar Schwartner, unde mă găsea aproape sigur. „Cunoştinţe cîştigate la şcoală, Heinrich, spunea bătrînul Schwartner. Însuşeşte-ţi cît mai multe cunoştinţe la şcoală şi mai ales istoria. Fără cunoaşterea istoriei, pînă şi cel mai deştept rămîne un măgar tîmpit, cu ea ajunge un om superior, care vîră-n buzunar, în privinţa ştiinţei, un oraş întreg, o comunitate întreagă. N-ai decît să te uiţi la mine, un simplu slujbaş subaltern, care sînt singurul ce le pot spune cum stau de fapt lucrurile cu ei.“ Multe cunoştinţe generale de istorie n-am cîştigat eu firește din prietenia cu bătrînul domn, dar istoria războiului de şapte ani şi a redutei roşii de la el o ştiu, restul n-are decît să fie şi să rămînă, dinspre partea mea, întocmai aşa cum e. Da, da, Eduard, fratele bunicului sau al străbunicului lui — al bătrînului Schwartner — a vorbit personal cu prinţul Xaverius, fiind în acea vreme sindicul oraşului. Prinţul i-a oferit cutiuţa lui cu tutun de prizat, dar nu şi scutirea de partea lui la contribuţie şi la impunerea prădalnică pentru oraşul cucerit. El, domnul arhivar, păstra încă multe lucruri în casa plină de stafii a familiei sale, care aminteau acele vremuri neliniştite : o lance scurtă ofiţerească, sprijinită în colţ, în spatele mesei lui de scris, planuri şi gravuri atîrnate pe pereţi, jilţuri, pe care străbunica şi bunica lui şezuseră împreună cu comandantul prusac al oraşului, o masă, din care soldaţii încartiruiţi retezaseră un colţ, şi mai ales socoteli, registre de contabilitate. Ei, au trebuit să se scobească în pungă, nu glumă, Eduard, pe cuvîntul meu ! Bunul Dumnezeu să-i scutească pe strănepoţii tăi din Africa de asemenea dragi amintiri, sau, cel puţin, să le dea tihnitul simţ istoric al bătrînului Schwartner, care nu le mai purta nici un fel de pică mocnită, ci îşi trăgea din lucrurile acestea plăcerea, fiindcă nu-i mai rămăsese faţă de ele decît interesul. Atîrnase

pe perete, deasupra sofalei sale, un plan relativ mare al orașului, datînd de la sfîrșitul secolului trecut, iar cînd nu dezbătea cu mine afară pe cîmp acest nebunesc asediu din vremuri vechi, mă dăscălea de pe această sofa, iar eu trebuia să urmăresc cu degetul pe hartă încolo și-ncoace, de cele mai multe ori, firește, între oraș și reduta roșie. Iar acuma ridică-te și hai încoace, Eduard.

Și ca și cum eu n-aș fi avut să-i povestesc absolut nimic nou și poate de asemenea interesant și pentru el din viața mea și despre Africa, mă trase pînă la marginea meterezului cetății lui și-mi arătă cu degetul această nemaipomenit de neînsemnată parte din istoria universală, cu larma tunurilor, spaima tîrgoveților, țipetele de femei și de copii, incendiile și vărsarea de sînge : aici sta cutare, colo cutare și cutare. Faimosul *corps combiné* format din *royal françois* și *des saxons* număra douăzeci de mii de oameni. Atîția și atîția francezi, atîția și atîția saxoni.

— În oraș se afla o garnizoană de șapte pînă la opt sute de invalizi și ostași din miliția teritorială, avîndu-l în frunte pe comandantul pieței, maiorul von Stummel. Urmașul lui trăiește și astăzi în oraș ca asesor judecătoresc pensionar, iar după mutra lui nu se vede într-adevăr că a avut printre strămoși un erou. La „Zumzetul bondarului" se duce, cum aud, în fiecare după-amiază și poate că și tu ai dat acolo de el, Eduard, fiind unul dintre cei din pricina cărora n-ai venit pînă astăzi la prietenul tău Gogoașă și la reduta lui roșie. La drept vorbind, n-a fost drăguț din partea ta.

Ultima remarcă va fi fost întemeiată ; dar dacă tot ceea ce-l privea pe Gogoașă și reduta roșie îmi cucerise firește din nou interesul și simpatia, adevărul e că nu venisem la fortăreața lui, la cetatea lui Xaver, a lui Quakatz și a Valentinei, de dragul celor ce-mi relatase pînă acum despre el și toate ale sale. Încercasem doar să repar cît de cît ceea ce greșisem, într-un chip neprietenesc, față de nemaipomenitul plicticos și cel mai dolofan prieten din copilăria mea.

N-avea decît s-o ia cum îi era voia : într-o privință mă mai aștepta cu siguranță ceva cu totul minunat — prîn-

zul lui Gogoașă. Cînd miroznele din casă deveniră mereu mai apetisante și mai delicate, doamna Valentine Schaumann, născută Quakatz, ne privi de după tufișul în spatele căruia se afla banca noastră și ne întrebă cu zîmbetul cel mai drăgălaș, cel mai îmbietor pe fața ei bună : oare domnii nu doresc să poftească ?...

•

Domnii doreau.

Astăzi, dincolo de ecuator, am auzit, ce-i drept, clopotul bucătarului de pe vapor, dar nu i-am dat totuși urmare. Am lipsit de la masă și am rămas lîngă manuscrisul meu. Cu pofta de mîncare a celor din țările de la nord lucrurile stau așa și-așa între tropicul racului și cel al capricornului, și în acele frumoase regiuni e bine de cei care măcar își pot aminti cu plăcere, sau măcar fără neplăcere de deliciile meselor luate altădată, ca și de o digestie mai bună.

— Ei, Tinchen, în sfîrșit ai și tu acum pe un altul care să-ți ofere brațul, spuse Heinrich, rezemîndu-și pipa de bancă și înfășurîndu-se în halat, ceea ce rămase singura îmbunătățire și înfrumusețare a toaletei lui pentru dineu, în vreme ce nevasta lui venise la noi într-o rochie de casă sărbătorească, drăguță și plină de gust, fără cusur.

— Fiindcă, adăugă el, adică Gogoașă, așa am deprins-o, Eduard, ca să mă pot lăsa treptat, treptat pe seama ei în privința asta. Îmi întinde întotdeauna, fără să i-o cer, brațul, și chiar am nevoie de el. Dar cum am zis, femeie, întinde-i-l astăzi lui. De dragul unui oaspete atît de prețios și rar renunț și eu o dată. Așadar, luați-o înainte, voi doi, vin și eu încet, călcînd pe dragile voastre urme.

Asta a și făcut-o într-adevăr, și fiindcă mergeam într-adevăr la masă, fără să se mai așeze încă o dată în drum și chiar fără să cadă din nou în războiul de șapte ani, ca să pomenească de prințul Xaver de Saxa și de așezarea orașului nostru natal. Ajunse îndată în urma noastră lîngă casă, în apropierea căreia mă aflam și eu, în chip ciudat, pentru prima dată în ziua aceasta. Pînă acum fusese însă prea plăcut sub teii din fața ei — a casei.

Tot ceea ce se putuse face dintr-o sîngeroasă redută războinică și din ascunzătoarea proscrisă, de faimă rea a ucigașului lui Kienbaum, Gogoașă făcuse. Asta puteam s-o recunosc, iar el putea fi neîndoielnic mîndru. Se pricepuse să alunge de aici duhurile rele, ceea ce se putea observa de la întîia privire, dacă apucaseși să cunoști gospodăria lui Quakatz. El însă, fără a se opri în prag să se fălească, spuse :

— Poftim înăuntru, dragă băiete. Dacă omul, cum zice vorba poetului, trebuie să crească în înălțime odată cu scopurile lui înalte, atunci drept ar fi, cînd e în bune relații cu conștiința lui inutil curată, să se poată extinde liniștit și în lățime. Dar poftim de te înfățișează lumii rele cu această modestă pretenție ! Ei, ușa casei bătrînului Quakatz încă n-a trebuit să fie lărgită din pricina mea. Eduard, mă bucur nespus să pot păși acest prag braț la braț cu tine.

Cu aceste cuvinte, o desprinse pe soția lui de lîngă mine, împingînd-o înaintea noastră în casă. Intră legănîndu-se, braț la braț cu mine, în urma ei, nu mai înainte de a se opri încă o clipă, ca să-mi atragă atenția asupra inscripției de deasupra ușii sale. Nu mi-a venit să-mi cred ochilor, dar iată ce se putea citi cu adevărat, zugrăvit cu litere mari albe pe un fond negru :

Atunci a grăit Domnul Dumnezeu lui Noe și a zis : Ieși din corabie.

Cînd l-am privit pe grăsan nu chiar fără mirare, acest cel mai comod dintre toți sedentarii a zîmbit cu superioritate, grăind :

— Fiindcă v-ați purtat pașii în lume ceva mai departe decît mine, vă închipuiți firește că eu am rămas numai și numai pe corabie. Nu, nu, dragă Eduard, acesta este într-adevăr motoul vieții mele. Ieși din corabie !

Aș fi avut cîte ceva de obiectat, dar nici de data asta nu m-a lăsat să vorbesc, ci a continuat :

— Dar ce zici încă de-aici de-afară de micile înfrumusețări pe care le-am adus reședinței moștenite de Tinchen Quakatz ? Vorbesc de exteriorul casei. Totul e luminos și prietenos, nu-i așa ? N-a fost lăsat nimic la o parte din

ceea ce puteau să aducă în această privinţă ca notă înveselitoare pensula şi oala de vopsele !

Nici n-ar fi fost într-adevăr nevoie să-mi atragă în chip deosebit atenţia. Oricine cunoscuse cîndva „vizuina ucigaşului“ de la reduta roşie în cea mai grozavă paragină a ei, ar fi fost izbit de aceste înfrumuseţări.

— Iată, spuse Gogoaşă, asupra corăbiei lui Noe ţi-am atras atenţia ; acuma scutură în fantezie altă cutie cu daruri de Crăciun. Pe capacul celeia la care mă refer scrie sat sau oraş. Răstoarn-o pe masă, caută şi scoate-mi căsuţa-model de jucărie. Ei ? Ai găsit-o ? Pereţii sînt albaştri cum e cerul, acoperişul de un roşu-cinabru frumos, ferestrele şi uşa, negre ca smoala, cărbunele, pana corbului, numai hornul e alb de tot. Mai sînt în cutie şi palate, case şi colibe drăguţe în alte culori, dar de dragul lui Tinchen am ales căsuţa azurie cum e cerul. Pe ea nu mai vede, să sperăm, nimeni sîngele lui Kienbaum ; cel mult, cîte unul spune cînd şi cînd : „Acest bătrîn Schaumann de la reduta roşie e un cocoş ţicnit rău, să nădăjduim că brava lui nevastă îl ţine bine în frîu.“

La acest ultim cuvînt, brava nevastă, ajunsă în pridvor, se întoarse şi spuse zîmbind :

— Heinrich, te rog ! Faţă de acest prieten al tău n-ai nevoie să faci pe smintitul ca faţă de ceilalţi.

— Niţeluş totuşi se poate — nu, comoara mea ?

— Ce pot să fac ? Spune şi dumneata, că doar îl cunoşti mai de mult decît mine, domnule Eduard ! rîse doamna Valentine, iar în clipa aceasta mă aflam şi eu la braţ cu Gogoaşă în pridvor, unde avui un nou prilej să mă minunez.

— Dar asta ce mai e ? îmi scăpară de pe buze cuvintele, ca un strigăt.

— O parte din muzeul meu geologic. *La pièce de résistance* [1], încununarea, mamutul meu, ţi-o voi arăta după masă, răspunse Schaumann.

Am încremenit.

— E pasiunea mea de la bătrîneţe, continuă prietenul meu cel gras. Cu ceva tot trebuie să se ocupe omul, dacă

[1] Obiectul principal (franc.).

ascultă porunca Domnului şi iese din corabie. De ce te miri ? Prinţul Xaver însuşi nu-i de ajuns pentru o vecie, ca să potolească în chip plăcut de-a lungul orelor, zilelor, săptămînilor şi anilor nevoia de pasiune din sufletul unui sihastru, sau, mai curînd, a doi sihaştri. Dar fii liniştit, Eduard ; asta e treaba mea, sînt oasele mele. N-ai să mănînci o supă făcută din ele, Tinchen preferă ceva mai proaspăt, cu mai multă carne. Nădăjduiesc că, în ciuda muzeului meu osteologic, ai să-i lauzi arta culinară şi ai să depui de asemenea în veci mărturie înaintea altora că la reduta roşie nu se rod numai oase. Dealtfel, văd spre mirarea mea, că te aşteptai cel mai puţin din parte-mi la o asemenea aiureală de diletant.

— Aşa e !

— Vraja contrastului, Eduard. Pur şi simplu, vraja contrastului ! Ia să fii şi tu gras ca mine, să te văd, nu ţi-ai căuta contrastul — aşadar oasele astea de-aici ? Cu siguranţă că medicul tău de casă nu ar avea nimic de obiectat. Al meu, de pildă, socoate ca foarte binefăcător pentru constituţia mea tîrîtul, gîfîitul şi căţăratul meu prin gropile de pietriş şi crăpăturile de stîncă de pe terenul comunal din împrejurimile redutei roşii. După cum spune el, uneori ar trebui să-mi închipui că potopul s-a întîmplat numai spre folosul meu, anume, ca să fac eu mişcare, lucru de care am atîta nevoie, printre ale lui *ruderes*, adică printre frumoasele-i resturi. Folosind aceleaşi vorbe, Tinchen nu pune nici ea vreo piedică în calea nebuniei mele, cum obişnuieşte să-mi numească pasiunea. „Asta vine de-acolo, adaugă ea cel mult, că ţăranul cel gras de la reduta roşie îşi înerediţează tot pămîntul arabil fabricii de zahăr din Maiholzen pentru cultura de sfeclă."

— Omule ! strigai. Acuma hai să ne aşezăm în sfîrşit la masă ! Soţia ta aşteaptă, iar eu simt nevoia să stau şi cu ea de vorbă despre tine.

— Dar numai după masă ! rînji Gogoaşă.

Mă „pofti", cum se spune în termeni cuviincioşi în asemenea cazuri, adăugînd :

— Că nu-mi place să fiu oprit în drum spre masă şi cu atît mai puţin să fiu tulburat în timp ce mănînc, o ştii desigur din vechile tale dulci amintiri din copilărie.

Mai aruncai o privire asupra fosilelor din împrejurimile redutei roşii îngrămădite de-a lungul pereţilor tindei ţărăneşti, pe poliţe şi în dulapuri deschise, apoi intrai pentru a doua oară în viaţa mea în camera de locuit a ţăranului Andreas Quakatz, în stînga pridvorului, îndreptîndu-mă spre masa, pe care Gogoaşă o folosea ca masă de prînzit şi pe care, cu atîţia ani în urmă, Tinchen Quakatz îşi rezemase în prezenţa mea braţele şi-şi culcase capul, de ciudă, supărare, frică şi deznădejde.

•

— Mă bucur tare mult că te văd din nou aici, domnule Eduard, spuse doamna Valentine Schaumann.

Îi întinsei mîna realmente mişcat peste masa de prînzit şi de trăit a lui Gogoaşă, aranjată într-adevăr minunat. Dar Gogoaşă mă zorea : să-mi desfac şervetul şi să pun mîna pe lingură, cuţit şi furculiţă. Atît de tare nu mă putea zori totuşi Heinrich, încît să nu-mi arunc şi aici repede privirile prin jur. Şi aici se schimbase cîte ceva.

— Da, uită-te, spuse el. Aici poţi să vezi ce mizerii îmi face nevastă-mea. În odaia asta n-am reuşit să strecor decît dulapul cu coproliţi [1]. Dulapul e în colţ, iar dînsa în faţa ta, aşteptînd să-i faci complimente pentru bunul ei gust. A vrut să cureţe temeinic odaia de amintirile ei din copilărie, şi a avut deplină dreptate, draga de ea. Lucruri vesele nu atîrnau pe pereţi, nu se aflau pe-aici — cu excepţia acestei mese — şi cu atît mai puţin nu se ascundeau prin colţuri. Noi însă n-am scos la mezat troacele părinteşti şi strămoşeşti din gospodăria Quakatz. Le-am dat pradă flăcărilor, parte în maşina de gătit de la bucătărie, dar cea mai mare parte afară, sub tei. Am aprins acolo un foc mare, într-o frumoasă zi de vară, sub strălucirea soarelui, între zece şi unsprezece dimineaţa. Am trimis tot talmeş-balmeşul de vechituri în curatul văzduh albastru. Oh, cum am mai dat peste cap toate dulcile porniri sentimentale faţă de zestrea căminului părintesc ! Ei da, cum am mai lecuit prin foc reduta roşie de boala ei ! Uită-te, Eduard, cum se mai bucură şi astăzi copila — incendia-

[1] Excremente fosilizate.

toarea asta — de iresponsabila, nesfîrşita ei lipsă de inimă, cum spuneau oamenii din vecinătate. Arată ea ca una care şi-ar pierde astăzi pofta de mîncare la reamintirea propriei ei fapte ?

Într-adevăr, nu arăta. Doamna Valentine Schaumann îmi zîmbi peste castronul de supă şi spuse :

— Bagi de seamă ce bine m-a educat Heinrich ? N-am nimic împotrivă dacă după masă o să-ţi povestească mai pe îndelete cum a început s-o facă şi cum mă mai ţine şi astăzi pe banca de şcoală. Vreau să spun, bătrîne, că mai întîi ai să-ţi faci somnul de după-amiază, ca de obicei, fiindcă domnul Eduard trebuie să fie şi el întrucîtva obişnuit cu aşa ceva din fierbintea lui Africă.

— Dacă Eduard vrea să tragă un pui de somn, fireşte că am să aţipesc şi eu puţin de dragul lui. Cu obişnuitele mustrări de conştiinţă, din cauza sfaturilor medicului. Căci dacă ţi-a dăruit Domnul un pîntece, poartă-i de grijă — şi aşa mai departe. Ei, deie-ne Domnul nouă tuturor o blîndă moarte pe sofa.

— Astăzi şi începînd de astăzi în fiecare zi ai să mergi îndată după masă cu prietenul tău sau cu mine în grădină ori pe meterez ! strigă doamna Valentine. Heinrich, sînt în stare să aprind încă o dată un foc sub tei şi să ard toate sofalele din casă pe care te-ntinzi.

— O tu, dulce văduvă indiană *in spe*, care întorci pe dos ritualul ! rînji Gogoaşă, apoi pentru un lung răstimp rămase din nou numai la obiect, adică la masă, cu totul şi cu totul, exclusiv şi pe de-a-ntregul la masă. Am prînzit excelent, după care un întreg sfert de oră n-a rostit nici măcar un cuvînt. Fiindcă ne simţeam bine şi era răcoare, am luat cafeaua şi am fumat o ţigară mai întîi tot în casă, iar Tinchen Quakatz a stat cu noi, plecînd şi venind, privindu-l bucuroasă pe soţul şi, slavă Domnului, după cum se părea, şi pe prietenul din copilărie al acestuia, aşa că pînă la urmă am renunţat toţi trei la somnul de după masă, pentru „a sărbători vizita mea".

În clipa cea mai plăcută a procesului de digestie, Gogoaşă s-a rezemat de speteaza scaunului, şi-a pus palmele pe pieptul descheiat pînă jos, încolăcindu-şi degetele mari, a suspinat cu voluptate şi a întrebat :

— Şi-acuma, spune Eduard, îţi mai facem noi impresia unei vizuini de ucigaşi ? Ţi-ar fi teamă de răsposatul Kienbaum şi de miezul-nopţii şi ne-ai refuza cu mulţumiri, dacă ţi-am oferi un pat în casa noastră ? Spune sincer de tot, dacă mai miroase cît de puţin a sînge şi a putreziciune la reduta roşie.

Se aştepta poate să sar în sus, să dau din mîini şi din picioare în semn de împotrivire şi să urlu de trei ori cu glas de tunet : Nu ! Eu însă nu i-am făcut această plăcere făpturii aproape înspăimîntător de comode şi burduhănoase. I-am spus pe un ton foarte liniştit :

— Nici chiar antediluvienele tale ciolane fosilizate din pridvor nu mi se par a mai avea vreun miros. Iar coproliţii tăi din dulapul de colo ar putea fi folosiţi de cea mai delicată doamnă ca *presse-papier*, cîtă vreme n-ar întreba-o nimeni ce sînt şi nici ea n-ar spune-o nimănui. M-aş instala cu plăcere în odaia cu stafii din gospodăria Quakatz, dacă împrejurările mi-ar îngădui. Nu cred că buna ta nevastă mi-ar putea tăia gîtul în somn, dar, în ceea ce te priveşte, ţi-aş pune totuşi într-adevăr o întrebare, în această prietenoasă după-amiază, mai înainte de a se lăsa noaptea bîntuită de stafii. Oamenilor minunaţi — omule de neînţeles — cum aţi început — cum ai început tu să domesticeşti duhul şi oaspetele cel rău de la reduta roşie?

— L-am ucis de tot pe Kienbaum, spuse Gogoaşă. De altceva n-a mai fost nevoie. Poznaşul — vreau să spun, bietul de el — avea fireşte şapte vieţi, dar... eu... eu i-am venit de hac. Dacă există vreun om care l-a omorît pe Kienbaum, apoi omul şi ucigaşul acela sînt eu.

— Tu ? Heinrich mi se...

— Vrei să fii de faţă, cînd am să-i povestesc mai amănunţit, Tinchen ? se întoarse Heinrich către soţia lui, iar ea zise zîmbind :

— Ştii că n-ai nevoie de mine pentru asta, moşule. Dacă domnul Eduard, prietenul tău, mi-o îngăduie, am să ascult şi eu din cînd în cînd, ca pînă acum, ca să nu cazi prea mult în fantasmagorii şi exagerări.

— Eu, în exagerări şi fantasmagorii, Eduard ? !

— Le-aş propune însă domnilor să treacă mai bine iarăşi afară, sub verdeaţa pomilor, ca să vorbească acolo

despre acel vechi necaz. Dumitale, domnule Eduard, are să-ţi facă mai multă plăcere să asculţi afară, în aer liber. Între timp, am să deretic aici, iar pe urmă vin şi eu...

— Cu lucrul meu de tricotat, încheie Heinrich Schaumann sfatul şi propunerea cordială.

•

Heinrich îşi luă sub braţ cutia de ţigări, eu îi oferii din nou braţul; femeia ne aduse un felinar aprins în aerul liniştit al verii, şi astfel ne aşezarăm din nou sub tei, refuzai o ultimă ceaşcă de cafea şi — acum aş întreba pe oricine, dacă nu e ciudat ca pe un vapor, aflat în aşa-numitul larg al mării, în timpul călătoriei de înapoiere spre cea mai searbădă, cea mai plictisitoare, chiar dacă şi cea mai productivă viaţă din străinătate, să scrii în felul acesta despre aşa-numita viaţă filistină de-acasă, din patrie ?...

— Da, da, Eduard, spuse Gogoaşă, ieşi din corabie! Unii sînt trimişi în lume să întemeieze un regat sau un imperiu, alţii să cucerească o feudă la Capul Bunei Speranţe, în sfîrşit, alţii doar să pună mîna pe o ţărăncuţă cu înăbuşite predispoziţii spre un trai tihnit şi cu un tată torturat, pe jumătate înnebunit, ca să-i facă mai îndeaproape cunoştinţă cu cartea de bucate a Henriettei Davidi şi cu predispoziţiile de asemenea înăbuşite spre tihnă şi demnitate omenească ale lui Heinrich Schaumann.

— Ieşi din corabie, Heinrich!

— Pe cînd mergeam încă la şcoală, voi ceilalţi credeaţi poate că aveţi idealurile voastre. Eu îl aveam sigur pe al meu.

— Îl ştiu cît se poate de bine; mai mult, ai spus astăzi de cîteva ori: reduta roşie.

— Nu, nicidecum.

— Asta mă uimeşte şi mă face să mă întreb ce altceva o fi fost!

— Eu însumi! vorbi Gogoaşă cu o liniştе netulburată. Apoi însă aruncă o privire peste umăr spre casa lui, ca să vadă dacă nu vine cineva de-acolo şi ascultă. Îşi duse mîna la gură şi-mi şopti la adăpostul ei: Pot să ţi-o spun, Eduard, e o fată admirabilă şi nu avea nevoie la momen-

tul potrivit decît de un bărbat cu scaun la cap, aşadar de un om ideal, ca să devină ceea ce am făcut eu din ea. Îţi dai desigur seama, Eduard, deşi e o treabă al naibii de încurcată : ca să devin idealul ei, trebuia totuşi ca mai întîi să fiu neapărat idealul meu.

— Ieşi din corabie, spune mai departe ! am murmurat eu. Ce altceva aş fi putut murmura ?

— Mă părăsiserăţi din nou, voi ceilalţi, lăsîndu-mă singur sub gardul viu şi alergaserăţi fără mine să vă bucuraţi de plăcerile lumii. De dimineaţă, la şcoală, Blechhammer mă folosise iar, ştiinţificeşte, ca un exemplu dezgustător de bradypus. Astăzi încă, nu numai că-l pot cita, dar îl şi pot aduce viu pe scenă, cu vorbele sale : „Priviţi-l, voi ceilalţi, pe Schaumann, leneşul. Şade din nou pe banca puturoşilor. Schaumann, la fel ca bradypus, animalul pe care zoologii îl numesc leneşul. Are părul spălăcit, ca frunzişul veşted, patru măsele. Se caţără încet în altă clasă — voiam să spun : se tot caţără pe un copac şi rămîne acolo pînă cînd a ronţăit ultima frunză. Manualul de ştiinţe naturale al lui Schubert, pagina trei sute cincizeci şi opt : se tîrăşte pe alt copac, dar atît de încet, încît un vînător care l-a văzut de dimineaţă într-un loc, seara îl găseşte foarte aproape de-acolo. Şi ăstuia trebuie noi să-i băgăm în cap cultura clasică, trezindu-i gustul pentru ştiinţe şi înţelegerea pentru cei vechi !“ — Ei, Eduard, şi tu ai fost unul dintre vînătorii mei, chiar dacă nu cel mai rău : ce crezi despre mine, după ce m-ai găsit de dimineaţă într-un loc, iar acum seara mă regăseşti încă foarte aproape de acel loc ?

Ce altceva aş fi putut spune decît :

— Voiai să vorbeşti despre verdele gard viu din copilăria noastră, bătrîne Heinrich ! Povesteşte mai departe. Povesteşte aşa cum ai început.

— Fie. Astfel de garduri vii, în toată bogăţia lor verde şi pe cît se poate netunse, aveţi şi voi desigur în jurul cîmpiilor şi grădinilor voastre din Africa. Pe-aici sînt defrişate treptat peste tot, gardurile vii. Acolo jos, în jurul tîrgului în care ne-am petrecut copilăria şi verdea tinereţe, au fost din fericire toate înlocuite cu împrejmuiturile de zid ale grădinilor, cu grilaj de fier şi ziduri de casă. Zău aşa, parcă oamenilor le-ar fi silă să mai vadă ver-

deață ! Chiar și aici, afară din oraș, oamenii au început să termine cu gardurile vii. Ei, n-au decît ; dinspre partea mea, eu mai mi-am îngăduit desfătarea să mă întind sub ele, astăzi în soare, mîine, mai curînd în umbră. Sub un gard viu ar fi trebuit să mă nasc, și nu într-o odaie cu aer stătut din oraș, cu fereastra spre curte. Scutecele mele ar fi trebuit să fie întinse pe un gard viu și nu atîrnate în jurul unei sobe supraîncălzite. Heinrich von der Hecke sau vom Hagen[1] ! Nu găsești, dragă Eduard, că așa ceva ar fi fost potrivit pentru mine, cuceritorul redutei roșii și al Tinei Quakatz din această redută ? Domnul Heinrich von der Hecke, cu cît mai demn, mai nobil, mai grăitor ar fi sunat decît candidatul Schaumann, fiul legitim al defunctului suprasubrevizorului Schaumann și al soției sale și așa mai departe, cu toate cetățenești cinstiri. Mai adaugă la asta și faptul că, în fond, pe ea, pe Tinchen, am găsit-o tot sub el, sub gardul viu, sub verdele, însoritul, încîntătorul gard cu totul și cu totul viu, că, așadar, sub el mi-am capturat domnișoara, fecioara ce mi-a fost hărăzită, sfioasa mea vrabie pentru această trecătoare viață pămîntească și acră, și dulce. „Cară-te de-aici, băiete, îmi spunea duduița, scoțînd limba la mine. Gardul viu e al tatii, și nimeni n-are nici un drept asupra lui în afară de noi." — „Gîsculiță de la țară ! Toanto !" i-am răspuns eu, și cu asta am făcut cunoștință. Datorită-n mare măsură ajutorului vostru, dragă Eduard, căci de ce mă lăsați atît de singur în iarba de sub tufele de alun din imperiul tatei Quakatz ? — „Nu-s gîsculiță de la țară, și nici toantă", mi-a strigat puștanca. „Sînt Tine Quakatz. Cară-te de pe pășunea noastră, băiete de la oraș ! Astea-s alunele mele, ăsta-i gardul nostru viu și asta-i pășunea noastră ; și pentru că-i pășunea noastră și gardul nostru viu, acuși o să azvîrle încoace cu noroi. Iar s-au înțeles între ei la școală, după-masă și m-au amenințat." — Nu pot spune dacă a fost un avertisment ; în orice caz, informația a venit prea tîrziu. Căci în aceeași clipă m-am și pomenit cu plăcinta în cap, peste nas, în ochi și, în parte, și în poarta larg deschisă a vorbirii; în clipa următoare, cu toate că aveam picioare moi, mă și

[1] *Hecke* și *Hagen* = gard viu (germ.).

aflam dincolo de gardul viu, îl luam de guler și-l trînteam la pămînt pe atentatorul de la țară cu pumnul plin iarăși de lut. Și iarăși după o clipă, toată șleahta vrednică de ocară a celor mici din sat, băieți și fete și cotarle, se năpustise peste mine, Tinchen își înfigea unghiile în obraji și-și încleștа pumnii în părul cetei de tovarăși și tovarășe de joacă, iar pe drumul de pe dig ne venea în ajutor toată straja de duluri ! Straşnic ! Mai simt și acum ghionții și parcă și astăzi mai lovesc în jurul meu pe cei ce dau în mine ! Apoi, iată-ne deodată cu șanțul prințului Xaver și cu meterezul acoperit de gard viu al țăranului Quakatz între noi și dușmanii noștri ! Dumnezeule, cum îmi mai curgea sîngele din nas, și cum și-l mai ștergeau cei de dincolo pe al lor de pe boturi cu mînecile surtucurilor, cum mai zbierau și înjurau și aruncau spre noi cu pietre : „Tăiați-i capul, tăiați-i capul ! Kienbaum ! Kienbaum ! Tine Quakatz, tăiați-i capul, tăiați-i capul !“ Dumnezeule, și pe urmă adevărata groază pînă-n măduva oaselor, atît pentru mine, cît și pentru demonstrația de indignare obștească de dincolo de șanț. În spatele meu, foarte aproape de mine — cei de dincolo o tuliră ca vrăbiile cînd arunci în ele cu o piatră — se afla, pentru întîia oară în viața mea, el : țăranul ucigaș de la reduta roșie, bărbatul proscris de la reduta roșie, țăranul Andreas Quakatz — ucigașul lui Kienbaum ! În fond, a fost totuși vina voastră că i-am făcut mai întîi în felul ăsta cunoștința, pentru ca mai apoi să i-o caut din ce în ce mai mult. Un om, pe care contemporanii săi îl lasă să stea întins sub un gard viu, își caută singur propria-i plăcere și le-o lasă celorlalți pe a lor. — Da, să-l fi văzut pe răposatul meu socru în ziua aceea ! Pe mine parcă nici nu mă zărea ; se uita numai peste gardul viu la ceata dușmanilor noștri și ai lui, care continuau să zbiere și să arunce cu tot ceea ce găseau la îndemînă. Și în loc să spună ceva despre cele ce se întîmplau, se întoarse și porni spre casă — ucigașul lui Kienbaum. Nici în această împrejurare nu putea să facă nimic pentru copila lui, fiind nevoit să ne lase să ne descurcăm singuri. Totuși, unica mișcare pe care o făcuse fusese îndeajuns ca droaia de copii din sat să intre în panică și să fugă înspăimîntată peste cîmp. „Hai, băiete, la

fîntînă ! spuse Tinchen. Cum mai arăţi ! Maică-ta, dacă ai vreuna, o să te omoare în bătaie, de te-o vedea aşa." — O vezi, Eduard, mai e şi acum la locul ei. E aceeaşi fîntînă cu cumpănă şi are o apă minunată. E săpată destul de adînc în terenul redutei contelui de Lausitz, pînă în fundul pămîntului. Nici în Africa nu aveţi o apă mai bună, cred eu, iar dacă doreşti să bei din ea, adresează-te pe urmă lui Tinchen. Ea scoate şi astăzi găleata ca pe vremea aceea. Atunci însă ea spuse : „Dacă n-am bea noi şi vitele noastre din fîntîna asta, de mult ar zăcea în fundul ei cîţiva din ăia de colo !" Rostind aceste cuvinte, fata ameninţă cu pumnul spre sat, şi toţi dulăii de la reduta roşie se porniră să latre în aceeaşi direcţie. — M-am spălat de sînge, apoi am băut amîndoi dintr-o găleată, îngenunchind unul lîngă altul şi plecîndu-ne capetele alăturate de ea. A fost şi ăsta un fel de a ne lega fraţi de cruce. După ce însă ne-am şters boturile, domniţa de la castelul Quakatz a fost de părere : „Băiete de la oraş, dacă ţi-e frică să te duci singur acasă acum pe lumină, poţi rămîne aici pînă se întunecă. Mai mult ca sigur că te pîndesc lîngă sat, îi ştiu eu. O să te cotonogească, aşa că poate îţi vine mai bine să mănînci o bătaie de la taică-tău sau de la maică-ta diseară, din pricină că ai întîrziat." — Voi nu m-aţi numărat niciodată în ceata eroilor voştri, Eduard. De la voi, aheieni prealuminaţi, n-aş fi primit niciodată în mînă bucata de friptură de porc cea mai bună şi deci cea mai de cinste. Bineînţeles că voi habar n-aveaţi cît eroism se ascundea, după împrejurări, în mine. Dacă voiam să-mi capăt halca de muşchi la frigare, presărată cu făină rumenită, trebuia să mă fălesc totuşi, nefiind voi de faţă : „Nu mi-e frică de nimic pe lumea asta, şi de adunătura din Maiholzen mă doare-n cot. Dacă-i vorba de ei, plec şi pe lumină, oricînd ; dar fiindcă ai zis tu, am să rămîn totuşi aici — tocmai acum !" Domnul arhivar Schwartner şi prinţul Xaver de Saxa n-aveau nimic a face în clipa aceea cu simţămîntul dulce şi înfiorat de a mă afla în sfîrşit înăuntrul rău famatei şi tainicei redute roşii. — „Tata a intrat iar în casă, aşa că dinspre partea lui sîntem în siguranţă, mi-a spus actuala mea soţie. Ai fost bun cu mine, băiete de la oraş, aşa că de data asta nu trebuie să-ţi fie frică.

N-am să te-arunc în fîntînă. Să ne urcăm mai întîi în păr, sau vrei mai bine să-mi vezi iepurii de casă și caprele? Avem și căței. De data asta, tata n-o să lase la mama lor decît unul; mai avem destui în redută. Dacă tata nu m-ar fi oprit și aș fi putut să-i iau cu mine dincolo de gardul viu, în cîmp, și aș fi putut să-i asmut, nici unul din ăia din Maiholzen n-ar fi ajuns acasă cu picioarele zdravene, cu șorțurile, fustele și pantalonii întregi. Ian privește-i cum se uită și la tine și așteaptă să le zic: Șo pe el! ia-l, ia-l, ia-l!" Chiar așa și era, cu toții mă urmăreau cu ochi mînioși și mîrîiau în jurul meu cu răutate. Pe urmă, treptat, treptat m-am împrietenit cu ei, Eduard. Hei, tu de colo, vin-aici, Prinț! Îl vezi, e unul încă din vechea gardă, sau cel puțin se trage din ea. Și el ar fi trebuit să piară de mult împușcat sau otrăvit, dacă m-ar lăsa inima să fac așa ceva. Firește, nici nevastă-mea nu vrea să audă de un asemenea binefăcător act de violență, și pînă și bunului meu motan i-ar părea rău. Sper ca într-o dimineață să-l găsim într-un colț, plecat din această lume rea la strămoșii săi și ajuns în portul odihnei de veci.

— Oare i-am făcut și cu cunoștință, Heinrich, în ziua aceea cînd ne-am luat rămas bun aici, înainte de a pleca la universitate?

— Cu neputință. Nici un cîine cu judecată nu ajunge atît de bătrîn. Cel mult, un om înzestrat cu rațiune.

— Iartă-mă că te-am întrerupt. Povestește mai departe, Gogoașă.

— Nu-i așa că pentru un ginere al ucigașului lui Kienbaum povestesc destul de plăcut? Da, da, era un sălaș al crimei în adevăratul sens al cuvîntului, sălaș în care am ajuns cu timpul singurul prieten al casei și al familiei! Pot să te asigur, amice, că rareori un socru și-a apropiat de inima lui ginerele într-un mod atît de curios, cu putere, dar pe-ndelete, cum a făcut-o tata Quakatz cu al său gras și brav Heinrich. Și-apoi vrabia din gardul viu, căreia în învălmășeala luptei i-am pus sare pe coadă, sau mai curînd fluturele pe care, cu nasul însîngerat și cu cocoașa învinețită, l-am prins sub șapca de școlar. Da, da,

pe unul atît de drăgălaș nu pune mîna oricine pleacă la o asemenea vînătoare ! Hei, cum arăta muieruşca în acele zile ! O legăturică de cîrpe, cum ar fi spus răposata maică-mea, o legăturică spălată de ploi, uscată de soare, zburlită de vînt, lipsită de ajutor, fără mamă, cîrpindu-şi singură îmbrăcămintea, cosîndu-şi singură rochiile după jurnalul de mode de la reduta roşie ! Cu pielea îmbibată de acel gust de sînge, mirosind a putreziciune şi crimă neispăşită, duhoarea lui Kienbaum ! Ştii tu ce mi-a spus ea, doamna Schaumann, atunci cînd, aflîndu-mă jos pe iarbă, îmi arunca de sus, din ramurile părului, pere ? Mi-a spus : „Acu e în casă, tata, aş vrea şi ar fi cel mai bine să nu te vadă. Ştiu de la toată lumea din sat şi chiar şi din vale, din oraş, că el l-a omorît pe Kienbaum, şi nu cred. Puteţi să mă ucideţi cu toţii, n-a făcut-o el ; da' mai ştiu şi că ar fi în stare să otrăvească lumea întreagă, chiar şi pe tine, băiete de la oraş. De asta sînt sigură de tot ! El zice că, de vreme ce nu poate să vă sucească vouă gîtul, îi lasă să zburde şi să facă pagube pe toţi şoarecii noştri din casă şi de pe cîmp şi pe hîrciogi.“ Ce i-aş fi putut răspunde decît : „Tinchen Quakatz ! Vezi să mă numere şi pe mine în zoologia lui ca şoarece de casă şi de cîmp şi hîrciog, fiindcă mîine vin din nou la reduta roşie, dacă n-o să mă ţină la arest.“ „Tata a stat şi el la arest, da' de fiecare dată au trebuit să-i dea drumul. Cu toată silnicia, nu pot să-l înfunde. Nimeni nu poate dovedi că el l-a omorît pe Kienbaum.“

•

În clipa aceasta, doamna Valentine ieşi din nou din casă, dar de data asta veni cu coşul ei de lucru şi se aşeză lîngă noi, împingîndu-şi scaunul foarte aproape de cel al soţului ei.

— Nu aşa de aproape de mine, copilo ! oftă Gogoaşă. Minunată vară ! Dumnezeule, oamenii de-afară de pe cîmp, care n-au pic de umbră, sau nu le e îngăduit să se aşeze la adăpostul ei ! Noi, Eduard şi cu mine, tocmai am ajuns în umbra redutei roşii, iar eu tocmai îi povesteam cum mi-ai tras pentru prima dată o săpuneală, de fapt

mi-ai spălat nasul însîngerat, și, cum am fost eu un erou, și cum răposatul nostru tătic i-ar fi lăsat să zburde pe șoareci și ar fi otrăvit omenirea întreagă.

— Nu-i îngădui să-ți toarne atîtea palavre și nerozii nemaipomenite, spuse pe un ton prietenos doamna Schaumann, potrivindu-și liniștită andrelele. Uneori mai e și astăzi în stare, pe ascuns, de orice, întocmai ca pe vremea cînd era un băiețaș prostănac. Doar îl cunoști, domnule Eduard!

— Îndată ce vine femeia, critica și ciorovăiala au și început! vorbi Heinrich, cu burta revărsată în toată voia, punîndu-și mîna pe creștetul nevestei. Biata copiliță! Dacă nu m-ar fi găsit pe mine, cu neroziile mele! Ei, domnule Eduard, unde am rămas?

— Sub păr. Poate sub cel de colo.

Toți trei am întors privirea în direcția aceea, iar doamna Valentine a dat din cap, căzută pe gînduri.

— Chiar așa, spuse soțul. Ea stătea sus în pom, iar eu stăteam dedesubt. Ea culegea și eu mîncam. Eduard, din pricina însușirilor mele trupești, voi nu mi le-ați cunoscut niciodată pe cele spirituale. Voi, isteții, iuți de picior, republica maimuțelor din gimnaziu habar n-aveați ce poate coace și fierbe într-un bradypus. Cu puștanca asta, cu fetița de-aici ajunsesem la împăcare. Acum era prietena mea, încredințată protecției mele, iar eu eram patronul ei apărător, sfîntul Heinrich von der Hecke; asta se-nțelegea de la sine...

— Dragă bărbate...

— Dragă nevastă, și tot atît de la sine înțeles, aș zice mai curînd: logic, a venit acum rîndul — nu mă tot întrerupe, bătrînico — a venit rîndul bătrînului. Și, firește, lucrurile s-au aranjat și în privința asta. Voi, Eduard, mă socoteați prost și mîncău; și el mă socotea desigur drept un mîncău, dar, totodată, ținînd seama și de faptul că în general eram nevătămător, și drept o lumină aprinsă într-o anumită parte a întunericului ce-i înconjura viața, amărîta lui viață, Tine!

Cele din urmă cuvinte fuseseră rostite în așa fel, că Valentine își trase din nou scaunul foarte aproape de el.

Își puse și mîna pe mîna lui, iar el o cuprinse cu brațul și rosti încă o dată :

— Tine, vechea mea Tine Quakatz !

Apoi se întoarse din nou spre mine, și acum mi-am putut da bine seama de schimbarea tonului.

— Chiar a doua zi după bătălia de lîngă gardul viu mă găseam bineînțeles pentru a doua oară în imperiul de vrajă al arhivarului Schwartner, iar de astă-dată mă aflam eu în pom, într-un măr mai scund — cel de colo. De astă-dată, Tinchen stătea dedesubt, cu șorțul întins, și din nou a apărut deodată bătrînul și s-a uitat mut în sus la mine, iar barometrul părea să arate furtună. — „Tată, a spus Tinchen poate nițeluș cam cu șovăială, el vrea să ne studieze fortăreața. A venit cu cărțile de istorie despre asediu, și ăștia de-aici au tras cu tunul în casa lui." — „Mai bine dă-te întîi jos", a zis tata Quakatz. Atunci am dovedit eu cît de repede poate coborî dintr-un pom pînă și un leneș, un bradypus. Mă aflam în fața ucigașului lui Kienbaum, și dacă nu mă așteptam să fiu și eu omorît, credeam, ca și Tinchen, că bătrînul domn avea, cel puțin, să-mi arate cîmpul deschis de dincolo de șanț și să-mi spună apăsat : „Acum cară-te !" — S-a întîmplat altfel, a spus doar : „Dinspre partea mea", ceea ce se putea referi totuși numai la studierea de către mine a așezării lui. După aceea, ne-am gîndit că, așa cum obișnuia, se va întoarce și va pleca ; dar și de data aceasta s-a întîmplat altfel. A rămas și m-a întrebat : „Mergi la școala latinească ?" — „D...d...d...da, domnule Quakatz !" — „Știi să citești ? Latinește, vreau să spun." — „D...d...da" m-am bîlbîit eu, fără să mă mai gîndesc la ceva rău. — „Atunci împărțiți-vă merele, și pe urmă vino în odaie. Să-mi tălmăcești ceva din latinește." — Firește, mi se înfundase. Nu așa înțelesesem eu spusa că știu să citesc latinește. Îl rog pe învățatul african, pe Eduard, să depună mărturie, nevastă, cît de nemaipomenit de greșit mă înțelesese tăticu ! Cine însă a căzut în capcană, acolo rămîne ; și după un sfert de oră plin de neliniște și șovăială, în care am rontăit mere, încă afară m-am aflat și mai prins în capcană, șezînd cu bărbatul proscris de la reduta roșie în odaia lui, sufrageria noastră de astăzi, Eduard, odaia pe care ai cunoscut-o și tu, Eduard, în înfățișarea ei neplă-

cută, cu aerul ei stătut, în ziua despărţirii noastre din tinereţe. Fiindcă şovăiala mea ţinuse prea mult, bătrînul domn venise încă o dată în grădină, mă înşfăcase de braţ, mă dusese în vizuina lui de ucigaş şi mă apăsase pe laviţă sub poza de-un ban cu Cain şi Abel, spunîndu-mi : „Ce tot tremuri, băiete ? Că doar n-am să-ţi tai gîtul.“ — Pe urmă s-a dus la un dulap, pe care l-am înlocuit acum cu acela în care-mi păstrez coproliţii, a scos un tom gros legat în piele de porc, mi l-a pus înainte pe masă, după ce l-a răsfoit un răstimp, s-a aşezat lîngă mine ca lîngă un bărbat matur şi un avocat, şi-a pus degetul arătător aspru, osos pe un pasaj şi a spus : „Aici, latinistule ! Tălmăceşte-mi asta în felul tău în germană, cuvînt cu cuvînt. Este *Corpus iuris, Corpus iuris, Corpus iuris* [1], şi vreau să-l înţeleg odată în germană de la cineva care încă nu ştie nimic despre *Corpus iuris, Corpus iuris !*“ Pasajul era subliniat gros cu cretă roşie, un colţ al foii fusese îndoit, şi după toate semnele se vedea că pe hîrtie se plimbase adesea un deget gros şi un arătător tremurînd de tulburare. Eu însă şedeam în faţa cărţii şi, gata să plîng, îmi frecam ochii cu încheietura degetelor : atît de departe încă nu ajunsesem noi la şcoală, încît să-i tălmăcim ţăranului Andreas Quakatz cartea tuturor cărţilor de drept. Ghemuindu-mi spinarea ca la şcoală, am îngăimat în cele din urmă : „Domnule Quakatz, numai ca să ştiu cuvintele, ar trebui să am aici dicţionarul, or îl am jos, în oraş.“ — „Atunci ia-ţi-l şi vino mîine cu el aici. Sînt nebun că vorbesc cu tine astfel, dar aşa m-a vrut lumea, iar tu eşti pentru mine tot atît de bun ca oricare altul, cînd am de gînd să stau de vorbă cu cineva despre treburile mele. S-a terminat, nu vreau să mai am a face în privinţa mea şi a treburilor mele cu învăţaţi, avucaţi, oameni maturi. Eşti destul de deştept, ca să pot vorbi cu tine cum aş face-o cu un om cu scaun la cap. Bătrînii, strămoşii noştri au făcut şi ei aşa, sfătuindu-se cu nerozii şi cu nevîrstnicii. Băiete, băiete, Tine mea spune că ai venit încoace să studiezi reduta roşie. Studiaz-o, şi arată-mi cine are drep-

[1] Culegere de legi din dreptul roman alcătuită în vremea împăratului Iustinian (527—565).

tate, lumea, sau țăranul de la reduta roșie! Ai sărit în ajutorul puștancei mele din spirit de dreptate — am văzut asta de după gardul viu de pe meterez — acuma vreau să văd dacă e adevărat așa cum stă scris: În gura celor nevîrstnici vreau să pregătesc un sălaș adevărului. Dacă-mi scoți la iveală cine l-a omorît pe Kienbaum, îți dăruiesc ție și domnului arhivar Schwartner reduta roșie cu toate istoriile războaielor de șapte ani și de treizeci de ani, iar eu plec din ea cu copila mea și cu toiagul alb în mînă. Fetița mi-a povestit că și pe tine te țin la arest: dovedește, dă la iveală cine l-a omorît pe Kienbaum și trec reduta roșie pe numele tău și al tuturor urmașilor tăi legitimi." — Da, da, doamnă Valentine Schaumann, născută Quakatz, așa se purta el cu drepturile tale legale în lume; dar dacă exista un bradypus lipsit de judecată, mîncăcios și cu picioarele moi, care să te ajute să-ți păstrezi cele ale tale, apoi acela am fost eu, Heinrich Schaumann, numit Gogoașă. Mai întîi am scîncit încă o dată către țăranul de la reduta roșie: „Domnule Quakatz, nu știu nicicum dacă pot. La ultima promovare, iar n-am ajuns într-a cincea." — „Dovedește ce ți-am cerut!" mi-a replicat viitorul meu tată socru, iar micuța lui fiică mi-a dat un cot în coaste, ca și cum ar fi vrut să-mi spună: „Fă-mi și mie plăcerea", iar cînd ne-am aflat din nou afară în grădină, mi-a șoptit: „Nu fi așa de prost, el însuși nu știe ce vrea din cartea aia nenorocită. Face așa, numai pentru că nu mai are pe nimeni, pe nimeni, pe nimeni cu care să poată sta de vorbă, în afară de avucați, cu care nu mai vrea să aibă a face. Mîine cu siguranță că nici n-o să-ți mai pomenească de carte; i-a venit numai așa în minte, fiindcă i-ai ieșit în drum ca un învățat. Adu cu tine cartea ta cea mai groasă. Acuma s-a obișnuit să te vadă aici, în curtea noastră, iar tu poți să privești și să scoți ceva la iveală în folosul nostru"...

Ei, da, nevastă, tu poți să povestești de fapt mult mai bine cum am venit apoi din timp în timp la reduta roșie, pentru ca pînă la urmă să rămîn cu totul aici. Că nu i-am tradus în germană țăranului ucigaș de la reduta roșie *Corpus iuris*, e un lucru sigur. Dar tot atît de sigur e, inima mea, copila mea, tu, buna mea bătrînică, și tu, prie-

tene african, că am aflat, întîmplător și aproape fără să contribui cu nimic, cine a fost ucigașul lui Kienbaum... cine l-a omorît pe Kienbaum.

•

Am scăpat cu bine pînă acum, fără furtună sau chiar ciclon. Dar ieri la prînz, a răsunat deodată pe vaporul Hagebucher strigătul : „Foc pe vas !“ și numai bucătarul nostru a rămas liniștit, fiindcă numai el a știut la început de unde venea mirosul de ars. El singur știa de vechiul ciorap de lînă, care nimerise printre cărbunii lui și ajunsese în mașina de gătit. Acest pierde-vară negru purtase pe propriu-i picior ciorapul în nordicul Hamburg, dar dincolo de ecuator găsise că se poate dispensa de frumoasele rămășițe.

Ca și cum tocmai ar fi răsunat spre noi din casă strigătul : „Foc ! Foc la reduta roșie !“, am sărit în picioare, doamna Valentine se ridicase și ea lîngă masă și-și aruncase departe împletitura.

— E cu putință ? m-am bîlbîit. Doamnă Valentine...

Femeia stătea palidă și fără o vorbă și se uita cu ochii larg deschiși la soțul ei.

— A fost cu putință, spuse acesta. E un lucru știut de cînd lumea că pînă și cel mai mare nerod poate să atingă un scop, atunci cînd își frămîntă capul greoi numai și numai cu acest lucru. Da, copii, astăzi știu cine l-a omorît pe Kienbaum.

— Dar nevastă-ta ! Uită-te cum arată nevastă-ta ! Omule, nevastă-ta n-a știut nici ea pînă astăzi, ca și toți ceilalți că...

— Nevastă-mea află și ea în clipa asta cel dintîi cuvînt despre ceea ce știu. Îți poți da seama că e așa, privind-o, Eduard. Dar așază-te la loc, Tinchen ! Scumpă inimioară, bătrînico, dragă, buna mea bătrînică, stai liniștită ! Adu-ți aminte ce învoială am făcut. Abia cînd mi-am terminat pipa spunînd despre un lucru ceea ce aveam de spus, îți vine și ție rîndul să strigi : vai ! să dai din picioare, să-ți azvîrli brațele și să potopești lumea cu lacrimi sau cu grosolănii. Copii, faceți-mi plăcerea și stați liniștiți !

Oricum ar fi stat lucrurile cu învoiala lui privind pipa, era clar că pipa sta să i se stingă. Dar n-a fost nevoie decît să tragă din ea virtos de cîteva ori, ca s-o aprindă bine, apoi suflă un nor albastru în plăcutul aer de vară și — păi da, nu degeaba îl numisem noi Gogoașă! Cum nevastă-sa se așezase într-adevăr din nou, nu mi-a rămas altceva decît să fac același lucru.

— Heinrich! șopti cu spaimă, rugător femeia.

La rîndu-mi, am mormăit fără să vreau:

— Ci ieși odată din corabie, monstrule!

Gogoașă, însă, continuînd să sugă țeava din lemn de vișin, spuse cu întreruperi:

— Dar... copii... lăsați-mă totuși... să povestesc în liniște istoria cuceririi definitive a cetății Quakatz, dacă vreți s-o aflați. Nu mă mai tot întrerupeți! Această veșnică agitație a omenirii de totdeauna, a celei tocmai de față, pînă cînd se-ntinde și-și dă duhul! Nu-mi mai tot tăiați vorba la fiecare al treilea cuvînt, dacă vreți să terminăm treaba asta pînă la cină.

Omul vorbea cu adevărat despre cină ca despre lucrul cel mai important din discuția noastră. Nu aveam altceva de făcut decît să-l lăsăm să se cațăre ca un bradypus în copacul lui; dar chiar și pentru cineva care socotea că-și păstrase calmul în tot ceea ce trăise străbătînd cruciș și curmeziș globul pămîntesc, acest fel de a trata lucrurile cu sînge rece și pe îndelete începea să devină supărător.

— Inimioaro, oferă-mi o ceașcă de cafea și dă-i și lui Eduard una. Doar nu ești tulburată, copilo? Ce zi minunată aici, la răcoare, cu lumea de-afară copleșită de arșiță! Așa — încă o bucățică de zahăr.

Biata femeie se supuse, îndeplinind ceea ce i se cerea, dar ca o somnambulă, ca hipnotizată. Nu se uita la ibric și la cești; nu-și lua ochii de la bărbatul ei, și anume ca de la un om, pe care nu mai știi: ai să-l iubești mai departe, sau va trebui să te temi de moarte de el.

— Te rog, Heinrich...

— Nu mă ruga. Știi doar, copilo, că nu e nevoie! Nu-ți cunosc eu dinainte dorințele? Ți-o spun, Eduard, nici măcar n-am nevoie să i le ghicesc privind-o în ochi, ca alți soți buni, mai obișnuiți. Ai să afli totul, Tinchen. Acum nu mai face rău nimănui și nu mai poate folosi

nimănui, pentru a strica bucuria altora, să apuci cu cleștele vechea groază, îmbătrînită și mucegăită, s-o scoți la lumină și s-o întorci prudent în plin soare cu vîrful ghetei. Dealtfel, voi trebuie să hotărîți : să continui așa cum am început, sau doriți o încheiere scurtă în trei vorbe ?

— Continuă, omule ! nu m-am putut împiedica totuși să strig, iar soția lui, parcă mai puternic stăpînită de-o vrajă, spuse :

— Nu mă pot opune ; cel mai bine e să continui așa cum crezi tu.

— Atunci să mai rămînem oleacă în idilă și să-l lăsăm pe Kienbaum în pace cît o fi cu putință, zise Gogoașă. Ce-nseamnă chipurile astea împietrite ? Mă vedeți pe mine că fac o asemenea mutră ? Nuu, răul exemplu al țăranului de la reduta roșie ar trebui să vă slujească de avertisment. Din nenorocirea lui s-ar putea trage învățătura că mersul lucrurilor se cere întîmpinat cu calm, cu sînge rece. Firește, pentru așa ceva trebuie ca omul să vină pe lume cu o anumită predispoziție : nu e nevoie ca oricine să aibă aptitudinea de a construi noul imperiu german, de a-l pune pe picioare și de a spune : Acum puteți să... și așa mai departe, — Da, dragă Eduard, îngăduie fiecăruia să iasă din corabia lui Noe în felul său. Iată-l, de-o pildă, pe Heinrich Schaumann, pe care voi îl numeați Gogoașă. El cel puțin a trăit cu totul și cu totul după firea lui, a făcut sau a lăsat deoparte ceea ce trebuia să facă sau să lase deoparte ; e oare, la urma urmelor, vina lui că, în vreun fel oarecare, a ieșit totuși de-aici ceva rezonabil ? Nicidecum. Această responsabilitate o refuz pe de-a-ntregul. De vreme ce nu pot trăi într-o lume atrăgătoare, curată, foarte plăcută, de ce să fiu mîhnit că trăiesc în una înțeleaptă și rezonabilă ? Plato, Aristotel, răposatul Kant...

— Omule, omule, omule, nu mă scoate din sărite ! strigai eu, acoperindu-mi cu palmele amîndouă urechile, iar Gogoașă vorbi rîzînd :

— Vezi tu, Eduard, așa plătește omul superior după ani de așteptare liniștită batjocura și umilința îndurată cu răbdare. Asta am așteptat, satisfacția asta am aștep-

tat-o aici în răcoare, în vreme ce tu te duceai cu Le Vaillant al tău în Africa fierbinte, la vînătoare de elefanți, de rinoceri și girafe, sau fierbeai înăbușit și asudai într-un alt chip nefolositor. Așadar să mai rămînem niței în idilă, mai înainte de a continua să vorbim despre Kienbaum și despre felul cum a murit. Pe urmă ai să poți hotărî singur dacă ți se pare mai importantă povestea ta, a lui sau a mea. Fii liniștită, Tinchen, și bizuie-te și astăzi încă o dată pe soțul tău! Tu ești părtașă, însă știi doar: soțul tău e întotdeauna de partea ta!

*

Ne-am resemnat deci, fiindcă n-aveam încotro, lăsîndu-l pe Kienbaum să putrezească mai departe nerăzbunat, și am rămas în idilă.

— Mi se pare, Eduard, că te-am mai rugat de cîteva ori să te uiți la nevastă-mea; acum însă te rog din nou: privește-o încă o dată. Uite-o cît de drăgălașă e cum șade acolo! Ți se mai pare cu putință astăzi ca ființa asta să se fi aflat vreodată aici ca o fecioară preschimbată prin vrajă într-o pisică sălbatică, așteptîndu-și cavalerul care s-o mîntuiască? La mine nu mai ai nevoie să te uiți: însușirea mea de cavaler v-a sărit în ochi vouă, și deci și ție, încă din fragedă copilărie într-un chip cît se poate de impunător și m-ați făcut s-o ispășesc destul. Dar nebunii m-au subapreciat totuși. Spune-i tu, bătrînico, ce număr mare de paladini de la biblioteca de împrumut aveam de fapt în mine și cum i-am scos la iveală, cînd mi-ai zis pentru întîia oară: „Tu, tatii îi place de tine, așa că mai vino pe la noi". Nu, mai bine nu-i spune dragului de Eduard, altminteri va folosi de îndată prilejul să joace față de mine rolul unui Pilade calomniat și să afirme că el m-a cunoscut bine întotdeauna. Să rămînem la bătrînul tău, femeie. „Firește că am să vin mîine iarăși și nu numai de dragul perelor voastre. Taică-tău e un om strașnic de tot, și dacă a omorît pe cineva, apoi ăla a meritat-o cu vîrf și îndesat. Povestea cu terfeloaga lui groasă de legi și cu latineasca mea e firește o nerozie, dar cu ghiuleaua care-a zburat de la reduta roșie pînă la casa noastră, nu. Cînd o să-i povestesc bătrînului Schwartner

că taică-tău m-a lăsat în reduta roșie, o să-mi dăruiască patru groși, iar atunci, ia aminte, o să avem aici prăjituri, nu numai mere și pere. Miine am să vin iar."

Cum a doua zi, nici tata sau mama, nici dirigintele nu m-au ținut sub zăvor, am venit iar. Ei, Tinchen, cine ar fi avut dreptul să croncăne că triumfase : prințul Xaverius de Saxa din reduta roșie asupra orașului, sau băiatul burduhănos și prostănac al lui Schaumann din oraș asupra redutei roșii ?

— Tu ! spuse doamna Valentine și, întorcîndu-se spre mine, adăugă : N-avem ce face ; trebuie să-l lăsăm să-și urmeze calea după voia lui.

L-am lăsat să-și urmeze calea după voia lui, iar el și-a urmat calea bălăbănindu-se, fiind sigur că ne are la mînă.

•

Mai întîi și-a îndesat din nou pipa, apoi a oftat :

— Cum lumea nu mai voia să știe de el, de țăranul de la redută, fiindcă nu reușise să stoarcă îndestul de la dînsul, sărmanul, după dreptul său înnăscut de om, a încercat cît a putut de bine să se descurce fără ea. La drept vorbind, lucrurile au mers prost, fiindcă pentru treaba asta ar fi fost nevoie să fie în pielea mea și să aibă aceeași fire. El însă era prea slab și prea plin de vitalitate și prea sociabil pentru așa ceva. Enigmele și lucrurile care dau de furcă revin prea adesea celor ce nu-s înzestrați să le facă față. Ce l-ar fi împiedicat pe un grăsan ca mine să vegeteze pe lume sub bănuiala de a-l fi omorît pe Kienbaum ? Absolut nimic ! Ba chiar o asemenea bănuială ar fi aruncat asupra mea o anumită strălucire, căci lumea ar fi spus cu siguranță : „Ia uitați-vă la el ! N-ai fi crezut că puturosul ăsta e în stare de așa ceva, și-apoi zevzecul e, la urma urmelor, și prea prost pentru una ca asta." Dar tata Quakatz ? Ce-i mai rămînea, ca să nu înnebunească de tot, decît să-și îndrepte mintea și gîndurile spre tot felul de lucruri care nu i se mai năzăriseră nici unui alt țăran dinaintea lui de la reduta roșie ? Că eu, Heinrich Schaumann, numit Gogoașă, i-am putut veni în ajutor, ar putea să fie

o întîmplare, dar a fost fără îndoială ceva hotărît de soartă. — La început a fost istoria fortăreței lui, și eu i-am spus :

„Domnule Quakatz, de aici prințul de Saxa a ucis o mulțime de oameni de-acolo din vale, din oraș".

„Da, băiete, pe vremea șvezilor."

„Nu, domnule Quakatz. Nu-i chiar atît de mult de-atunci. A fost în timpul războiului de șapte ani."

„Îmi poți spune cîteva nume, băiete ?"

„Nu, da' pot să-l întreb pe domnul arhivar Schwartner și să le însemn pe-o hîrtie pentru dumneavoastră. El le are scrise pe toate."

„Atunci adu-mi aici catastiful, grăsane. Da' nu spune că vreau să-l am eu. Oamenii și-ar putea închipui iarăși cine știe ce."

Într-una din zilele următoare, în loc să ne plecăm alături capetele deasupra volumului *Corpus iuris*, am cercetat împreună copia pe care o făcusem după colecția bătrînului Schwartner, iar țăranul de la reduta roșie a încercat să afle din ea ce oameni sînt astăzi succesorii de drept ai celor uciși în una mie șapte sute șaizeci și unu, astfel încît ar putea să-i dea în judecată pe succesorii de drept ai contelui von der Lausitz. Ce mîngîiere afla pe atunci tăticul tău în treaba asta, Tinchen, nu mi-am dat seama în vremea aceea. Acum cred că știu. De la osemintele trecutului mai apropiat, am trecut apoi la acelea ce aparțineau cu adevărat epocilor străvechi ; mare și însemnată a fost pentru mine, dragă Eduard, ziua în care țăranul Quakatz m-a dus întîia oară într-un grajd lăcătuit și mi-a spus, arătîndu-mi un morman ciudat : „Ce-i asta, băiete ?" Da, ce era ? Era un schelet de mamut aproape complet și — „am dat de el, cînd am săpat să scot pietriș, în fundul curții, mi-a spus țăranul ; trebuie să mai fie multe acolo, fiindcă reduta asta-i cu siguranță un morman de mîl de pe vremea potopului. Băiete, băiete, de pe vremea potopului ! Tu nu știi ce plăcere îl încearcă pe țăranul de la reduta roșie cînd citește în Biblie despre potop ; dar dacă ai în cărțile tale ceva despre ciolanele astea, adu-le și pe alea cu tine ; însă nu spune nici unui om ce balaur împietrit a aflat spre mîngîierea lui ucigașul lui Kienbaum în

cariera de prundiș". N-am spus nici unui om de pe-atunci ce descoperire interesantă făcuse tatăl lui Tinchen ; dar astăzi, cînd vine la reduta roșie poștașul — nu mai e prietenul tău Störzer, altul — aduce de obicei pentru domnul Schaumann, în afară de ziar, și ceva de la vreo societate geologică sau de la una competentă în materie. Gîndul că va fi și el găsit cîndva într-un strat viitor, printre pietrificările vrednice de interes, îl îmboldește în așa măsură pe un om care gîndește și e înclinat din naștere spre tihnă, încît ajunge neapărat să se ocupe, mai cu seamă dacă are timp pentru așa ceva, cu studiul fosilelor, cu paleontologia, iar tu, Eduard, n-ai decît să mai faci încă o dată cei cîțiva pași pînă la parapetul redutei noastre și să observi încă o dată în legătură cu cele ce ți-am spus, împrejurimile, pentru ca să le găsești brusc extrem de interesante și în cu totul altă privință. Între triasic și cretacic nimic altceva decît apă, iar prima insulă, muntele albastru de colo din sud ! Că umiditatea s-a retras întrucîtva în eocen și s-a uscat în ceea ce numim astăzi miocen, că în pliocen se și ridica din cînd în cînd pe aici, pe deasupra redutei roșii, praful, toate astea îl lăsau rece pe țăranul de la reduta roșie ; pe el îl preocupa numai și numai întrebarea cine știa sau putea să știe ceva în legătură cu dînsul și Kienbaum. Pe mine însă, actualul țăran de la reduta roșie, lucrurile acestea nu m-au lăsat rece în cursul anilor. Ce-i drept, doctorul i-a spus lui Tinchen : „Ținînd seama de constituția trupească a soțului dumitale, nu există nimic mai rezonabil pentru el decît această pasiune, aceste căutări și strecurări prin cariere de piatră, gropi de prundiș și de marnă ; cu cît mai mult va asuda căutînd oase, cu atît mai bine va fi pentru el și pentru dumneata". Și, dragă Eduard, dacă a existat vreodată o femeie care să încurajeze o pasiune smintită a soțului ei, apoi aceea este, după sfatul medicului, Valentine Quakatz. O, Eduard, în terțiar trebuie să fi fost pe aici arșiță întocmai cum e astăzi acasă la tine în cea mai fierbinte Africă, iar dacă aș fi venit pe vremea aceea încoace, n-aș fi vrut și n-aș fi putut să spun nimic împotrivă. Dar, rogu-te, omul s-a statornicit și el, printre cele dintîi mamifere, aici, la reduta roșie, venind din Asia, abia în perioada glaciară — în perioada glaciară ! — și atunci cum

să nu asude un urmaș al lui vara, cînd caută plin de pietate și în mod științific cele dintîi urme ale predecesorilor săi aici, în împrejurimile mormanului de pămînt al prințului Xaver de Saxa !

Cu neputință să scriu mai departe. Vasul se clatină prea tare. Valuri mari. Căpitanul inaccesibil. Marinarii, foarte ocupați și nemaipomenit de grosolani, ceea ce e de înțeles. Stewardul negru, beat. Pasagerii — „lua-l-ar dracu de vuiet ! — ăștia zbiară mai tare decît furtuna și decît manevrele noastre ! *Heigh my hearts ! cheerly, cheerly, my hearts ! yare, yare !*“ [1] — Vezi *Furtuna*, o feerie de William Shakespeare, dar s-o vezi — dacă e cumva cu putință — ocupînd un solid fotoliu de orchestră sau alt loc comod dintr-o sală de teatru.

•

Două zile și două nopți a ținut furtuna. „Uriașii se înspăimîntară sub ape“, iar „cei ce locuiesc cu dînșii“, așijderea. Cine n-ar fi ieșit atunci cu drag din corabie, dacă ar fi putut ?! Cu adevărat, Dumnezeu mi-a dat din nou să văd o mare minune pe oceanul cel mare, și cu cît mai plăcut e acum să mă aflu în continuare, cu micile și marile amintiri și întîmplări din patrie, oaspete în cetatea Quakatz, la Heinrich Schaumann, numit Gogoașă, și să-l aud pe prietenul meu cel gras spunîndu-i nevestei sale :

— Dar, copilo, de fapt ce-ți pasă ție și ce-i pasă lui Eduard de pasiunea neobișnuită a tatălui tău și a mea pentru studiul fosilelor ? Ce vă pasă vouă cît timp a dăinuit oceanul peste reduta roșie, înainte de a fi cu putință ca săteanul Kienbaum să fie ucis în împrejurimile ei ? Totuși, ce desfătare e să poți vorbi despre faptul că, după potop, Domnul Dumnezeu a îngăduit iarăși să crească iarbă, tufișuri și copaci și că a atîrnat în aceștia flori asemenea lumînărelelor din pomul de Crăciun și tot felul de fructe, încîntătoare pentru ochi și plăcute pentru cerul gurii ! Eduard, de cîte ori trebuie să-ți spun că nobilul nume de Gogoașă nu poate fi purtat de cineva fără

[1] Sus inima ! cu voioșie, cu voioșie, sus inima ! hei, hei ! (Engl.)

de meritele cuvenite ? Ce viață și ce hrană în privința asta aici, în redută ! O, Tinchen, o, Valen-ti-ne, și așa, cu tine sub tufiș, mestecînd și pleoscăind, și cu zmeul caraghios, greoi al celorlalți, zburînd deasupra cîmpiei întomnate, în albastrul cerului !

— O, Heinrich, îl întrerupse aici încă o dată biata femeie, scumpul meu Heinrich, te rog din tot sufletul nu te face mai rău...

— Mai mîncăcios, vrei să spui...

— Și asta, dinspre partea mea ! Dar te rog, te rog, cel puțin în clipele astea îngrozitoare, cînd toate membrele îmi tremură din pricina cuvintelor tale despre Kienbaum, nu te face mai îngrozitor decît ești. Oare ai venit din oraș la... mine... la noi numai pentru pomii fructiferi și pentru agrișe ?

— Cu siguranță că nu, comoara mea. Cămara cu de-ale gurii și aceea unde țineați produsele de lăptărie aveau și ele farmecul lor. Să luăm numai untul proaspăt și pîinea țărănească ! Și brînzeturile voastre ! În ce mă privește, toată lumea clasică și modernă a scris și a pus cărți sub teascuri, numai ca să producă hîrtie de împachetat. Vreau să spun, Eduard, că îmi îndopam nu numai burta, ci și buzunarele.

— E incorigibil ! oftă femeia, întorcîndu-se spre mine. De fapt, am renunțat să-l îndrept încă de cînd ne-am cunoscut, iar astăzi încerc s-o fac uneori numai din bunăcuviință față de oamenii străini și cînd avem oaspeți dragi. Dar acum, vorbind serios, o, Doamne, vorbind serios, cu inima zbătîndu-mi-se în piept, să știi că am să-i spun eu însămi prietenului tău un cuvînt despre relațiile noastre de-atunci, dacă... dacă nu vrei să ne spui totuși mai întîi...

— Nu, nu vreau. Dacă e astăzi ceva care, slavă Domnului, nu mai obligă la nici o grabă, apoi asta e ! Nu mai ai de spînzurat și de decapitat pe nimeni, comoara mea. E prea tîrziu. Astăzi nu-l mai înșfacă de guler pe ucigașul lui Kienbaum altcineva decît judecătorul celor morți — și, firește, cine știe dacă nu cumva chiar acesta ne-a convocat aici pe noi trei, astăzi, ca jurați și asesori ai săi?

— Heinrich, stafia ce-l urmărea ziua și noaptea pe bietul tata...

— Mai ai răbdare o clipă, copilo. Privește încîntătorul azur de deasupra noastră, uită-te la chipul de cafru, uscățiv, dar binevoitor, deși cam stingherit și încordat, al lui Eduard, și mai rămîi numai nițeluș în idila noastră. Dinspre partea mea, n-ai decît să-i istorisești în felul tău povestea noastră de dragoste. Îți dau cuvîntul pentru asta ; în ceea ce privește celălalt lucru, nu are într-adevăr nici o însemnătate dacă ai să afli amănunte cîteva clipe mai devreme sau mai tîrziu. Tatăl tău, tatăl nostru a trecut, liniștit, cu ajutorul nostru, în pacea de veci, iar ucigașului lui Kienbaum lumea de azi și de mîine nu-i va mai putea face nimic altceva decît să-l vorbească de rău. Și asta, poate, numai dacă voi doi — tu și Eduard — n-o să vă puteți ține mîine gura.

Femeia dădu încă o dată din cap, vrînd să spună prin asta că bărbatul ei știe și se pricepe mai bine, apoi își puse mîinile împreunate pe masă și rămase și ea la idila vieții ei și a lui, și, cu toată melancolia și emoția și încordarea momentului, povestea se depănă gingașă și încîntătoare, așa cum o istorisi ea, mai înainte ca Gogoașă să dezvăluie taina de la reduta roșie.

— N-am cuvinte să spun cît de drag îmi era ca băiatul să vină la noi, zise ea. Nu știu pe nimeni dintre cunoștințele mele, cu care lucrurile să se fi petrecut în copilărie așa cum s-au petrecut cu mine. Oamenii sărmani din oraș și de la țară au și ei, firește, multe de îndurat ; noi cei de la reduta roșie nu eram însă nicidecum oameni sărmani, și totuși... dacă m-aș fi născut sub o tufă și aș fi ajuns din leagănul mamei mele pe seama milei publice, tot aș fi dus-o mai bine decît ca singurul copil și ca fiica înstărită a țăranului de la reduta roșie ! E o minune nemaipomenit de mare că, după cîte am trăit și am pățit în sat, la școală, pe cîmp, pe pășune, n-am ajuns de o sută de ori mai mult decît răposatul tata un ucigaș adevărat. Ce a trebuit să văd, să aud și să simt, de cînd am deschis ochii pe lume, nu stă scris în nici o carte.

— Hm, mormăi Gogoașă, poate că azi ar merita să fie scrise mai mult decît altele.

— Nu, Heinrich ! A fost ceva prea de tot urît.

— Tocmai de-aia, mîrîi Heinrich Schaumann, dar nevastă-sa strigă ea acum :

— Eu te-am lăsat să vorbeşti, nu-mi lua nici tu vorba din gură, de vreme ce m-ai împins odată să istorisesc. Iar domnul... domnul...

— Eduard...

— Da, dacă iubitul nostru prieten, domnul Eduard, vrea să fie atît de bun să se mulţumească astăzi, în singurătatea de-aici, cu micile păţanii din viaţa noastră...

— Singurătate ? ! rînji Gogoaşă. Păi da, pustiul lui african s-o fi umplînd firește uneori de prea multă viaţă în juru-i. Dacă îmi închipui vreodată un veşnic repaos de sabat, apoi acela e tocmai regiunea pe care şi-a ales-o el, iubitul nostru prieten... domnul... Eduard.

M-am stăpînit şi nu i-am ars una după ceafă grăsanului care-mi lua în rîs, făcînd pe priceputul, existenţa şi realizările mele exotice, am strîns mîna nevestei lui şi i-am spus :

— Nu-l lua în seamă, dragă prietenă, dragă doamnă Valentine, şi povesteşte-mi mie, pentru singurătatea mea, despre dumneata, despre tatăl dumitale şi despre reduta roşie.

— Da, doar despre noi trei mai ştiu şi eu cîte ceva. N-am fost niciodată pe o insulă din mare, dar după cum mi-o închipui, noi trei eram ca pe o insulă din mare.

— Numai că în locul albastrei Mări a Caraibilor, de jur împrejur clocotea un adevărat terci, viscos, galben-cenuşiu, cu pete verzi de mucegai, puţind a smoală, a pucioasă şi a ceva încă mult mai rău ! mormăi incorigibilul.

— Dacă te-ai afla pe lume ca un animal hăituit şi ca un copil părăsit, ţi-ai putea închipui pentru dumneata, domnule Eduard, un sălaş mai bun decît această veche, uitată fortăreaţă de război a noastră ?

— Cu siguranţă că nu, doamnă Valentine.

— N-a fost rău că eu însămi, încă din frageda copilărie, a trebuit să ţin cîini pe lîngă mine şi să-i înrăiesc împotriva bieţilor oameni ? Dar nu era bine ca, după şcoală, să stau în siguranţă aici, pe meterez, şi să mă aflu deasupra satului şi a oraşului, a privirilor rele şi a vorbelor rele, a şoaptelor şi a ocheadelor schimbate între ei chiar şi de cei mai buni şi mai cu judecată oameni ! O, Dumnezeule, ar trebui să-mi mai fie şi astăzi ruşine că

atît de des, de fapt în fiecare zi, m-am văzut silită să scot limba, să azvîrl cu pietre şi să aţîţ bietele, credincioasele animale din redută, acest ultim refugiu al meu ! Heinrich a povestit mai adineauri cum sărmanul tata a stat şi în spatele lui fără să spună o vorbă. Dumnezeule mare, aşa a stat în spatele meu de cînd am început să gîndesc şi să chibzuiesc. Abia pe încetul am putut să mă dumiresc de ce se purta atît de sălbatic cu oamenii şi nu se arăta bun decît cu cîte un avocat, care-i vorbise după placul lui. E cumplit ca un copil să trebuiască să afle de la copii că soarta lui e să trăiască singur pe această frumoasă lume a lui Dumnezeu ! Şi chiar dacă le-am spus de o mie de ori, şi-am plîns, şi-am strigat : „Mincinoşilor !“ ei tot îmi făceau semne în spatele învăţătorului, arătînd cum i se pune cuiva funia de gît sau cum e doborît cu securea un bou dus la tăiere. Cînd tata mă mîngîia uneori, pe păr, după ce şezusem în seara de iarnă fără o vorbă, eu într-un colţ şi el într-un colţ, şi cînd îmi spunea : „Nu pot face nimic, biată copilă, vîră-te în pat şi culcă-te, mai pe urmă am să vin să văd dacă nu mai ştii nimic de tine !“ — da, atunci simţeam o mîngîiere care-mi ardea inima. Uneori mă strecuram noaptea tîrziu din pat şi păşeam tiptil cu picioarele goale pînă la uşa odăii şi-l vedeam şezînd încă acolo fără somn. Ah, domnule Eduard, cu siguranţă că puţini oameni au dormit atît de puţin ca bietul răposatul tata ! Şi pe urmă slujitorii — argaţii şi slujnicele : o, a atîrnat numai de-un fir de păr ca, din pricina lor, să nu devin cu adevărat rea şi poate o adevărată ucigaşă ! Îmi aduceau toate cîntecele de flaşnetă şi tot ce se mai poate cumpăra altminteri de felul ăsta la iarmaroc şi mi le cîntau şi mi le fluierau, iar cînd vorbeau între ei despre astea şi doar îşi aruncau ochii spre mine, era încă mai rău. Pe orice păşune, unde alţi copii culeg flori şi pot împleti cununiţe din fire de păpădie, mie mi se ridica o spînzurătoare, iar între tufele de fragi, de afine şi de zmeură din pădure, un eşafod. Păstorul şi argatul care mîna plugul pe cîmp, femeile şi fetele ieşite la prăşitul sfeclei şi săpatul cartofilor aveau cu toatele poveştile lor pentru mine şi mi le dădeau acasă, ca să mă însoţească pe meterezul redutei tatălui meu şi la culcare, sub pătura pe care pînă şi în nopţile de

vară cele mai fierbinți o trăgeam adesea pînă peste cap, punîndu-mă în primejdie să mă sufoc sub ea de zvîcnetul inimii și de groază. Oh, în cîte nopți nu m-am vîrît în pat îmbrăcată, și nu numai cînd vuia viscolul iernii, ci și vara sub lumina lunii, fiindcă îmi era prea de tot frică să-mi scot pantofii și rochia.

— Bietul copil, murmurai eu fără să vreau.

— Da, bietul copil, Eduard, mormăi Gogoașă. Eu, bietul copil, puteam face pe prostul în copilăria *mea* într-un chip oricît de jalnic aș fi dorit ; asta nu impresiona cît de cît pe nimeni. „Zevzecul ăsta devine din zi în zi mai morocănos !“ — iată singurul lucru pe care-l puteam auzi.

La aceste vorbe, ochii mici ai grăsanului prinseră să strălucească ciudat, iar el mă bătu pe genunchi și mă întrebă :

— Nu era oare timpul să mă apuc eu de treabă ? Nu era oare lucrul cel mai bun pe care-l puteam face să ne amestecăm laolaltă nenorocirea și să ne punem la fiert jalea în aceeași oală ? Și n-a fost oare înviorător rezultatul ? N-am hrănit oare cu el slăbănoaga mîță sălbatică din cetatea Quakatz și n-am făcut-o frumușică și rotunjoară și drăgălașă și grasă, apăsînd-o să stea comod pe colțul plăcut al sofalei, cu obișnuitul, dar cu atît mai confortabil lucru de mînă muieresc ? Ei, acum ar trebui s-o auzi odată pe pisicuță, cînd vuiește viscolul iernii sau cînd bate lumina lunii vara, cum mai toarce în odaie ca o mîță !

— Eu am cuvîntul, Heinrich ! zise zîmbind drăgălașa femeie.

— Îl ai, îl ai întotdeauna. Și întotdeauna ultimul cuvînt. Dinspre partea mea, păstrează-ți-l ; nu voiam să mai spun, Tinchen, decît că acuma serile nu mai citim nici mica, nici marea carte despre crime. E-adevărat. Eduard, ea mă mai tulbură astăzi în cugetările și în studiile mele paleontologice, cel mult cînd vine cu cartea doamnei Davidi în mînă și, plimbîndu-și limbuța pe buze, degustă dinainte noi triumfuri, după care mă întreabă : „Ce zici, bătrîne, să nu cutezăm a încerca o dată rețeta asta ?“ Eu, dragă Eduard, am firește și pentru acest necaz același răspuns : Celui cutezător îi aparține lumea. Afară din corabie !

Doamna Valentine, vădind înțelepciune, nici nu-l luă în seamă pe gurmandul ei cu faimoasa lui carte de bucate și, întoarsă spre mine, continuă, folosindu-se de dreptul ce i se acordase de a povesti acum ea însăși. Slavă Domnului, o făcu într-adevăr ca de pe un colț de sofa, deși cu o luminiță umedă în ochi și cu un sughiț oprit în gît, întocmai ca un copil care trece de la necazul îndurat, dar trecut, la rîsul din prezent.

— Da, rău a mai fost. Și era ceasul al doisprezecelea atît pentru tata, cît și pentru mine, să ni se alăture în sfîrșit un camarad — unul, pe care cîinii noștri să-l lase să treacă peste șanț și pe drumul de pe dig, fără să-i sară în gît, hămăind și urlînd, ca să apere fericirea și tihna casei noastre. La început nu mi-am putut da totuși seama că și tata avea nevoie de băiatul ăsta din oraș. Mai întîi, el sărise doar în ajutorul meu, ca să mă apere de copiii din sat și se bătuse cu ei de-l podidise sîngele pe nas. Atunci numai din pricina mea îl luasem și-l trecusem printre cîini pînă în redută, să-l duc la fîntînă, pentru ca cel puțin să se poată spăla nițel. Dar, spre norocul tatălui și al copilului, pentru reduta roșie, s-a vădit că el aducea cu sine, prin bunătatea Domnului, mai mult decît atît. Nu-i așa, Heinrich ?

Ultimul cuvînt a fost o greșeală din partea femeii. Prin el îi dăduse din nou cu totul dolofanului ei stăpîn și domn frîul în mînă. Din fericire, Gogoașă tocmai urmărea cam distrat norii pipei sale pierzîndu-se în coroanele copacilor, astfel că nu făcu decît să mormăie :

— Ai întru totul dreptate, bătrînico ! Dar ce spuneai de fapt... unde te opriseși ! Ah, da ! Ei, Eduard, ai ajuns la convingerea că noi trei, tata Quakatz, Tinchen a lui și leneșul Gogoașă din oraș nu mai aveam nevoie aici... aici de un al patrulea printre noi ?

— Nu, atunci n-aveam nevoie de un al patrulea ! strigă doamna Valentine Schaumann, fără să mai aștepte părerea mea în legătură cu asta. Cînd bunul Dumnezeu ne-a dat tatei și mie numai un tovarăș, a fost destul ! Dar și aceluia toate celelalte trebuiau să-i fie indiferente sau potrivnice, numai noi și reduta roșie, nu ! Aceluia trebuia să-i placă tot ceea ce puteau să dea țăranul Quakatz

și fetița lui, fără să simtă silă sau să se teamă de zvonurile despre omor și despre groapa de hingheri. Pentru asta, domnule Eduard, pentru asta băiatul din oraș, care mă luase sub protecția lui împotriva băieților și fetelor din sat, stătuse pitulat sub gardul viu, dincolo, pe hotarul dinspre oraș al cîmpiei. Pentru asta învățase destulă latină, ca să caute în dicționarul lui cel gros și să-i traducă tatii pentru înscrisurile și actele lui, atunci cînd nu mai avea încredere nici măcar în avocat. Domnule Eduard, te rog, nu-l mai lua acum în seamă deloc pe bărbatu-meu ! Poate că după aceea va mai fi învățat ceva în anii lui de școală, pînă în ziua aceea cînd el și cu dumneata v-ați aflat aici ca viitori studenți și v-ați luat rămas bun de la noi... asta n-o pot judeca eu, dar pentru reduta roșie a fost de la început îndestul de înzestrat cu toate cunoștințele. Nu numai că i-a liniștit pe cîini, ci i-a adus și răposatului meu tată ceasuri de liniște.

— Auzi-o, Eduard ! Da, da ; zău că are dreptate : într-adevăr, deștepții n-au adus nici pe departe în lume atîta tihnă și n-au făcut în ea atît de mulți fericiți ca prostănacii.

— Cu siguranță, Heinrich ! Cel puțin răposatul meu tată era de aceeași părere. Numai că o spunea întrucîtva altfel. „Tinchen, zicea el, n-am nimic împotrivă că băiatul ăsta gras, liniștit s-a apropiat de noi. Dacă tu ai putut să te împaci cu el, n-am decît să mă bucur. Pe mine nu mă tulbură, și-apoi avem și noi pe cineva în casă, care nu face parte dintre ceilalți."

— Asta a fost o vorbă mare din partea defunctului domn, tatăl tău, doamnă Valentine Gogoașă ! rînji, tăindu-i vorba, incorigibilul Heinrich Schaumann.

— N-a fost decît vorba unui om care de ani și ani de zile a trebuit să-și țină cu amîndouă mîinile capul și inima, ca să nu-i plesnească amîndouă de furie, de spaimă, de mînie și rușine. Dacă se afla pe atunci cineva care să nu facă parte dintre ceilalți, apoi atunci, domnule Eduard, acela era soțul meu. Nu pentru că ar fi avut ceva deosebit în el, ci poate tocmai pentru că nu avea nimic deosebit și pentru că, în spaima și în sfiiciunea noastră, n-a găsit nici la noi ceva deosebit, așa că a sta-

tornicit cu tata și cu mine legături și relații întocmai cum ar fi făcut-o cu niște oameni cu totul obișnuiți!

Doamna Valentine nu-și dădea, firește, nicidecum seama ce mărturie și ce laudă minunată îi aducea acum prietenului meu și cum mă azvîrlea pe mine printre cei cu totul de rînd, cu totul obișnuiți, care se găsesc pe toate drumurile: printre cei care se avîntă încrezători în lume și aleargă în Africa, numai pentru a-și trăi mărunțele istorii aventuroase. Prietenul meu cel mai gras se mulțumi să rînjească, însă cu siguranță că înțelesese limpede totul.

Femeia continuă:

— Ședea cu tata în odaie, și stătea întins lîngă mine pe meterezul nostru, împotriva omenirii de sub tufișuri. Da, împotriva omenirii, domnule Eduard; căci acum aruncau și după el cu pietre peste șanț; însă n-au făcut-o multă vreme. Tinerii domni, colegii și camarazii dumitale de școală nu știau chiar foarte bine ce era soțul meu pe atunci...

— Bătrînico! rîse Gogoașă.

— Ah, da! Bineînțeles, iar mă exprim greșit. S-o spun altfel: ei nu știau bine de tot de ce erai în stare, Heinrich, și ce puteai să faci și să spui, atunci cînd zbura în capul tău un bulgăre de pămînt, care era de fapt destinat numai ucigașilor lui Kienbaum. O, domnule Eduard, prietenul dumitale de atunci se putea socoti stăpînul redutei roșii încă din primele vacanțe mari de vară. O cucerise, și anume și pentru mine, de la un dușman cumplit; iar atunci, cum nu mai trebuia să mă tem noaptea atît de rău de alții, stam întinsă în pat fierbînd uneori de furie și întrebîndu-mă de ce mă chinuiește atîta tocmai el?! Fiindcă, domnule Eduard, făcînd pe cavalerul, nu se purta de fapt nicidecum blînd cu mine! Gîscă proastă era cel mai dulce dintre titlurile de onoare pe care mi le dădea. Și vai mie, dacă băga de seamă că și eu am la îndemînă provizia mea de nume de alintare, adunată din relațiile și războiul cu ceilalți copii! Iar cînd încercam să mă apăr vărsînd lacrimi, era și mai rău. Îmi spunea cel mult atît: „Are cel mai bun loc din toată Germania, și mai face pe bosumflata! Fetițo, ia să stai tu odată pe...“

— Şezutul meu ! o îndemnă amicul Heinrich.

— Pe locul meu de la şcoală, continuă doamna Tine, preferînd totuşi să aleagă o expresie mai delicată pentru partea în discuţie. Firește, în privinţa asta, se poate ca uneori să nu-i fi mers prea bine nici acasă, nici la şcoală. La reduta roşie se afla cu păcatele lui în siguranţă, la fel ca şi mine. La ţăranul ucigaş Quakatz, nu-l făcea nimeni să sufere pentru ele, ci dimpotrivă. Poate că s-a lipit de răposatul tata şi de mine, potrivindu-se întru totul cu noi, tocmai pentru că avea şi el destul de des cîte ceva pe conştiinţă şi venea la noi purtînd încă urme de lacrimi pe obraz, iar, odată ajuns, putea să bombăne şi să blesteme şi să înjure nestingherit de pe culmea meterezului în jos, spre oraşul întreg şi spre şcoala întreagă. Groaznic de leneş trebuie să fi fost pe vremea aceea, domnule Eduard.

— Dulcile, în privinţa aceasta, condiţii în care-mi duc existenţa astăzi mi le aprobă. Dar îi impun totuşi niţel prin fosilele mele şi prin corespondenţa savantă privitoare la ele. Ai ce vîrî sub nas femeii, atunci cînd eşti membru al unei jumătăţi de duzină de societăţi paleontologice. Şi mai e ceva care o încîntă. Studiul meu despre mamut în legătură cu reduta roşie, cu prinţul Xaver de Saxa şi ţăranul Andreas Quakatz, precum şi lucrarea anexă despre megaterium îi vor fi neapărat dedicate. Cine ştie dacă nu cumva uriaşa dihanie leneşă n-o să-i pună cununa nemuririi pe scufie... voiam să spun, pe zulufi ?

— Să mă ferească Dumnezeu ! rîse doamna Valentine, dar adăugă : Oh, Dumnezeule, unde o să mă ducă, o să ne ducă prin felul lui de a fi, domnule Eduard ? Ştie cine l-a omorît pe Kienbaum, iar eu şed aici şi sporovăiesc fel de fel de nerozii, numai pentru că aşa vrea el. O, bietul, bietul tata ! Iar după ce el, vreau să spun soţul meu, îşi ştergea cu mîneca praful şi umezeala amestecate, din jurul ochilor...

— Murdăria şi lacrimile vrei să spui, inimioaro.

— Firește, şi cu mîneca surtucului ! Şi după ce întindea uneori mîna... spre spinare şi se freca între omoplaţi, răposatul tata zicea... : „Du-te mai întîi şi taie-i o felie zdravănă de pîine şi unge-o cu unt şi mai dă-i şi o bu-

cată bună de cîrnat pe deasupra. Şi-a îndurat şi el partea de suferinţă şi ştie încă din anii lui tineri cum e pe lumea asta."

Ei, asta şi făceam, şi pe urmă ne duceam la brînzeturi, la agrişe, pere, mere şi prune şi ce se mai găsea, după anotimp, pentru mîngîierea lui şi a mea. Da, domnule Eduard, în privinţa asta reduta roşie fusese creată numai şi numai pentru el de prinţul saxon. Oh, şi cîte mai ştia el despre redută datorită domnului Schwartner ! O, Dumnezeule, îi mai văd şi astăzi şezînd, pe el şi pe sărmanul tata, tratînd despre istoria războiului de treizeci de ani şi spunîndu-şi ce păcat era că bietul oraş din vale nu fusese făcut cu totul ţăndări atunci, cu ghiulelele !

— Cuvîntul *tratînd* şi l-a însuşit de la mine, Eduard, zîmbi pe sub mustaţă Gogoaşă ; totuşi doamna Valentine surîse şi continuă, oftînd :

— Încă de pe atunci îl socoteam drept cel mai învăţat şi cel mai înţelept dintre oameni. Dar ca să-i mărturisesc asta în acea vreme, nu mi-o putea cere nimeni, fiindcă pentru aşa ceva el era încă prea nerod, iar eu crescută în prea multă sălbăticie şi mînie împotriva tuturor. Fără să-l las să bage de seamă, mi-a deschis înţelegerea pentru multe lucruri şi m-a făcut să prind gust pentru cîte ceva...

— Cuvîntul *gust* şi l-a însuşit de la mine, Eduard.

— Şi aşa au ajuns el şi tata la convingerea că nu-l mai doare în cot pe nimeni de preavestitul prinţ de Saxa şi de războiul său ucigaş, precum şi că odată şi-odată n-o să-l mai doară-n cot pe nimeni de domnul profesor Blechhammer şi de noi ceilalţi şi... şi... de Kienbaum, că nici un om nu va mai strîmba din nas şi că în toate cele de pe pămînt lucrul cel mai de seamă e o conştiinţă curată şi sobrietatea...

— *Sobrietatea* şi-a însuşit-o de la mine.

— Bineînţeles ! Toate le am de la tine ! strigă doamna Valentine, acum într-adevăr cu un mic tremur în glas, cam iritată, supărată. Îmi rămîne totuşi mîngîierea că-mi laşi conştiinţa curată ca pe bunul meu cel mai propriu ! Iar dacă şi sobrietatea trebuie s-o am de la tine, atunci cu siguranţă că măcar ceva din ea există în mine, iar tu doar...

— Ţi-am deschis fereastra înţelegerii. În această privinţă are dreptate, Eduard. Crede-mă, Eduard, în legătură cu asta n-ai nici o idee cîte însuşiri şi în ce măsură zăceau ascunse în ea şi nu aşteptau decît să vin eu şi să ridic zăgazul. O, bătrînico, bătrînico, scumpo, buno, bătrînica mea bătrînă, cum ne-am fi potrivit noi altfel atît de bine unul cu altul ! O, Tine, Tine — tu şi eu, frumoasele ruine ale Domnului — ei, n-am fost noi alături de la început şi n-o să rămînem împreună pînă la sfîrşitul sfîrşitului ? Tu, din capătul cel mai îndepărtat al Africii, tu, Eduard, care e părerea ta ?

Cu ani în urmă aş fi întors ochii ; de astă-dată m-am uitat ţintă spre cei doi, cum şi-au petrecut braţul pe după umeri, s-au strîns unul lîngă altul şi şi-au dat un sărut zgomotos. De data aceasta nu s-au mai sfiit deloc de mine ; dar astăzi Heinrich avea firește o chelie strălucitoare, iar în părul Valentinei se amesteca ici şi colo cîte un prematur fir argintiu ; scena era totuşi încîntătoare, iar faptul că Gogoaşă era puţin cam gras şi mica, buna, viteaza lui soţie nu semăna nici pe departe cu Afrodita din Melos nu-i răpea nimic din farmec.

— Crede-mă, dragă domnule Eduard, spuse Valentine, potrivindu-şi nestingherită scufia, cînd îmi reamintesc astăzi, ca femeie matură, bătrînă, situaţia mea de fetiţă a lui Quakatz de la reduta roşie şi mă gîndesc cum s-a întîmplat şi cum a început minunea ca prin prietenia cu Heinrich să mă transform dintr-un animal sălbăticit într-un om şi să-mi găsesc liniştea, îmi spun că nimeni nu poate să-mi înlăture credinţa în bunul Dumnezeu din Biblie şi din cartea de rugăciuni — nici chiar bătrînul meu de colea, cu oasele şi fosilele lui, cu scrisorile şi tipăriturile primite de la societăţile lui de savanţi. Şi chiar dacă el n-ar mai crede de o mie de ori pe atît în minuni şi în providenţă, o jumătate de minune tot trebuie să admită, cu tot savantlîcul lui. Cînd un asemenea băiat are o înrîurire atît de binecuvîntată asupra unei femei, ca să nu mai vorbesc în privinţa asta de bietul răposatul tata, asta nu-i totuşi doar o jumătate de minune, ci una întreagă, îndoită, întreită ! Ai văzut desigur ce-a scris el deasupra uşii casei noastre : Ieşi din corabie. E o nerozie, fiindcă asta n-are nici o legătură cu noi, cei de aici. Am

citit cărțile lui Moise despre potop ; cuvintele se potrivesc numai pentru arca lui Noe și pentru tata Noe și, poate, pentru familia și animalele lui. Pe vremea aceea Heinrich al meu încă nu-și însușise expresia asta. Îți mai amintești, poate, domnule Eduard, de veșnica lui mîngîiere de-atunci ?

Din păcate, nu-mi mai aminteam, iar Gogoașă doar s-a uitat la mine așteptînd, rînjind, și nu m-a ajutat. Cînd era nevoie să-l „ajut" eu, în vremea școlarității noastre, nu rînjea ; atunci arăta altfel decît acum.

— Ei, Eduard ? Atît găsi de cuviință să spună acum.

— „Înfulecă tot și fă-ți drum rozînd !" — așa suna expresia lui de-atunci, spuse doamna Valentine, intonînd și punînd accentul în așa fel pe cuvinte, încît aprobarea lor totală de către ea, astăzi, să apară îndoielnică.

Acum însă Schaumann, numit Gogoașă, luă totuși din nou cuvîntul și suspină, ce-i drept moale și elegiac, dar plin de mulțumire :

— Dinspre partea mea, n-aveți decît să scrieți vorba asta cu litere de aur pe piatra mea de mormînt. Firește, fără a lua cuiva putința de a găsi ceva și mai bun.

— O, Doamne, oftă femeia, pe vremea aceea obișnuia să mai adauge : „Nu există altă cale ca să te descurci în viață, Tinchen !"

— Nu crezi și tu, Eduard, că toate celelalte se bizuie mai mult sau mai puțin pe înșelătorie ? Sau în privința asta ai adus într-adevăr cu tine de la nobilul moș Keceavayo cîteva noi experiențe ? Ia spune : ce i-ați pus omului pe mormîntul său de erou, după ce viteazul cafru și-a consumat mîndra viață regească și și-a făcut drum printre voi, *englishmani, dutchmani*[1] și societatea germano-bură ? Dar iartă-mă, comoaro, mă refer la tine, madam Gogoașă, ne aflăm încă la idila noastră și nu la aceea a scumpului nostru prieten și oaspete african.

Doamna Valentine îmi aruncă o privire, care nu putea să însemne iar decît : N-am nici o putere, mă dau bătută. Era cu neputință să povestești lîngă acest om, silindu-l pe el să tacă. Femeia renunță, își reluă în schimb lucrul de mînă și îl lăsă pe rotofeiul ei să-și folosească

[1] Englezi, olandezi (engl.).

darul de vorbitor și, după cum se exprimase chiar ea, mai buna înțelegere a lucrurilor. Speranța că, la urma urmelor, în felul acesta va afla totuși nițel mai devreme cine l-a omorît pe Kienbaum și a avut pe conștiință nenorocirea vieții tatălui ei a contribuit desigur și ea, făcînd-o să ia înfățișarea cuiva ce s-a hotărît să tricoteze de aci înainte în tăcere.

— Fără vorbe de clacă, i-am spus așadar că dacă lumea cu ea se joacă, oleacă mai mult decît obișnuiește s-o facă, aidoma pisicii cu șoarecele, sau, ceea ce de asemenea se întîmpla, dacă ea dorea să se joace cu lumea ca pisica cu șoarecele și să se arunce asupra ei cu ghearele scoase, scuipînd — observă în treacăt, Eduard, rima care a apărut aici cu totul de la sine, curgînd domol — i-am spus așadar : „Comoara mea, pe mine să nu mă mănînci ; dar, fetițo, înfulecă tot și fă-ți drum rozînd, iar eu am să te ajut, pe Dumnezeul meu !“ Cu acest cuvînt dulce și cu acest sfat am luat-o de guler, am scos-o așa, *peu à peu* [1], din ea însăși și, pe încetul, am cucerit pentru mine întreaga redută roșie, inclusiv tata Quakatz. Am înfulecat tot laolaltă și ne-am făcut drum rozînd, ca niște bieți viermi. În ce mă privește, pentru tot ceea ce nu-mi era îngăduit să scot din mine acolo, devale, în oraș și în școala voastră, aveam aici sus cel mai liber spațiu de joc. Aici s-au dezvoltat toate însușirile lirice și epice din ceea ce voi obișnuiați să numiți grăsimea mea leneșă. Însușirile dramatice le-am lăsat firește să zacă în liniște în ceea ce voi denumeați burduhanul meu. Dramatismul cere prea multe țopăieli, schimonoseli și fraze, iar omului tot îi mai e îngăduit, slavă Domnului, cînd și cînd, *ore rotundo* [2], să-și vîre șervetul, sau cum se spune acu în patria jermană, cîrpa de farfurii sub bărbie, să-și pună mîinile cu degetele împletite pe burtă și să-și rotească degetele groase unul în jurul celuilalt. Aș mai sta eu astăzi la Tinchen, la această mîță a lui Quakatz, așa cum stau, dacă aș fi venit atunci la reduta roșie și cu porniri dramatice ? Cu siguranță că nu, dragă Eduard. De această construcție războinică a domnului conte von der Lausitz, de acest

[1] Încetul cu încetul (franc.).

[2] Textual : cu gura rotunjită. În *Arta poetică* de Horațiu (v. 323), expresia are sensul de „într-un limbaj armonios“.

punct de pe teritoriul comunal pus după îndemnul: „Copii, iubiți-vă unii pe alții", te puteai apropia, cum m-am și îngrijit s-o fac, numai prin lirică și epică. Nu-i așa Tinchen Quakatz ? Trebuie s-o repet iar și iar, Eduard: voi nu m-ați cunoscut, ca să vorbim deschis, comorile din pieptul meu zăceau îngropate prea adînc pentru niște prostănaci ca voi. Era nevoie tocmai de o fetiță șireată care să le pescuiască, scoțîndu-le la iveală. Tu personal, Eduard, cel mult alergai cu prietenul tău Störzer și te pregăteai pentru al tău Eldorado cafru citind poveștile bătrînului Le Vaillant despre măgari sălbatici, girafe, elefanți, rinoceri, fete namaqua curățele, sau istoria despre Swanepöl, bravul cel mai brav dintre toți hotentoții. Cu timpul îl vei fi găsit poate și pe loialul bur Klaas Baster și îl vei fi strîns la piept cu sentimentale porniri africane, dar pe loialul Heinrich Schaumann nu l-ai găsit pe vremea aceea, ci, împreună cu ceilalți colegi ai noștri, l-ai lăsat în părăsire ca Gogoașă sub gardul viu. Iartă-mi digresiunea: la țăranul Quakatz și la pisicuța lui sălbăticită, ciufulită răsuna harpa vrăjită; duhurile redutei roșii îi atingeau coardele și le făceau să scoată sunete, care vouă vi se păreau că dau la iveală o desăvîrșită prostie, precum vă exprimați cu atîta amabilitate, voi, măgarii europeni domesticiți, maimuțele și rinocerii, cărora gimnaziul princiar le dădea voie să iasă din țarcul culturii în fiecare după-amiază la patru. Oh, Eduard, dacă aș ajunge totuși astăzi, acum, în sfîrșit, la plăcerea de a nutri un interes teatral față de propria mea persoană ! Dar chiar astăzi, astăzi, cînd tu te afli din nou aici, tot n-o să se-ntîmple asta ! Nu-s în stare de așa ceva, astfel că rămîn, fără să azvîrl din mîini și din picioare, acolo unde m-am așezat: la reduta roșie. Nu te strîmba, Tinchen; nu mă îndepărtez de subiect. Doar o știi, oricît de aiurea vorbesc, tot lîngă tine mă aflu. Fii cît se poate de liniștită; un copil nu se ține atît de strîns agățat de fusta mamei, cum mă țin eu de șorțul tău și — Eduard a mîncat astăzi la noi, așa că o dată în viața lui o să mă aprobe — mai ales de șorțul tău de bucătărie ! Da, dragă Eduard, nici un colț din casă, nici un peticuț din grădină, nici un zid, nici o bancă, nici o tufă sau un pom și, mai înainte de toate, nici o vită de la reduta roșie pe care să

nu fi alunecat domol un încîntător luciu şi sclipet din Robinson, din Ferdinand Freiligrath [1], din fraţii Grimm, Hans Christian Andersen şi anticul Musaeus [2] ! Eram gras şi leneş, totuşi, în ciuda voastră a tuturor, chiar înainte de a lua cunoştinţă de cea mai bună *table d'hôte* [3] a înţeleptului din Frankfurt, un poet de primul rang — habar n-aveam de noţiune ; cu burta în lumina soarelui cald al existenţei, sub gardul viu, smulgeam tot ce-mi înfăţişa privelişte contemplată. Fiecare îl trăgea pe celălalt în sfera, sau mai curînd în sferele lui : Tinchen pe mine, eu pe Tinchen. Dar în ziua cînd şi tata Quakatz, aflîndu-se în spatele meu, m-a întrebat pentru prima dată : „Cum a fost cu povestea aia, băiete ?", în ziua aceea l-am înhăţat şi pe el. Îţi mai aminteşti, Valentine ? Ceea ce-i trezise interesul era povestea celor doi morari sferici şi invincibili. Da, pînă acolo împinsese lumea lucrurile cu dînsul şi cu uciderea lui Kienbaum, încît ar fi vrut să fie şi el unul ca ăia şi să se înarmeze la fel. Un pieptar îndopat cu var şi nisip, avînd ca liant smoală topită, ferecat în spate şi-n faţă cu răzătoare de fier şi capace vechi de oale : pe dedesubt cu trei, patru cămăşi, iar pe deasupra cu nouă surtucuri din dimie ; pentru apărare şi atac, două suliţe, o arbaletă, o spadă pentru două mîini, lungă cît omul, iar pentru a lovi la depărtare, arc şi tolbă de săgeţi.

— Da, da, oftă doamna Valentine, şi, în sfîrşit, un sălaş într-un pustiu, în fundul lumii. Ah, şi dacă n-ar fi murit, ar fi trăit şi astăzi, aşa cum se termină poveştile. Bietul, bietul, iubitul tata ! El, el n-ar fi îndurat cu siguranţă să ne laşi să aşteptăm atît pînă cînd să ne spui cine l-a omorît în locul lui pe Kienbaum, pentru cine el, sărmanul, sărmanul, a trebuit să ispăşească nevinovat întreaga-i viaţă !

În clipa aceasta, biata femeie fu chemată de cineva, iar Gogoaşă folosi prilejul ca să-mi şoptească :

---

[1] *Ferdinand Freiligrath* (1810—1876), poet revoluţionar german, o vreme colaborator la *Noua revistă renană* scoasă de Karl Marx şi membru al Ligii comuniştilor. După 1868, a părăsit poziţiile revoluţionare, orientîndu-se spre naţionalismul burghez.

[2] *Musaeus (Musaios)*, poet grec din secolul al VI-lea (?), autor al poemului *Hero şi Leandru*.

[3] Pensiune (franc.).

— Să nădăjduim că acum n-o s-o mai avem pe cap vreo cinci minute. Ca să ţi-o spun acum deschis, în taină, despre tăticul prefer să vorbesc în absenţa ei, atunci cînd sînt nevoit să vorbesc. De fapt, nici ei nu-i place să-mi rostesc în auzul ei, cu adevărat sincer, părerea mea cea mai intimă despre el.

•

Frumoasă vreme pe mare ! Dar cum mi-aş fi putut toarce mai departe firul, cum am făcut-o, dacă vremea n-ar fi fost aşa ? În ultima săptămînă ne-au însoţit pe ocean zile alcionice [1]. Drept urmare, bună dispoziţie pe vapor, astfel că n-a prea fost tulburat „ciudatul domn din salonul pentru fumători, care încă de la Hamburg clocește neîntrerupt pe registrul său de afaceri şi va termina probabil cu socotitul abia la ziua de apoi".

Domniile-lor şi oamenii din echipaj au însă dreptate să se minuneze, să zîmbească şi să clatine din cap, să-şi apropie capetele şi să şuşotească. E ciudat acest domn care se află pe un vas atît de bun cum e „Hagebucher", şi este nemaipomenit de ciudat din partea lui ca tocmai în largul mării să repete încercarea de a goli pînă la fund viaţa cu un degetar !...

Ce-ar zice însă domnii şi doamnele, dacă le-ar reuşi încercarea de a vedea „bizara mîzgăleală", încercare pe care au şi făcut-o de cîteva ori, bătîndu-mă prietenește pe umăr şi aruncîndu-şi ochii peste el ?

Ar zice probabil doar atît :

„Ei, asta ar fi putut-o face mai comod acasă".

Totuşi s-ar înşela. N-aş fi putut-o face mai comod, acasă, şi scriu pe vapor, tocmai pentru ca mai tîrziu, acasă, în harababura zilelor, să am însemnările acestea la îndemînă într-o clipă pe cît cu putinţă mai liniştită.

Apropiindu-şi scaunul de al meu, aruncînd încă o privire prudentă spre casă, Gogoaşă spuse :

— *Evasit* — s-a dus lipa-lipa. Păi da, Eduard, dacă lumea ar fi avut pe undeva şi cîndva dreptul să vadă un

[1] *Alcionic* — liniştit ; de la *alciona*, pasăre fabuloasă, despre care se spunea că-şi face cuibul pe mare calmă şi că prevesteşte vreme bună.

criminal, pentru care un omor ar fi fost ticăloşia lui cea mai mică, într-un ins gheboşat, ursuz, respingător, pe scurt, un om cu o înfăţişare neplăcută, cu buza de jos groasă sugînd-o pe cea de sus şi cu bolfe malaiezice după urechi, apoi acela ar fi fost răposatul socru-meu — Dumnezeu să-l odihnească ! Era într-adevăr o făptură îngrozitoare, căreia nici cel mai crud şi rău dintre cafrii tăi nu i-ar fi ajuns măcar la degetul cel mic. Un suflet ţărănesc închis, bănuitor, pornit pe harţă, zgîrie-brînză ! Dacă l-a omorît el, bătrînul Quakatz, pe Kienbaum, ai să afli desigur mai pe urmă ; dar că nu l-am omorît eu de trei sau de treizeci şi şase de ori n-a fost puţin lucru, ţi-o spun. Trebuia să aibă cineva o fire, sau, dacă vrei, o inimă ca a mea, ca să ajungă pînă la înţelegerea fondului sufletesc al unei asemenea nereuşite copii după chipul lui Dumnezeu ! Doar tu ştii, Eduard, că maimuţele mici consumă cu plăcere orez, mere, migdale cojite ; le plac însă şi nucile şi le sparg, ca să le scoată miezul dulce : de dragul miezului dulce l-am spart cu reduta roşie pe ţăranul Quakatz de la reduta roşie. Firește, nu mai înainte de a fi rostogolit un răstimp îndelungat nuca cea tare dintr-o parte în alta a gurii şi de a o fi strîns între măsele, cu toată puterea fălcilor. Dacă ar fi meritat să fie spînzurat din pricina lui Kienbaum, om vedea noi mai încolo. Dar din alte cîteva motive ar fi meritat să fie, dacă nu spînzurat, în orice caz snopit în bătăi. În primul rînd din pricina fiicei lui, a lui Tinchen. Ori de cîte ori vine vorba de asta, ea preferă să plece, chemată de cîte cineva. Din femeiuşca asta smintită . pietatea nu poate fi smulsă nicicum ; în treacăt fie spus, te poţi înfuria cîteodată din această cauză cît vrei ; doar rareori îţi pui totuşi ţie însuţi şi altora întrebarea : la ce bun ? Bun — asta însemnează, Dumnezeule mare, că lumea era rea cu fata de la reduta roşie ; dar atît de rea ca tăticul, ca ţăranul de la reduta roşie nu era. În privinţa asta, zău că nu-l întrecea ! Şcoala era rea, stimaţii mei părinţi nu erau nici ei din soiul cel mai blajin, dar nici şcoala, nici ei nu mă băgau în sperieţi aşa cum se pricepea bătrînul Quakatz să-şi bage în sperieţi puştanca. Se purta faţă de ea cu porniri scoase din sertarul cel mai afund al sufletului său împietrit ; după părerea mea, n-a-

vea decît să-l fi omorît pe Kienbaum de o mie de ori și să fi tăgăduit asta în fața omenirii, chiar și la judecata-de-apoi : așa — în felul ăsta nu trebuia să-și verse năduful asupra cuiva care era carne din carnea lui și sînge din sîngele lui ! Eduard, nu nega : cînd și cînd, voi m-ați taxat nu numai drept un băiat leneș, ci și drept unul laș — cu adevărat, pe nedrept. Bieții iepuri, al căror întreg eroism se reducea cînd și cînd la un pantalon sfîșiat, o spinare snopită în bătăi sau cîteva ore de carceră ! Reduta roșie ar fi trebuit s-o cuceriți ! Asta ar fi fost ceva, care l-ar fi făcut de dorit și pentru voi pe un nou Plutarh. Și pe urmă profesorul Blechhammer care, dacă ar fi scormonit cu nuiaua în capul meu, ca să caute bufnița Minervei și ar fi ajuns din nou la concluzia că există poate acolo o păsărică, însă firește nu aceea a zeiței Pallas Atena ! Ar fi fost în stare bravul bărbat — Dumnezeu să-și îndeplinească toate făgăduințele ce i le-a făcut și să-l așeze în rîndul îngerilor săi celor mai înaripați — ar fi fost în stare bătrîna dropie ciceroniană de Cochinchina să aprecieze misiunea vieții mele ? Zău că nu ! o declar cu tot patosul pe care mi-l inspiră amintirea. Totuși, am început să bat cîmpii ; — ziua asta caldă deschide într-un chip atît de plăcut toți porii trupului și ai sufletului ! Unde oare ajunsesem în ceea ce privește problema principală ? Ah, da, firește, eram tot la tata Quakatz. Dumnezeule mare, pe unde în toată lumea asta ne mai piteam de el noi, eu și Tinchen ? Cum și unde trebuia să ne găsim o ascunzătoare de nesocotința lui, aici, sub protecția *sancti Xaverii, comitis Lusatiae* [1], după ce făcusem îndelung apel la rațiunea lui și în parte chiar reușisem să-l conving ? ! În porumbar, în cocina porcilor, în podul cu fîn, în dulapul din perete, după și sub pat. Unde nu-și căuta el copilul cu bățul și biciul în mînă ? Voi, eroii, vă jucați pe cîmp destul de prostește și fără fantezie de-a indienii, ca-n poveștile lui Fenimore Cooper : eu o apăram pe Cora și o ascundeam pe Alice în viață și în realitate, dacă nu în peștera de sub stînci, totuși după dulapul din bucătărie și, cu cea mai tainică și voluptoasă groază,

[1] Sfîntului Xaverius, conte de Lusace (lat.).

lăsam pe bătrînul *mingo*, turbat și înnebunit, să caute și-l auzeam fornăind și scoțîndu-și răcnetul de război. Tinchen îmi șoptea : „I-am pus sticla de rachiu pe masa de la bucătărie !“ ceea ce mă face să știu astăzi foarte precis că era croită mai mult după *miss* Cora decît după *miss* Alice. Pe atunci încă nu știam asta și mă socoteam, mai mult decît mi s-ar fi cuvenit, nobilul Ciorap-de-piele, experimentatul explorator al pădurii virgine [1]. Dar principalul era, firește, că bătrînul găsea sticla. Atunci cînd îl auzeam făcînd „gîl-gîl“, eram din nou salvați, iar lumea și reduta roșie ne aparțineau iarăși numai nouă. Cum vei fi băgat de seamă, fotoliul lui se mai află și acum, din pietate, lîngă sobă, iar cînd mă așez în el și mă gîndesc cum priveam pe atunci, cu o înțelegere precoce, cazul Kienbaum contra Quakatz și cum îi spuneam bietului om ce se trezea din amețeala rachiului : Domnule Quakatz... o, cerule, a și apărut din nou ! n-ai nici o clipă de liniște din pricina ei. Așadar, Eduard, urmarea poate la apusul soarelui.

•

Apăruse din nou, și cînd am privit-o iar cum se apropia venind dinspre casă, cum s-a oprit lîngă noi și și-a pus mîna pe umărul bărbatului, aș fi fost în stare să renunț bucuros la toată „urmarea“ lui. Oricum, principalul îl știam.

Fără să fi băgat de seamă, dar cum era desigur de la sine înțeles, frumoasa după-amiază înaintase mereu în liniște către seară. Sub tei se înstăpînise pe încetul o răcoare plăcută, chiar și pentru grasul nostru, așa că acum își exprimă dorința „să-și miște puțin picioarele“. Îi oferi nevestei lui brațul, iar în vreme ce soarele cobora spre apus dădurăm ocol patrulaterului vechiului meterez de război, pe marginea lui cea mai dinafară. Gogoașă, firește, fără să renunțe la lunga lui pipă.

[1] Referiri la personaje din romanul *Ultimul mohican* de J. F. Cooper. Bruneta Cora e o fată vitează, în vreme ce sora ei vitregă, blonda Alice, e timidă și fricoasă. „Mingo“ este numele batjocoritor dat mai ales indienilor irochezi și aliaților lor.

— Cum bagi de seamă, mi-am croit aici o potecă, întocmai ca un alt prizonier din Chillon [1], dar mi-am instalat și cîteva bănci. Omul cel mai modest în această privință dorește să aibă perspectiva lui spre depărtări; dacă-și rezervă și dreptul de a sta comod, nu i-o iau în nume de rău, ci îl laud. Cum iarăși bagi de seamă, Eduard, și aici am rămas tot sub gardul viu.

Așa era. Cele patru bănci de la cele patru colțuri ale redutei roșii aveau toate în spatele lor un tufiș umbros, astfel că, șezînd pe ele, Gogoașă putea desigur să retrăiască în amintire ca într-un vis plăcerea lui din copilărie : să stea culcat sub gardul viu. Poteca era într-adevăr bătătorită, dar și bine îngrijită.

— Obișnuiesc chiar și iarna să țin sub ochi lumea mea și a celorlalți, spuse Gogoașă.

Privelișteа spre miazănoapte și miazăzi, spre răsărit și apus rămăsese oarecum aceeași ca în vremea copilăriei noastre. Colo în fund era ca și altădată orașul, într-o latură satul Maiholzen, colo pădurea, dincoace cîmpul deschis și colo îndepărtații munți albaștri. Sub ele și înlăuntrul lor dormeau tihnit florele și faunele lui Heinrich Schaumann din toate perioadele științifice ale globului pămîntesc, din toate formațiunile și epocile de tranziție, inclusiv și dormind împreună cu ele uriașul animal numit leneșul. Deasupra, lumina soarelui din după-amiaza tîrzie de vară. Ținutul era străbătut acum numai de una sau două căi ferate noi. Iar trenul, care tocmai părăsise orașul pe una din ele și aluneca spre depărtări cu norul alb al locomotivei mult întins în urmă, îmi reamintea în acea clipă cît de puțin loc și cît de scurt popas mai aveam în orașul natal, pe cîmpiile patriei.

În loc de a-mi atrage atenția prin vreun semn asupra noilor mijloace de circulație, Heinrich Schaumann o trase, în mod curios, pe Tinchen a lui mai aproape, cu încă ceva mai multă gingășie și spuse :

— Nu-i așa, bătrînico, și iarna e drăguț aici la noi, se poate trăi în cetatea Quakatz și nu te-apucă prea lesne dorul să pleci ? În fond, așa ceva se poate obține

[1] Aluzie la *Prizonierul din Chillon*, poem de Byron, al cărui erou este republicanul genevez François Bonivard (1493—1570), aruncat în închisoare de ducele de Savoia.

oriunde, dragă Eduard, pe care aș fi îndreptățit să te numesc baron, și încă unul sud-african. E nevoie numai să te pricepi să alungi din locul respectiv, oricare ar fi el, stafia ce s-a aciuat acolo pe bună dreptate și pentru veșnicie. Desigur, o nevastă bună nu e de prisos într-o asemenea împrejurare. Ia să te văd pe tine chiar, Eduard, locuind aici cu una rea !

— Mai e nevoie totuși și de un bărbat cuminte, chiar dacă pe jumătate nebun, fu de părere doamna Valentine, totodată suspinînd și zîmbind, iar Gogoașă o aprobă cu toată convingerea :

— Fără-ndoială !

Ne și așezarăm, tot atît de fără-ndoială, din nou. Pe o bancă, de unde aveam înaintea noastră orașul și satul Maiholzen.

— Un bărbat și un om pe jumătate cuminte, chiar dacă nu pe de-a-ntregul nebun, îi poate strica cuiva cheful, chiar dacă șade pe scaunul cel mai moale și are în față cea mai frumoasă priveliște și regiune, continuă Heinrich. Da, da, biet răposatul nostru tată ! Mai știi oare, Tine, cum alerga aici odată după mine în jurul meterezului, precum smintitul și furiosul Ahile cel fără judecată după singurul om cumsecade și cuminte din toată *Iliada* ? Și mai știi oare cum s-a terminat atunci urmărirea, cu totul altfel decît aceea din fața Troiei și din *Iliada* ? Eu i-am pus piedică nedreptului urmăritor, așa că acesta a căzut rostogol în șanțul prințului Xaver de Saxa, iar tu, Tinchen, ai putut să ieși iar la iveală din ascunzișul tău din pivniță și să-mi vii în ajutor, ca să-l ducem pe bietul diavol în pat și spre gînduri mai bune.

— Tata, bietul tata ! O, Dumnezeule, da, da ! Dar, Heinrich, așa n-am mai vorbit încă niciodată despre asta în fața altor oameni !

— Cred că ți-am și atras atenția, comoara mea, că astăzi nu avem a face cu alți oameni, ci cu unul dintre noi. Cel de-aici ne-a arătat încă din copilărie simpatie și era cel din urmă câre pleca, atunci cînd ceilalți mă lăsau să stau întins sub gardul viu. Iar ca tînăr — ei, nu-i așa, Eduard, tu iei într-un mod discret parte la evoluția din urmă a ceea ce ți-a scăpat din vedere aici, adică dincolo

de șanț, acum atîția ani, cînd nu mai eram copii nevinovați, ci tineri împovărați mai mult sau mai puțin de păcate ?

Am aprobat dînd din cap, nu spre burduhănos, ci spre nevasta lui, așa cum faci atunci cînd nu-ți poți mărturisi prin cuvinte cea mai profundă simpatie.

Valentine spuse :

— Atunci cînd soțul meu, adică, pe vremea aceea, Heinrich, se pregătea să plece la universitate și te-a adus pe dumneata, domnule Eduard, cu el în ultima zi la hotarul cîmpiei ca să vă luați rămas bun, pe-aici se și schimbaseră multe, iar în ceea ce se schimbase în bine, soțul meu — Heinrich, își avea într-adevăr partea lui. Cum dealtfel ți-a și spus-o, în felul său smintit. În această privință, nu are firește de tăinuit față de nici un om ceva în legătură cu mine, cu reduta roșie și cu biet răposatul tata.

— Da, e o regiune fermecătoare astăzi, în veșmîntul ei de vară, Eduard, oftă Gogoașă, arătîndu-mi de jur împrejur cu vîrful pipei, ca și cînd mi-ar fi înfățișat ceva cu totul nou. Dar frumos a fost și în acea noapte de iarnă, cînd am ciocănit, cu toată seriozitatea, în oblonul ferestrei aici, la castelul Quakatz, la fereastra fiicei pierdute ca un fiu pierdut ! Cum, Tinchen Quakatz ? Ce, pisicuțo ?

— Heinrich, Heinrich, cel ce-ți îngăduie să vorbești acum atît de amănunțit despre lucrurile astea e prietenul tău bun, așa că de dragul lui nu vreau să-l las să mai audă și celelalte nerozii ale tale, ci am să-i spun și lui : Dacă aș trăi și o mie de ani, tot n-aș putea să uit noaptea aceea. Da, domnule Eduard, așa e, cum povestește el. E un om mult mai deștept și mai învățat decît vrea să pară, iar față de mine se arată tot numai așa, fiindcă știe că ne aparținem unul altuia de la început și că nu putem trăi unul fără celălalt. Nu-i crede toate neroziile pe care le înșiră : chiar și în clipele cele mai rele și cele mai bune pe care trebuie să le trăiască omul pe acest pămînt, e un hitru și jumătate. Da, da, în noaptea aceea a venit chiar cînd trebuia ! Tata avusese cel dintîi atac, eu împlinisem douăzeci și unu de ani și eram stăpînă la reduta roșie. Oh, sfîntă îndurare, ce mai stăpînă ! Cu ce fel de lume în curte și în jurul ei ! Firește, nici în acea împre-

jurare Heinrich n-a putut să se lase de glumele lui. M-am uitat în dicționarul lui enciclopedic și am văzut de ce m-a numit, așa cum eram scăldată în lacrimi, maiestate imperială. S-a gîndit la doamna împărătească Maria Tereza, asemuindu-mă cu ea, și a avut cu siguranță dreptate.

— *Moriemur pro rege nostro Maria Theresia* [1], mormăi Gogoașă. Vrea să audă din nou, în prezența ta, lingușeala asta.

— Doctorul mă mîngîiase, spunîndu-mi că de data asta încă nu era nimic grav, iar tata se și ridicase din pat și se plimba sprijinindu-se de brațul meu și de un baston, dar doctorul nu voise să-mi făgăduiască și că-și va recăpăta pe de-a-ntregul mintea omenească sănătoasă. Trebuia să mă gîndesc pentru el la toate, să aflu cuvinte pentru tot ceea ce voia să spună. Și voia să vorbească mereu și să-mi spună atît de multe, dar nu mai găsea pentru nimic cuvîntul potrivit. Nu era în stare să găsească numele adevărat chiar pentru un om pe care știa foarte bine cum îl cheamă. Scornea alte nume noi, o, ce urîte, pentru toți cunoscuții săi !

— Ascult-o bine, Eduard ! strigă Gogoașă.

— Nu, nu asculta, domnule Eduard, ci îngăduie-mi să trec cît de repede cu putință peste toate astea. Ah, da, în după-amiaza aceea cu totul deosebită, argatul îmi vîrîse din nou pumnul sub nas, iar slujnica îmi azvîrlise polonicul la picioare. Aveam întotdeauna lîngă mine cel puțin unul dintre cîini, ca să mă apăr cu el în caz de mare nevoie ; dar în duminica aceea mă amenințaseră și că mi-i vor otrăvi pe toți. Firește, dacă și-ar fi dus la îndeplinire amenințarea asta, mai înainte ca Heinrich să vină, aș fi fost cu totul trădată și vîndută și căzută în mîinile lor.

E cu neputință de descris cu cîtă liniște povestea femeia toate acestea, trebuia s-o și vezi, s-o privești. Gogoașă își umplu pipa dintr-o beșică de porc, pe care o scoase anevoie, gemînd, din buzunarul halatului. Doamna Valentine povesti mai departe :

— Era duminică, iar la Maiholzen petrecere cu dans ; argatul și slujnica plecaseră împotriva voinței mele în sat,

[1] Să murim pentru regina noastră Maria Tereza (lat.).

la sala de dans. Fusese o zi de iarnă cumplită, iar seara era și mai cumplită, se pornise și o viforniță...

Gogoașă fredonă :

„Cu zid ne înconjoară,
Cînta maica pioasă..."

Dar soția lui strigă :

— O, nu, pioasa maică n-a făcut nicidecum asta atunci. Ea doar îi vorbea întruna tatălui ei care ședea în fotoliu, fiindcă era mai neliniștit ca oricînd și pomenea în cuvinte mereu mai încurcate despre povestea propriei lui crime și despre crimele altora și despre jurisprudențe și treburi cu călăi. Numele lui Kienbaum, da, l-a putut găsi și spune mereu în acea seară ; îl avea mereu pe limbă. Firește, să cînt — în seara aceea, Heinrich ? Din fiecare troian de zăpadă ridicat la fereastră și în jurul casei și în șanțurile redutei roșii : Kienbaum ! Kienbaum ! Să cînt ? Nici măcar de spaimă ! Dar moartă aș fi dorit să fiu, domnule Eduard ! M-am gîndit atunci aproape ca la o mîntuire : da, de-ar năvăli acum la voi o bandă, să-l ucidă pe sărmanul tău tată lipsit de apărare și pe tine, făptură netrebnică și să-ți ia tot ceea ce și altminteri le-aș da bucuros, tot, tot, și să dea foc casei peste voi și să pună dintr-o dată capăt jalei, singurătății, ocării și rușinii ! Să cînt ? Firește — să trag cu urechea la fereastră, ca să aud între izbiturile viscolului dacă nu cumva vine în sfîrșit, în sfîrșit, așa ceva, ca o îndurare a lui Dumnezeu ! Dacă nu se mișcă, în sfîrșit, ceva de felul ăsta pe-afară ! Dar nu se mișca nimic altceva decît, cum spuneam, vîntul și obloanele de la ferestre, și din cînd în cînd ușa grajdului, pe care argatul o lăsase deschisă și care se izbea încolo și-ncoace. Pe deasupra, în casă fel de fel de sunete fantomatice și un țipăt de buhă pe creasta acoperișului șurii. Oh, să ședzi așa cu mîinile zvîcnind de încordare între genunchi și să-l auzi mormăind pe tatăl tău despre Kienbaum, spînzurătoare și roată, pînă cînd cîinii se porniră cu toții să latre deodată, ca și cum întreg războiul de șapte ani ar fi început din nou la reduta roșie !

— Filozofia istoriei, Eduard ! mormăi Heinrich. Nici bătrînul Fritz n-a avut habar cît de aproape se afla de

pacea de la Hubertusburg [1], atunci cînd împărăteasa Caterina l-a sugrumat pe bunul său prieten Petru [2], i-a luat din nou pe rușii ei din mîini, sub nasul său și din a sa *ordre de bataille*. Pacea de la Hubertusburg a venit și pentru reduta roșie, Eduard.

— Anume, tata însuși, pe care altminteri nimic nu-l mai tulbura, a sărit de pe scaun și, tremurînd, a scîncit încet : „Acuma vin !“ Iar eu, care mă pregătisem de mult în fantezie pentru un asemenea caz : ce-ai să faci dacă se va întîmpla așa ceva în mijlocul nopții ? — eu am întins mîna după satîrul pe care-l țineam întotdeauna vîrît sub scrin, l-am apucat pregătindu-mă să lovesc și am spus cît am putut de liniștită : „Unul cel puțin o să piară împreună cu mine, dacă tot trebuie să se termine așa !“ Dar, slavă Domnului, s-a întîmplat altfel.

— Fără-ndoială ! mormăi Heinrich.

— Cîinii, care tocmai lătraseră de să-și dea duhul, amuțiră dintr-o dată ; atunci m-am gîndit din nou la otravă, fără să-mi dea prin minte că prea repede își făcuse efectul. Lipisem urechea de oblonul ferestrei și țineam satîrul sprijinit cu tăișul pe pervaz, gata să lovesc ; atunci... atunci... ei, domnule Eduard, cum am mai tresărit !

•

Desigur, cum am mai tresărit și eu, domnul Eduard, oaspetele redutei roșii, cînd prietenul meu Heinrich, în ciuda grăsimii lui, începu să cînte pe tonul tineresc cel mai vioi :

„Ce vine din înalt ?
Ce vine din înalt ?
Din înaltul plicticos ?
Ei, înaltul plicticos ?
Ce vine din înalt ?“

[1] Încheiată în 1763, pacea de la Hubertusburg (castel în Saxonia) a pus capăt războiului de șapte ani.

[2] *Petru al III-lea*, țar al Rusiei în 1762, soț al Ecaterinei a II-a, asasinat în același an.

— Gogoașă ?!

— Firește, Gogoașă, domnule Eduard ! spuse doamna Valentine zîmbind. Ai crede, domnule Eduard, că această smintită făptură omenească și-a vestit în acea noapte sosirea, cîntînd cu adevărat la oblonul ferestrei noastre acest cîntec nerod și, desigur, înconjurat de toată haita de cîini de la reduta roșie, care scheunau și se gudurau ? După cele dintîi lătrături, cu toții rămaseseră tăcuți și muți de uimire, ca și mine, după ce auzisem primele versuri aiurite ! Dar a mai trecut totuși destulă vreme, pînă cînd mi-a venit inima la loc și am putut să-i deschid nebunului ușa casei ; eu...

— O auzi din nou cum vorbește, de cînd ne cunoaștem, despre cel pe care Dumnezeu i l-a dat ca domn și stăpîn. Tinchen, fii mai înțeleaptă și nu face inutil de rîs sexul vostru de-aici din Europa. Gîndește-te, bărbatul acesta, acest Eduard, vine ca soț din Africa : acolo, femeile sînt desigur ceva mai negre pe dinafară decît voi, dar pe dinăuntru...

— Firește, mult mai albe. Știu asta, sau dacă n-o știu, îți dau bucuros dreptate ; dar lasă-mă, dragă Heinrich, să termin ce-am de spus. I-am deschis, deci, domnule Eduard, și a intrat. Da, domnule Eduard, și ca trimis de providență, la momentul potrivit ; căci îndată după el a venit argatul beat și a vrut mai întîi să mă sărute, apoi să mă strîngă de gît. Iar slujnica, purtînd o basma de duminică luată din ale mele, i-a spus din nou tatei, în prezența mea, că e un ucigaș bătrîn și l-a sfătuit să se spînzure singur de pironul din ușă, de vreme ce a scăpat de spînzurătoarea din piață. Amîndoi erau foarte veseli și porniți pe glume și nici unul n-avea habar cine sta ascuns după dulap și auzea și privea scena. Da, s-a arătat la momentul potrivit de după dulap, intrînd la rîndu-i în scenă : domnul și căpetenia și stăpînul redutei roșii, al meu...

— Iubit grăsuț — Heinrich Gogoașă — în plinătatea binefăcătoare a înfățișării sale, Eduard, cu tot umorul și spiritul, dar și cu pumnul trebuitor în acea împrejurare.

— Da, da, și dacă în noaptea de-atunci cineva a rămas nesugrumată, aceea a fost stăpîna cea tînără de la reduta

roșie ! Și dacă cineva nu s-a văzut silită să se plece în fața slujnicei, aceea a fost tot tînăra stăpînă de la reduta roșie.

— Iar cel care a bătut simplu și fără multă tevatură cu pumnul în masă și a statornicit din nou ordinea necesară, i-a potrivit bătrînului domn pernele în fotoliu, a cuprins-o pe după șolduri pe tînăra fată înarmată cu satîrul cel mai setos de sînge și i-a dat sărutul ce-i fusese hotărît pentru noaptea aceea, o pupătură atît de zgomotoasă, că a acoperit tot urletul viscolului de-afară, acela am fost eu! Dacă toate astea te plictisesc, spune-o, Eduard! Noi, ăștia doi de la reduta roșie, putem înceta oricînd cu neroziile noastre, lăsîndu-te pe tine să povestești despre ale tale. În sentimentele tale nu trebuie s-o iei cîtuși de puțin în seamă pe nevastă-mea. Nici eu n-o iau vreodată în ale mele.

— În orice caz, spusa asta devine cu timpul plictisitoare, Schaumann.

— Bine ! spuse Schaumann și de data asta vorbi din nou numai el mai multă vreme.

Mi-am pus încet doar o clipă mîna pe mîna doamnei Valentine, ceea ce însemna : „E minunat !"

— Povestea a fost cît se poate de simplă, spuse Gogoașă. reducîndu-se doar la atît : șederea în alt oraș și studiul în vederea unei cariere nu mi-au convenit deloc. Am dat jos prea multă osîndă pentru firea mea. S-ar putea ca lumii să i se pară de necrezut, dar cu toate astea e caraghios de adevărat : nici măcar latura cea mai plăcută a vieții universitare nu era pentru mine. O asemenea *alma mater* germană nu-i totuși decît o adevărată amazoană. Îți întinde un sîn, și tu sugi sau te îmbeți. Ți-l întoarce pe celălalt, și tu te simți în realitate ca binecunoscutul animal pe-o cîmpie stearpă și uscată. Orice privire aruncată asupra sălilor voastre de judecată, asupra catedrelor voastre de școală și asupra amvoanelor din biserici, asupra dietelor voastre și mai ales asupra parlamentului german arată ce iese de aici, în ceea ce privește clasele noastre sociale învățate și conducătoare. Iartă-mă, Tine, mă întorc numaidecît la persoana ta ; dar cînd ajungi să vorbești

despre viața ta de student în fața unui vechi, iubit și învățat african, îți saltă inima de bucurie, cum spune lumea. A fost și pentru tine o adevărată fericire, Tinchen, că, încă din școala aflată-n cuibul din vale, băiatul ăsta de-aici m-a ajutat să mă pregătesc nu pentru jilțul de judecător, nu pentru catedră, amvon și mandatul de deputat în parlament, ci pentru reduta roșie, lăsîndu-mă și el să zac sub gardul viu, din pricina picioarelor mele slabe. Fiind eu blajin din naștere, nu și-a dat seama îndestul de puterea pumnilor mei. Oricum ar fi, lucrurile stau așa : ceea ce putea face pentru domnișoara Quakatz și pentru prințul Xaver și pentru reduta roșie un om înzestrat cu o minte mediocră, cu picioare slabe și cu tendințe deloc mediocre spre îngrășare, s-a făcut. Cum, Tine Schaumann ? Ce, Tine Quakatz ? Pentru tine, biată vrabie zburlită, evoluția lumii m-a lăsat să stau întins la soare sub gardul viu, în umbră și în norii fumului de tutun în chițimia mea de student. Ca să te cunosc pe tine, făptură cerească, în toată valoarea ta, mi-a oferit pentru șase semestre un loc la masa gratuită a generoasei *Universitas literarum*. Înțelege bine, Eduard : Gogoașă la masa gratuită ! Bătrînica de-aici de lîngă tine pretinde că în acea viscoloasă noapte de iarnă au înspăimîntat-o toate alea, dar nu vorbește despre ceea ce a îngrozit-o cu adevărat, anume osul degetului cu care am bătut eu în oblonul de la fereastra ei. Ia să te văd pe tine auzind în Africa, la miezul nopții, cum îți bate în oblon prietena cu coasă, fără să te bage-n sperieți cu osciorul ei uscat ! Studiul propriului meu schelet în semestrul al optulea nu m-a dus oare la pasiunea mea de astăzi ? Nu mi-a oferit așa-numitul meu studiu în vederea unei cariere prilejul nemaipomenit de favorabil ca să reconstitui fără greș, ireproșabil din punct de vedere științific, uriașul leneș de dinainte de potop ? În această știință aș fi putut deveni firește doctor, dar... să lăsăm asta, amintirea studiilor mă mișcă și astăzi încă prea mult !... Cînd m-am întors acasă, în urma mea mirosea al naibii a corăbii arse, corăbiile mele. Știam foarte bine că nu voi ocupa nici catedra, nici amvonul și nici jilțul de judecător ! Cunoștințele mele de osteologie nu erau îndestulătoare pentru a practica arta medicală.

Mama murise. Prieteni nu aveam — și tu, cel mai scump dintre prietenii mei, te aflai departe, dacă nu mă-nșel, încă de-atunci ca medic de vapor, mereu pe drumul dintre Hamburg și New York, New York și Hamburg. Ce-a zis tata ? Bineînțeles, inima îmi dă ghes să-mi spun părerea în privința asta, dar mai bine tac. În comentariul meu mușcător se amestecă totuși și ceva ce aduce a remușcare. Tata a fost foarte aspru și a avut dreptul să fie. Cînd mi-a declarat că lumea nu știe ce-i de făcut cu mine, că așa nu pot pretinde să încerce pentru a zecea oară să-mi găsească un rost, n-am mai avut de fapt nimic de spus împotrivă. N-ar fi fost însă nevoie să-mi propună tocmai mie : „Du-te la țăranul tău ucigaș, la Quakatz !“ Dar nu era un sfat rău. Nu știu și de fapt nu cred că în acea neplăcută seară, în care ne-am încheiat socotelile pe lume și în viață, tata a fost de părere că am să dau urmare pe loc sfatului său. Dar nici nu m-a chemat înapoi, cînd am îngăimat spre el din prag : „*Morituru te salutat !*“ [1] Bunul bătrîn ! Pentru simțirea lui stearpă de slujbaș subaltern ar fi meritat firește o progenitură mai sîrguincioasă, mai puțin epicuriană, mai puțin comodă, mai puțin burduhănoasă : dar ce puteam face dacă eu eram fiul lui și nu el al meu ?... Slavă Domnului, astăzi putem zîmbi amintindu-ne de toate astea, fără remușcări și sentimente de pocăință — nu, Tinchen, bătrînă sibilă ? Tata și cu mine am ajuns totuși la cea mai bună înțelegere. Acolo, în spatele nostru, sub tei, și-a băut și el uneori cafeaua de după-masă, servită de nevastă-mea. Ba chiar a arătat interes și pentru oasele mele și ale lui Tinchen — mă refer la oasele noastre din erele străvechi. Anume, după ce-a ieșit la pensie, suia cu plăcere la reduta roșie și-i da ocol, mai puțin de dragul frumuseților naturii, cît mai ales de dragul ciolanelor și nu numai o dată mi-a adus din plimbările sale o căpățînă de vițel sau cîte un femur scoase la iveală de fierul plugului, vrînd să le adauge colecției mele, cu convingerea că făcuse o descoperire pentru mine și că își răscumpăra astfel vechi păcate față de fiu-său. Ei, în noaptea aceea, sau, mai curînd, în după-amiaza aceea nu ne arătasem atît de buni unul față de celălalt. Bătrînul domn

[1] Cel hărăzit morții te salută (lat.).

socotea că am să trăiesc pînă la sfîrșit din punga lui și mi-a dat de înțeles asta, cum a făcut-o tatăl lui Iov cu al său Ieronim. Îngăduie-mi, Eduard, să te cruț de amănuntele ce s-au îngrămădit în zilele și orele dintre ultima mea întoarcere în casa părintească și părăsirea definitivă a acesteia. M-am aflat deodată, cu conștiința foarte neliniștită și cu o compătimire adîncă față de bătrîn, afară în stradă, în vuietul vîntului care viscolea zăpada și puteam cuteza să pun din nou întunericului veșnic și întunecimii din acea clipă amara întrebare : Cine avea de fapt dreptul să te arunce acolo așa, ca pe un cretin la minte și la trup : așa ! — ? — Din fericire, la „Brațul de aur" era lumină și, cum nu puteam rămîne în stradă, m-am dus acolo și am găsit singura tovărășie ce mi se potrivea în acea clipă și, odată cu ea, răspunsul la întrebarea tocmai pusă. Era, slavă Domnului, încă ziuă, destul de devreme, ca pînă și cei mai teribili filistini din oraș să nu se fi vîrît în așternut. Mi-am găsit și mi-am luat alinarea de-acolo, într-o împrejurare în care toată frumusețea, înțelepciunea și virtutea lumii nu mi-ar fi fost de nici un folos. Ehei, numai vechi cunoștințe bune, care între o halbă și alta își urau mereu tot binele, și mie, firește, la fel — în acea seară chiar mai mult decît cu prisosință ! Picasem tocmai la țanc, conversația lîncezea și pe toți îi cuprinsese lenea de a mai deschide gura, așa că eu eram o adevărată mană cerească. Nu aveam decît să ascult, ca să capăt de la ei un răspuns la acel mare „de ce" interogativ. Oricare din cercul lor mi-ar fi împrumutat bucuros și un creion, dacă mi-aș fi exprimat dorința, ca să-mi și notez sentința destinului rostită de gura lor. N-a fost însă nicidecum nevoie de asta. Zeii, care mi-au refuzat atît de multe, mi-au dat puterea să ascult orice spuse și expresii la adresa mea, să fac mutra potrivită la auzul lor și, la nevoie, să servesc și replicile cuvenite. Voi, dragă Eduard, n-ați prețuit nici pe departe îndestul acest dar al meu ; desigur, încă nu erați destul de copți pentru asta. Ei, pentru cîteva halbe, darul de care vorbeam mi-a fost îndeajuns în acea seară istorică, și în timpul ei am ascultat cele ce mă priveau, am cugetat la cele ce mă priveau și am găsit soluția

justă. Se-nțelege, îndată ce-am intrat în vechea, bine cunoscuta încăpere din colț, s-a și pornit discuția despre mine. S-au arătat atît de amabili, bucurîndu-se că mă revăd : cu cît mai tîrzie seara, cu atît mai drăguți oamenii ! Dar era limpede că știau destul de bine cum stau lucrurile cu mine în casa părintească, și despre asta s-a tot vorbit de jur împrejur în gura mare și în șoaptă. Pentru nimic în lume n-ar fi dorit să se vîre în pielea mea, dar mureau de curiozitate cu toții să știe cum mă simțeam eu în ea, într-o asemenea împrejurare din viață. Cu umorul deznădejdii, cum se zice, le-am spus adevărul curat, le-am smuls acestor fățarnici domni nobila lor armă strămoșească, lancea, și am început s-o folosesc așa cum se cuvenea la cîrciumă. Ce altceva mai bun aș fi putut face în acea seară, de fapt foarte neplăcută, ca să arăt că am... un suflet german ? Am recunoscut că părăsisem definitiv universitățile, însă am pus în lumina adevărată împrejurările exacte, ca să se știe pe viitor. Că n-a fost vorba de constrîngere sau de ceva asemănător, iată un lucru ce nu intra nicidecum în discuție ; totuși, acum trebuia să lămuresc, și încă în circumstanțe atît de potrivite, într-un cerc atît de familiar, de compătimitor, format din cei mai buni cunoscuți, colegi de școală și alți prieteni, de ce dădusem în sfîrșit urmare, poate cu prea multă bunăvoință, unor rugăminți cordiale și unor îndemnuri îndelung repetate, stăruitoare. Eduard, am avut umor în acea seară ! Nu umorul lui Satan, ci pe acela al unui biet diavol, pe care o nepotrivire între aptitudinile trupești și cele spirituale îl făceau incapabil să se ia la întrecere cu împrejurările priincioase ce străbat în goană zilele vieții. Da, în seara aceea le-am arătat comesenilor cum poți depăși o lume searbădă pe calea spre ideal și ce rele urmări poate să aibă în privința asta un exemplu prea bun. În spovedania mea generală, cîrciumarii stăteau în fața unor lavițe goale, cu butoaiele pline în spatele lor, fetele ședeau în cămăruță și plîngeau cu sughițuri de urît, pentru că toți cei ce trudeau alături de mine urmaseră exemplul prea bun al zelului meu. Toți studenții de la toate disciplinele, care se pregăteau pentru o carieră, ședeau atîta vreme gheboșați peste cărțile lor, încît în mai

multe rînduri a fost nevoie să se sune alarma de incendiu din pricina aburului ce li se ridica din capete. Nu se putea altfel : doctorii, consilierii sanitari și medicali s-au văzut nevoiți să se amestece, a trebuit să intervină societatea pentru îngrijirea sănătății publice. Cei dintîi s-au dus ei înșiși *in corpore*, cea din urmă și-a trimis președintele și doi delegați, cu toții cerînd de la rector unul și același lucru, și anume urgenta mea plecare (ia te uită, Eduard, cum mai cască ochii Tinchen, ascultîndu-mă, ca un șoarece la pîndă !), ca și cînd mama *eruditio*, tabloul nostru germanic din Sais acoperit cu un văl [1], ar putea să scuture din veșmîntul ei un om cu greutatea mea tot atît de lesne ca pe un purice ! Au venit și la mine. Mi-au trimis și mie o delegație, un grup de emisari. Dacă nu cu somația, totuși cu rugămintea : „Pleacă de pe corabia noastră !“ Cine ar fi putut rezista la o astfel de implorare, mai ales că și de acasă îmi venea o chemare la fel. Am plecat de pe corabia lor, și chiar la gară mai se afla cîte unul care mi s-a atîrnat sughițînd de gît : „Frate, lasă-ne din știința ta cel puțin ceea ce nu ai cum folosi acasă“. Desigur, am răspuns, cu un picior în vagon : „Din toată inima!“ și n-am rostit un neadevăr. În această privință le puteam lăsa cu plăcere multe. La „Brațul de aur“ eram într-adevăr foarte pornit să privesc glumind în neant, pînă cînd am simțit brusc o palmă fierbinte și arzătoare peste bot, o lovitură peste nasul ironic, pe care o meritasem desigur, nu numai din pricina bietului, jalnicului meu tată, ci și din pricina acestor bravi filistini și oameni de treabă și cetățeni ai statului, plini de merite și plini de bani. Unul spuse : „Din tot ce-ai povestit, Heinrich, reiese un singur lucru, anume că în toți anii ăștia te-ai exersat pentru unul și același lucru, anume pentru reduta roșie, răposatul Kienbaum și prietenul tău Quakatz.“ — „Ce ?“ am întrebat. „Păi, ce-ai auzit, ceva asupra căruia ceilalți domni aflați aici la masă vor fi de acord cu mine : în situația ta din clipa de față, cei de sus de la reduta roșie s-ar putea să aibă într-adevăr nevoie de tine tocmai acum. Le-ai lip-

[1] Aluzie la *Tabloul din Sais*, baladă de Schiller. Acoperit cu un văl, legendarul tablou înfățișa adevărul. Nimănui nu-i era îngăduit să ridice vălul, în așteptarea clipei cînd avea să cadă singur.

sit și așa destul de multă vreme.“ — Oh, cîtă dreptate avea omul! Nu-i așa, Valentine Quakatz? Grandioasa maximă „vocea poporului, vocea lui Dumnezeu“ m-a făcut să-mi plec spre el, rînjind, urechea și n-am putut să-i ard una după ceafă! — Cum, Valentine Quakatz? N-am putut face altceva decît să mă apropii prietenește de omul ce vorbea în numele a o mie de alți oameni, să întrerup conversația cu toată lumea și să mă dedic un sfert de oră numai lui, adică să-i pun pe îndelete întrebări și, prin el, celorlalți o mie dinapoia lui, ca să aflu ceea ce doream. Pe urmă am plecat; dar niciodată mai înainte și niciodată după nu m-am simțit atît de zdravăn pe picioare ca în acea seară, cînd am ieșit din cîrciuma supraîncălzită, din aburii de bere, grog și tutun, în viscolul ce vuia afară și mi-am împlîntat picioarele moi în zăpada pînă la șold. Eduard, dacă vrei să afli exact ce este corect în viața burgheză, întreabă-l pe primul filistin ce-ți iese în cale. O să-ți spună cu siguranță! Bineînțeles, eu nu știu cum o fi asta la voi în Africa, dar aici în Germania se vorbește întotdeauna pînă la urmă despre intuiție, îndemn de sus, pornire a inimii, voce a destinului, providență și altele asemenea. — Contra vîntului, mi-ar fi fost cu neputință. Cu vîntul în spate, a mers, și, ciudat, cu atît mai bine, cu cît lăsam mai departe în urmă ulițele și grădinile orașului. Bătea spre reduta roșie vîntul azvîrlea zăpadă de pe potecă peste spinarea ridicăturilor și mă împingea sforăind, dar cu blîndețe înainte, ca și cum ar fi fost și el de aceeași părere: „Unde altundeva ai fi vrut să te duci în seara asta, Heinrich, decît la tata Quakatz?“ — Bunul demon suflase și peste șanțul prințului Xaver și scosese clar la iveală trecerea; apoi însă a urmat zidul alb de la poartă și gardul viu, întinzîndu-se prin grădină pînă la oblonul ferestrei; nu știai de-i zăpadă sau terci de orez: vocea destinului, pornirea inimii, îndemnul de sus și, să nu uităm, de jos, clientul obișnuit de la „Brațul de aur“, totul mi-a venit în ajutor. Mă născusem ca să-mi fac drum rozînd spre țara huzurului și spre brațele moi, larg deschise ale fecioarei lui Quakatz.

— Oh, Heinrich?! strigă roșind doamna Valentine Schaumann.

— Lăbuță de catifea, păstrează-ți ghearele trase înăuntru ! Îi povestim despre toate astea numai lui Eduard din Africa, iar el nu le va spune mai departe cafrilor lui și nevestei.

*

La aceste cuvinte, doamna Valentine se întoarse din nou spre mine și zise :

— Desigur, acum cunoști personal și dumneata „animalele" : spune-mi te rog, dragă domnule prieten din Africa, ai fi socotit cu putință la vremea dumitale, vreau să spun, în vremea tinereții și încă mai de demult, că Heinrich poate face ochi de leu ?

— Nu ! am răspuns îndată și fără înconjur. Dacă a existat vreun erou pe care negația categorică să nu-l fi putut jigni, apoi acela a fost prietenul meu Schaumann.

Gogoașă s-a mulțumit doar să rîdă din inimă ; i-a luat însă din nou femeii cuvîntul din gură, tot atît de repede și fără înconjur, zicînd :

— Dar i-am făcut, Eduard. I-am rotit în jurul meu. Ochi de leu ! Cînd a primit la reduta roșie capitularea cuibului vostru de-acolo de jos, prințul Xaver de Saxa n-a putut să arunce asupra lumii ochi mai mari. „Ochii-i deveniră farfurii", cîntă un poet din acele zile, dar firește încă nu-i cunoștea pe cei cu care, pornind din cuibul nostru de-acolo de jos, am pus stăpînire pe reduta roșie, pe Tinchen Quakatz și pe tata Quakatz, împreună cu argatul, slujnica și Kienbaum — într-un cuvînt, pe întreaga istorie a crimei. Pentru acei ochi, farfuriile nu erau nici pe departe suficiente. Distinsul erou al războiului de șapte ani va fi bătut și cu pumnul în masă, Eduard, în fața comandantului vostru ; mă îndoiesc însă că după lovitură a dus la gură un pumn atît de arzător, ca să-și sugă durerosul exces de zel, cum am făcut-o eu, după ce am pus cu botul pe labe necuviincioasa șleahtă de vasali de la reduta roșie. Pe urmă, firește, m-am apropiat de această mică fetiță de-aici și am triumfat și în privința ei asupra a tot felul de nerozii și îndărătnicii. Ai fi crezut tu cu putință, Eduard, ca ea să mă întrebe jumătate printre lacrimi și jumătate rîzînd : „Dar spune-mi, Heinrich, așa se face una ca asta ? Și se cuvine

oare pentru mine și pentru noi, cu toți ochii și ochelarii din întreg satul și întreg orașul ațintiți spre noi ?“ În fond, spusele acestea n-au fost decît o altă formulare, potrivită împrejurărilor, pentru pudica expresie : „Vorbiți cu mama !“ I-am făcut gîsculiței pe plac, de astă dată nu bătînd cu pumnul în masă. ci bătînd-o pe umăr pe buna copilă și oftînd galeș : „Doar nu m-ați numit în zadar Gogoașă, domnișoară, iar aici se află tăticul, pe care-l putem întreba despre rest ; el a ajuns, desigur, să cunoască foarte bine lumea și să știe ce se cuvine și ce nu se cuvine la reduta roșie.“ În seara aceea, nu s-a putut pune, firește, o asemenea întrebare. Cu tata Quakatz încă nu se putea schimba atunci o vorbă cu înțeles ; scena de dinainte îi pusese prea mult nervii la încercare. Ședea acolo, bîțîind de frică, într-o jalnică stare de prostrație, însă totuși mereu categoric în afirmația lui : „Moarte de om ! Moarte de om ! Da' n-am fost eu ! Eu nu ! Eu nu ! N-am fost eu, domnule președinte !“ Dar, slavă Domnului, pînă la urmă m-a recunoscut și a înțeles că în noaptea aceea aveam nevoie de un loc de dormit în cetatea lui, și-a scos boneta de casă din cap și a murmurat : „Ăsta-i băiatul ăla gras și învățat din oraș ? Îi Heinrich ! Dacă are latina lui cu el, poate să rămînă. Dă-i o pară, Tine, și fă-i patul ; da' dă-i și toporul. Să zdrobească țeasta oricui o zice că eu l-am omorît pe Kienbaum.“ Atunci a văzut și Tine că nu mai are de făcut altceva decît să mă lase în voia mea. Iar lucrurile au și mers ca pe roate. Am căpătat pentru întîia oară un loc de dormit la reduta roșie, iar a doua zi s-a ivit soarele deasupra zăpezii și — astăzi încă devin poetic ! — ca deasupra unei rochii de mireasă de pe vremea crinolinelor, întinse în lumină. În acea dimineață, inimioara a făcut firește și o cafea nemaipomenit de bună, iar în timp ce o beam, am convocat personalul de serviciu, și țăranul de la reduta roșie, cu mintea pe deplin limpede, m-a prezentat imperiului ca majordom, sau, după cum a spus el, ca noul administrator. În ultima vreme, tribunalul, care se preocupase mai înainte în viața lui atît de mult de el, părea să-l fi pierdut cu totul din ochi. Se părea că-i arătase interes numai ca ucigaș al lui Kienbaum, ceea ce, cînd m-am întors eu, a fost o fericire și o binecuvîntare pentru toate părțile în cauză ; așa cum,

dacă ai să ai amabilitatea, ai să conchizi şi tu, Eduard, la sfîrşitul acestei zile. *Emerentia*[1] ! cred că aveţi cuvîntul.

— Încă nu era pus sub curatelă de tribunal, bietul, iubitul nostru tată, domnule Eduard, vorbi printre sughiţuri doamna Schaumann. Heinrich, zău că acuma nu mai e nevoie să vii cu personaje şi povestiri literare, ca să spui ceea ce ai de spus. Da, domnule Eduard, aşa a fost ! Chiar dacă uneori ar fi fost nevoie, încă nu-i hotărîseră tatei un curator prin justiţie, mai înainte de a veni Heinrich. Şi nici nu era întru totul nevoie, fiindcă în dimineaţa următoare tata a înţeles prea bine despre ce era vorba în legătură cu el şi cu mine, astfel că abia atunci a reieşit cît de binefăcătoare fusese providenţa, cînd făcuse ca Heinrich şi nefericitul ţăran de la reduta roşie să se cunoască.

— Cel mai orb dintre orbi putea să vadă stelele ce luminaseră toată povestea asta. Mai întîi ne bombardaserăm cu noroi, iar pe urmă căzuserăm unul în braţele celuilalt. În ceea ce priveşte conducerea unei gospodării ţărăneşti, Eduard, ştii şi tu desigur întrucîtva din viaţa ta de ţăran african cum merg lucrurile. Ţie, priceperea ţi-a izvorît din străfundurile naturii tale vii, de mine s-a lipit sub gardul viu, în părul încărcat de fructe al lui Tinchen şi în cămara redutei roşii. Am văzut-o pe Tinchen încărcînd gunoiul de grajd şi — ce nu face dragostea ? — i-am luat furca din mînă şi, gemînd, am încercat să-mi însuşesc şi eu arta asta. Omul nu e făcut totuşi să mînuiască pe lumea asta numai cuţitul şi furculiţa, iar un şervet nu-i e legat în jurul gîtului la fiecare fel de mîncare ce îi e pusă pe masă. Nici nu are nevoie de el. Dar pe copilă, pe stimata domnişoară, pe domniţa din cetatea Quakatz, am trimis-o totuşi mai bine din nou, cu mîinile din nou spălate, la bucătărie. Curăţenia e totuşi o virtute, Eduard ! O preţuieşti la o femeie hotentotă şi o socoteşti ceva de la sine înţeles la iubita ta europeană. O, Dumnezeule, ce recunoscătoare mi-a fost această bună bătrînă tînără fată, curată ca o pisicuţă, cînd i-am oferit posibilitatea să se scufunde ca fiica regelui Murdărici şi să reapară la

[1] Cea plină de merite (lat.).

suprafață ca prințesa Lebăda. Spune tu însăți : nu-i așa, zînă a luminii, o, tu, stăpînă a vieții mele ?

— Povestește despre lucrurile astea în așa fel, de parcă n-ar fi răspunzător nici față de Dumnezeu și față de oameni, nici chiar față de prietenul lui cel mai bun ; dar așa e — așa a fost ! strigă doamna Valentine între rîs și plîns.

În ceea ce privește rîsul și plînsul, mă aflam și eu cam în aceeași stare ca ea. N-am ajuns s-o spun, fiindcă Gogoașă, firește, a rînjit :

— În povestea asta, principalul a fost pentru mine mulțumirea că mă pregăteam sufletește, sub înrîurirea sentimentelor locului și ale împrejurimilor. Cîtă vreme a fost zăpadă mare, și în zilele acelea după sosirea mea în cetatea Quakatz a fost o zăpadă foarte mare, am fost izolat acolo, numai cu Tinchen, tăticul și personalul de serviciu. Nici un zeu n-a pierit ca mine într-un nor alb mai des din fața omenirii ce se holba la el. Pînă să mă vadă din nou, lumea trebuia să aștepte începutul topirii zăpezilor. După aceea, am ajuns eroul celei mai de seamă întîmplări de la războiul germano-francez încoace ; săptămîni în șir, evenimentul istoric din galeria oglinzilor de la Versailles n-a însemnat nimic față de faptul istoric : „Grăsanul Schaumann a ajuns vătaful slugilor de la reduta roșie ! Cine vrea, n-are decît să se ducă acolo și să-l vadă trebăluind prin noroiul lui februarie și să-l audă muștruluind argățimea din curtea lui Quakatz !“ — Și oamenii chiar s-au dus și au venit și au privit fenomenul, minunea, mai întîi prudenți, de departe, peste șanțul prințului Xaver. La Tinchen nu s-a uitat nimeni, în vreme ce încărca și descărca gunoiul de grajd, dar la mine, da, iar dacă am simțit vreodată plăcere pe lumea asta, apoi a fost în clipa cînd mi-am dat seama că prinsesem nu numai gust pentru treabă, ci îmi însușisem și dibăcia.

— Domnule Eduard, Heinrich povestește îngrozitor ; dar e adevărat, a fost într-adevăr așa cum o spune în felul lui aiurit ! strigă femeia, tăindu-i din nou soțului ei vorba. A devenit cel dintîi și cel din urmă argat al nostru, ca și cum ar fi fost de-o vecie, ca și cînd răposatul tata nu-l trimisese niciodată să-și aducă dicționarul latin. S-a ară-

tat atît de îndemînatic, de parcă din copilărie ar fi fost vechil, agricultor, țăran la reduta roșie. O, Dumnezeule bunule, cît am mai plîns eu atunci cu sughițuri, cum mi-am mai înghițit lacrimile, cum am mai plîns de jale și de bucurie fără măsură ! Firește, numai la fereastra bucătăriei, unde el nu putea să bage de seamă. Era cu adevărat prea nefiresc !

— Firește că era prea nefiresc ; anume, ca Iacob să slujească vreme de șapte ani, pentru Rahila [1], rînji Gogoașă. Noi am pus totuși lucrurile la cale mult mai repede ; și-acum, foarte pe scurt, o, tu, prietenul meu din copilărie : mare păcat că n-ai fost de față la nuntă, fiindcă atunci m-ai fi prețuit pentru întîia oară după merit. Iar dacă în ziua aceea ai fi strigat : „Oh, Gogoașă ăsta, care se-ndoapă !“ ai fi avut pentru prima dată dreptate deplină folosind cuvîntul, atît în ce privește mireasa, cît și ospățul. O nuntă cu adevărat ca aceea a lui Camacho, numai că eu mi-am păstrat fata pentru mine ! Tu știi, Eduard, că sub gardul viu citeam de-a valma fel de fel de lucruri. Dar afli probabil abia astăzi că în toată literatura universală există o singură descriere care mi se potrivește, mi s-a potrivit și mi se va potrivi poetic : nunta lui Camacho ! Oh, ce foame trebuie să i se fi făcut lui señor Miguel la zugrăvirea pregătirilor pentru minunatul ospăț, cu mîncărurile lui grase, cu fripturi strălucitoare și dulciuri încrustate cu zahăr ! Ca să nu mai vorbim, firește, de setea lui meridională, cumpătată, mirosind a burduf de capră. [2] Încă de copil, sub gardul viu, mi-am pus cu hotărîre în gînd ca atunci cînd voi face fericită o fată, să am ceaune, cratițe, oale și frigări asemănătoare, mai mult chiar, la fel ! Acum sosise ceasul și puteam pofti ținutul să se uite la mine cum îmi făceam cheful. Aceasta era părerea lui Tinchen, însă nu și a mea, iar copila mireasă a sfîrșit prin a-mi face pe voie, chiar dacă oftînd : „Dar nici unul din împrejurimi n-a meritat !“ — „Tocmai

[1] În *Biblie*, Iacob i-a slujit lui Laban, tatăl Rahilei, șapte ani, pentru a obține mîna fetei *(Facerea*, 29).

[2] Camacho este eroul unei povestiri din *Don Quijote* de Cervantes (Partea a II-a, capitolele XX—XXI). Bogat, el pregătește un ospăț de nuntă pantagruelic, dar o pierde pe Quiteria, care devine soția săracului Basilio, printr-un șiretlic al acestuia.

de-aia, i-am răspuns, omul vrea să aibă şi el o bucurie în ziua serioasă a nunţii sale, aşadar îngăduie-mi plăcerea asta. Şi-apoi să vezi : gluma merită să fie făcută şi va avea şi urmări." „Vrei să spui că pe urmă ne vor ierta suferinţa pe care ne-au pricinuit-o şi că reduta roşie se va putea lăsa văzută din nou între oameni ?" — La această întrebare ridicolă n-am răspuns în nici un fel ; putea fi scuzată, dar vădea prea puţină cunoaştere a oamenilor. Mi-am spălat suliţa, cum s-ar fi exprimat Keceavayo al vostru, în măruntaiele triburilor vrăjmaşe învecinate : s-a dat de veste că în ziua aceea va fi rost de mîncare pe gratis, vestea s-a răspîndit peste tot unde ajunsese zvonul despre Kienbaum şi ucigaşul lui Kienbaum, astfel că i-am avut pe toţi, sau aproape pe toţi în curtea lui Quakatz, în ziua cea mai filantropică din viaţa mea. Ne-au onorat cu toţii, cu excepţia cîtorva, pe care i-am socotit bolnavi de stomac : i-a chemat oala cu carne, şi ei au venit cu toţii, cu toţii ; eu stăteam la poartă şi-i primeam, îi salutam şi-i pofteam să se apropie : cu toate cuceririle de milenii ale culturii în piept. Sînt ferm convins că niciodată ca în acea însorită dimineaţă de vară nu m-am arătat lumii atît de gras, şi anume atît de gras şi comod în felul german. Cîinii îi închisesem, dar despre asta mai tîrziu !

— Nu mai sînt în stare să ascult asta ! strigă doamna Valentine. Zău că nu pot, domnule Eduard. Oh, şi bătrînul, bunul tău tată, Heinrich ? !

— Bineînţeles, a venit şi el, trecînd pentru prima dată în viaţa lui şanţul prinţului Xaverius şi anume în fracul lui de ginere, iar acea zi festivă a fost cea dintîi din viaţa lui, în care n-a mai regretat că m-a adus pe lume. Te-aş fi luat eu pe tine, fetiţo, dacă n-aş fi ştiut sigur cît de drăguţ, ca o adevărată fiică şi noră, te vei purta faţă de bătrînul hemoroidal ? Cum s-a dedat mai tîrziu paleontologiei de dragul meu, parcă ţi-am şi povestit, nu-i aşa, Eduard ? Dealtfel, Tinchen, personajul principal din acea zi n-a fost tatăl meu, ci al tău.

— O, Dumnezeule, da, da, da !

— Îl aveam, desigur, la loc de frunte, între noi, Eduard. Doctorul Oberwasser — îl cunoşti sub numele de Maţ-

lung, cum îi spuneaţi pe vremea noastră în opoziţie cu mine, şi probabil că l-ai regăsit la „Zumzetul bondarului", acum tot atît de burduhănos ca şi mine — aşadar doctorul Oberwasser venise şi el şi ne asigurase : „Cu o bună îngrijire, întîmpinîndu-i cu bunăvoinţă toanele şi evitînd pe cît posibil să-l contraziceţi, bătrînul păcătos va rămîne încă multă vreme pe capul vostru". — Ei, slavă Domnului, l-am păstrat cu noi încă un timp îndelungat, iar în acea zi festivă l-am avut ca un luminos exemplu psihologic pentru traiul omului între oameni. Ce-mi păsa mie de prietenul Oberwasser ? Mi-am frecat pe ascuns mîinile pentru propriul meu tratament psihiatric aplicat tatălui Quakatz ! Bătrînul, Dumnezeu ştie, a luat în chip firesc adunarea de notabilităţi de la reduta roşie, care avea loc în chip voios pentru mine, drept o onoare şi o declaraţie de cinstire faţă de el. Iar prietenul Maţ-lung nu avea nevoie să-mi recomande mie, şi nici lui Tinchen, să-l lăsăm să rămînă la politeţurile, complimentele şi satisfacţia lui lăuntrică. Dealtfel, în acea zi îşi ocupa din nou jilţul de onoare, ca un adevărat *roi des gueux* [1], căci nici la asta nu renunţasem şi invitasem pentru el şi pe cei care nu-l părăsiseră niciodată. Un foarte important contigent de vagabonzi de sub gardurile vii şi de pe şosele fusese şi el admis să treacă meterezul şi şanţul alteţei-sale regale prinţului elector de Saxa şi de Polonia. Steagul cu inscripţia *Salve hospes* [2] flutura pentru toţi, şi toţi cîinii se aflau, dacă nu la lanţ, totuşi într-o parte bine îngrădită a curţii, eliberaţi pentru ziua aceea şi pentru totdeauna de paza redutei roşii. Dar cea care a sărbătorit nunta cu castroanele cele mai pline, înconjurată de munţi de oase golite de carne a fost ea, bătrîna, devotata, buna strajă a redutei roşii şi a tinerei mele neveste ! Îndată după urarea sau toastul rostit în cinstea perechii de miri, am şters-o din cercul prietenilor şi al cunoscuţilor şi m-am dus la ei, în ţarcul lor închis, din spatele curţii pentru păsări. M-au întîmpinat cu toţii zîmbind, adică au dat cu toţii din coadă, în afară de

[1] Regele calicilor (franc.).
[2] Salut, oaspeţi (lat.).

viteazul care nu putea s-o facă, fiindcă un netrebnic din Maiholzen îi retezase de la rădăcină binevoitorul apendice. Ciinele berc şi-a frecat cu gingăşie nasul de piciorul meu, scîncind, şi mi-a mărturisit : „Ei da, tu ştii cu adevărat care-i lucrul cel mai bun pentru noi aici la reduta roşie !“ — „După fata mea, voi sînteţi cei dintîi care aţi adulmecat asta ?“ am întrebat la rîndu-mi, punînd mîna pe capul bătrînului veteran. Eu cred, Eduard, că amîndoi am avut dreptate : unul cu remarca, celălalt cu întrebarea lui.

— Nu mai spun absolut nimic ! zise doamna Valentine Schaumann.

— Şi în asta ai din nou dreptate, suspină Heinrich, ştergîndu-şi mereu fruntea cu batista, deşi se înstăpînise răcoarea serii. Dar dacă mai vrei totuşi să spui ceva, dă-i drumul acum şi nu după ce Eduard va fi plecat din nou, atît astă-seară, cît şi mai apoi, pe lungul său drum spre Africa. Ei ? Vorbeşte !

— Nu ! spuse doamna Valentine Schaumann, ştergîndu-se cu batista la ochi.

— Bine. Asta va fi cu siguranţă şi pe placul lui Eduard ; căci ce va gîndi de fapt despre noi acest pribeag prin lume şi aventurier, în timpul următoarei lui călătorii peste ocean, dacă vom mai continua aşa multă vreme cu aventurile vieţii noastre şi cu felul nostru de a povesti ?

•

Pe vapor nu s-a întîmplat nimic deosebit şi se pare că nici nu se va întîmpla. Am acostat la ţărmul insulei Sfînta Elena. Eu însă am mai fost odată în Longwood şi nu mai mi-am dat a doua oară osteneala să urc îngroziţoarele trepte, ca să văd tapetele pălite, zdrenţuite, ale căror motive au fost numărate în ultimele lui zile şi nopţi de febră de ochiul ce-a văzut piramidele, Austerlitzul, Jena, Leipzigul, Waterlooul. Ies pe punte, unde căpitanul, de dragul copiilor de pe vaporul său, fireşte al celor de la clasa întîi, a pus din nou să fie pescuit un rechin, din burta căruia, de data asta, n-a mai ieşit la

iveală, slavă Domnului, ceva prea înfiorător pentru om. Abătîndu-se în mod excepţional de la cele spuse de zoologie, bestia nu mîncase nici un om, nu avea în el vreun picior de marinar pe jumătate mistuit, sau vreun leş de copil legat încă pe o scîndură. Altminteri, mîncase numai lucruri despre care ştiinţele naturii afirmă că i se cuvin, iar eu, marea fiind cît se poate de calmă, cobor din nou în salonul de fumat şi-l las pe Gogoaşă să povestească mai departe.

El a şi făcut-o, căci întreruperea în acest loc a jurnalului meu de bord nu-i poate fi pusă la socoteală. Gogoaşă relata :

— În dimineaţa de după nuntă s-a împlinit, firește, ceea ce ştiusem cu mult înainte. Mă găseam la reduta roşie, dacă nu pus la lanţ, totuşi într-un domeniu închis. Faptul că aceasta însemna şi un castron plin de mîncare a fost pentru toţi oaspeţii de la sărbătoarea din frumoasa zi trecută, în ceasurile stăpînite de senzaţia mai mult sau mai puţin plăcută a mistuirii, articolul numărul unu al crezului în ceea ce priveşte fericirea viitoare a vieţii mele. Da, aveam acum ceea ce voisem să am. Îmi atinsesem idealul şi mă aflam singur cu idealul meu la reduta roşie. *Au lendemain* [1], în timp ce şedeam cu tînăra mea roză pe meterezul ce ne înconjura proaspăta fericire şi priveam satul şi oraşul din vale şi frumoasa natură, am propus într-un chip cu totul inutil o înţelegere. „Copilo, am spus, ca să plecăm acum în depărtări nu se poate. Doar nu de asta mi-am dat atîta osteneală pentru tine. Oarecum îl avem din nou printre noi oamenii pe tăticul. Ce-i drept, n-a fost prea drăguţ felul în care s-a restabilit legătura, dar ce să-i faci ? Trebuie totuşi să ne îngrijim ca legătura să nu se desfacă din nou. Aşadar — să-i purtăm de grijă mai departe tatei, aşa cum am început eu ! Dacă vreodată, mai tîrziu, ai să doreşti totuşi să vezi Berlinul, Petersburgul, Parisul, Londra, Roma şi altele asemenea, am s-o pornesc, legănîndu-mă ca raţa, cu tine, sau în urma ta. Să ne

[1] A doua zi (franc.).

grăbim nu se poate. În clipa de față avem de înfăptuit alte lucruri și minunății.“ Chiar și aveam. A cuceri reduta roșie fusese ceva relativ ușor față de misiunea de a o păstra și de a mă menține pe mine într-însa, ba încă și cu cățel și purcel, cu nevastă și socru. Tinchen, cel căruia-i povestesc este prietenul meu cel mai bun, și el poate auzi orice.

— Pe mine m-ai obișnuit firește de mult să aud de la tine orice, suspină doamna Valentine Schaumann.

— Crezi ? întreabă soțul. Astă-seară încă sper să-ți dovedesc contrariul. Dacă e cumva cu putință, am să las să auzi de la alții mîine ceea ce ți-aș putea spune eu încă în seara asta.

— O, Dumnezeule, doar nu în cazul Kienbaum !

— Eduard, eu am fost fără nici o îndoială cel mai greu țăran latinist pe care zeița istoriei agriculturii l-a pus vreodată pe talerul balanței. Am cultivat ogorul din care-mi scoteam hrana, dar am și citit documentele privitoare la el și celelalte hîrtii din dulapul de hîrțoage al bietului meu socru cu mintea rătăcită. M-am ocupat și de averea pe care o avea în înscrisuri de la datornici, așadar nu doar în terenurile aflate în jurul redutei roșii, terenuri rodnice nu numai în privința paleontologiei. Vocea poporului m-a declarat din pricina asta drept omul cel mai șiret, dar și omul cel mai lipsit de scrupule ieșit din mijlocul lui. Precum știi, dragă prietene, oamenii simt nevoia din timp în timp să ia o poziție morală față de ei înșiși, ca să se judece pe sine. Cerule, în ce strînse legături bănești intraseră ei cu Andreas Quakatz, cu ucigașul lui Kienbaum, în ciuda faptului că nu voiau să știe nimic despre dînsul ! Cîte înțelegeri confidențiale nu încheiaseră cu el, oferind încredere contra încredere, cu acțiuni false și bune, cu chitanțe pentru amanetări, ipoteci, giruri și tot ceea ce mai există în domeniul relațiilor de schimb. Bătrînul domn asigurase reduta roșie împotriva incendiului la trei agenți de asigurare, fiindcă aceștia îl asiguraseră că sînt ferm convinși că nu el l-a omorît pe Kienbaum. Îți dau aici în mînă un fir, pe care-l poți urmări cît do-

reşti în labirintul întunecos, unde eu am lăsat să pătrundă ziua. Mie îngăduie-mi să povestesc alte amănunte. Pe scurt, blestemul lui Adam, privitor la săpat, prăşit, arat, recoltarea cartofilor, a fînului, a cerealelor, a fost pentru mine un prilej de odihnă faţă de săpatul, aratul şi desţelenitul din timpul nopţii la masa de scris. Ehei, Eduard, de n-aş fi avut-o lîngă mine pe Tinchen, copila cu croşetatul ei, cu experienţa ei în ale lumii, cu şoaptele ei mai adesea foarte înţelepte seara, dar cîteodată uimitor de viclene a doua zi de dimineaţă ! De n-aş fi avut cele două lăbuţe ţărăneşti asprite de muncă, cu care îmi cobora blînd de la tîmplele fierbinţi mîinile mele moi de cărturar : „O, Heinrich, fă-mi plăcerea şi ia vezi, poate că restul din datoria lui Kleynkauer ai să-l capeţi de la ginere-său, care ţine hanul de poştă, jos în oraş, şi care e înscris în registrul datornicilor cu păşunea cumpărată din spatele casei !“ — Eduard, şi tu ai făcut stare în ţara cafrilor : te rog, nu te făli cu eforturile depuse pentru asta ! Ia priveşte, copila începe pînă la urmă să şi plîngă, fiindcă trebuie să mă lase pe mine să-ţi împărtăşesc în încheiere că am reuşit — ea şi cu mine — să facem ca oleacă din dreptul tatii la soarele vieţii să lumineze în fortificaţia de asediu a contelui de Lusace şi colţul lui de lîngă sobă, capul rătăcit, genunchii umflaţi şi picioarele lui oloage.

— Da, da, da, domnule Eduard ! sughiţă printre lacrimi fiica moştenitoare a redutei roşii, fata lui Quakatz.

Heinrich însă păru mai puţin sensibil decît oricînd în acest jurnal de bord al vieţii faţă de o asemenea emoţie. Doar îşi coborî puţin sprîncenele şi mormăi (pentru prima dată în cursul povestirii lui se auzi aici un fel de mîrîit încet) :

— Da, da, da ! Fiindcă trebuiau să mă salute pe mine, îl salutau din nou şi pe el, şi aşa e omul, Eduard, moşneagului păcătos îi făcea într-adevăr plăcere, era nemaipomenit de încîntat că-şi poate din nou sălta boneta ţuguiată în faţa lumii smintite, ca să răspundă prietenește la un salut. A trecut la cele veşnice pe deplin convins că fusese reprimit *in integrum* printre oameni. Ce amendă

onorabilă i se va fi făcut dincolo, acolo sus, în faţa preaînaltului tron şi a scaunului de judecată nu pot să spun, din păcate. Şi-acum... acum, Tinchen, bătrînă, vitează inimioară, şi tu, Eduard, cel mai îndepărtat prieten al meu din copilărie, vreau să spun cu locuinţa cea mai îndepărtată, am să-i fac şi eu dreptatea supremă. Cine ştie dacă nu cumva supremul şi ultimul judecător m-a depus aşa gras şi calm în ţinutul nostru numai cu acest scop ? În privinţa calmului, a găsit într-adevăr în mine omul potrivit. Aşadar, dacă nu ai nimic împotrivă, te însoţesc pe urmă puţin în călătoria ta de întoarcere spre Africa.

— Heinrich ! strigă femeia, lovindu-şi palmele.

— Doamnă Valentine Schaumann ? ! îi imită soţul tonul de extremă uimire.

— Domnule Eduard, strigă femeia, nu mi-a arătat Roma, Neapole, Berlinul, Parisul şi altele asemenea, şi nici n-am simţit vreodată nevoia de aşa ceva, dar nici el n-a simţit nevoia ! De cînd ne-am căsătorit n-a pus nici de şase ori piciorul, fie şi în vecinătatea cea mai apropiată, dincolo de proprietatea noastră şi de locurile pe unde caută oase ! La oraş se duce numai după ce autorităţile au trimis de trei ori după el un mandat şi l-au ameninţat în cele din urmă cu închisoarea ! Cu vorba pe care a spus-o adineauri mă face să ameţesc !

— Aşa-s muierile ! suspină Gogoaşă. La Paris, Berlin sau Roma nu aveam ce căuta ; dar acolo jos, în oraş, mai avem în mod excepţional o treabă de făcut în seara asta. Noi ! Doamnă Valentine Schaumann, născută Quakatz ! Încrede-te totuşi şi în seara asta în mine, ca în unul care ştie ce e mai potrivit pentru liniştea noastră sufletească.

— Oh, Heinrich, asta aşa e ! strigă femeia şi apucă braţul soţului ei, tremurînd şi privindu-l cu spaimă în ochi. Dar în seara asta e cu totul altceva decît de obicei ! Povesteşti toată ziua în felul tău cunoscut lucrurile cele mai rele şi cele mai bune, cele mai dureroase, care-ţi frîng inima, şi cele mai neroade, întocmai cum ai deşira un ciorap vechi ; acum însă trebuie să încetezi cu asta şi să

mă iei și pe mine în seamă, chiar dacă mă pui în rînd cu toate celelalte femei de pe lumea asta. E tatăl meu cel despre care povestești ! E jalnica mea spaimă din copilărie și nenorocirea tinereții mele aceea despre care vorbești așa ! Și — domnule Eduard — face astfel pe smintitul, numai pentru că nu vrea să bată iar toba, vorbind despre adevăratul bine pe care l-a săvîrșit față de noi ! Uită-te în ochii mei, dragă Heinrich, dragă bărbate, și fie-ți încă o dată milă de mine ! Vrei să te duci în oraș cu prietenul tău ca să faci dreptate tatălui meu, dreptatea supremă și deplină, și... nu vrei să fiu și eu de față ! Oh, bărbate, bărbate, și pe mine mă privește asta, așa că trebuie să-mi îngădui să iau și eu parte. Nu-i așa că mă iei cu tine în oraș ?

— Să te iau cu mine în oraș ? bombăni actualul stăpîn necontestat al redutei roșii, fără a o privi în ochi pe nevastă-sa, în ciuda tuturor rugăminților ei mișcătoare, ci uitîndu-se în sus, gînditor și șovăind. Abia după un răstimp îndelungat spuse : Cum vrei, copila mea. Hm, hm, dacă bucătăria ta... dacă ești de părere că bucătăria ta... Eduard rămîne desigur și la cină...

— Omule, omule, strigai eu acum, neomule, sînt sătul ! Încetează în sfîrșit cu asta și n-o mai chinui acum pe nevastă-ta ! Ce ai să-i spui, ce ai să ne spui ? Oare cu adevărat nu poți să ne-o spui aici, în fortificația ta, în liniștea asta, în amurgul acesta ce s-a lăsat peste pămîntul nostru ?

— Preferi să te hrănești pentru noapte cu oroare aici, sub cerul liber, și să te saturi cu groază, Eduard ? Hm, hm, hm...

Dar acum o luă cu gingășie pe femeia lui în brațe, o sărută, o mîngîie pe obraji și-și trecu mîna mîngîietor, liniștitor peste părul ei :

— Inima mea, copila mea, mîngîierea și binecuvîntarea mea, e o murdărie atît de stupidă și de veche, încît și-a pierdut duhoarea aceea pe care trebuie s-o scormonesc acum, fiindcă pînă la urmă nu se poate, desigur, altfel. Cît de mult aș fi dorit să țin ultimul miros searbăd, fad, care va urca din ea, cît mai departe de fortificația

noastră, cum a numit-o Eduard cu vorba cea mai nimerită ! Nu pot face asta ; dar... pot să-ţi povestesc despre ea la noapte, aşa, după miezul-nopţii, după ce ne vom fi pus amîndoi scufiile de noapte... am să-ţi pot face mai bine şi remarcile corespunzătoare, atunci, cînd pacea domneşte peste cetatea Quakatz — cu stelele sus şi jos cu mormintele, după cum spune bătrînul Goethe...

— Rămîn acasă şi te aştept, Heinrich, spuse femeia. Plîngea, sub stăpînirea unei mari tulburări, iar glasul ei era insuportabil pentru oricare altul, prin felul lui de a se preface şi a-i determina şi pe alţii să-i fie părtaşi ; dar ea era nu numai o femeie bună, ci şi una fericită.

— Vezi tu, Tinchen, într-adevăr, asta era în fond şi părerea mea ! Acest bun prieten aci de faţă, acest Eduard, pleacă în călătorie mîine... poimîine sau peste trei săptămîni, şi anume cu vaporul. Va naviga, precum se spune într-un limbaj ales, în largul mării. Pe-acolo bate de obicei un vînt proaspăt, iar omul vede în drum tot numai alte chipuri, nu ca noi aici, mereu aceleaşi. Fericitului ins am să-i dau, ca s-o ia cu el în călătorie chiar din aşternut, această mireasmă proaspătă a patriei, la care chiar şi are într-o anumită măsură dreptul. El e amestecat în treaba asta mult mai mult decît o poate presupune acum. Da, da, băiete, uită-te la mine, fă ochii mari ! Aşadar, cu adevărat nu vrei să cinezi cu noi ? Ei, atunci stai de vorbă cu nevastă-mea, pînă cînd îmi fac toaleta necesară.

Se ridică anevoie, gemînd, de pe banca înfiptă în meterezul prinţului Xaverius şi, cu pipa stinsă în stînga, o apucă gingaş cu dreapta de sub bărbie pe nevastă-sa şi spuse :

— Da, mai bine rămîi aici sus, comoara mea, în aerul bun şi drag al redutei noastre. E o seară prea plăcută şi o linişte prea minunată, cu ciocîrliile întîrziate încă în văzduh ! Acestui vîntură-lume, vîntul mării şi poate, aşa, un mic naufragiu, cu o salvare interesantă şi alte asemenea lucruri au să-i împrăştie din nări mirosul fatal de-acolo de jos. Şi-apoi, din păcate, n-am să-l mai revăd poate niciodată în viaţa mea, după ce va pleca în călă-

torie, firește, așa că nu-mi mai pot afla alinarea, ajutîndu-l să-și recapete liniștea sufletească și să mături din fantezie neroada adunătură de fantome. Cu tine însă... între noi, biata mea inimioară, lucrurile stau cu totul altfel. Pe tine te am în circă și pe vreme bună, și pe vreme rea, și cînd te dor dinții sau altă parte a corpului, și în toate celelalte supărări și mizerii ale vieții, dar — totodată am și datoria de a mă ține pe mine însumi pe picioare în orice necaz și nenorocire, la orice arătare a vreunei stafii. De ce vrei să-ți vîri acum personal bătrînul tău năsuc în această veche și murdară poveste cu sînge și duhoare de putrefacție ? Vezi tu, doar îl conduc pe Eduard o bucățică de drum, iar pe urmă... după miezul nopții ; ei, cum spuneam, Eduard, stai acum puțin de vorbă cu nevastă-mea, mă întorc îndată.

•

A pornit-o legănîndu-se greoi spre casă, iar femeia lui și cu mine ne-am uitat după el peste umăr de pe bancă, l-am văzut oprindu-se încă o dată în drum, ca să-și mîngîie motanul, și l-am mai zărit dispărînd pe ușa cu inscripția de deasupra : Ieși din corabie ! Abia atunci femeia și-a luat din nou batista și a strigat :

— Ce zici acum de el ? Șed aici, în minunatul soare al amurgului, liniștită și nemișcată, cum zice el. O, da ! Și nici dumneata, dragă domnule și prietene, nu-ți dai prea bine seama cît de tare m-a mai tulburat în sufletul meu vestea de astăzi ! Altcineva, care n-ar fi trecut și el, ca dumneata, prin atîtea, ar gîndi cu siguranță : asta-i totuși prea de tot ! Și cu siguranță că ar avea dreptate. Dar așa este el... vreau să spun Heinrich al meu. Află lucrul cel mai de seamă și cel mai îngrozitor, care poate zgudui inima și sufletul, și nu-și lasă luleaua să se stingă. Nu suflă o vorbă pînă cînd nu-i vine lui bine ! Iar eu... eu, biata fiică a tatălui meu, am trăit o atît de neliniștită, de rea vîrstă a copilăriei, aruncînd cu pietre, zgîriind cu unghiile pe oricine, încît în anii mei de-acum mă supun cu plăcere și de bunăvoie la orice și, socotin-

du-l pe el mai priceput, nu întreb nimic, ci îmi păstrez calmul, deşi asta, să mă ierte Dumnezeu, nu e în firea mea. Firește, știu prea bine că acum, har Domnului, ne putem duce în liniște viața aici, la reduta roșie, că avem timp pentru toate. Că putem aștepta pentru toate clipa cînd să ni le spunem, la amiază sau la miezul nopții, cele foarte rele și cele foarte bune. Slavă Domnului, îi cunosc pînă și cea din urmă fibră a sufletului și știu că nu are față de mine nici o taină, căci altminteri n-am putea trăi așa cum trăim, dar ceea ce e prea de tot, e prea de tot ! Iar o fiică rămîne totuși o fiică și o soție, o soție, da, domnule Eduard, iar o muieruşcă, tot o muieruşcă : el îl cunoaște pe ucigașul lui Kienbaum, poate să-l ducă astăzi chiar pe eșafod, o are de nevastă pe fiica țăranului Quakatz de la reduta roșie și ia lucrurile în așa fel, de parcă ar scoate capul pe fereastră și ar spune : „Azi a fost prea de tot zăpușeală, poate c-o s-avem o mică furtună !“... Rogu-te, dragă domnule, spune ce crezi despre asta ?

— Că voi doi sînteți cea mai fericită pereche de soți care s-au găsit unul pe altul vreodată și și-au amestecat viețile ! Și că Gog... prietenul meu Heinrich a avut pe deplin dreptate atunci cînd stătea întins sub gardul viu, cel mult rînjind în spatele nostru, copii nebuni, și lăsîndu-ne să alergăm pe drumurile noastre, sau, după cum credeam noi atunci, fiind nevoit să ne lase.

— Oh, domnule Eduard, spune-i soțului meu fără sfială Gogoașă și în auzul urechilor mele ! Numele ăsta îl merită de asemenea, pe bună dreptate, zîmbi în ciuda tulburării ei și printre lacrimi, doamna Valentine. Asta nu înseamnă, continuă însă ea, preîntîmpinînd cu delicatețe orice neînțelegere, că s-ar putea spune cu adevărat că s-a îndopat pripit și lacom cu viața și bunurile ei. O, nu, așa cum nu se grăbește cînd mănîncă, tot astfel face și în toate celelalte împrejurări și lucruri. Am văzut asta chiar acum, în felul cel mai convingător ! Dar așa e el, și sînt ferm convinsă nu numai așa, în general, că bunul Dumnezeu l-a creat astfel spre binele meu. În orele mele cele mai dragi de liniște, nădăjduiesc de asemenea că și eu, în ce mă privește, am fost făcută de providență așa

cum sînt, pentru el şi că el s-ar fi simţit foarte singur şi nefericit pe lume, dacă nu m-ar fi găsit în ea pe mine! Dar dacă cineva ar spune că noi cei de-aici, de la reduta roşie, apărem ca o pereche ciudată, ciudată, în ochii oricui din afară, l-aş crede pe cuvînt, fiindcă eu însămi îmi spun asta destul de des... O, cerule, o fi terminat cu îmbrăcatul? Fără să mă fi chemat pentru asta de treizeci de ori, cum o face pînă şi atunci cînd pleacă în expediţiile lui după oasele fosilizate? O, Dumnezeule, da, da, la ce deshumare de morţi încă mai veche şi mai rea vrea să se ducă şi acum?

În clipa aceea, a revenit. Jumătate pastor, jumătate agricultor, dar grăsanul Schaumann întreg! — Purta acum un surtuc lung, negru, de satin, o vestă de vară descheiată, o cravată legată larg, o pălărie de pai cafenie, cu boruri largi, şi-şi păstrase pantalonii de vară, de culoare deschisă. Luase cu el şi un baston grosolan, de care avea oricum nevoie, să se sprijine. Deocamdată şi-l vîrî sub un braţ, cu celălalt braţ îşi îmbrăţişă soţia:

— Sărută-mă, Andromaha, şi uită-te după mine de pe zidul Troiei, dar nu-ţi face, pentru Dumnezeu, griji în privinţa mea. Aş vrea să-l văd pe aheeanul aureolat de lumină de-acolo de jos, care a izbutit să-l urnească în trap sau galop pe grăsanul Schaumann împrejurul meterezului cetăţii sale, în cinstea şi spre răzbunarea umbrei lui Patrocle. Uite încă un sărut, şi-acum dă-mi drumul din braţele tale. Ai cuvîntul meu că mă întorc nevătămat şi pe cît cu putinţă neasudat acasă şi îţi aduc, dacă nu ceva drăguţ, în orice caz ceva foarte liniştitor. Eduard va fi de faţă, cînd voi conjura sîngele, voi da satisfacţie manilor lui Kienbaum şi voi oferi, dinspre partea mea, eriniilor prilejul de a închide, în sfîrşit, frumuşel uşa în urma lor şi a lăsa în pace reduta roşie.

Mi-am luat rămas bun de la admirabila doamnă Valentine, făgăduindu-i, firește, că prima vizită nu avea să fie şi ultima. Prietenul meu porni înaintea mea pe drumul năpădit de bălării de pe digul său, fără să se uite înapoi; eu însă am făcut-o de mai multe ori şi am văzut-o pe fiica ţăranului Quakatz stînd pe înălţimea re-

dutei de război a prințului Xaver de Saxa. M-a cuprins o emoție adîncă, totuși plăcută, și am rostit din toată inima :

— Buna de ea ! A meritat într-adevăr să-și afle un sălaș tihnit. Heinrich, deie Domnul să trăiți încă multă vreme sub pomii voștri verzi vara și lîngă soba voastră iarna, lăsînd lumea să-și urmeze cursul.

— Amin ! Iar apoi, spuse Gogoașă, să fim așezați în același mormînt și timp de o generație să facem pe stafiile, pînă-i vom sătura pe respectabilii vecini.

În curînd am întîlnit oameni, care ne-au privit mai întîi cu uimire, iar apoi, după ce trecuserăm, s-au oprit în loc, uitîndu-se după noi și murmurînd cu siguranță :

— Isuse, grasul Schaumann aici afară ? !

Senzația pe care o făceam creștea pe măsură ce ne apropiam de țintă și ne încrucișam drumul cu grupuri de tîrgoveți din oraș, sau cu singuratici ieșiți să-și facă plimbarea de seară.

De cîteva ori am și fost opriți, prietenului meu fiindu-i pusă și în cuvinte, în modul cel mai direct, întrebarea : ce-l mînă în oraș ?

— Politeturi ! Prietenul meu Eduard pleacă în călătorie, acasă, spre Capul Bunei Speranțe, iar eu îl conduc doar o bucățică de drum. Dealtfel, astăzi la prînz a luat masa la mine.

Mai mult decît o dată am auzit vorba :

— E cu putință ?...

Dacă ziua fusese frumoasă, seara era minunată. O pace adîncă în natură, iar orașul tăcut și curat ! Fusese întotdeauna o comunitate care ținuse mult la curățenie, ordine, copaci verzi în piețe și pe străzile largi, la fîntîni țîșnitoare și toate celelalte de acest fel. Istoria universală, adică, în cazul dat, prințul Xaver de Saxa cu bombardamentul lui, iar, după aceea, mai multe incendii mari contribuiseră și ele ca orașul să fie retransmis zilei curente frumos și bine conservat, întrucît îi curățiseră din drum unele cocioabe vechi. Era în totului tot o comunitate, în care oamenii se întorceau cu plăcere acasă seara de la cîmp sau din pădure și în care se putea sta cu feres-

trele deschise, fără teama de a trebui să le închizi la loc numaidecît cu un oftat, zicînd : „Pfui, drace, cum mai pute azi din nou !“...

— Delicios, nu ? ! spuse Gogoașă, cînd ajunserăm la construcțiile grațioase care se întindeau de jurul împrejurul așezării. Trebuie că ți-ai adus aminte cu emoție de casa părintească, Eduard, cînd ai pus acu' de curînd din nou piciorul aici. Cafrul cel mai răsfățat se vede obligat aici să aducă laude primarului, municipalității și consilierilor comunali ! Nu ?

— Desigur, desigur !

— Hm, hm, și bonele cu micuții dulci de pe aceste bănci... toți acești dragi plimbăreți și plimbărețe de seară. Totul, atît de plăcut, de tihnit... atît de nevinovat ! Și-acum transpune-te în starea mea sufletească, așa cum pășesc alături de tine, avînd puterea și, de fapt, și suprema îndatorire de a trece această idilă, încă astă-seară, în volumul următor al noului *Pitaval*[1]. Firește, firește, merg alături de tine pe-aici, pînă acum doar ca grasul Schaumann, prin pacea străzilor — dar mîine, cînd vor privi din acest loc dincolo și în sus spre reduta roșie, vor vorbi numai despre Schaumann cel plin de taină, însetat de ispășire și mă vor vedea umflîndu-mi burta umplută cu otravă. Eduard, tu încă nu bănuiești pe de-a-ntregul cît de neplăcută îmi e povestea asta cu Kienbaum și cît de înspăimîntător de străin firii mele este faptul că tocmai eu am fost împovărat cu lichidarea definitivă a acestei afaceri ! Eu ! Eu ! Și pe deasupra, cînd mă mai gîndesc ce mulțime de oameni voi transpune într-o stare de cerească fericire în numele așa-numitei justiții eterne ! Închipuie-te în locul meu, în nopțile mele, cum îi aduc în fantezie, în chipul cel mai personal, pe oameni înaintea sufletului meu și la fiecare mă întreb : „Ce ? Ca să-i fac o bucurie ăstuia ?... Pentru plăcerea ăstuia ? Spre satisfacția ăstuia ?“... Doamne, Eduard, dacă n-aș avea în pri-

[1] Colecție cuprinzînd relatarea unor crime, intitulată după numele autorului primei culegeri, juristul François de Pitaval (1673—1743).

vința asta o datorie față de inimă... vreau să spun față de nevastă-mea! Ea rămîne o dată pentru totdeauna o născută Quakatz; și așa continuă s-o pățească mereu aici în Europa, dragă Eduard, cel ce intră prin însurătoare într-o familie rău famată.

Indiferent de poziția pe care idila orașului avea s-o ia a doua zi față de dimensiunile trupești ale prietenului meu, pentru mine aceste dimensiuni se revărsau încă de-atunci, din clipă în clipă, peste orice limită. Întocmai ca brava, buna, drăguța, drăgălașa lui soție, căzusem și eu în mrejele lui, fără nici un cuvînt și nici o replică: trebuia să-l las să vorbească, l-am lăsat să vorbească, așteptînd, cu cea mai mare încredere lăuntrică, ori de cîte ori se oprea, să înceapă iar, să-și dea drumul și să vorbească...

La început am evitat orașul natal, în ciuda înfățișării sale plăcute: Gogoașă m-a condus în jurul „meterezului". De ce, nu mi-a spus-o, și nici eu nu l-am întrebat. Treptat, am ajuns la părerea că cel mai bine e să mă las liniștit condus de el, în felul său.

Meterezul acesta, pe care prințul Xaverius l-a bombardat odinioară de la reduta roșie, fusese transformat acum în cel mai îndrăgit loc de plimbare. Mai existau și părți din vechiul șanț al orașului, despărțit în iazuri frumușele, înconjurate de o cunună de plopi, sălcii plîngătoare și boschete. Din centrul orașului porneau spre aleea de promenadă străzi principale și secundare, iar una dintre străzile secundare ducea îndată dincolo de șirul de copaci și de boschete spre cartierul „oamenilor de jos". Pe vremea mea, îi spuneam acestui cartier „Sfînt Matei" [1] și cu siguranță că așa se numea și acum.

Cînd ne-am apropiat de acest loc, mi-a zvîcnit inima, căci mi-a venit în minte cît de bine eram cunoscut cîndva pe aici, ce buni prieteni aveam și cîte lucruri se aflau acum pentru mine între zilele copilăriei și ziua de astăzi.

Doamne Dumnezeule, și Störzer! îmi trecu prin gînd. Și el! Iar tu voiai din nou să treci pe lîngă dînsul? Gîndul mi-a venit într-adevăr la timp. Ceea ce neglija-

[1] În text — „*Matthäi am letzten*", cu mai multe sensuri posibile: pe drojdie, fără o lețcaie; pe dric, în ceasul din urmă etc.

sem după vestea de la „Zumzetul bondarului“ puteam repara acum, făcînd o vizită vechiului, devotatului prieten. În timpul vieții și al slujbei sale înconjurase de cinci ori pămîntul, fără a fi plecat de-acasă : acum, eu, pe care drumurile vieții mă purtaseră atît de departe de casă, puteam să mai intru la el o dată, în trecere, și să-i pun poate mîna, la capătul de jos al sicriului, pe picioarele-i trudite.

L-am apucat de braț pe cel ce mă conducea :

— Heinrich, tocmai îmi amintesc ! Nu sînt nici o sută de pași pînă acolo. Uite-i casa...

— Casa cui ?

— Firește, ai dreptate să mă întrebi. Omul nu scapă niciodată de pornirea lui egoistă de a încadra totul în șirul gîndurilor sale. Tocmai îmi vine în minte că vechiul, răposatul meu prieten, vechiul meu prieten de pe șosea, Fritz Störzer, zace acolo, dincolo de tufișul acela. Dacă nu e un ocol prea mare pentru tine, Heinrich, haide să ne abatem o clipă din drum. Aș vrea să-i fac totuși acum o vizită bătrînului drumeț ce și-a aflat odihna. Ce mai ai să-mi spui după aceea, încă nu știu ; dar fie dezlegarea enigmei tale cît de îngrozitoare, tot cred că pot căpăta cel mai bine de-acolo un pic de compasiune liniștitoare.

— La cine te referi ? Ei, desigur, ăsta-i hornul lui, dincolo de vîrfurile copacilor. Acest cumsecade Störzer ! Fie, timp pentru ceea ce tu numești dezlegarea enigmei avem și după aceea, iar un ocol prea mare pînă la bătrînul, bunul ins nici nu este. Îți stau cu totul la dispoziție.

Astfel cotirăm, coborînd de pe „meterez“, dar tocmai acum ne văzurăm nevoiți să stăm de vorbă cu doi soți care-și făceau plimbarea de seară cu fiicele lor și care îl cunoșteau și ei pe grasul Schaumann, ca să răspundem la întrebarea plină de uimire : „Ia te uită, cum se face că vă vedem în oraș ?“

— Se mai întîmplă, răspunse calm Gogoașă. De fapt, nici eu nu știu cum de mi-a venit chef de-așa ceva.

Din fericire, drumul nostru cotea, ducînd spre cel mai puțin respectabil cartier al orașului ; altminteri familia

ne-ar mai fi însoţit desigur cu plăcere încă o bucată: întîlnirea aceasta era totuşi prea interesantă!...

Există mulţi nevîrstnici în acea parte a oraşului, care nu e nicidecum neprietenoasă şi sinistră după modelul aşezărilor urbane mai mari, iar aceşti nevîrstnici se găseau firește cu toţii pe uliţe şi prin fundături în acea plăcută oră de seară. Emoţia m-a copleşit cu totul, cînd m-am gîndit ce mult şi totuşi ce puţin era din vremea cînd eu însumi, şi anume sub ochii lui Störzer, făceam diguri din pietrele de la rigolă şi închideam oamenilor drumul. Ca şi atunci, mamele stăteau cu cei mai mici în braţe în uşile caselor, şi tot ca atunci mirosea a omletă şi a grajduri de capră, şi tot ca atunci se spăla salata. Însoţitorul simbolic al evanghelistului Matei este de fapt un înger destul de frumos, dar în cartierul Sfîntul Matei nu era şi nu e vorba de aşa ceva. Acolo, binecuvîntarea cea mai de seamă şi animalul ce face fericirea „omului mărunt" este porcul, care se şi auzea grohăind domol în vreo cocină mai apropiată sau mai îndepărtată. Desigur, i se simţea şi mirosul, dar la urma urmelor să-mi vină cineva în cartierul Sfîntul Matei cu apă de colonie sau altele asemenea! Mai ales într-un anotimp cînd încă înflorea fasolea turcească — roşie! cel mai frumos roşu de pe pămînt — o minune de frumuseţe şi ceva nemaipomenit de folositor, atîrnînd între casele oamenilor mărunţi pe garduri, sau, înapoia acestora, pe aracii ei înalţi. Firește, trebuie să poţi mirosi, vedea şi simţi toate acestea, iar cine nu poate să se ducă şi să se facă fotograf amator. Nu e însă nevoie să se fotografieze el însuşi, eu îl am în albumul meu din Africa de sud, iar grasul Schaumann îl are şi el în al lui, în reduta cetăţii Quakatz.

Despre liniştea amurgului ce domnea afară, pe cîmpul liber, am scris mai sus; dar chiar şi cel mai paşnic peisaj nu face nici pe departe atîta impresie ca o astfel de uliţă pe înserate, la „oamenii mărunţi", cum se spune astăzi, sau „lîngă zid", adică lîngă zidul oraşului, cum se spunea în evul mediu. Şi eu am aparţinut cîndva acestui cartier, fără ştirea părinţilor mei şi sub protecţia bunului meu prieten Fritz Störzer, iar inima îmi săltă şi mi se

strînse iar, copleşită de sentimentul : cum au mai trecut toate astea şi ce fel de erou sînt acum, cînd revin aici cu un sac plin de experienţe şi izbînzi în spinare !

Dădurăm colţul, intrînd pe fundătura unde se afla casa pe care o cunoşteam încă atît de bine ; şi aici am retrăit iară ceva ce mă înfiorase adesea în vremea copilăriei, zgîndărindu-mi inima şi sufletul într-un chip nu neplăcut : privirea aruncată în pridvorul unei case, unde se află un sicriu.

Totul ca odinioară ! Numai că toate erau ceva mai chircite : mica piaţă mai strîmtă, casele mai scunde, ferestrele mai joase, uşile caselor mai înguste.

Oamenii se înghesuiau iară la uşa unei case, copiii şi femeile cu copii în braţe, femeile bătrîne şi doi sau trei bărbaţi bătrîni, aceştia din urmă avînd cu toţii luleaua lor de seară în gură : în pridvorul unei case se afla iară un sicriu.

Stăteau toţi cu spatele spre noi şi ne făcură uimiţi loc, atunci cînd voirăm să ne uităm peste umerii lor pe uşă. Se minunară şi mai mult, cînd intrarăm.

Părea că nu-i nimeni acasă, în afară de bătrînul Störzer, dar şi el dormea ; zăcea liniştit în strîmta cutie neagră, aşezată pe trei scaune, avînd alături, pe un al patrulea scaun, lumînările ce urmau să fie aprinse a doua zi de dimineaţă, la ceremonia solemnă. Că prietenul drag, drumeţul devotat şi ostenit era acoperit de flori şi coroane, se înţelege de la sine. În acel anotimp, florile nu costau nimic în cartierul Sfîntul Matei, iar vecinii le aduceau cu dragă inimă, ca să-şi arate compasiunea.

În pridvor se mai găsea un scaun, pe care şedea pisica din casă şi se uita cu un aer serios la chipurile bătrîne şi tinere ce priveau pe uşă.

— Puhh ! oftă Gogoaşă, mi-am cam suprapreţuit energia. Înăbuşitor şi foarte cald ! Îşi scoase pălăria de pai de pe fruntea ce-i strălucea de sudoare şi se şterse pe cap cu batista. Iartă-mă, Eduard, spuse, ridică de spetează scaunul, lăsînd să alunece mîţa, şi se aşeză : O clipă, Eduard, şi sînt iarăşi cu totul la dispoziţia ta.

Cam acestea le spuse, sau ceva asemănător, în vreme ce eu stăteam, neavînd, cel puţin în clipa aceea, nimic de zis, pradă sentimentelor mai mult sau mai puţin întunecate care te stăpînesc în asemenea împrejurări.

— Fritze Störzer ! Bătrînul Störzer !... şi făcui ceea ce-mi propusesem : pusei mîna pe sicriu, acolo unde se odihneau picioarele care, după cum socotiseră domnii de la „Zumzetul bondarului", înconjuraseră de cinci ori pămîntul. Gogoaşă îşi făcea mereu vînt cu batista.

Omul trebuie totuşi să spună ceva în astfel de împrejurări.

— Tu n-ai avut nici o vină ; tu ai stat întins sub gardul tău viu, Heinrich ! am rostit. Eu însă am mers cu el, am alergat, l-am studiat împreună pe Le Vaillant, în care şi-a găsit cea mai potrivită mîngîiere ! Dacă a existat vreun om care să mă împingă de pe drumurile lui pe ale mele şi să mă convingă să plec în Africa, apoi acesta a fost, vechiul, bunul meu prieten, cel mai vechi prieten al meu, Friedrich Störzer. Odihneaşcă-se în pace !

— Amin ! spuse prietenul meu Heinrich Schaumann, ridicîndu-se de pe scaun. Fără-ndoială, asta pot să i-o urez şi eu... de sub gardul meu viu. N-a fost dintre cei mai răi tovarăşi de viaţă şi de drum. Era pe jumătate idiot, dar un om cumsecade, bun. Ei — dinspre partea mea, odihneşte-te în pace, păcătos cărunt, bătrîne vîntură-lume ce te-ai strecurat pe căi furişe ! Acuma, în sfîrşit, nu mă mai amestecaţi şi pe mine şi lămuriţi povestea dincolo, pe lumea ailaltă, între voi trei, voi trei : Kienbaum, Störzer şi Quakatz !

Strînse pumnul, dar îl puse la căpătîiul sicriului tot atît de încet, cum îmi pusesem eu palma la picioare.

— Cum ? am întrebat tresărind.

Iar Schaumann zise :

— Da.

•

Căpitanul afirmă că, de cînd umblă pe mare, n-a mai avut încă pe vasul său un om ca mine (el s-a exprimat

în engleză și a spus *gentleman).* Coborîse în persoană pentru mine, să mă ia ca să-mi arate și mie munții de la Angra Pequena ce se vedeau la bordul de sub vînt, iar eu îi răspunsesem numai : „Vin îndată" și uitasem să mă duc, fără să-l fi informat măcar pe bunul bătrîn că am mai văzut acești munți.

Am vrut să-i apuc mîna, nu căpitanului, ci lui Gogoașă, cînd el, Heinrich, dădu din cap spre mine, prevenindu-mă și-mi arătă scurt cu degetul gros într-o parte. Atunci am văzut că noi doi nu mai eram singuri lîngă sicriu.

Din odaie ieșise o femeie, tot cu un copil în brațe și cu altul agățat de șorț, se opri locului cu fața plînsă, încurcată și uimită, și spuse :

— Bună ziua, domnilor ! Sînteți prea amabili ! Da, aici zace acum tata ! Un om atît de bun cu noi ! Vă cunosc, firește, domnule Schaumann, o cunosc și pe stimata dumneavoastră soție ; dar celălalt domn, care ne face aici cinstea în jalea noastră, l-a cunoscut și dînsul pe el, pe iubitul nostru bunic ?

— Firește, dragă doamnă Störzer. E-adevărat, dumneata ai venit prin căsătorie abia mai tîrziu în această casă, domnul aici de față l-a cunoscut la vremea lui pe socrul dumitale foarte bine, chiar dacă nu atît de bine ca mine. Mititelul din brațe e desigur nepotul lui, și cea care se ține de fustă, nepoțica.

— Da, da, domnilor dragi ! Iar noi trei am rămas acum singuri, și astăzi încă nu știm ce-o să se întîmple cu noi în singurătatea noastră, acum cînd bunicul s-a dus. Cine ar fi crezut că așa ceva se poate întîmpla atît de curînd ? Era încă atît de robust pe picioare ! Ar fi putut foarte bine să-și mai facă slujba cîțiva ani frumoși ! Cei din cartier se minunau mereu de el și de mîndria lui că se ținea pe picioare la fel ca și cei mai tineri.

— Păi da, dragă doamnă, nu oricine poate spune așa ceva despre sine la o vîrstă ca a lui, iar asta i-a și fost mîngîierea. Celelalte lucruri au să se aranjeze și ele cu siguranță. O femeie atît de tînără și voinică — numai cu un copil în brațe și altul agățat de șorț ! Ai să te descurci,

iar la nevoie or mai da și alții o mînă de ajutor. Ce fel de moarte a avut, doamnă Störzer ?

— Da, măcar pentru asta să-i mulțumim lui Dumnezeu ! Una destul de ușoară. N-a trebuit să sufere mult, zice domnul doctor. Și chiar așa va fi fost într-adevăr, fiindcă n-a avut cu siguranță nici o povară pe suflet. Aș zice, domnule Schaumann, că soarta a făcut ca tocmai dumneavoastră să fiți atît de amabil și să veniți aici la căpătîiul lui. Vreau să spun că tocmai despre dumneavoastră, domnule Schaumann, și despre reduta dumneavoastră roșie a vorbit destul de des în ultimele lui zile și ceasuri. Tot voia să se ducă la redută : zicea că ar avea de îndeplinit acolo un lucru și o îndatorire importantă. A vorbit mereu despre asta și despre o îndatorire față de dumneavoastră, adică față de răposatul dumneavoastră socru, despre răposatul domn Quakatz, pe seama căruia s-au zvonit atîtea... știți dumneavoastră, și n-o să mi-o luați în nume de rău. Puteam să-i spunem orice, el o ținea una și bună, că trebuie să se ducă la reduta roșie, că ar mai avea ceva de predat acolo, contra chitanță. Dar astea au fost închipuirile lui cele mai neliniștite și pînă la urmă, tot stăpînit de ele, a adormit ușor, fără ca vreunul din noi să fi băgat de seamă.

Heinrich ridică din umeri, se uită la mine și la chipurile de copii, femei și bătrîni care căscau ochii din ușă spre sicriu. Arătă și spre aceștia și mă întrebă :

— Ei, ce părere ai, Eduard ? Somnul tot nu i-l tulbur : să chem acum lumea de-acolo de pe uliță înăuntru, la căpătîiul lui ? Să-i aduc din acest loc la cunoștință eu însumi *ore rotundo* taina ? Sau găsești cumva un organ mai potrivit pentru a face comunicarea ? Sau... poate... ai vrea tu însuți...

N-a fost nevoie să răspund, chiar dacă aș fi putut. Bărbatul de la reduta roșie mă luă de braț, mai spuse norei răposatului cîteva cuvinte de mîngîiere, care se refereau la grădina de legume, la comerțul cu unt și cu ouă de la cetatea Quakatz, îi mîngîie pe creștet pe nepoți, și așa ieșirăm din nou afară, în mijlocul oamenilor din

fața ușii, străbăturăm mulțimea de gură-cască și nu făcurăm cerul serii să se prăbușească peste cartierul Sfîntul Matei.

Da, eu însumi ! Abia pe ulița următoare, trezindu-mă din ameteala pricinuită de răsturnarea unei jumătăți de lume, am întrebat :

— Ce facem acum ? Încotro ? Vrei să mă însoțești pînă la hotelul meu, Heinrich ?

— Pînă la hotelul tău ? Hm ! Din nou într-un separeu de-acolo ? Hm, hm ! Știi tu, Eduard, de-atîta vreme n-am mai ieșit din corabie, de ani de zile n-am mai stat într-o cîrciumă adevărată și cumsecade : m-am simțit desigur foarte comod, ca într-o crîșmă, la mine acasă, lîngă bătrînica mea, sub pomii noștri, la gura sobei, înapoia meterezelor, pe scurt, în corabie. Dar acum simt nevoia să-mi proptesc așa cotul pe o masă spre stradă și să văd cum se perindă viața prin marea sală a localului și pe șosea. Hai, bătrîne, înainte de a ne despărți și înainte de plecarea ta, să mai luăm loc o dată la „Brațul de aur".

Continuam să văd totul ca printr-un văl : ulițele, oamenii care mergeau alături de noi sau ne veneau din față, auzeam vocile, huruitul căruțelor ca-n vis, și brusc m-am pomenit șezînd într-adevăr la o masă de la fereastră, la „Brațul de aur", în vreme ce-l auzeam pe Gogoașă că ia loc gîfîind, că-și trage sufletul și oftează :

— Așa ! Apoi, după un răstimp : Da, da, da, cine l-a omorît pe cocoșul Cucurigu ?

•

La acea oră a zilei, într-un oraș atît de serios ca al nostru, încă nu era nimeni în restaurantul „Brațului de aur", în afară de chelneriță, muște, mesele din lemn de tei, frecate ca să strălucească seara, scaunele și lavițele, ziarele din alte părți, cu data din ajun, și „Foaia de seară" apărută în acea zi, din presa orașului. Sosisem atît de devreme, încît chelnerița ne privi foarte mirată, cînd intrarăm. Reieși însă și aici că Schaumann cel gras de la reduta roșie era cunoscut personal foarte bine, fără

ca el să treacă deseori dincolo de meterezul său şi să pună piciorul în lumea largă.

Heinrich fu salutat de tînăra domnişoară firește cu numele lui, iar în timp ce ne întreba ce comandăm, fata se interesă pe un ton politicos de sănătatea prietenului meu.

— Copilo, întîi ceva rece, apoi calda dumitale atenţie. Inimioaro, pe vremuri se obişnuia ca de dragul lui Schaumann cel gras să se dea întotdeauna cep la un butoi nou.

— Aşa s-a întîmplat şi de data asta. De parcă v-am fi aşteptat, domnule Schaumann.

Ni s-a adus o băutură bunicică. Gogoaşă a ridicat halba, s-a uitat lung la culoare şi spumă, a sorbit, a lăsat jos stacana golită, împingînd-o încolo, şi a ciupit-o de obraz pe mamzelă, ca şi cînd ar fi fost un client obişnuit aici, în fiecare seară. Pe deasupra, i-a mai spus şi „şoricel drăguţ". Voia să arate că băutura îi plăcuse foarte mult.

Între el şi fată s-au mai schimbat cîteva vorbe glumeţe, pînă cînd deodată s-a întors din nou spre mine :

— Acum însă la treburile noastre, dragă Eduard.

Domnişoara a înţeles semnul, s-a retras în colţul ei întunecat din spatele tejghelei, şi-a reluat ciorapul la care împletea şi numai din cînd în cînd se uita pe după colţul dulapului, să vadă dacă mai avem nevoie de ceva. Noi doi, lîngă fereastra deschisă, cu cotul pe masă după moda veche şi cu stacanele de bere în faţă, aveam destul timp înainte pentru noi singuri, ca să ne ocupăm de cetatea Quakatz, de cartierul Sfîntul Matei, de poporul german şi de lume „aşa, în general".

— Aşa e într-adevăr foarte plăcut, şi în orice caz mult mai bine decît am chibzuit eu uneori, împins de fantezia fără folos aţiţată afară din cale, mormăi prietenul meu. Poate că nu mă crezi, Eduard, dar aşa e : mi-am spart capul uneori, întrebîndu-mă în ce oră a zilei, în ce loc şi cui i-aş vorbi mai în tihnă şi mai cu drag despre, despre... ei, despre cocoşul Cucurigu. De obicei,

totul, totul se face mult mai ușor decît își închipuie omul sub stăpînirea spaimelor lui. Ceasul de față îmi place foarte mult, locul mi se pare întru totul potrivit, iar copila de-acolo, dinapoia tejghelei sale, îmi va fi fost pusă în acel loc de cel mai înalt stăpînitor al lumii.

— Heinrich ? !

— Eduard ?... Te rog însă stăruitor, Eduard, ca și de aici înainte să te consideri ca un simplu cor în tragedie. Pornește încrezător mîine înapoi spre Țara cafrilor și, dinspre partea mea, intonează acolo cîte strofe și contrastrofe dorești, ca să comentezi povestea ; în ce mă privește, mă gîndesc doar la atît : i-am dăruit, bunului, bătrînului ins, ca s-o ia cu el pe vapor, o nouă amintire drăguță despre vechea, plăcuta patrie.

N-am putut răspunde decît cu o mișcare moale a mîinii ; Gogoașă a aruncat încă o privire în uliță și una după tejghea, apoi a zis :

— Dintre toți oamenii de pe pămînt care s-au învîrtit, au adulmecat și și-au spart capetele în jurul acestei istorii îngrozitoare și înfricoșătoare, drept ar fi fost ca eu să fiu cel din urmă căruia să-i cadă în spinare plăcerea de a-i încunoștința, învîrtind la flașnetă în fața unei pînze zugrăvite. Nu crezi, Eduard ?

— Dar nu... nu ! Tu, stăpînul și cuceritorul redutei roșii ! Protectorul și consolatorul bietei Valentine, succesorul de drept, da, succesorul de drept al țăranului Quakatz !

— Ah, ce ! Omule, mă refer firește la caracterul și la constituția trupească ! Nici prin unul, nici prin cealaltă n-am avut absolut nimic a face cu toată povestea. Ce legătură a avut Schaumann cel gras înainte și după ce a ajuns la reduta roșie cu uciderea lui Kienbaum și cu ucigașul lui Kienbaum, cîtă vreme cazul trebuia rezolvat de justiție ? Nici una ! Absolut nici una ! Ei, destinul a hotărît așa, iar eu nu mai pot face altceva decît să-mi rezerv sau să-mi aleg forma. Dacă această formă nu apare în ochii stăpînitorului și judecătorului suprem ca îndestul de bogată în efecte dramatice, vina nu e a

mea. Ei, dacă Meta, de-acolo, de după servantă, încă nu mă înţelege pe deplin, un anume poet din Stratford m-ar înţelege cu siguranţă şi şi-ar propune pe loc să facă şi din mine ceva dramatic.

— M-aţi chemat, domnule Schaumann? veni întrebarea peste servantă şi pe după dulapul cu pahare. Doriţi ceva?

— Nu, inimioaro. Încă nu acum, dar îndată. Rămîi în orice caz prin apropiere, o să mai avem cu siguranţă nevoie de tine, şi fără tine n-o pot nicicum scoate la capăt.

— Nu plec de-aici şi ascult cu amîndouă urechile.

— Bine. Eşti o fată bună. Aşadar, dragă Eduard, noi, nevastă-mea şi eu, ţi-am împărtăşit în cursul zilei, sub pomii noştri şi dincolo de meterezul prinţului Xaver, cîte ceva despre ultimii ani ai bătrînului nostru domn, tatăl nostru Andreas, şi din ceea ce ţi-am povestit vei fi înţeles că ne-am străduit să-i facem viaţa cît mai plăcută cu putinţă. Pe cît a fost cu putinţă, am şi reuşit, slavă Domnului. În îndeplinirea acestei misiuni, justiţia eternă m-a putut întrebuinţa cu folos, încă mai de timpuriu, dat fiind alcătuirea mea trupească şi spirituală şi, încă mai mult, gustul meu. N-aveam nimic de obiectat împotriva acestui lucru. Tot atît de bine ca mie însumi, puteam pune o pernă şi sub capul altuia, mai ales tatălui soţiei mele, *vulgo* socrului meu. Treburile agricole le-am scuturat firește curînd din spinarea noastră, pe cît a fost posibil. Bunul Dumnezeu a orînduit în aşa fel lucrurile, ca sfecla de zahăr cea mai bună din întreg ţinutul să crească pe pămîntul nostru. Am arendat deci în condiţii excelente fabricii de zahăr din apropiere cea mai mare parte a ogoarelor, iar pe ceea ce a mai rămas din terenul moştenit de Tinchen am ieşit personal la cîmp numai atît cît să satisfac plăcerea izvorîtă din deprindere a fetei de ţăran. Ochiului tău de colonist african nu-i va fi scăpat, dragă Eduard, că astăzi lucrurile nu arată prea rău, atît la reduta roşie, cît şi în jurul ei. Dealtfel, nu fac o taină din faptul că socrul meu, ţăranul Andreas Quakatz, a fost,

lăsînd deoparte terenurile agricole, un om bogat, că a avut bani, indiferent de unde proveneau, de pe urma uciderii lui Kienbaum sau nu.

Un cap de femeie se ivi repede din colţ.

— Da, chiar aşa, comoaro ! Fă-te încoace şi toarnă. Încă o stacană pentru domnul de-aici, spuse Gogoaşă. El, Eduard, vreau să spun bătrînul Andreas, nu ştia ce să facă cu darurile lui Mamona, decît cel mult să le vîre în buzunarele avocaţilor ce se ocupau cu cazul lui. Eu am înfipt o prăjină cu un smoc de paie şi cu inscripţia : „Lăsaţi-i pe morţi să-şi îngroape morţii. În alte chestiuni de afaceri, adresaţi-vă lui Heinrich Schaumann, rentier. Ore de convorbiri, după învoială." N-am făcut nici o menţiune privitoare la porecla „Gogoaşă" dată de voi, fiindcă asta era de la sine înţeleasă pentru oricine cale de cîteva mile de jur împrejur, cînd venea vorba de mine, şi cu atît mai mult cînd se avea în vedere legătura mea actuală cu reduta roşie. Să rămînem însă la stăpînul ei cel adevărat. Oamenii îi aruncaseră destule oase în cale : eu l-am cîştigat pentru paleontologie. L-am luat cu mine afară în cîmp. L-am luat sprijinit în baston, în cîrji, purtat în jilţul pe rotile la carierele mele de piatră, la gropile de pietriş şi de marnă şi am convins pe deplin bietul lui creier confuz că această căutare de oase este în foarte strînsă legătură cu rafinăria de zahăr, aşadar, şi cu urcarea şi coborîrea valorii acţiunilor noastre la respectiva fabrică. Dacă mai înainte ca băiat nerod îi impusesem prin latina mea, acum i-am impus prin paleozoologie şi paleofitologie. Tinchen, căreia, corespunzător drepturilor ei de femeie, trebuia să-i apar caraghios din pricina pasiunii mele, a ştiut totuşi să mi-o preţuiască sub această latură, ba chiar a vărsat lacrimi de emoţie, de emoţia cea mai plină de recunoştinţă. Cînd am descoperit uriaşul leneş din vremuri străvechi, iar tăticul ei a început să-şi frece mîinile în jilţul lui, chicotind copilăreşte şi grohăind de plăcere, Tinchen a spus şi ea că dihania e drăgălaşă şi grozavă şi şi-a golit cea mai bună spălătorie, ca să avem un loc demn unde să păstrăm

monstrul. Ce să mai lungesc vorba în legătură cu toate astea, Eduard ? L-am ajutat cît s-a putut de bine pe tatăl nostru să-şi trăiască ultimii ani şi, potrivit recomandării doctorului, i-am îngăduit lui Kienbaum să se apropie cît mai puţin cu putinţă de el. Lăudîndu-mă cu modestie, îţi spun : Da, sînt mîndru şi pot să fiu mîndru că am terminat cu această stafie plictisitoare, că am strîns-o de gîtul ei uscat de fantomă şi am putut-o izbi cu genunchiul în coastele putrede, că eu, Schaumann cel gras, am făcut praf scheletul. Pe celălalt schelet, prietena noastră comună înarmată cu coasă, n-am putut, fireşte, să-l ţin prin asta departe de reduta roşie. L-a mîncat pe ţăranul Quakatz, cum îl mîncase pe prinţul Xaver de Saxa, ca să nu mai vorbim de Kienbaum. Şi chiar dacă, în ce mă priveşte, aş fi putut totuşi să ridic pînă la urmă un meterez în calea morţii, cine ştie de-aş fi făcut-o. A fost totuşi o mîntuire, atunci cînd l-am putut acoperi pe bătrînul domn, cu ultima, greaua învelitoare din cernoziom bun. Nici el nu şi-a tras desigur în viaţa lui una mai uşoară peste cap, şi oricum acum doarme un somn bun acolo, dedesubt, după visele neplăcute pe care i le-au dăruit zilele aşa-zis luminoase ale existenţei sale pe lista de prezenţă şi impozite a omenirii. L-am îngropat în Maiholzen într-o minunat de frumoasă dimineaţă de vară, în zori. Bineînţeles, la înhumare se adunase tot satul, dar au fost de faţă şi domnii de la oraş. A luat parte, de pildă, executorul Kahlert, care fusese cu noaptea-n cap acasă la noi, cu treburile slujbei lui, a mai fost meşterul croitor Busch-junior, cel care a confecţionat pastorului nostru pantalonii cei noi, în care păstorul sufletesc, precum am să-ţi spun mai în amănunt îndată, a rostit cuvîntarea mea. A fost domnişoara Eyweiss, pe care o adusese sus la noi cura ei de ape minerale şi care-şi pusese sticla cu apă de Karlsbad pe cea mai apropiată piatră de mormînt, ca să-şi poată manifesta mai nestingherit participarea plăcut emoţionată la evenimentul atît de interesant. L-am văzut printre cei adunaţi în jurul gropii şi pe poştaşul rural Störzer, care se şi afla pe teren cu slujba lui. Meta,

mai eşti acolo ? „Frumoaso fără milă, vrei tu să-l laşi să moară de sete pe Schaumann cel gras de la reduta roşie ?

— O, Dumnezeule, vin, vin ! Îndată ! Oh ! cum mai povestiţi despre toate astea, domnule Schaumann, ţi-e mai mare dragul să asculţi !

— Nu-i aşa, copilo ?... Aşadar, Eduard, fiindcă mai asculţi şi tu : dacă mai există pe lume un om cu care să mă aflu în relaţii bune, în afară de tine, firește, apoi acela e cucernicul meu duhovnic, pastorul din Maiholzen. Nu ne facem unul altuia nimic, dar menţinem o convieţuire amicală în modul cel mai plăcut. În această privinţă, ne dăm osteneala atît cît ne stă în putere să ne fim unul altuia pe plac. Pastorul ştie să-l preţuiască pe Gogoaşă în toate cele omeneşti, iar eu ştiu să-l preţuiesc pe el. Bineînţeles, în ajun, vreau să spun înainte de înmormîntare, am fost la el şi am discutat despre solemnitate. L-am găsit agăţat, sus, de jgheabul casei. Îi roise unul dintre stupii de albine, iar matca avusese ideea să se stabilească acolo. I-am ţinut scara celui de-al doilea om foarte gras din regiune, iar pe urmă, sub umbrarul de verdeaţă, i-am corectat puţin manuscrisul. Spusa din urmă e însă numai o expresie cu lustru cultural : omul vorbeşte liber şi... bine, cînd e dispus. Iar în ceea ce priveşte dispoziţia omului, semenul său poate aduce o contribuţie însemnată. Am făcut-o şi eu, iar cînd mai tîrziu, în seara caldă cu sclipiri de fulger la orizont, ne-am luat rămas bun la poarta grădinii lui, mi-a spus : „N-ai nici o grijă, vecine, sînt întru totul de aceeaşi părere cu dumneata". A doua zi de dimineaţă, a rostit aproximativ, pe cît cu putinţă, ceea ce aveam eu de spus. Mi-am dres glasul... nu, el şi-a dres glasul şi a spus : „Iată, iubiţi enoriaşi, aici zace... ţeapăn, mort de-a binelea !"

— O, Dumnezeule, domnule Schaumann, domnul pastor n-a putut spune una ca asta ! se auzi de după tejghea.

— Eu am fost de faţă, copilo. — „El e mort, iar voi trăiţi. E tot atît de mort ca şi Kienbaum, pe care, după părerea celor mai mulţi dintre noi, l-ar fi omorît el. Acuma stă în faţa judecătorului, care va rosti cel din

urmă cuvînt în această treabă întunecată. Oare nu s-ar cuveni ca măcar acum, în locul acesta, să ne coborîm totuşi ceva mai mult în noi înşine şi să ne întrebăm : n-am aruncat poate prea multe pietre de indignare în calea acestui om liniştit ? Iubiţi enoriaşi, iubiţii mei fraţi şi iubitele mele surori, n-am strigat poate prea zgomotos, cerînd răzbunare ? Dacă ar bate acum în capacul negru şi ar cere să mai iasă o dată cel puţin pentru o clipă, ca să ne înmîneze în scris verdictul de-acolo de sus, ce-am face ? Cine ar întinde fără teamă mîna să ia hîrtia ? O, iubiţi fraţi şi iubite surori, la ospăţul de nuntă al celor doi onoraţi soţi copleşiţi de durere am luat parte desigur mai toţi cei aflaţi aici în cerc, dar aş fi dorit ca măcar unii dintre voi să fi mers alaltăieri seara cu mine la reduta roşie, să poată vedea chipul senin al celui abia adormit. Cu siguranţă că aceia care au mai văzut asemenea chipuri ar fi spus : Omul acesta trebuie că a avut, în pofida tuturor, o moarte blîndă !...

Fraţi creştini, dacă nu l-a omorît totuşi el pe Kienbaum ?... N-ar fi trebuit oare să ia cuvîntul întru apărarea sa în faţa judecătorului suprem ? Eu cred că i s-a dat îngăduinţa ; şi aşa cum l-am cunoscut (n-a fost un om moale), a oftat : «Doamne Dumnezeule, ceea ce am păcătuit altminteri, cei de-acolo de jos m-au făcut să ispăşesc cu vîrf şi îndesat prin dispreţul lor, prin priviri piezişe şi arătări cu degetul ; mi-au întors spatele în birt şi m-au lăsat singur ori de cîte ori vreun necaz s-a abătut asupra casei mele. Dacă vin acuma la tine ca un om ticăloşit, încîinit de chinurile îndurate pe pămînt, scade-mi, stăpîne al cerului şi al pămîntului, din osînda ce mi se cuvine în viaţa de veci ispăşenia pe care am plătit-o în toate zilele şi nopţile mele acolo jos, în traiul cel muritor, Dumnezeule preabunule. Şi iartă celor din Maiholzen şi din împrejurimi răul fără de măsură pe care mi l-au făcut în felul nostru omenesc cel jalnic.» — Iubiţi fraţi şi iubite surori, pînă în ceasul de faţă, noi nu ştim cine l-a ucis la drept vorbind pe Kienbaum. Ţăranul Andreas Quakatz de la reduta roşie a murit şi a dat socoteală asupra vieţii

sale ; dar poate — fraţi creştini, am zis poate ! — poate că un altul îşi duce pe-aici traiul ca o pildă vie de ce e în stare să suporte un om cu un omor pe suflet, ştiind ziua şi noaptea că plăteşte ispaşa un altul, unul nevinovat. Dacă este aşa, dacă ucigaşul lui Kienbaum mai trăieşte — atunci, o, atunci, comunitate creştină, să rostim şi pentru el, pentru el, în tăcere, o rugăciune... aici, aici, la groapa aceasta, ca şi pentru mortul ce se odihneşte acum în pace în sicriul acesta de la picioarele noastre ! Celor doi soţi copleşiţi de durere, şi îndeosebi fiicei celui răposat, le mai spun : «Domnul a zis : Nu plînge ! şi îl dădu maicii sale.» Acela însă, iubiţi fraţi şi iubite surori, care voieşte a gîndi rău şi pe mai departe despre ţăranul Andreas Quakatz de la reduta roşie, despre urmaşii şi moştenitoarea lui, acela cel puţin să nu pună mîna pe lopata aceasta, pe care o pun eu acuma pe a mea. Groapa aceasta nu vrea să primească ajutorul aceluia pentru astuparea ei. Amin."

— Amin ! O, Doamne Dumnezeule ! se auzi în şoaptă dincolo de tejghea.

— Au urmat apoi cuvintele care au întotdeauna efect printre celelalte formule liturgice : „Din pămînt ai venit ; în pămînt te vei întoarce", iar lopeţile trecură din mînă în mînă cu o grabă înfricoşată, cu un zel cum n-am mai avut prilejul să văd în împrejurări asemănătoare. Cu toţii au aruncat cele trei lopeţi de pămînt rodnic peste omul cu faima cea mai rea din ţinut. Cu toţii pînă la unul. — S-a auzit cunoscutul zgomot înfundat, însoţit de simţămintele corespunzătoare, cele din urmă fiind de astă dată mai intense decît de obicei. Era ca şi cum fiecare ar fi dorit ca măcar acuma să se împace astfel în cele din urmă cu Andreas Quakatz. Voiau poate şi să reabiliteze întrucîtva satul Maiholzen în preţuirea celor de la reduta roşie. Bineînţeles, fiind eu acum omul cel mai apropiat de vechiul bastion al prinţului Xaver de Saxa, groparul mi-a înmînat mai întîi mie unealta, iar eu am aruncat cele trei lopeţi de pămînt. Şi zău că nu ştiu, dragă Eduard, cum s-a făcut că la a treia am murmurat aşa

că pentru mine : „Pentru ucigașul lui Kienbaum". — Bună seara, domnule Müller !

Salutul fusese adresat unui bărbat care trecea afară pe stradă, pe sub fereastră, iar acesta se opri uimit :

— Ei, domnul Schaumann, din nou în vechiul, bunul nostru lăcaș ? Ei, bravo. Păstrează-mi și mie un loc ; cred că într-o jumătate de oră comesenii obișnuiți se vor aduna cam cu toții.

— Am întins lopata celui de lîngă mine și am dat cu ochii de un chip foarte ciudat. Tot atît de bine aș fi putut întinde unealta în gol. Lopata a căzut la pămînt și a fost ridicată de cel ce se înghesuia la rînd, primarul satului. Acela față de care voisem să fiu amabil se retrăsese printre oameni, adică printre femei și copii, și poate că nu observase amabilitatea mea. Mie însă mi-a fulgerat prin minte : „Ce-i asta ? Ce-nseamnă asta ?", apoi : „Ești nebun, Gogoașă, sau poate că asta însemnează într-adevăr ceva ?" — În afară de mine, nimeni din cei aflați în cerc în jurul gropii țăranului de la reduta roșie, nici chiar nevastă-mea, n-a băgat de seamă că se petrecuse ceva deosebit, că unul dintre cei de față refuzase să azvîrle cele trei lopeți pentru mortul cu semnul lui Cain pe frunte.

— Domnule Schaumann ! răsună de după tejghea și, deși eram foarte tulburat, o auzii pe fată pocnindu-și palmele.

— Și tu, tu, Heinrich, ce-ai făcut ?

— Eu ? Mai întîi am condus-o pe nevastă-mea acasă. Aceste biete fărîmături nu trebuie într-adevăr lăsate să stea multă vreme și să privească, așa, orbite, asurzite, năucite de lacrimi, într-o asemenea groapă, la sicriul acoperit de grămada bulgărilor de pămînt. N-am putut totuși să nu-i spun la început banalitățile de cimitir la care te vezi nevoit să recurgi față de omul cel mai drag într-o astfel de împrejurare. Dealtfel, cei din Maiholzen m-au ajutat cu cea mai mare bunăvoință. Cu toții au dorit să ne strîngă mîna pe poteca îngustă dintre morminte, iar cîțiva au și

prins să vorbească : „Domnule Schauman, dacă asta e voia dumitale și a soției dumitale, să lăsăm totul uitat și îngropat. Întocmai așa cum a spus domnul pastor, nimeni nu trebuie să-l judece prea aspru pe semenul său, și în totului tot răposatul a avut și laturile lui bune, iar unora ar putea să le fie în această privință un exemplu.“ La aceste vorbe am răspuns în chip politicos, apoi, împreună cu Tinchen, am pășit, slavă Domnului, peste șanțul domnului conte de Lausitz și ne-am aflat așadar din nou în reduta noastră, iar lumea rămăsese afară, și în casă era liniște și sub copaci răcoare. Și au venit cîinii, iar în ochii lor se citea un fel de reproș că nu fuseseră luați și ei la îngropăciune... ei. Și a venit și mîța și s-a frecat cu gingășie de doamna Valentine Schaumann, născută Quakatz. Iar Valentine s-a prăbușit în sufrageria întunecoasă pe un scaun, continuînd să plîngă cu sughițuri. Penumbra și răcoarea i-au făcut totuși și ei bine, după lumina vie, caldă de la cimitir...

— Și tu, tu... tu ?

— Eu ? Ce altceva aș fi putut face decît s-o las să plîngă și din cînd în cînd s-o bat cu blîndețe pe spate ? Cînd mai apoi a fost chemată la bucătărie, mi-am umplut firește o lulea și am început să mă gîndesc.

— Să te gîndești !

— Ce altceva aș fi putut face ? Ce-i rămîne de făcut unui om care a fost lăsat să zacă întins sub gardul viu ? Înainte de toate, sînge rece, mi-am spus. Să nu te pripești, Gogoașă ! Și cu cele cinci simțuri treze, grasule !... Da, ce-a fost asta ? Ai văzut într-adevăr ceva ? El ?... El ? Acest bătrîn om de treabă și nerod ? E o aiureală și, cu cît de gîndești mai mult, cu atît aiureala ți se pare mai mare. Fără îndoială, arată a fi destul de naiv și de blajin, dar asta nu-i o piedică în asemenea lucruri. Hm, cocorii lui Ibykos[1] deasupra cimitirului sătesc din Maiholzen ?

[1] După legendă, poetul grec Ibykos din Rhegium (secolul al VI-lea î.e.n.) a fost ucis de tîlhari într-o pădure. Victima, văzînd un stol de cocori care tocmai trecea prin văzduh, a luat păsările drept martore ale omorului. După cîtva timp, unul dintre ucigași s-a dat pe față, împreună cu complicii săi, strigînd îngrozit la revederea stolului : „Iată cocorii lui Ibykos !“ Legenda a fost prelucrată de Schiller în balada *Cocorii lui Ibykos*.

Ar fi grozav ca o lopată de pămînt mai puțin aruncată acum în groapă să te pună în situația de a putea să strigi lumii : Iată-l ! Ăsta e ! Să-l ducem în fața prytanului [1] !... Hm, hm, dar tocmai el ? Prea mare neghiobie ! N-a fost decît o simplă vedenie pricinuită de soarele dimineții în cimitir ! Nimic altceva, grasule Schaumann !... Pe urmă iarăși : totuși ai văzut ceva, și nu numai văzut, ci și simțit. Ce se ascundea în acea bruscă senzație surdă din stomac, în zumzetul și bătaia de clopot din urechi și în imboldul sufletesc ascuțit, limpede : Aici, aici, aici ! Acum, acum, acum !? Oare nu se putea ca o dată simțurile să-mi dea și mie de veste sub învelișul meu de osînză ? Ei da, Eduard, merita totuși să reflectez asupra acestui lucru. Din fericire, mi s-a stins luleaua și am avut de lucru cu ea, ca s-o aprind din nou.

— A trebuit s-o aprinzi din nou.

— Știi dintr-o îndelungată experiență că atunci cînd chibzuiești încurcat, cînd sufletul ți-e stăpînit de o confuzie neobișnuită, cel mai bun lucru pe care-l poți face este să-ți aprinzi din nou luleaua stinsă. De obicei am chibriturile la îndemînă, dar după un obicei îndrăgit mă duc totuși în bucătărie, la nevastă-mea, să-mi iau din vatră o așchie aprinsă. „Da, duceți-vă la dînsa, domnule, mi-a spus slujnica în ușa odăii. Prea amarnic plînge singură deasupra focului !“ — Și așa m-am dus, m-am apropiat de Tinchen și i-am spus : „Acuma încetează, inimioaro !“ Ea spuse : „Numai ca să-mi mai ușurez sufletul, Heinrich ; mă aflu doar în siguranță și tihnă aici la tine, în reduta roșie, și-acuma nu mai are nici o însemnătate cine l-a omorît pe Kienbaum și i-a făcut tatii viața amară. Ah, de nu mai mi-ar vorbi nimeni despre asta !“ — În clipa aceea mi s-a luminat mintea ! — Tinchen a ridicat tigaia de pe focul care trosnea, pocnea, ardea cu vîlvătăi, eu dădui din cap spre ploaia de scîntei și norul de fum din hornul întunecat : Fiindcă ea însăși spune din nou că tu ai fost bărbatul potrivit pentru ea, rămîi mai departe astfel. Nu-i nimici siguranța și liniștea, las-o să-și tră-

[1] Prytan — principalul magistrat, cu îndatoriri administrative și judecătorești, în unele orașe din Grecia antică.

iască zilele bune, iar... în privința celuilalt lucru, ei bine, întreabă-l pe bătrînul însuși ! Dar, Gogoașă, dacă Cel-de-sus nu s-a pripit în acești ani lungi, cîteva zile mai mult n-au să aibă nici acum vreo însemnătate. Întreabă-l pe bătrînul însuși cu un prilej nimerit, Gogoașă, și pe cît se poate de calm. Mai întîi lămurește-te cu el numai între patru ochi. Păstrează toată povestea asta din nou numai și numai pentru tine sub gardul viu.

Chelnerița puse, și anume cu o mînă nesigură, un pahar de bere proaspătă în fața burduhănosului călău. Se holba la el cu ochii larg deschiși, dar nici ea nu mai era în stare să-l întrerupă cu vreo vorbă.

— Noroc, Eduard ! La cîteva zile după înmormîntare s-a și ivit întîiul prilej. Primesc o scrisoare și spun : „Ei, Störzer, stau și mă minunez ce neliniște îmi vei fi tîrînd iarăși în casă. Am de dat vreun răspuns la scrisoarea pe care mi-ai adus-o ?“ — Bineînțeles, bătrînul mă privește uluit de neghiobia întrebării și zice : „De unde să știu eu, domnule Schaumann ? Secretul corespondenței e garantat, iar eu sînt desigur ultimul care să-l violeze.“ — „Așa e, bătrîne amice ! Firește, cu secretele altor oameni trebuie să fii prudent. Ei, știi, e iar o dimineață foarte călduroasă, așteaptă oleacă afară să ți se aducă ceva rece de băut. Aș dori să aflu dacă n-am cumva să-ți dau un răspuns la necazul ăsta, să-l duci în oraș, cînd ai să treci din nou azi pe-aici.“ — „Mulțumesc frumos pentru băutura răcoritoare, dar pot să vă aștept și fără ea, afară, pe bancă. Pentru atîta, am eu vreme.“ — „Nu te simți bine, Störzer ? Unde te doare ?“ — „În toate mădularele ; cu timpul, mai și îmbătrînește omul, domnule Schaumann.“ — „În privința asta ai dreptate, prietene cărunt. Ei, fiecare ajunge odată și-odată la odihnă, asta am văzut-o și săptămîna trecută : țăranul Quakatz, socru-meu, a încetat și el să mai aștepte și s-a întors pentru totdeauna cu fața la perete !“ — Bătrînul se întoarce fără o vorbă și se duce în fața casei. Deschid pe culoar scrisoarea și, slavă Domnului, pînă și în starea sufletească din clipa asta tot mă mai scoate din sărite conținutul ei. E o invitație la viito-

rul congres paleontologic din Berlin și nimic mai mult. Prostii ! Ar dori-o dumnealor ! Să apari în cuibul lor cu mamutul tău braț la braț ! Frumoasă treabă ! Mie îmi cer asta ? Ridicol ! Oare oamenii sînt atît de neghiobi, sau lumea îl cunoaște atît de puțin pe Gogoașă ! Ce-a dezgropat el, păstrează și în nici un caz nu se lasă jefuit prin vorbe frumoase și prin ispita lumescului Mamona. — Mă duc așadar la bătrînul meu și-i spun : „Într-adevăr, nu-i nevoie de nici un răspuns, Störzer. Cu corespondența am scos-o cu bine la capăt și de data asta.“ — „Așa îmi convine și mie, domnule Schaumann. La ce bun și atîtea mîzgăleli ? Păi atunci, bună ziua, domnule Schaumann !“ — „Cu bine, Störzer, și mai cruță-ți picioarele bătrîne. Oare tot nu te gîndești să ieși în sfîrșit la pensie ?“ Bătrînul ridică din umeri ; dar totodată o tresărire îi străbate obrazul nerod și blînd, tăbăcit de intemperii. „Încă nu face, domnule Schaumann. M-am obișnuit atît de mult, că la drept vorbind mai curînd aflu odihnă afară pe șosea decît stînd la gura sobei sau pe banca străveche din fața casei. Dacă mă odihnesc noaptea-n pat, apoi sînt mulțumit.“ — „Hm, da, noaptea în pat ! Păi sigur, asta a spus-o și înțeleptul Solomon sau Isus Sirah ; cînd omul se culcă și trebuie să adoarmă, îi vin în minte gînduri pe care le-a alungat pe șosea ziua, pe ploaie sau în lumina soarelui, și nu-i dau pace. De cîte ori n-am intrat și eu la răposatul socru-meu și i-am zis : Hai, tată, nu-ți mai strînge genunchii cu brațele și întinde-te ; totul se află în siguranță și în pace la reduta roșie și în jurul ei. Da, Störzer, bătrîne prietene, ar fi trebuit totuși să te lași tratat de nevastă-mea cu un păhărel, să te răcorești. Dar ce ai ? Tine Quakatz își însoțește bucuroasă tratația și cu o față prietenoasă, mai ales cînd e vorba de o cunoștință bună și veche de atîția ani, cum ești dumneata. Zău, Störzer, faci iarăși o figură, întocmai, întocmai... ca acum de curînd... acolo, în cimitirul din Maiholzen, cînd am vrut să-ți întind lopata la groapa răposatului nostru tată. Știi, dragă Störzer, că în clipa asta îmi amintești foarte viu de chipul țăranului Quakatz, așa cum arăta atunci cînd i s-a dat

din nou să înțeleagă, așa, pe ocolite, că totuși el... el... l-a omorît pe Kienbaum ? Störzer, ar trebui totuși să te gîndești să ieși la pensie ! Ești prea bătrîn și prea ți s-au încovoiat picioarele, ca să mai porți povara pe care soarta ți-a pus-o în spinare, ca parte a dumitale din greutatea lumii.“ — La aceste cuvinte mi-a răspuns, mi-a spus — dacă s-ar fi putut numi un răspuns, o spusă — că oi fi avînd dreptate, că o să se sfătuiască cu copiii. Pe urmă a pornit-o — dacă s-ar fi putut zice că a pornit — iar eu l-am lăsat să gonească și l-am urmărit cu privirea de pe meterezul domnului conte von der Lausitz, pînă cînd a cotit-o după tufișul de pe drumul spre Maiholzen. Situația a rămas după aceea neschimbată pentru mine, oricît de mult aș fi dorit să se întîmple altminteri ; dar liniștea pe care o aduce lămurirea deplină asupra unui lucru nu înseamnă întotdeauna pentru un om ceea ce numește el, respirînd ușurat, o liniștire. Ce-i de făcut acum ? se întreabă în mod obișnuit pomenitul ins amărît și nenorocit, torturat de clarificarea cazului dat, și la fel mi s-a întîmplat și mie. Dacă ai fi fost în locul meu, tu cum ai fi procedat, Eduard, drept răspuns la o asemenea întrebare ?

•

Cu adevărat, n-are nici o însemnătate ce-am răspuns sau ce-aș fi putut răspunde atunci. E destul să notez că, probabil fără să se aștepte la un răspuns din partea mea, Gogoașă a continuat :

— În ce mă privește, tu crezi cu siguranță că mai întîi m-am dus din nou la nevastă-mea, dar te înșeli totuși. De data asta m-am dus mai întîi în odaia unde îmi păstrez mamutul, m-am uitat iarăși la resturile lui curate și am spus : „Bătrîne camarad, ce ți-ar fi păsat ție, dacă Gogoașă te-ar fi descoperit cîteva săptămîni sau cîțiva ani mai tîrziu ? Iar după ce bunul animal mi-a dat un răspuns satisfăcător, m-am dus din nou la Tinchen și am privit-o și pe ea foarte atent, de la pieptănătură pînă la vîrful pantofilor, iar în vremea asta m-am gîndit nițel, în mod excepțional, și la mine. Am mîngîiat-o pe draga mea pe

obraji : m-a costat o atît de nespusă osteneală să clădesc această tihnită, curată și gingașă Romă — iar acum totul să fi fost în zadar ? Și de ce ? De dragul cui ? Pentru ce și cu ce scop ? De dragul lui Kienbaum ? De dragul dreptății eterne și a celei omenești ? Mi-am privit nevasta, am aruncat imaginar o privire asupra contemporanilor mei, închipuindu-mi-i pe toți cei ce locuiau în jurul redutei roșii. Pe urmă, ca să nu-mi reproșez că am luat lucrurile prea în general, i-am vînturat în minte, cu seriozitate, pe rînd — și n-am găsit printre ei nici unul față de care să fi fost personal îndatorat să-i aduc de îndată la cunoștință cine l-a omorît de fapt pe Kienbaum. „Dar dreptatea eternă ?“ — vei întreba, Eduard. Da, vezi tu, dragă prietene, după părerea mea, ei i-a stat totuși destul de mult în putere să-și îndeplinească îndatorirea ce-i revenea în treaba asta. Cum n-a făcut-o și l-a lăsat pe tata Quakatz să se descurce singur, nu putea să pretindă nimic de la ginerele acestuia ; mie însă îmi era îngăduit să cutez a-i cere, cel puțin atît cît nu se putea în nici un chip altfel, s-o țină pe nevastă-mea, în liniște și pace, departe de toate poveștile astea dezgustătoare. Rămînea așadar numai întrebarea : Dar tu ? Adică eu, dragă Eduard — Heinrich Schaumann numit Gogoașă. — Dacă pe tine, Eduard, te furnică ceva, vrei și poți într-adevăr să stai liniștit, fără măcar să te scarpini ? Un Dumnezeu ar fi trebuit să fiu, ca să mă arăt în stare de așa ceva, iar după cîte mă cunoșteam, încă nu ajunsesem pe această culme, sau, dacă preferi, pînă la această nesimțire, și-atunci mi-am spus : Ei, atunci scarpină-te, dacă te mănîncă și unde te mănîncă. Fă tu însuți pe judecătorul cu păcătosul încărcat de ani : oprește-l în drum și mustruluiește-l, dar singur ! Dacă ți s-a ivit o dată prilejul, fiind singur, o să se mai ivească și altă dată. Să nu ți se fi spus degeaba Gogoașă. Mănînc-o și pe asta numai tu. Și cel mai bine, tot sub gardul viu, așa, sub rugii de mure, sub un cer albastru liniștit și un soare luminos, cu greierii cîmpiei ca asesori și cu pîrîtul, poștașul rural Friedrich Störzer, în față, pe taluzul șoselei... Dar, copilo, Meta, ia mai arată-te, în

fine, din nou ! Ieşi din colţul ăla întunecat şi fă-te încoace la masă, fetiţo !

Călăul lovi cu ciocanul în menghina de strivit degetele — nu, pocni cu capacul stacanei, iar Meta, lividă de emoţie, cu respiraţia tăiată, se ivi clătinîndu-se de după tejgheaua ei.

— O, Dumnezeule, Dumnezeule, domnule Gog... domnule Schaumann, dragă domnule Schaumann, nu-s de vină, dar...

— Ai tras cu urechea. Păi, ştii ce, fă-o mai în voie, aşază-te colea şi ascultă mai departe. Dar mai întîi încă un rînd, şi pentru dumnealui — nu, dînsul pare-se că nu mai vrea ; dar şi el doar a ascultat, lăsîndu-l pe cel mai bun prieten al său să vorbească. Aşa ! Acum trage-ţi scaunul încoa, inimioaro, să-ţi povestesc. Clienţii tăi ce-şi fac vacul aici seara au să sosească îndată, aşa-i ? Aud apropiindu-se paşii marii fraţii a lumii, iar tu, Eduard, vezi că lucrurile nici nu se puteau aranja mai convenabil pentru mine : bătrînul Störzer e mort, şi-a încheiat înconjurul de cinci ori al pămîntului, iar la Tinchen vine mîine doamna Fama [1] într-o vizită de-o jumătate de oră şi se aşază un răstimp pentru moştenitoarea redutei roşii, pe marginea şanţului săpat de prinţul Xaver de Saxa ; după aia o să-mi fie şi mie cu adevărat mai uşor să-mi debitez comentariile corespunzătoare. Dar halba e rău umplută, domnişoaro !

— O, Dumnezeule, mai luaţi seama la aşa ceva ? Mai puteţi lua seama la aşa ceva, acum, domnule Schaumann ? scînci fata îngrozită, tremurînd.

— Aşază-te ici, mititico, şi deschide bine urechile, iar pe urmă şi ciocul, dinspre partea mea, cît de larg vrei : în împrejurarea asta, gura lumii nu mai face rău nimănui astăzi. Dacă soarta vrea ca oamenii să se întîlnească unul cu altul, ştie ea cum să pună lucrurile la cale. În cazul nostru, eu n-am mişcat un deget, mi-am văzut de drumurile mele, iar Störzer de ale lui ; nu sta în firea mea să-l pîndesc după o tufă din gardul viu şi să-l înhaţ

[1] Gura lumii, zvonul (lat.).

de guler. Drumurile mele ? Nu m-au dus niciodată prea departe de meterezul ce-mi slujește de hotar, totuși, cel puțin din cînd în cînd, și o bucățică pe terenul comunei. Dacă ești cofondator și acționar al unei fabrici de zahăr, atunci te mai uiți și tu în Africa, din vreme-n vreme, la sfeclele tale și ale altora, oricîtă plăcere ți-ar face altminteri să trîndăvești întins pe blana ta de leu și să caști cu nesaț gura. Pe unul din aceste drumuri anevoioase a avut loc și întîlnirea. Cunoști locul unde drumul imperial de poștă o ia dinspre oraș spre Gleimekendorf, prin Papenbusch, dumbrava sătenilor. Potecile furișate din vremea copilăriei noastre se mai întretaie și astăzi acolo cruciș și curmeziș, dar în parte duc și acum spre șosea. Tufărișul s-a mai înălțat nițel, dar șanțul ce-l desparte de amîndouă laturile de șosea a rămas întocmai cum a fost. Dacă vrei să ieși în drumul larg, trebuie să sări șanțul, sau să cobori și să urci panta. Gîndul meu era să fac mișcarea din urmă. Da, da, nu te mai frămînta de nerăbdare, Măriuțo, sau Metuțo ! Eu sînt ceva cam lat — și în felul în care povestesc frumos istorioarele. În schimb, însă, alții sînt cu atît mai scurți, așa că în mare lucrurile se compensează întotdeauna. Nu știu dacă ramurile ce-nchideau plăcuta potecă de pădure foșneau sau fremătau tare în jurul meu, atunci cînd le-ncovoiam, ca să le-mping deoparte. În orice caz, bărbatul care ședea cu spatele spre desiș pe marginea șanțului n-a fost tulburat numaidecît din contemplația lui de apropierea mea și a eriniilor. În mod excepțional, cele din urmă veneau din nou și ca eumenide. N-aveau decît ! Dacă mînia și bunăvoința se puteau uni în cazul dat, mie mi se părea cu adevărat că e ceva drept ! — „Bună ziua, bătrîne ! Aici s-a întîmplat, nu-i așa ?“ El nu mi-a întors salutul, iar la întrebare mi-a răspuns sărind în sus și răsucindu-se spre mine, totodată apucîndu-și, atît de vîrtos și cu fața atît de schimonosită, toiagul, încît fără să vreau mi l-am ridicat și eu pe al meu și am strigat : „Ai înnebunit, Störzer ? I-a venit cumva rîndul și bunului prieten Schaumann să piară aici pe

loc ? Păi, eu zic să ne mărginim la unul singur, că ăla i-a fost de-ajuns lumii — Kienbaum !“ La aceste vorbe s-a întîmplat ceva ce nu mi-aş fi închipuit mai înainte. Că nenorocita făptură a lăsat să-i cadă ciomagul din mînă, că a văzut în grasul Gogoaşă pe trimisul judecăţii-de-apoi în persoană şi că a întins spre el braţele-i bătrîne, tremurătoare, ca pentru a se apăra, nu m-a mirat ; dar prea de tot a fost că s-a trîntit singur la pămînt şi gemînd : „Domnule ! Domnule ! O, Isuse, iarăşi dumneata ?“ s-a rostogolit în jos pe taluz, s-a întins în şanţul şoselii, cu faţa în jos, cu amîndouă mîinile dedesubt, pe ochi, ca un copil care-şi ridică fundul şi-şi cere pedeapsa. Frumoasă poznă ! Sînt ferm convins că dacă am făcut vreodată o mutră feroce, apoi atunci a fost. Ce-mi rămînea altceva de făcut, decît să cobor şi eu gemînd în şanţ, să-l scutur de guler pe bietul păcătos şi să-i spun : „Hai, linişteşte-te, Störzer ! Ţi-a mers destul de bine în toţi anii ăştia lungi, aşa că vino-ţi şi acum în fire şi arată-ţi faţa. Îţi dau cuvîntul şi-ţi jur, bătrîne, că voi discuta cu dumneata foarte rezonabil şi calm despre cele întîmplate.“ Spune şi tu, dragă Eduard, să discute calm şi rezonabil doi oameni într-un caz ca ăsta ! A durat mult, pînă cînd păcătosului buimac i-a trecut prin omoplaţi zvîcnetul cunoscut şi pînă cînd alte semne şi mormăieli mi-au dat de veste că a înţeles ce-i spune bunul frate din harababura pămîntească. Pe urmă am petrecut firește o oră de confidenţe, cu un conţinut oarecum bogat, şezînd unul lîngă altul pe marginea şanţului. Ar fi fost cu siguranţă prea de tot ca bătrînul să nu fi lăsat nici atunci să treacă ceva din taina lui prin porii pielii celei mai groase din tot ţinutul, o piele într-adevăr de invidiat. Nu eşti de aceeaşi părere, dragă Eduard ?

Eu nu eram de nici o părere. Îl ascultam vorbind astfel la „Braţul de aur“ pe stăpînul de azi al redutei roşii, pe moştenitorul ţăranului ucigaş Quakatz, şi totodată şedeam şi eu pe marginea şanţului din Papenbusch cu prietenul meu Friedrich Störzer şi-l auzeam povestind despre Africa şi cît e de plăcut să citeşti despre aventu-

rile și traiul pașnic de-acolo, în minunat de frumoasa carte a domnului Lavalian.

Gogoașă puse mîna pe capacul stacanei lui.

— Încă nu, scumpă copilă. Pe urmă poate un ultim rînd cu domnul acesta străin, ca o bună încheiere. Da, da, da, Eduard, ce se află totuși între începutul și sfîrșitul vieții ? Și ce limpede și drăgălaș se desfac și se alătură toate, atunci cînd ajungi să te gîndești cum a fost cu putință să se petreacă lucrurile. Nu vorbesc despre tine, pe care prietenul tău Störzer cu al său *monsieur* Le Vaillant te-a determinat să te duci în Țara cafrilor ; e vorba acum despre Störzer însuși, despre țăranul Quakatz și despre Tinchen a lui și așa, puțintel, și despre mine. Iar Störzer mi-a spus atunci : „Da, eu am fost, și am îndurat toți anii ăștia lungi, să fiu eu și să mă caute zadarnic.“ — „Hm, și la altele nu te-ai mai gîndit decît că au să te descopere, Störzer ?“ — „O, Doamne !“ — „De-o pildă, la bietul socru-meu nu te-ai gîndit ?“ — „O, pe Dumnezeul meu, ba da, domnule ! Dar nici chiar așa de mult, dragă domnule ! E-adevărat, că mă durea destul inima că-l vedeam cît pătimește cu totul și cu totul pe degeaba în singurătatea lui nemeritată, dar de schimbat n-am putut să schimb nimic ! Și-apoi, el mai era și un om avut, cu venituri mari, încît mai punea și deoparte. Găseam totuși o mîngîiere în asta, iar justiția nici nu putea să-i facă vreodată prea mult rău. Să nu vă închipuiți însă că-mi era ușor întotdeauna să mă apropii de reduta roșie, cînd eram silit de slujbă. Dacă se putea, îl trimiteam pe altul cu scrisorile și ziarul. Oh, domnule Schaumann, domnule Schaumann, din pricina slujbei trebuia să trec zilnic, zilnic, zilnic pe-aici, unde... săvîrșisem fapta. Nimeni nu m-a ajutat nici pe mine în jalea mea, întocmai cum nici eu n-am putut să-l ajut pe Andreas de la reduta roșie în necazul lui !“ — „N-ai putut să-l ajuți, Störzer !“ — „Nu, domnule ! Din păcate, nu ! Fiindcă era împotriva firii. Ah, milostive Dumnezeule, dacă aș putea să spun în vorbe cît a fost cu totul și cu totul împotriva firii mele !“ — „Halal fire, Störzer !“ — „De cîte ori nu mi-am spus și eu asta, domnule, aici, unde ședem acum, în genunchi, cînd nu se mai afla nici

suflet de om în desiș și pe șosea !“ — „Aici ?“ — „Da, aici, în Papenbusch, pe locul unde i-am plătit lui Kienbaum cu aceeași măsură pentru tot ce păcătuise față de mine încă de pe cînd eram copii. Dacă am depășit măsura dreaptă, apoi am pătimit nespus înaintea milostivului Dumnezeu prin simțămîntul vinovăției și prin neliniște, în anii ăștia atît de lungi. Nu mi-am găsit nici o alinare, gîndindu-mă ce fel de om a fost Kienbaum, mai ales față de mine. Dar abia a doua zi am aflat ce fusese fapta mea ! Dacă l-aș fi văzut zăcînd aici, țăranul de la reduta roșie, socrul dumneavoastră, n-ar fi fost nevoit să ia asupra lui vina mea : oamenii m-ar fi găsit cu siguranță lîngă leș și m-ar fi putut duce de îndată înaintea judecătorului. Noaptea dintre seara faptei și dimineața următoare mi-a liniștit întrucîtva conștiința, dar m-a și făcut în schimb să mă încarc pe mine și să-l încarc pe Quakatz cu greaua, greaua povară a vieții noastre.“ — „Hm, hm, Störzer, știi că-mi place grozav ce spui ; strașnică și, oricum, convenabilă conștiință mai porți în pieptul dumitale. Tașca matale de poștă ar putea să aibă cam aceleași simțăminte față de conținutul corespondenței din ea, ca și dumneata în povestea asta.“ — „Nu-nțeleg ce vreți să spuneți, domnule Schaumann, și nici nu știu cum se petrec lucrurile cu alții într-o treabă atît de înfricoșătoare ca asta ; dar una știu, și anume că acum totul a ieșit la iveală și că prin binevoitoarea dumneavoastră mijlocire oamenii au să poată acum să se liniștească. Iar în ceea ce-l privește pe bunul Dumnezeu, ah, Doamne, am să mă pot mîngîia în căința mea amară cu gîndul că el l-a cunoscut pe Kienbaum și că m-a cunoscut și pe mine în anii mei tineri, așa că știe mai bine decît oricare altul cum de s-a întîmplat.“ — „Firește, dar acum aș dori să știu și eu mai bine.“ — „Ce-o să vreți să faceți pe urmă cu mine, o să hotărîți singur. De mine însumi nu-mi mai pasă — copiii și copiii copiilor mei n-au decît să vadă cum au să se descurce cu faima proastă pe care le-o lasă bunicul lor. Așa, un an sau doi mai lipsesc firește pînă la prescripție. Mă gîndeam că poate o s-o scot la capăt pînă atunci. dar și de data asta s-a întîmplat iarăși cu totul altfel. Așadar, domnule Schaumann, fa-

ceți ce trebuie făcut de dragul socrului dumneavoastră și ce socotiți că e drept!" — „Despre asta mai tîrziu, Störzer. Acuma povestește-mi cum a fost și cum s-a întîmplat." „Păi tocmai că nu-s multe de povestit, oricît de rău a ieșit pînă la urmă. N-a fost între noi doi vorba nici măcar de o fată, sau de bani, așa cum se întîmplă altminteri între alții. Numai diavolul a făcut ca lucrurile să se petreacă așa cum s-au petrecut. Anume, Kienbaum și cu mine sîntem de-o vîrstă și am stat culcați în două leagăne aflate ca să zicem așa alături, am crescut împreună și ne-am putut cunoaște foarte bine unul pe altul. Nu era mare lucru de capul lui, domnule Schaumann, iar în anii ăștia lungi am găsit cel puțin o mică alinare atunci cînd am auzit spusa asta și din gura altora." — „Frumoasă mîngîiere, nefericitule!" — „Așa e, nefericitul de mine! În asta aveți dreptate; totuși, și dincolo de toate, tocmai de aia aveam dreptul să mă bucur de orice mîngîiere aflată pe calea mea cea grea. Domnule, domnule, ce mai mi-a îngreunat el căile, începînd din copilărie, de la drumurile spre școală pînă la șoseaua asta regală de-aici! El a fost cel care mi-a scornit pe băncile școlii porecla batjocoritoare de Storz-berbece, și mi-a aninat-o pentru toată viața. El, mai mult decît oricine, a fost cel care, încă de pe băncile școlii, m-a făcut cu răutate și neobrăzare să văd deosebirea dintre sărăcie și bogăție și dintre gîndirea înceată și un cap limpede. Domnule, domnule, sînt pătat de sîngele lui, și astăzi chiar aș fi gata să-l spăl cu al meu, dacă asta s-ar putea face așa de la sine, și nu cu mîna mea, dar, domnule, domnule, și el — Kienbaum, să-și primească partea pentru toată teama de el și mînia și furia și necazul împotriva lui cu care mi-a încărcat sufletul aproape zilnic încă de cînd eram de-o șchioapă. Fiindcă bunul Dumnezeu l-a trimis mai pe urmă și pe el, cu meseria lui, pe șosea, ca negustor de vite bogat. Domnule Schaumann, dacă vreun cavaler tîlhar de odinioară m-ar fi pîndit aici, la fiecare cotitură, ca să-mi smulgă tașca de poștaș, tot n-ar fi fost atît de rău ca spaima ce mă făcea să-mi spun veșnic: „Acuși s-arată Kienbaum și-ți

dă bineţe în felul lui". Domnule Schaumann, lumea mă cunoaşte pe-aici ca pe-un om bun şi liniştit, un om liniştit am fost şi eu la viaţa mea şi mi-am văzut de treburile mele şi m-am arătat îngăduitor, ani de zile i-am dus şi lui scrisorile acasă, în Gleimekendorf, şi de dragul slujbei i-am înghiţit otrava şi batjocura, pînă în ceasul ăla de groază, cînd aici, în Papenbusch, soarta lui şi a mea şi soarta nefericită a socrului dumneavoastră a căzut pe capul meu. Domnule Schaumann, pe viaţa mea, m-am făcut vinovat numai pe jumătate, fiindcă toată vina e a întîmplării îngrozitoare ! Că a fost doar o întîmplare, judecătorul suprem o ştie, şi cu siguranţă că numai de aia mi-a îngăduit să ajung la o vîrstă înaintată şi oarecum liniştită ; asta a fost a doua mîngîiere a vieţii mele, în drumurile mele pe şosea, singur cu mine însumi şi cu gîndurile mele, zi de zi, pe furtună şi grindină, pe zăpadă şi sub arşiţă. Da, domnule Schaumann, fiecare îşi caută o îndreptăţire în felul său. Nu-i aşa, şi dumneavoastră vă aflaţi acum în felul dumneavoastră o îndreptăţire în datoria faţă de mine şi faţă de soţia care vă este dragă, faţă de bătrînul Quakatz şi faţă de Kienbaum ?" — „Aş fi vrut fără-ndoială ca bunul Dumnezeu să fi încredinţat treaba asta altcuiva, Störzer !" — „Oh, să nu vă pese, eu sînt gata, de vreme ce tot am ajuns acum la mărturisiri. Astăzi, mîine... poimîine ! Nici un judecător de pe pămînt n-o să mă prindă la interogatoriu cu vreo minciună. Vi-o jur chiar în clipa asta." — Gogoaşă şi Storz-berbece în confesional, la spovadă, unul confesor, celălalt mărturisitor, scumpul meu Eduard ! — „Ce să-i faci, oftă cel din urmă, mărturisitorul, dacă te-ai născut fără nici o apărare şi dezarmat încă din copilărie, faţă de oricare ticălos ? O, Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule, ceea ce am făptuit faţă de Kienbaum a fost cu siguranţă o crimă ; dar de ea se leagă toate relele mărunte şi foarte mărunte, ca şi cele mari şi foarte mari, pe care mi le-a făcut omul ăsta ca mic copil, ca tînăr şi ca bărbat matur. Kienbaum mi-a făcut mie cam tot ceea ce un băiat n-ar fi îndurat de la altul. Dacă pumnii şi ghionţii pe care mi i-a dat la bătrînul cantor Fuhrhans

mi-ar fi rămas însemnați pe piele, atunci n-aș mai fi avut pe mine astăzi nici un petic alb și totul aș fi fost vînăt, verde și galben. Iar dacă aș vărsa acum lacrimile de furie pe care le-am înghițit din pricina lui s-ar umple trei găleți ! V-am spus adineauri că n-a fost vorba de o fată, dar de una tot a fost. Anume, în timpul serviciului militar. Fiindcă și la militărie parcă ne-a pironit Dumnezeu unul de altul. Eu n-am avut nimic cu fata, dar i-am scos-o, cu copilul lui cu tot, din apă, fiind echipat complet cu uniforma numărul doi, și ar fi fost mai bine să le las în apă pe cele două biete făpturi. Pe urmă s-a zgîrcit cu hrana, și așa copilul s-a prăpădit pe sub tufe, iar ea în închisoare. Despre asta n-am nimic de zis, fiindcă la urma urmelor nu mă privea decît numai așa, în general ca simțire omenească. Dar bunăstarea lui !... Am spus și mai înainte că n-am ajuns la dușmănie între noi din pricina banilor, și asta așa și e. Nu i-am fost dator și nici el mie. Dar rău a mai fost că negoțul și averea lui îl purtau pe-aici, pe șosea. Cu siguranță că negustoria de vite a fost ceva potrivit pentru el, chiar dacă nu întotdeauna și pentru cei cărora le vindea sau de la care cumpăra ; dar de ce n-a făcut bunul Dumnezeu să-și întocmească averea în alt fel și a trebuit să mă-ntîlnesc mereu, zi de zi, zi de zi, zi de zi, cu disprețul și batjocura și îngîmfarea lui ? Își cumpărase o gospodărie în Gleimekendorf, în mijlocul sectorului meu poștal, așa că trebuia să treacă mereu, fălos, călare sau în căruță — pe lîngă mine, care mergeam pe jos. Domnii tineri de la poșta noastră și-au pus în minte încă mai de mult să socotească de cîte ori am făcut eu pînă acum înconjurul pămîntului pe jos. Pe-atunci, după socoteala mea, îl înconjurasem cu siguranță o dată, dar mi-era destul că-n fiecare zi trebuia să mă-ntîlnesc cu un nemernic ca ăsta, care, cînd îmi venea din urmă, îmi dădea din căruța lui și un șfichi de bici, strigîndu-mi batjocoritor din goană : «Be, behehe, Storz-berbece ! Dă-ți duhul alergînd ca un cîine șoricar, adu-mi ludovicii de aur și ia-ți bănuțul de poștaș. Numele meu e Kienbaum !» Domnule Schaumann, pînă la urmă te saturi de asemenea

lucruri. Am ajuns și eu sătul pînă-n gît, iar dacă n-ar fi vorba de o faptă atît de înfiorătoare, pățania n-ar avea nimic deosebit în ea. O, bunule, milostivule Dumnezeu, de ce depinde oare ca un om să-și păstreze liniștea vieții și-a nopților și conștiința curată, sau, dimpotrivă, să și-o distrugă pînă la sfîrșitul zilelor, pentru el și pentru altul, cum a fost socrul dumneavoastră, domnule Schaumann ? Era o seară frumoasă întocmai ca astăzi. Doar nițeluș mai încărcată decît acum de prevestirea unei furtuni. Avusesem o zi trudnică — tașca plină și pe deasupra o jumătate duzină de mandate poștale, care au fost pentru mine întotdeauna lucrul cel mai greu, din pricina răspunderii și a înregistrării corecte, apoi a decontării la birou. Simt în toate oasele cît de sleit sînt de puteri, mă tîrăsc și-ajung aici în Papenbusch, cînd amurgul tocmai se cuibărea în dumbravă. «Doar nu ești jidovul rătăcitor, Störzer, îmi spun. Cinci minute poți să te odihnești și tu» și mă pune diavolul, sau asta a fost voia Domnului, și mă așez pentru cinci minute aici, pe marginea șanțului ; oh, de-ar fi dat cerul ca mai înainte cu cinci minute să mă fi strivit un car de fîn cu patru cai ! Și mă mai pomenesc că zic : «Acuma doar Kienbaum mai lipsește, cît ești de istovit». În aceeași clipă ciulesc urechile, fiindcă de colo de după cotitură răsună huruit de roți și-l aud încă de departe pe unul care-și biciuiește caii și strigă : «Dii, mîrțoage blestemate !» Mă trece un fior de gheață : Na, iacătă bucuria ! și în clipa aia am știut că n-am să fiu nici de data asta scutit de chinuială. Mă pregătesc, gata de orice, dar de astă-dată în atmosfera încărcată pun mîna și pe bastonul de lîngă mine și-mi zic : Störzer, la nevoie fii și tu o dată bărbat și apără-te împotriva bădăranului ăstuia care te batjocorește ! Dar și de data asta s-a întîmplat altfel, ca de cele mai multe ori în asemenea împrejurări. Cînd Kienbaum mă vede șezînd, smucește frîul și se oprește cu căruța lui de vite, goală. Mă gîndesc : «Ei, azi e în toane bune», și chiar așa a și fost. De data asta dăduse peste unul mai șmecher decît el. Așa cum s-a dovedit mai tîrziu, peste socrul dumneavoastră, domnule Schaumann, țăranul de la reduta roșie. Comerțul

cu vite s-a dezbătut pe urmă destul de mult în fața justiției, ca indiciu împotriva țăranului Quakatz de la reduta roșie. Cum știți, domnule Schaumann, al doilea indiciu a fost că, după afacerea de dimineață, socrul dumneavoastră a fost văzut seara tîrziu pe drumul spre Gleimekendorf. Prea multă lume îi auzise în oraș, la „Ingerul albastru", aruncîndu-și pe la prînz unul altuia în față vorbe de ocară ca ticălos, nemernic și pungaș ; dar, după ce fusese păcălit, față de cine putea un om cum e Kienbaum să-și verse mai în voie năduful decît față de unul ca mine ? Ascultați-mă !... Socrul dumneavoastră nu s-a mai întîlnit cu el în Papenbusch, dar Kienbaum m-a întîlnit pe mine, pe Storz-berbecele lui chiar aici... aici... aici, în locul ăsta, la momentul potrivit pentru simțămintele ce-l stăpîneau. Își oprește carul, eu mă ridic, potrivindu-mi tașca și strîngînd tare bastonul. Îl văd în semiîntuneric cum își schimonosește mutra în felul lui și-l aud strigînd spre mine : «Păi da, Storz-berbecele ! Ei, șezi și clocești ouăle altora ? Iar ai alergat ca un cîine șoricar de te-ai spetit pentru cinci bănuți, berbec tîmpit ? N-ai să mi-o iei în nume de rău, nu ? Doar sîntem cei mai buni camarazi de pe băncile școlii și de la regiment ! Hai — dă-mi mîna, pe viața mea !» Zicînd astea, mă plesnește cu biciul, ceea ce după manierele lui e o glumă bună, șfichiul mi se-nfășoară pe braț și-mi lasă o vrîstă însîngerată pe dosul palmei. Cu siguranță că n-avusese de gînd să mă lovească atît de rău, dar ceea ce a urmat avea să se-ntîmple din pricina asta. Las bastonul să-mi cadă și, de durere, mă plec să-l ridic de pe pămînt, dar, în loc de baston, Dumnezeule mare, dau cu mîna de pietroiul aflat cel mai aproape. N-am avut nimic în gînd, cînd l-am azvîrlit, și nici n-am țintit, dar lovitura a mers la țintă... după voia lui Dumnezeu și a Satanei. Văd cum omul se clatină într-o parte și smucește frîul. Caii o pornesc, căruța trece pe lîngă mine și piere în semiîntunericul înnoptării. «Du-te acasă și pune-ți o lamă rece de cuțit pe cucui, nătărăule !» strig după el. Dacă o mai fi auzit, nu pot să spui. După părerea pe care-am vînturat-o pe urmă în unele nopți și ceasuri de spaimă, n-a mai putut să audă. Cu toată furia mea, mi s-a părut cam

curios că-n loc să rămînă pe drumul lui, urmînd șoseaua spre Gleimekendorf, o cotește la dreapta, acolo, pe drumul de pădure spre reduta roșie, dar în furia mea n-am luat în seamă lucrul ăsta, ci m-am dus acasă și mi-am supt rana de la încheietura mîinii, ca un copil bătut. Ce-a ieșit pe urmă din asta, știți tot atît de bine ca și mine, domnule Schaumann. Știți cum caii or fi ajuns să meargă la pas pe drumul de pădure și cu siguranță că or fi stat pe loc ore întregi, pînă cînd au luat-o pe drumul de cîmpie spre Gleimekendorf, ca să se oprească pe la miezul nopții în curtea lor, în fața grajdului. Atunci au ieșit cei ai casei cu felinarele și s-au uitat în căruță și l-au găsit pe Kienbaum trîntit în paie, iar doctorii au declarat că nenorocirea a fost pricinuită de o lovitură sau o izbitură în tîmpla stîngă. Totul e scris amănunțit în acte, numai eu nu apar în ele. Sînt pomenit doar așa în treacăt, ca unul care l-a întîlnit pe Kienbaum încă pe șosea și cu care el a stat de vorbă. Ah, Dumnezeule, domnule Schaumann, pentru ce mă va fi creat Cel-de-sus așa cum m-a creat, dacă a vrut să-mi menească și grozăvia asta? Nu omenirii și judecătorilor trebuie să le-o luăm în nume de rău că în treaba asta s-au ținut scai de Quakatz, și nu de postașul rural Störzer. Prin firea și prin atitudinea lui față de Kienbaum, Quakatz putea să treacă drept ucigașul lui. Eu, nu! Slavă și mulțumită lui Dumnezeu că, cel puțin, nu m-au chemat ca martor împotriva socrului dumneavoastră. Dacă ar fi făcut-o, mi-aș fi putut descărca inima împovărată, dînd totul pe față; dar ca să mă predau așa de bunăvoie, după nopți de spaimă și zile de mărșăluială singuratică... am încercat s-o fac, dar n-a mers, am tot amînat... am amînat mereu și așa s-au scurs anii, iar țăranului de la reduta roșie, cu tot necazul lui, i-a mers mereu mai bine. Spaima tăinuită, spaima tăinuită o viață de om, domnule Schaumann! Cu fiecare scrisoare mi-am purtat spaima asta, zi de zi, o viață de om, de jur împrejurul redutei roșii, și ar fi trebuit din pricina ei să mă predau oamenilor și totuși n-am putut — totuși n-am putut să mă predau eu însumi oamenilor ca făptaș al faptei, ca ucigaș al lui Kienbaum. Domnule, domnule Schaumann, e-ntr-adevăr prea tîrziu, dar nu vă

pun nici o piedică în cale... nu e nevoie să mă luați de guler, vă urmez fără opunere și de bunăvoie, dacă mă duceți acum, în seara asta, în oraș și spuneți la prima poartă : «Ăsta a fost ! Chiar el a mărturisit-o fără să-l silească nimeni !»"

.

— Ce-i asta ? Încă n-ați aprins lumina ? întreabă cel dintîi dintre clienții obișnuiți. Oare azi, mîine o să trebuiască să ne aducem și lămpile cu noi ? Meta, ei ? Unde te-ascunzi ?

— Aici, domnule procuror ! O, Doamne, da, îndată ! strigă fata cu vocea tremurătoare.

Și chibritul aprins îi tremura în mînă, astfel că abia după mai multe încercări nereușite fata izbuti să facă nițică lumină în camera separată a celor mai buni dintre clienții „Brațului de aur".

— Ia te uită, dumnealor ! spuse procurorul. Ce, Schaumann, vrei să pleci tocmai acuma, cînd venim noi ? Ei, ce, Gogoașă, bătrîne prieten burduhănos, și tu, Eduard, ia rămîneți și stați colea ca-n alte vremuri, mai frumoase. Toți cei ce-au mai rămas în această vale a plîngerii din vechea cunună a convivilor n-au să mi-o ierte niciodată, dacă vă las s-o ștergeți liniștiți acum, unul spre reduta lui roșie, celălalt spre Africa lui neagră. Meta, fiecăruia dintre domnii ăștia încă o halbă ! Copii, e strașnic, zău, s-ar putea în sfîrșit să iasă iarăși o seară veselă după bunul obicei de altădată. Ei, rămîneți, nu ?

— Cu cîtă plăcere, dacă s-ar putea și dacă doctorul meu nu mi-ar fi interzis-o, rîse Gogoașă. Ah, dacă ai avea măcar o idee, Schellbaum, cu cîtă strășnicie îmi interzice omul ăsta, Oberwasser, eforturile spirituale de orice fel, m-ai lăsa ca și în alte vremuri, mai frumoase, să stau tihnit sub gardul meu viu.

Ne-am luat pălăriile. Încăperea și începuse să se umple, dar din fericire cu clienți care nu mai știau nimic despre toată povestea și care-l cunoșteau pe grasul Schau-

mann numai din auzite și de departe. Astfel, am ajuns în cele din urmă cu bine afară, în fața ușii, unde ne-a ajuns din urmă biata Meta, tremurînd de tulburare :

— O, Doamne Dumnezeule, domnule Schaumann ; da' eu am auzit totul ! E oare cu putință ? Și domnii de-acolo dinăuntru ! Poate să știe oricare dintre ei ? Pot să le spun totul domnilor acum, în seara asta ?

— Totul, copila mea.

•

Căpitanul se arată tot mai neliniștit în privința mea. Tocmai îmi spune :

— Domnule, ca să se termine apa de pe vas, ceea ce mai înainte păteam adesea, se mai poate întîmpla și astăzi și ne-ar pricinui destule neplăceri ; dar ce-ați zice dacă v-aș semnaliza cu inima înlăcrimată : *Sir*, am ajuns la ultimul strop de cerneală ? *Well* [1], mare noroc avem că începînd de mîine putem vedea Tafelbergul.

— Asta-i, *old friend* [2] !

Și bătrînul lup de mare a urcat iar pe punte, dînd din cap și mormăind în barbă că o mîzgăleală blestemată ca asta e, slavă Domnului, totuși numai o excepție pe mare. Sînt ferm convins că într-un impas greu m-ar fi socotit pasărea aducătoare de dezastru pe vasul lui și m-ar fi azvîrlit fără prea mari remușcări peste bord în marea agitată, ca să salveze restul încărcăturii prin jertfa ispășitoare...

Dar noi, Gogoașă și cu mine, stăteam din nou în fața „Brațului de aur" sub cerul liniștit, cald, întunecat al serii de vară, iar eu îmi ștergeam fruntea de sudoare nu mai puțin decît uimitorul meu prieten gras. El nu numai că povestise istoria uciderii lui Kienbaum în felul lui monoton, plictisitor de a vorbi, dar o și asudase, o lăsase să iasă din el prin toți porii. Eu, însă, trăisem oare acolo,

[1] Bine (engl.).
[2] Prietene (engl.).

departe, pe apă și pe uscat, atît de mult, încît să stau în liniștitul colț al patriei în fața lui Gogoașă și a lui Storz-berbece ca în fața a ceva ce n-a fost trăit nici de mine, nici de oricine altcineva ?

Care dintre ei doi devenise pentru mine cel mai de neînțeles, cel mai înfricoșător ? O, acest Störzer ! O, acest Schaumann ! — Vechiul, cel mai vechi prieten din copilărie și tovarăș de joacă — ucigaș al lui Kienbaum ! El, care a fost în fond cel ce m-a făcut prin al său Le Vaillant să plec peste mări și în pustie, căruia îi datoram „feuda" mea de la Capul Bunei Speranțe, fiindcă numai el și numai el m-a încîntat cu poveștile lui în drumețiile-i prin lume, pe șoselele și cărările sale de țară. Era cu neputință, în orice caz atunci, în clipa aceea să mai vorbim despre el.

Gogoașă m-a însoțit pînă la hotel, iar la ușă i-am mai pus o singură întrebare :

— Vrei să urci cu mine încă un moment ?

— Mai bine nu, a spus Heinrich. De ani de zile, nevastă-mea n-a mai fost îngrijorată din pricina mea. La ceasul ăsta din zi sînt întotdeauna acasă. Ei, firește, astăzi a fost o excepție îndreptățită. Ce nu faci de dragul unui prieten atît de scump, de vechi, de înstrăinat, pentru ca vechiul cuib să-i redevină plăcut și familiar ! Cred că te mai vedem o dată înainte de plecarea ta, nu, bătrîne? Doar trebuie totuși să privești mutra pe care are s-o facă bătrînica mea, după ce va afla prin alții, în felul care-mi convine cel mai mult, ceea ce trebuia — așa cum va socoti cu siguranță lumea mîine — să-i spun eu însumi încă de mult. Noapte bună pentru azi, Eduard ! Îți mulțumesc pentru vizită : în sfîrșit, a fost cu adevărat din nou o zi cam neobișnuită pentru reduta roșie.

— Noapte bună, Heinrich, am răspuns, incapabil în clipa aceea să mai spun ceva, ceea ce el păru a socoti drept un lucru cu totul de la sine înțeles, fiindcă porni legănîndu-se liniștit prin noaptea plăcută spre solida cetate a vieții lui, iar pe mine mă lăsă la „hotel", singur, cu

el, cu soția lui, cu răposatul lui socru, cu Störzer și cu Kienbaum. Dacă în anii de demult îl lăsasem, așa cum se exprimase, sub gardul lui viu să se descurce singur, fiindu-și propria instanță de arbitraj, cu gîndurile, sentimentele, stările lui sufletești, pe scurt cu el însuși, apoi acum mi-o plătea cu vîrf și îndesat și mă lăsa să mă uit după el în noapte, cum rareori a fost privit vreun om.

Acum mă aflam eu sub gardul *meu* viu, singur în hotelul din patrie, și aveam înainte noaptea, ca să reflectez asupra celor trăite în timpul zilei. Dar cînd soarele dimineții mi-a luminat fereastra și pătura și cînd am făcut totalul celor ce mi se perindaseră prin minte în starea de trezie și în vis, mi-am dat seama că, în mod ciudat, aceea care mă preocupase fusese doamna Valentine Schaumann, născută Quakatz, și prea puțin Kienbaum, Störzer, tata Quakatz și Gogoașă.

Buna femeie ! Biata și buna !...

Oare i se putea lua în nume de rău lui Gogoașă că, de dragul ei și al redutei roșii, de dragul tihnei lor, socotise pînă la urmă și *dreptatea omenească* un lucru mai puțin însemnat, mai puțin vrednic să fie luat în considerare ? Cam după miezul nopții, m-am pus în locul grăsanului, am intrat în pielea lui, adică am fost strămutat în ea. M-am umflat, luînd proporțiile lui trupești, m-am ridicat pe culmea disprețului său față de lume și am spus : Din vechiul nostru cuib îi vom insufla respect și-i vom dovedi acestui slăbănog african, acestui Eduard, că și de la reduta roșie se poate strivi sub picior concepția filistină asupra lumii. Îi vom arăta cum i se pot plăsmui timpul și veșnicia unui om care e lăsat din copilărie să stea singur lungit sub gardul viu și care rămîne lungit acolo, iar ca să-și umple sufletul o caută pe Tinchen Quakatz, ca să-și păstreze rotunjimea trupului cucerește reduta roșie, de unde în ceasuri de tihnă dezgroapă pînă și ziua de ieri ca pe un schelet de mamut îngropat cu milenii în urmă.

În noaptea aceea, mai întîi în afara patului de hotel, apoi în pat, am vînturat încă o dată în minte ziua abia

încheiată, ceas cu ceas, cuvînt cu cuvînt. Şi din ce în ce mai limpede mi-a revenit în conştiinţă vechea frază întru totul adevărată despre motivul suficient, aşa cum a formulat-o bătrînul Wolff [1] : „*Nihil est sine ratione cur potius sit, quam non sit*“ [2], sau, cum a tălmăcit-o Buddha din Frankfurt : „Nimic nu este fără motivul, pentru care este“. — Aşa cum Vaillant, tradus de Johann Reinhold Forster, din biblioteca poştaşului rural Störzer, m-a dus la burii din Pretoria, tot astfel bolovanul azvîrlit de mîna lui Störzer în capul lui Kienbaum l-a dus pe prietenul meu la Tinchen Quakatz şi a făcut din el stăpînul redutei roşii. Şi aşa, dacă Kienbaum n-ar fi fost Kienbaum, dacă Störzer n-ar fi fost Störzer, Gogoaşă, Gogoaşă, şi Tinchen, Tinchen, atunci nici eu n-aş fi fost eu şi nu m-aş fi scufundat către dimineaţă în somnul cel mai tihnit, uitînd de această poveste despre un omor, ca să mă pot apoi trezi cu gîndul liniştitor la „feuda africană“, la soţia şi copiii mei.

„Ei, povestea a devenit întru totul suportabilă.“

Fireşte, de terminat n-am terminat cu ea, vreau să spun, cu povestea. Am putut citi asta de îndată pe faţa chelnerului, cînd am tras de clopoţelul din odaie, iar tînărul a căscat lung ochii la mine mai înainte de a înţelege că doresc apă proaspătă şi apă caldă. Numaidecît a şi apărut în spatele lui prietenul Sichert, hotelierul, care de asemenea s-a holbat la mine şi a strigat :

— Dar, domnule, e cu putinţă ? Mii de iertăciuni, dar dumneavoastră sînteţi cel dintîi din oraş care a aflat foarte amănunţit de la domnul Schaumann cum s-au petrecut de fapt lucrurile ! Şi-apoi au şi fost jos, la restaurant, cîţiva onorabili domni, cunoscuţi ai dumneavoastră, să vadă dacă încă nu v-aţi sculat şi dacă aşa a fost într-adevăr cu Kienbaum şi Störzer.

---

[1] *Christian Wolff* (1679—1754), filozof idealist german, exponent al iluminismului.

[2] Nimic nu există fără motivul pentru care mai curînd există decît nu există (lat.).

— Ei da, dragă Sichert. Așa trebuie c-a fost.

— Dar nu-i cu putință ! O parte din oraș a fost cuprinsă bineînțeles de cea mai mare tulburare încă deaseară, de azi-noapte, începînd de la „Brațul de aur". Din păcate, cînd surpriza a ajuns și pînă la mine, vă culcaserăți și nu mi-am luat libertatea...

— Să mă trezești și să afli de îndată informațiile cele mai exacte. Îți mulțumesc din inimă, dragă...

— Dar, Dumnezeule, iertați-mă, preabunule, preastimate domn, sînteți totuși și dumneavoastră un fiu al orașului și, ca să zicem așa, faceți parte dintre noi, și iată, un lucru despre care s-a tot vorbit atîția ani cu mult interes și cu inima grea se lămurește acum dintr-o dată într-un chip așa de ciudat !... Și bătrînul ăsta, Störzer ! Nimeni nu l-a socotit vreodată altceva decît un om și un berbece bătrîn, bun, nevătămător ! Iar în dimineața asta îl îngroapă, scăpat cu totul de brațul justiției pămînteşti ! Și stimatul nostru domn Schaumann de la reduta roșie, care ar fi putut totuși face încă de multă vreme atîtea, ca să lămurească pe deplin cazul ! Care ar fi putut face atîtea...

— Ca să ne pricinuiască încă o ultimă tulburare ce ne-ar fi înfricoșat, dar ne-ar fi făcut și plăcere. Nu, nu, dragă Sichert, pentru așa ceva era prea gras, prea neajutorat, prea greoi, sau cum ai mai vrea să-i spui. Pe deasupra, fără-ndoială, și niţeluș prea blajin și prea grijuliu față de propria-i tihnă. Și-apoi — ei, apoi era totuși o poveste atît de veche, ceva perimat, ceva care, în fond, nu mai privea pe nimeni, decît poate întrucîtva pe soția lui — pe soția domnului Schaumann, născută Quakatz. Da, ce motiv ar fi avut ei doi, și încă din reduta lor aflată acum în deplină siguranță, să deranjeze pentru bătrînul, bunul Störzer înalta justiție, s-o ajute, pentru ca prin asta, de fapt, doar s-o facă de rîs. Ia gîndește-te !

— Tot nu pot pricepe ! oftă bunul meu Sichert și mă părăsi clătinînd din cap, cu totul nesatisfăcut.

Eu însă mi-am dus mîna la frunte : Cerule, ce multă dreptate a avut Gogoașă ! Numai ceea ce vedeam că mă asaltează acum era destul ca să mă transpună de aci

înainte cu totul în situația lui din perioada de după descoperirea bruscă pe care o făcuse în acea frumoasă zi de vară la înmormîntarea socrului său. Îndată însă a urmat și gîndul : „Și-acum n-ai decît să tragi și tu ponosul pentru ceea ce grăsanul a ascuns lumii, dincolo de puntea ridicată, cît s-a putut de mult și de jignitor ! Burduhănosul e capabil și acum să-și pună încă mai mult în stare de apărare reduta din jurul lui și a nevestei lui, să recheme din groapa lor buldogii, zăvozii și cîinii ciobănești, șpiții răi, într-un cuvînt toți străjerii colțoși ai răposatului său socru, și să te lase pe tine, Eduard, să te descurci singur de tot cu lumea în privința cazului Störzer-Kienbaum.

Deși mă invitase, nu mai credeam că omul se aștepta să-i fac o a doua vizită. Am și spus-o : reduta roșie era ultimul loc din patrie, față de care aș mai fi fost îndatorat cu încă o vizită. Treburi nu mai aveam acasă. Trezisem din nou toate amintirile dragi și rele și le puteam lua reîmprospătate cu mine în Cafraria. Dacă o ștergeam din fața manilor lui Kienbaum, nu lăsam în urma mea nici un regret, poate cel mult o mirare de scurtă durată că am plecat atît de repede. Nimeni din cele două familii nu mi-ar fi rupt surtucul, încercînd să mă mai rețină „măcar cîteva zile".

Ce-ar fi dacă ți-ai scoate capul din povestea asta, Eduard, și ți-ai lua de îndată partea din ea pe vapor ?

Cu aceste cuvinte, sau mai curînd gînduri, nu mă mai aflam pe pămîntul solid al patriei, ci din nou pe picioarele mele de pe mare, pe vaporul ce se mișca plutind pe valurile înalte ale oceanului, în vreme ce un vînt răcoritor venit de pe întinderile de ape mă lovea în obraji.

— Plec ! am spus și — am plecat într-adevăr și cu adevărat. Reproșurile abia îngăimate nu le-am luat în seamă, iar pentru cele în gura mare puteam fi găsit în Africa, unde aș fi dat cu dragă inimă socoteală oricui, adică i-aș fi dat să citească acest jurnal de bord.

Dealtfel, m-a costat totuși ceva osteneală și șiretenie, numai ca să las nestingherit în urmă hotelul „Cei trei

sfinţi magi". Am reuşit să obţin socoteala de îndată şi fără ştirea domnului hangiu numai prin ceva ce semăna foarte mult a bacşiş. M-a costat parale, dar am găsit un suflet serviabil care m-a scutit de trăsura hotelului şi mi-a dus bagajele cu totul pe ascuns la gară, cu o roabă. Nu m-am travestit, nu mi-am înfăşurat mantia de teatru peste urechi şi nu mi-am tras peste nas pălăria cu boruri largi, dar nici n-am plecat pe drumul deschis, cel mai drept, ci m-am furişat pe uşa din dos şi prin grădina hotelului „Cei trei sfinţi magi". Din grădină, a doua portiţă m-a scos pe o potecă îngustă, bine cunoscută din copilărie şi, slavă Domnului, încă existentă, între alte grădini, grajduri şi felurite atenanse. Dacă l-aş fi omorît eu pe Kienbaum şi zbirii poliţiei s-ar fi aflat pe urmele mele, tot n-aş fi şters-o cu mai multă prudenţă ; astăzi socotesc drept o adevărată fericire faptul că în oraş s-au produs relativ puţine schimbări în vremea ultimei mele absenţe, astfel încît, condus de vechiul simţ al locului şi ca unul ce mă aflam acasă, m-am putut descurca şi pe drumuri mai puţin umblate.

Era către ora nouă, atunci cînd m-am îndreptat spre gară nu prin oraş, ci ocolindu-l prin spatele grădinilor. În dorinţa mea de a evita străzile principale, nu m-am gîndit că drumul acesta ducea prin cartierul Sfîntul Matei, aşa că am avut de ce să rămîn uimit văzînd că, în ciuda oricărei prudente sfieli de oameni din acea clipă, am nimerit peste o mare mulţime.

Ar fi exagerat dacă aş spune că o jumătate din oraş se pusese pe picioare, ca să ia parte la înmormîntarea poştaşului rural Störzer, dar o bună parte din populaţie era totuşi adunată pe uliţele şi ulicioarele din jurul casei lui. Printre cei ce se îngrămădeau se aflau nu numai domnişoara Eyweiss cu cana ei de apă minerală, ci şi mai mulţi cunoscuţi de la „Zumzetul bondarului".

Nimeni nu zicea că se află acolo în aşteptarea convoiului, ca să-l conducă pe bătrîn cu cinste la groapă. Dar oricine avea desigur dreptul să-şi rupă cîteva clipe din

trîndăvia de dimineață sau din timpul dedicat treburilor, ca să arunce acum, în ultimul moment, o privire asupra coșciugului negru, în care se ascundea omul ce trezise cea mai mare curiozitate nu numai în oraș, ci și în tot ținutul. Cu toții voiau să-l vadă pe bunul, bătrînul, nerodul ins, pe acest bătrîn Störzer, care în cele cincizeci și patru de mii o sută șaizeci și patru de ore de mers în serviciu, înconjurase, cu conștiința lui împovărată, de cinci ori pămîntul și lăsase întregul oraș, de sus pînă jos, să vorbească atîția și atîția ani, fără să sufle un cuvînt, voiau deci să-l vadă pe ucigașul lui Kienbaum, sau măcar să-i vadă sicriul.

Și iată că m-am și pomenit cu o prietenească bătaie pe umăr :

— Ehei, Eduard ! A trebuit bineînțeles să vii acasă de la Capul Bunei Speranțe, ca să ne faci aici surpriza asta. Aseară la „Brațul de aur" am și discutat oarecum între noi felul în care tu și cu Schaumann vă veți fi descărcat sufletele la reduta roșie. A fost grozav din partea ta că l-ai ajutat pe grăsan să ajungă la o stare de spirit comunicativă, făcîndu-l dornic să vorbească. Gogoașă ăsta ! Păi da, așa a fost el întotdeauna ! Vezi, a trebuit să vii tu, ca să se-ntîmple una ca asta. Fără tine, Eduard, am mai fi putut aștepta multă vreme pînă să aflăm cine l-a omorît de fapt pe Kienbaum. Și Störzer, bătrînul ăsta, zău că nu știi dacă prin el povestea devine mai înfricoșătoare sau, ca să zicem așa, cu totul plăcută. Dar, cum spuneam, mai ales ce zici de Gogoașă ? Nu e divin ? N-a rămas pe de-a-ntregul cel ce-a fost odinioară ?

— Întru totul cel de odinioară. Chiar atît de ușor nu ne schimbăm noi. Dar iartă-mă, ceasul tău merge bine ?

Prietenul meu se uită la ceas :

— Absolut exact. În zece minute va fi nouă și jumătate.

— Atunci nu mai am de pierdut nici o clipă. Trenul de Hamburg pleacă peste douăzeci de minute !

— Pleci la Hamburg ?

— Şi ceva mai departe. Plec în Africa. Mă bucur foarte mult că te-am mai întîlnit, ca să-ţi spun şi de data asta din inimă bun rămas.

— Dar cum, Eduard ? Eduard, glumeşti ? Cum de pleci aşa de repede, aşa de brusc ?

Din fericire, în clipa aceasta de după colţ a apărut jalnicul, sărăcăciosul convoi mortuar şi m-a scutit de răspuns. Ucigaşul scăpat într-un chip atît de uimitor de orice ispăşire pămîntească îl interesa pe amicul meu cu mult mai mult decît plecarea mea bruscă. Spectacolul i-a captivat în aşa măsură întreg interesul, încît am putut şi eu s-o şterg, după ce am aruncat o ultimă privire grăbită asupra coşciugului celui mai vechi prieten al meu din oraş.

Acest coşciug sărăcăcios — urmat acum numai de o femeie cu un copil în braţe şi altul agăţat de şorţul ei !...

S-au ferit să se alăture convoiului toţi cei care altminteri ar fi făcut parte din el. Nici poşta imperială nu mai socotise cuviincios să-şi trimită măcar slujbaşii mărunţi în urma sicriului bătrînului drumeţ, slujitor bun al ei, dar ucigaş tăinuit. Şi cu siguranţă că a avut dreptate, deplină dreptate.

„Aseară şi-a făgăduit lui însuşi şi nenorocitei femei că va avea grijă de copii şi nepoţi", mi-am spus, ajungînd la gară.

Tocmai trecea spre sud un tren de plăcere, care foia de călători veseli cu rămurele verzi la pălării, cu cărţi de cîntece în buzunar, cu rucsacuri, coşuri de mîncare şi cu tot ceea ce mai aparţine unei asemenea evadări, pline de dificultăţi, din viaţa cotidiană ; n-aş fi putut nimeri într-un vălmăşag mai potrivit cu starea mea de spirit. Aşa e lumea !

Cu oarecare osteneală, am ajuns la trenul ce urma să pornească spre nord ; nu m-am înghesuit însă cu brutalitate, n-am doborît vreun copil, nici n-am izbit din prea mare grabă cu cotul vreo femeie, făcînd-o să strige : „O, Dumnezeule !" Dar cînd m-am aşezat bine, slavă Domnului, în colţul vagonului, am oftat :

„Aşa, Gogoaşă !"... şi abia după un răstimp am adăugat : „Da, în fond, ajungi tot acolo, indiferent dacă stai

lungit sub un gard viu, și lași aventurile lumii să vină la tine, sau te lași trimis de bunul tău prieten Fritz Störzer și de bătrînul lui Le Vaillant și Johann Reinhold Forster să le cauți peste hotare, pe ape și prin pustiuri !"

Un fluierat strident, un șuierat, un sforăit și un gîfîit, o răsuflare mereu mai accelerată și un geamăt, și orașul natal rămase din nou în urma mea, cu fondul de rezervă inalienabil, spiritual și trupesc, al omului, cu vii și morți, cu tați și mame, unchi și mătuși, cu prieteni, profesori, tovarăși buni și răi de chefuri, cu biserici și piețe. Și cu „Zumzetul bondarului", „Brațul de aur" și „Cei trei sfinți magi", de asemenea și cu — Gogoașă.

Nu ! Cel din urmă, totuși, nu. Toată șederea mea în patrie se concentra începînd de ieri prea mult în jurul grasei lui persoane. Și cei de-acasă, fără a se mișca de sub gardul lor viu, puteau trăi cîte ceva și puteau duce totul la bun sfîrșit cu sufletul minunat de luminos și lucid. Omenirea avea încă puterea ca, din grăsime, tihnă și liniște, să se impună conchistadorismului uscățiv, vînos și nestatornic. Heinrich Schaumann, numit Gogoașă, îmi dovedise temeinic lucrul acesta. Într-adevăr, plecînd, n-am trecut fără să arunc din acceleratul meu o privire spre reduta lui.

La un minut și jumătate de oraș, calea ferată trecea pe sub reduta roșie și timp de o clipă aveai o bună perspectivă asupra războinicului mușuroi de cîrtiță al alteței-sale domnul conte von der Lausitz, prințul Xaver de Saxa. Taluzul meterezului, coroanele copacilor și acoperișul casei se ridicau profilate net și clar pe cerul albastru de vară, iar eu am așteptat cu atenția cea mai încordată, uimitor de melancolică și totodată voioasă, să trec în zbor prin dreptul lor și să-mi iau rămas bun trecînd în zbor.

Am cuprins totul cu privirea după dorință. Erau acolo numai două punctișoare luminoase, dar erau în peisajul luminat de soare, verde-auriu al patriei. El stătea pe meterezul său în halatul de vară și o ținea pe Tinchen a lui alături — cu tot atîta siguranță cum își ținea lunga pipă

de filistin. Fără îndoială că și soția lui își vîrîse brațul pe sub al său, și chiar dacă știa acum în sfîrșit cine îl omorîse pe Kienbaum, tot aștepta cu deplină încredere ca Heinrich al ei să mărture, cum spală valul un țărm, lumea de-acolo de-afară, care aflase și ea în seara trecută cine îl omorîse pe Kienbaum. În ciuda a tot ceea ce adusese pentru ei fapta aceasta, amîndoi se bucurau de acea frumoasă dimineață. Se aflau acolo doi oameni, care mai înainte fuseseră lăsați să zacă deoparte sub gardul viu și care rămîneau liniștiți acolo, oricît ar fi spus lumea, lumea dinafară, uimită de neînțeleasa lor indolență :

„O, Gogoașă ăsta !“ —

Dacă ar fi știut că „bunul prieten Eduard“ trece cu trenul pe-acolo jos prin dreptul lui, cu siguranță că și-ar fi ridicat luleaua în aer și și-ar fi agitat boneta de casă. Apoi doamna Valentine Schaumann, născută Quakatz, și-ar fi fluturat batista. Ea însă poate că ar mai fi spus și :

„E totuși ceva de neînțeles din partea lui !“

Nu știu ce altceva ar fi putut răspunde grasul meu prieten Heinrich Schaumann decît :

„Hm !“

Reduta roșie a trecut ! E totuși o fericire certitudinea aceasta că rămînea în liniște, acolo unde se afla și cum se afla, că puteam s-o păstrez în amintire așa cum era : ca un punct luminat de soare în cel mai frumos verde al patriei.

Tovarășa de vagon din fața mea m-a și rugat cît se poate de politicos să închid totuși mai bine fereastra de pe partea aceasta din pricina curentului, fiindcă vîntul venea dincoace, și să rămînă deschisă cea de pe partea opusă. Fiindcă și soarele aducător de arșiță bătea în aceeași fereastră, am dat cu plăcere urmare rugămintii doamnei. Am ridicat geamul și am tras perdelele albastre, și nu pot să neg că semiîntunericul albastru mi-a făcut foarte bine după ce privisem atent, repede, încordat în lumina crudă a dimineții, cu galbenul și verdele ei orbitor și cu cele două figurine minuscule de pe meterezul

redutei roșii — după ce aruncasem o ultimă privire spre bunul meu prieten gras și spre draga, buna mea prietenă Valentine Schaumann din patria copilăriei mele ! Ceva ca un grăunte din praful de cărbune de la locomotivă îmi și intrase în ochiul drept.

Dar încă ceva nu vreau să neg : anume, că lumina albastră, sau semiîntunericul albastru-deschis, în care am închis ochii la plecarea din patrie, ca să mă obișnuiesc treptat cu lumina potrivită, m-a însoțit totuși, în pofida acestei obișnuințe, pînă la Hamburg, pînă pe vapor — pînă în ceasul acesta. Oamenii rezonabili vor zice cu siguranță : „Da, ce nu face omul ca să-și petreacă timpul într-o călătorie fără incidente și pe o mare aproape liniștită ? E-o chestie de gust, la ce mijloace recurge ca să scape de plictiseală."

Ceva cu totul asemănător mi-a spus căpitanul, care a coborît adineauri și a făcut remarca :

— Știți, dragă domnule, că ați fost singurul lucru vrednic de interes pe care l-am trăit în călătoria aceasta ? Ceva vreme rea avem întotdeauna, dar de data asta absolut nimic, fiindcă *squall* [1]-ul de deunăzi nu-l puneți desigur nici dumneavoastră la socoteală. Sus, pe punte, am început să ne uităm la Tafelberg, dar la naiba, domnule, cel mai mult aș dori să mă lăsați să văd ce-ați scris toată luna asta aici, pe vaporul meu.

— V-ar interesa într-adevăr prea puțin, căpitane. Lucruri pur particulare ! am spus, închizînd cu un pocnet manuscrisul.

•

Cînd am urcat mai apoi și eu pe punte, ca să văd împreună cu ceilalți cum se înalță Tafelbergul din mare, și cînd un norișor albastru de la orizont a fost declarat într-adevăr de mulțimea de pe vapor drept faimosul munte, m-am simțit îmboldit să-mi duc mîna la frunte și să mă întreb :

[1] Urletul (engl.).

„Eduard, cum adică ? Eşti iar aici“...

A mai trecut o zi şi jumătate, pînă cînd am putut debarca, iar în această vreme am mai drumeţit destul de des pe şoseaua din patrie cu poştaşul rural Störzer şi l-am auzit povestind, cu ciudate priviri furişe aruncate spre reduta roşie, despre Le Vaillant şi despre interiorul Africii ; cu toată certitudinea voioasă şi neliniştită : îndată, soţia ţi se va agăţa de gît, iar progenitura corcită, germano-olandeză, de pulpanele hainei :

„*Vader, wat hebt gij* adus *uit het Vaderland* [1], din Germania ?“

[1] Tată, ce ne-ai adus din patrie ?

Eroul acestei povestiri este întruchiparea unei situaţii existenţiale umane tipice pentru întreaga operă narativă a lui Raabe şi în care se condensează problematica, prezentată de el în variaţii multiple, a existenţei în lumea şi în epoca sa.

Fritz Martini — **Istoria literaturii germane**

Lei 7

CLU

Editura Univers